SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
FILOZOFICKO-PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA V OPAVĚ

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vizuální propaganda na příkladu Trybuny Ludu v letech 1948-1950

HUBERT WOROBIEJ

Opava 2018

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
FILOZOFICKO-PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA V OPAVĚ
INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vizuální propaganda na příkladu Trybuny Ludu v letech 1948-1950

Visual propaganda by the example of Trybuna Ludu 1948-1950

HUBERT WOROBIEJ

Opava 2018

Abstrakt

Vizuální propaganda na příkladu Trybuny Ludu v letech 1948-1950.

Cílem této práce je přiblížit pojem propaganda, mechanismy používané komunistickou propagandou a tendence v oblasti vizuální propagandy používané na stránkách tiskového orgánu Polské sjednocené dělnické strany v letech 1948-1950. Práce představuje příklady ilustrativních fotografií, které si propagaci zasloužily největší měrou, z hlediska komunistických úřadů, zachycující události, svátky a jevy nastávající jak v polské ekonomice a společnosti, tak i v mezinárodních vztazích, včetně kapitalistických zemí. Z výše uvedené analýzy vystupuje obraz bipolárního světa: socialistických států pečujících o společnost a milujících mír, a vykořisťování a vysávání vlastních obyvatel se věnující kapitalistické státy toužící po válce a směřující k ekonomickému kolapsu.

Klíčová slova

Propaganda, vizuálnost, komunismus, fotoreportáž, tisk, „Trybuna Ludu”

Abstract

Visual propaganda on the example of Trybuna Ludu journal in the years 1948-1950.

The aim of this thesis is to present the concept of propaganda, mechanisms used by communist propaganda and trends in visual propaganda used in the official journal of the Polish United Workers' Party in the years 1948 – 1950. The thesis presents pictures that – from the point of view of the communist authorities – deserved the most publicity, such as events, holidays and phenomena occurring both in the Polish economy and society, as well as in international relations, including capitalist countries. The analysis reveals a bifurcated world of protective, peace-loving, developing socialist countries and capitalist countries which exploit their citizens, seek for war and head for economic self-destruction.

Keywords

Propaganda, visuality, communism, photojournalism, press, Trybuna Ludu

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ

V této práci budu analyzovat metody uplatňované vizuální propagandou komunistických úřadů v letech 1948-1950 a cíle, jichž se jejím prostřednictvím snažily dosáhnout.

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Hubert WOROBIEJ**
Osobní číslo:	**F130758**
Studijní program:	**B8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média**
Studijní obor	**Tvůrčí fotografie**
Název tématu:	**Vizuální propaganda na příkladu Trybuny Ludu v letech 1948-1950**
Téma anglicky:	**Visual propaganda by the example of Trybuna Ludu 1948-1950**
Zadávající ústav:	**Institut tvůrčí fotografie**

Zásady pro vypracování:

Cílem této práce je přiblížit pojem propaganda, mechanismy používané komunistickou propagandou a tendence v oblasti vizuální propagandy používané na stránkách tiskového orgánu Polské sjednocené dělnické strany v letech 1948-1950. Práce představuje příklady ilustrativních fotografií, které si propagaci zasloužily největší měrou, z hlediska komunistických úřadů, zachycující události, svátky a jevy nastávající jak v polské ekonomice a společnosti, tak i v mezinárodních vztazích, včetně kapitalistických zemí. Z výše uvedené analýzy vystupuje obraz bipolárního světa: socialistických států pečujících o společnost a milujících mír, a vykořisťování a vysávání vlastních obyvatel se věnující kapitalistické státy toužící po válce a směřující k ekonomickému kolapsu.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Bc. Rafal MILACH, Ph.D.**
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání bakalářské práce: **17. dubna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **20. dubna 2018**

prof. PhDr. Vladimír BIRGUS
vedoucí ústavu

V Opavě 17. dubna 2018

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

Albert Andrzej, Najnowsza historia Polski 1914-1993, Londyn 1994
Arendt Hannah, Korzenie totalitaryzmu, Warszawa 1993
Aronson Elliot, Pratkanis Anthony, Wiek propagandy, Warszawa 2013
Budnik Magdalena, Walka z analfabetyzmem w Polsce Ludowej i jej realia w świetle wybranych dokumentów Ministerstwa Oświaty oraz Biura Penomocnika Rzšdu do Walki z Analfabetyzmem (1949-1951), ódź 2013
Ciborska Elżbieta, Leksykon polskiego dziennikarstwa, Warszawa 1998
Conquest Robert, Stalin, Warszawa 2000
Davies Norman, Boże igrzysko. Historia Polski, Kraków 1991
Davies Norman, Europa. Rozprawa historyka z historiš, Kraków 1998
Dšbrowska Maria, Dzienniki powojenne 1945-1949, Warszawa 1996
Drygalski Jerzy, Kwaśniewski Jacek, (Nie)realny socjalizm, Warszawa 1988
Dytman-Stasieńko Agnieszka, Święto zawaszczonych znaczeń. 1 Maja w PRL. Ideologia, rytua, język, Wrocaw 2006
Fest Joachim Clemens, Hitler, Warszawa 1996
Gowiński Micha, Rytua i demagogia. Trzynaście szkiców o sztuce zdegradowanej, Warszawa 1992
Jarosz Dariusz, Polacy a stalinizm 1948-1956, Warszawa 2000
Johnson Paul, Historia świata od roku 1917 do lat 90, Londyn 1992
Kapuściński Ryszard, Imperium, Warszawa 2003
Kersten Krystyna, Narodziny systemu wadzy, Rzeszów 1989
Kisielewski Stefan, Dzienniki, Warszawa 1997
Knap Pawe (red.), Wokó zjazdu szczecińskiego 1949 r., Szczecin 2016Kochańczyk Jan, Zabawy z broniš atomowš, Warszawa 2016
Nadolski Marek, Komuniści wobec chopów w Polsce 1941-1956. Mity i rzeczywistość, Warszawa 1993
Neścioruk Piotr, Propagandowy obraz genezy wojny koreańskiej w świetle "Trybuny Ludu", Lublin 2014
Sztompka Piotr, Socjologia. Analiza spoeczeństwa, Kraków 2006
Tomasik Wojciech, apiński Zdzisaw, Sownik Realizmu Socjalistycznego, Kraków 2004
Tyrmand Leopold, Dziennik 1954, Warszawa 1989
Wojsaw Jacek, Obraz teraźniejszości w propagandzie komunistycznej Polski lat 1949-1954: zarys problematyki, Gdańsk 2009
Zaremba Marcin, Gwaty Armii Czerwonej: "Bojęsiętych diabów,Rosjan", Warszawa 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatné a uvedl v ni veškerou literaturu a zdroje, které jsem použil.

Souhlasím se zveřejněním v Univerzitní knihovně Slezské university v Opavě, v knihovně Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na webových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

Podpis: V Opavě dne:

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
FILOZOFICKO-PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA V OPAVĚ
INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE

Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: Mgr. BcA. Rafał Milach Ph.D.
Oponent: doc. Mgr. MgA. Tomáš Pospěch, Ph.D.

Poděkování

Děkuji za neocenitelnou pomoc při psaní teto práce doc. Mgr. Bc. Rafałowi Milachowi, Ph.D. Velmi také dekuji prof. Vladimiru Birgusovi za otevřenosť, pochopeni a inspiraci, kterou pro mne byly jeho přednášky. Děkuji všem pedagogům Inštitutu Tvůrčí Fotografie a mým kolegům za pomoc a inspiraci.

OBSAH

Propaganda v komunistickém zřízení 10

Propaganda v Polsku po 2. světové válce 11

Periodizace evoluce tisku v Polsku po 2. světové válce 12

Vizuální propaganda v polském tisku po 2. světové válce v líčeních fotoreportérů 12

Propagandistický obraz současnosti ve fotografii na příkladu periodika Trybuna Ludu v letech 1948-1950 15

Svátky a oslavy z komunistického kalendáře 17

– 1. máj (Svátek práce) 18

– 22. července (Národní svátek obrození Polska slavený na památku výročí vyhlášení Manifestu Polského výboru národního osvobození v roce 1944) 22

– „Velká socialistická říjnová revoluce“ (7. listopadu) 26

– Výročí vytvoření Rudé armády (23. února) 29

– Den Lidové polské armády (12. října) 32

– Mezinárodní den žen (8. března) 35

– Mezinárodní den dětí (1. června) 40

Lidové svátky 45

– Lidový svátek 45

– Dožínky 48

Oborové svátky 50

– Den horníka 50

– Svátek dělníka v loděnici 50

– Dny moře 50

Jiné svátky a oslavy z komunistického kalendáře 53

– Osvobození Varšavy (17. 1. 1945) 53

– Sjednocovací kongres (15. 12. 1948) 56

Obraz polského venkova v propagandě 61

– Kolektivizace 61

– Výpravy do socialistických zemí 65

– Hnutí spojování továren s venkovem 68

– Kalendář zemědělských prací 70

– Akce závazků dodávek zemědělských plodin 73

– Venkovská kina 76

Hospodářské úspěchy Polska 78

– Víceleté plány 78

– Tříletý plán 78

– Šestiletý plán 81

– Pracovní soutěžení 86

Přátelství a spolupráce socialistických států 98

– Polsko-sovětské přátelství 98

– Hospodářské úspěchy SSSR 102

– Oslavy Stalinových sedmdesátých narozenin 105

– Vzor sovětského člověka 111

– Polsko-německé přátelství 115

Navrácená území 118

Boj za mír 123

– Světový kongres intelektuálů pro mír (Vratislav, 25.-28. 8. 1948) 123

Kritika kapitalistických států 125

Zakončení 138

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK 140

SOUPIS POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY 140

ARCHIVNÍ PRAMENY 140

TIŠTĚNÉ PRAMENY 140

LITERATURA 141

Propaganda v komunistickém zřízení

Termín „propaganda“ byl interpretován mnoha způsoby. V souladu s definicí uvedenou Andrzejem Kozielem propaganda představuje „soubor persvazivních nebo emocionálních metod působení na příjemce v zájmu politického disponenta, majících vyvolat požadované postoje nebo chování“.[1] Cílem propagandy bylo řízení společnosti a masová indoktrinace. Tato činnost, paralelně s působením propracovaného donucovacího aparátu, měla za úkol zaručit všeobecné přijetí nového systému hodnot a komunistického zřízení.

Základní metodou získání moci a jejího následného udržení je, jak ukazuje historie totalitních systémů, úzké propojení ideologie s propagandistickou aktivitou, indoktrinací a terorem. Bez těchto nástrojů by politická expanze nebyla možná.[2]

V totalitních systémech platí jeden unifikovaný mediální model. Je vnucen stranicko-státními strukturami společně s hotovými scénáři, na jejichž základě má probíhat masové formování společnosti. Cílem těchto zákroků má být, jak prohlásil Adolf Hitler, psychická „kapitulace“ mas.[3]

Jak upozorňuje Hannah Arendt v „Původu totalitarismu“, „samotný rozmach totalitarismu působí jen na chátru a elitu; masy je nutné získat s pomocí propagandy“.[4] Autorka jako vlastnost propagandy uvádí tzv. propagandový efekt neomylnosti a s ním spojeného hlásání politických záměrů v podobě proroctví, která se mají brzy vyplnit, totalitními diktátory.[5] Zaměřila se rovněž na způsob výběru témat propagandisty tak, aby obsahovala insinuace týkající se jakýchsi tajemných souvislostí a spiknutí. Společenské masy totiž potřebují, aby se před nimi odehrával obraz spojitého a jednoznačného světa a vize těchto tajemných sil, které působí v neprospěch státu se na vytvoření takovéhoto obrazu účinně podílely (na příklad „světové spiknutí Židů“ v Třetí říši). V arsenálu propagandy charakteristické pro sovětský totalitarismus Arendt identifikuje mimo jiné pravidlo používání „dovedně skrytých hesel“.[6]

V úvaze „Věk propagandy“ E. Aronson a A. Pratkanis mezi technikami vlivu používanými propagandou uvádějí: dovedné používání obrazů, symbolů, stereotypů; odvolávání se na předsudky a emoce; používání manipulativního charakteru propagandy; používání „brilantních zevšeobecnění a hladkých slov“; vytvoření a využívání důvěryhodnosti zdroje; takové formulace sdělení, aby pohnuly příjemcem a zahrály na jeho emoce, např. tím, že před ním rozehrají živé, do paměti se ukládající obrazy; využívání negativní propagandy a s ní spojených eristických uchopení, např. strašení tím, co se může stát; používání taktiky „granfalonu“, tedy odvolávání se na skupinovou pýchu; mnohačetné opakování propagandistického sdělení nasyceného vhodně zvolenými slovy a slogany umožňujícími masám snadnější identifikaci s nimi; využívání klepů a insinuací, polopravd, zřejmého falšování nebo neopodstatněných tvrzení představovaných jako pravda. Podle Aronsonova a Pratkanisova názoru propagandě slouží „definování problému – ať už pomocí výběru slov, obrazů, analogií, nebo jednoduše prostřednictvím položení správné otázky“.[7]

Podstatnou součástí totalitní propagandy, která umožňuje proniknout do vědomí mas, je vytvoření postavy nepřítele. Nepřítel mobilizoval, nutil k sevření řad, ospravedlňoval ofenzivní činnost totalitních států vyvíjenou údajně na obranu národních zájmů, byl využíván k vysvětlení nepopulárních ekonomických (zdražení) a politických (účast ve válce) rozhodnutí, také vysvětloval neúspěchy.[8] Stefan Kisielewski uvedl: „Už neexistuje diskuze, nahrazuje ji boj s nepřátelskou diverzí, neexistuje bezpartijní společnost ani věřící lidé, skončila epocha veškerých dialogů, existuje jen nepřítel – vnitřní a vnější [...] Nepřátelé budou jednoduše demaskování, haněni a zničeni.“[9]

Walter Lippmann jako propagandu pojmenoval chování osob, které jsou schopny omezit nezávislý přístup k informacím a upravit zprávy tak, aby sloužily jejich cílům, díky čemuž způsobují, že události jsou společností viděny tak, jak chtějí.[10] Propaganda má usnadnit volbu, uspořádat chaos společnosti, v němž existuje nekonečně mnoho alternativ, v souvislosti s tím musí používat jednoduchá řešení. Musí sdělovat obsah zamýšlený vysílající osobou způsobem neponechávajícím prostor pro vlastní interpretaci, i když zdánlivě zachovává její existenci. Proto se v propagandě používají stereotypy a tzv. klišé.[11] Tyto stereotypy se následně stávají představami příjemců, kteří je používají s ohledem na jejich organizační úlohu. Zjednodušují proces vynášení soudů. Pro ovlivnění představivosti mas jim je nutné představit živý a jasný obraz bez dalších interpretací, ale obsahující výjimečné skutečnosti (vítězství, zázrak, zločiny, naděje), protože „nikoli na charakteru skutečností, ale na způsobu, jak se obecně ke zprávě dostanou, bude záviset jejich vliv na představivost davů. Působí na ni silně, protože svým nahromaděním vyvolávají jiskřivé, lidskou mysl ovládající obrazy. Kdo umí působit na představivost davů – je umí ovládat“.[12]

Jednou ze záruk stálosti komunistického systému bylo blokování svobodného hlásání názorů. Za tímto účelem byl z jedné strany shora vysílán obsah, který měl být artikulován, na druhé straně pak byla zajištěna poslušnost těch, kteří měli tento obsah veřejně vyjadřovat. Cílem systému tedy bylo zablokovat jakékoliv sdělení, nebo spíše naprogramovat ho vládou očekávaným způsobem.[13]

Pokud se posuneme na pole vizuální propagandy, nelze nezmínit definici Lesława Wojtasika, podle nějž je vizuální propaganda souborem forem působení s velkým emocionálním nábojem, realizovaný cestou zasílání výhradně vizuálních stimulů používaných za účelem formování ideových a sociálně-politických postojů příjemců.[14]

1 A. Kozieł, *Studium o polityce prasowej PZPR w latach 1948-1957*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991, s. 3.
2 J. Wojsław, *Obraz teraźniejszości w propagandzie komunistycznej Polski lat 1949-1954: zarys problematyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009, s. 43.
3 *Tamtéž*, s. 44, cit. dle: J. Fest, *Hitler*, t. 1, s. 360.
4 *Tamtéž*, s. 38, cit. dle: H. Arendt, *Korzenie totalitaryzmu*, t. 1, Warszawa 1993, s. 389.
5 *Tamtéž*, s. 39, cit. dle: *Tamtéž*, s. 395-396.
6 *Tamtéž*, s. 39, cit. dle: *Tamtéž*, s. 397-408.
7 *Tamtéž*, s. 40-31, cit. dle: E. Aronson, A. Pratkanis, *Wiek propagandy*, s. 71.
8 *Tamtéž*, s .42.
9 *Tamtéž*, s. 42, cit. dle: S. Kisielewski, *Dzienniki*, Warszawa 1997, s. 112.
10 *M. Krzanicki, Fotografia i propaganda. Polski fotoreportaż prasowy w dwudziestoleciu międzywojennym,* Universitas, Kraków 2013, s. 56, cit. dle: W. Lippmann, *Public opinion*, Charleston 2009.
11 *Tamtéž*, s .58.
12 *Tamtéž*, s. 63, cit. dle: G. Le Bon, *Psychologia tłumu*, Warszawa 1994, s. 44-45.
13 *Tamtéž*, s. 45, cit. dle: J. Drygalski, J. Kwaśniewski, *(Nie)realny socjalizm*, Warszawa 1988, s. 171.
14 M. Krzanicki*, Fotografia i propaganda*, op.cit., s. 67, cit. dle: L. Wojtasik, *Propaganda wizualna*, Warszawa 1987, s. 41.

Lidé závisí na smyslu zraku, jeho prostřednictvím k nim proniká kolem 55% informací z okolí.[15] Musíme konstatovat, že fotografie přitahuje zrak příjemce více než samotný text (tím se také zvyšuje pravděpodobnost zájmu o text, který tento snímek ilustruje), vyžaduje menší intelektuální zapojení, rychleji se „čte“. Zároveň obvykle nemají samostatný charakter a v souvislosti s tím musí být za účelem dodání významu požadovaného osobou vysílající sdělení opatřena příslušným komentářem. Text je tedy využíván k tomu, aby fotografii dodal očekávaný kontext.

Propaganda v Polsku po 2. světové válce

O podobě propagandy v tomto období rozhodoval především přijatý způsob přestavby státu podle vzoru vyvinutého v Svazu socialistických sovětských republik, včetně úplného podřízení systému společenské komunikace stranickým zájmům a z podřízenosti vůči SSSR vyplývající povinnosti formulovat a vybírat obsah za zohlednění zájmů sovětského souseda, které vedly k budování zvláštního kultu.

Podstatným aspektem propagandistické činnosti bylo výše zmíněné budování obrazu nepřítele jak vnitřního (např. kulak, příživník), tak i vnějšího (např. politik USA). Zároveň byla glorifikována činnost PSDS jako činnost čistě vlasteneckého charakteru, a byly opěvovány každoroční oslavy svátků z komunistického kalendáře.[16]

V letech 1947-1948 ovládlo propagandu bipolární schéma rozdělení světa na stranu spojenou se SSSR, nesoucí jednoznačně pozitivní hodnoty (pokrok, mír a sociální spravedlnost) a především USA reprezentovanou stranu nesoucí výhradně negativní hodnoty (válka, nesnášenlivost, vykořisťování).

Během dalších let se propaganda do značné míry soustředila na informování společenských mas o velkých úspěších v modernizaci a industrializaci země (k nimž v praxi obvykle nedocházelo), na bombardování veřejného mínění multiplikovanými slogany o tom, že všechno toto „dobrodiní“ by nemohlo být zavedeno bez existence PSDS, a na budování obrazu charizmatičnosti stranických vůdců (především Stalina, ale do jisté míry také prezidenta Bolesława Bieruta).[17]

Do komunistického kalendáře svátků, o jejichž oslavách propagandistický aparát bohatě informoval, krom jiného vstoupily přijetí Manifestu Polského výboru národního osvobození (22. 7. 1944), den osvobození Varšavy Rudou armádou (17. 1. 1945), podepsání smlouvy o přátelství a spolupráci se SSSR (21. 4. 1945), výročí ukončení 2. světové války (9. 5. 1945), jednotlivá výročí sjednocení dělnických stran (15. 12. 1948), Svátek práce (1. 5.) výročí říjnové revoluce (7. 11.), skupiny profesních svátků, jako Den horníka (4. 12.), státní svátky socialistických zemí.[18]

Piotr Osęka obřadnost v tehdejším Polsku omezil především na pasivní účast mas na rituálech: „ […] vládnoucími vytvořené rituály mají nejen představovat nástroj indoktrinace – naklonit obyvatelstvo internalizaci stalinského katechismu, ale především subordinace: přinutit lid země sehrávat roli v propagandistickém představení“.[19]

Postoji šířenými propagandou bylo vlastenectví, demokratičnost a evolučnost, tyto vlastnosti zosobňovali uvědomělí dělníci (pracovní předáci, racionalizátoři), straničtí aktivisté a mládež seskupená do mnoha veřejných organizací.

Tvůrci komunistické propagandy se k ní vyjadřovali následovně: „ […] stranická propaganda vyzbrojuje stranu, aktiva, v podobě znalosti a chápání linie strany a jejích teoretických základů, pochopení vlastností třídního boje na každé etapě, zvyšuje revoluční citlivost a přináší perspektivy pro jednání […]. Oproti tomu agitace vychovává masy, posiluje pouto strany s masami, vysvětluje pracujícímu lidu stranická hesla, masám vysvětluje každodenní úkoly budování socialismu a mobilizuje masy k boji o jejich naplnění“.[20]

Mezi nástroje používané k hlásání propagandy patřil vedle tisku mimo jiné rozhlas, závodní vysílání (tzv. Kolchozníky), před každým promítáním v kině vysílaná desetiminutová „Polská filmová kronika“, oficiální oslavy národních svátků, shromáždění, manifestace, masové akce, akademie, propagandistické týdny a propagandistické plakáty.

Tisk se jeví jako tehdy nejdůležitější nástroj vedení propagandy. Proto se stranické orgány s výjimečnou péčí snažily o podřízení trhu s tiskem tím, že ho zformují podle sovětských vzorů. V souvislosti s tím se směřovalo k získání rozhodného vlivu na všechny tiskové tituly, omezení jejich počtu (za účelem usnadnění kontroly), likvidaci nezávislých tiskových agentur a nakladatelství, centralizaci systému kolportáže a především k unifikaci publikovaného obsahu.

Dbalo se také na vzdělávání soudobých a budoucích tvůrců propagandy. Propagandisty školila Centrální škola vedoucích klubů ve Varšavě, Centrální politicko-vychovatelská škola v Lodži a školy propagandátorů působící u všech vojvodských úřadů informací a propagandy. Během tří čtvrtletí roku 1945 bylo v této oblasti proškoleno kolem 10 tisíc mládežnických a svazových aktivistů, instruktorů a družstevníků.[21]

Tématika vizuálních propagandistických akcí, na příkladu propagandistických plakátů, oscilovala kolem vítězství nad Třetí říší, radosti ze znovu získaných historických území, vděčnosti SSSR a Stalinovi za osvobození, tupení imperialismu USA, kritiky kapitalismu, identifikace vnitřního nepřítele (kulaci, ozbrojená opozice), glorifikace dělníků a rolníků, dělnicko-rolnického spojenectví, realizace šestiletého plánu, chvály dynamicky se rozvíjejícího socialistického hospodářství, kritiky příživníků, vykořisťování pracujícího lidu kapitalistickými zeměmi a jejich ekonomického zneužívání států Třetího světa, lásky k míru na straně socialistických států (v čele se SSSR) a požadování války na straně kapitalistických států.[22]

15 *Tamtéž*, s .36.
16 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 46, cit. dle: P. Osęka, *Rytuały stalinizmu. Oficjalne święta i uroczystości rocznicowe w Polsce 1944-1956*, Warszawa 2007.
17 *Tamtéž*, s. 48-49, cit. dle: S. Kisielewski, *Dzienniki*, Warszawa 1997, s. 112.
18 *Tamtéž*, s .49.
19 *Tamtéž*, s. 50, cit. dle: P. Osęka, *op. cit.*, s. 17.
20 *Tamtéž*, s. 51, cit. dle: A. Starewicz, *Zadania Komitetu Powiatowego w dziedzinie propagandy i agitacji*, Warszawa 1950, s. 2.
21 K. Kunicki, T. Ławecki, *Kronika PRL 1944-1989. Propaganda*, Edipresse, Warszawa 2015, s. 10-11.
22 *Tamtéž*, s .16.

Rozhodnutí v oblasti tiskové politiky, chápané jako soubor metod a směrů působení na celou sféru činnosti tisku, činilo úzké vedení PSDS na centrální úrovni nebo na úrovni terénních instancí. Realizaci tiskové politiky se věnovali příslušné stranické instance, reakce, nakladatelství („Czytelnik", RSW Prasa), instituce kolportáže („Ruch"), Polská tisková agentura (PAP), oborové organizace – Profesní svaz novinářů PR (ZZDRP), Sdružení polských novinářů (SDP), Polský svaz tiskových nakladatelství (PZWP) a agendy státní správy – Hlavní úřad kontroly tisku, publikací a představení (GUKPPiW) a Centrální představenstvo státních grafických závodů.[23] Tyto instituce vycházející ze stranických pokynů definovaly technicko-organizační a vydavatelské podmínky pro celý trh s tiskem. To se kromě předávání politické inspirace týkalo personálních rozhodnutí, právních regulací, kontroly tisku a řešení organizačního charakteru (utváření struktury nakladatelského aparátu a výše nákladů tisku, zásobování papírem, udělování finančních dotací).

Periodizace evoluce tisku v Polsku po 2. světové válce

A. Kozieł navrhuje následující periodizaci vývoje tisku poválečného období:

– **období zahrnující léta 1944-1947** (od vyhlášení Manifestu PVNO do voleb do zákonodárného sejmu) – období zdánlivého politického pluralismu, během něhož se, i přes objevení se nových prvků, jako zestátnění a socializace sdělovacích prostředků, navazovalo na tradici časopisectví meziválečného období a okupace. V tomto období panovala relativní politická a názorová diferenciace (ještě existovala legální opozice), ale Polská dělnická strana, jejíž pozice se postupně upevňovala, už disponovala přinucovacím aparátem a řídila propagandu (včetně cenzury, rozdělování papíru a reglementace příslušných povolení);

– **období zahrnující léta 1947-1948** (do sjednocení Polské dělnické strany s Polskou socialistickou stranou v prosinci 1948) – v tomto období sílila studená válka mezi státy aliance a SSSR, což se pojilo s nezbytností zintenzivnit propagandistické aktivity a také využít jiné, drastičtější metody dosahování politického vlivu, jako zfalšování voleb v lednu 1947;

– **období zahrnující léta 1949-1953** (do Stalinovy smrti) – období, během nějž byly definitivně zavedeny sovětské vzory formování trhu s tiskem.

– **období zahrnující léta 1953-1957** – období, kdy se na začátku hledaly nové redakční postupy tisku, aby se nakonec přešlo k obnovení úplné disponibility tisku pro stranické instance.

Ve vztahu k problematice reprodukování sovětských schémat ve státech podřízených SSSR J. Łojek uvádí následující společné prvky tiskových systémů socialistických států: společná forma vlastnictví sdělovacích prostředků, etatizace distribuce tisku, centralizace nakladatelského trhu a jeho hierarchizace na základě státní administrativní struktury, existence předních deníků za důležité role regionálního tisku, omezená role inzerátů a reklam, poměrně nízká technická úroveň tisku, nízká cena a zároveň vysoká cena rádiových a televizních přijímačů, disponibilita tisku, který má za úkol realizovat linii prezentovanou vedoucí stranou, reglementace přísunu informací státním aparátem.[24]

Vizuální propaganda v polském tisku po 2. světové válce v líčeních fotoreportérů

Obraz praktických aspektů působení v profesi novinářského fotografa od poválečného období až do osmdesátých let dvacátého století lze na základě obsahu rozhovorů, které vedl Łukasz Modelski s tehdy pracujícími polskými novinářskými fotografy, rekonstruovat následovně.

Ve svých odpovědí fotografové upozorňují především na nedostupnost nebo omezenou dostupnost některých aspektů veřejného života s ohledem na:

– nezbytnost obdržet příslušné povolení nebo mít známosti v orgánech PSDS pro získání možnosti fotografovat určitá místa a události (např. fotografie továren);

– blokování přístupu k z hlediska státních úřadů nepohodlným událostem jednotkami milice (pouliční protesty);

– existence „rutiny", tedy stanoveného souboru standardních témat, která zahrnovala přidělování úkolů redakcí a v důsledku neexistenci zakázek na realizaci témat vystupujících mimo dané schéma;

– existence tabuizovaných témat, u nichž si úřady nepřály jejich zvěčnění na fotografiích (náboženská tematika);

– působení cenzora – neschvalování snímků pro tisk, odstraňování pro orgány potencionálně nepohodlných prvků z fotografií;

– nutnost vyúčtovávat redakci obdržené negativy (fotograf dostal konkrétní počet negativů a po jejich použití je všechny musel vrátit redakci);

– přidělení „pečovatele" (např. zaměstnance bezpečnostní služby) fotografovi během plnění některých úkolů, který měl za úkol ověřovat, jestli fotograf nedokumentuje něco, co by mohlo úřady poškodit;

– předávání tzv. ideových východisek zadavatelem, které obsahovaly pokyny, co a jak by mělo být fotografováno.

„ […] Ale to jsou pro reportéra zajímavá témata…

– Přece každé malé dítě vědělo, že o jistých tématech se nemluví. Ve skutečnosti ve veřejném oběhu neexistují žádné významné fotografie z této události, můžete si to ověřit [jde o protesty dělníků na polském pobřeží ve dnech 14.-22. prosince 1970 – pozn. aut.].

23 *Tamtéž*, s .2.

24 J. Łojek, J. Myśliński, W. Władyka, *Dzieje prasy polskiej*, Wydawnictwo Interpress, Warszawa 1988, s. 190.

Nebyl jste v pokušení tam jet a něco vyfotografovat? Třeba ani ne pro zveřejnění?

– Z těch událostí? Ne. Dokonce se mi zdá, že jsem byl tehdy na lyžích, tehdy byl už v prosinci normální sníh. Nakonec bylo jasné, že by ty věci nikdy nikam nešly, nikdo by je nepublikoval. Teprve po osmdesátém roce agentura Interpress prohlásila, že chce mít snímky ze všeho, co se opravdu děje. Tedy z událostí, ze stávek. Ale také se ukázalo, že je velmi těžké takové fotografie pořídit. Na místě akcí milic jsme byli nežádoucími svědky událostí, které chtěla vláda za veškerou cen zamlčet, a pro účastníky demonstrace jsme zase byli informátorem milicí. Strašný pocit, mezi kladivem a kovadlinou. Za jaké hříchy mám dostávat od jedněch a od druhých? […] Byla to dost nepříjemná práce, netáhlo mě to, abych to fotografoval."

„ […] Nikdo nefotografoval věci dějící se mimo stanovenou rutinu, ale pro mě to byla atrakce. Všichni fotografovali snímky, které byly zapotřebí pro tisk. Já jsem dělal kulisy, pro sebe jsem fotografoval něco, co nikde nemohlo být otištěno"[25]

„ […] Kolik fotografií z toho vycházelo?

– Obvykle šly tři, čtyři snímky.

Kdo rozhodoval o tom, které to budou?

– Vedoucí politicko-společenského oddělení."[26]

„Ale nefotografoval jste březen?

– Byl jsem právě na dlouhém výjezdu jako člen delegace v Bieszczadech, pak v Zakopaném. Když jsem se vrátil, probíhalo už finále a nedalo se jednoduše vytáhnout fotoaparát a fotografovat. Milicemi to bylo skvěle zorganizováno. Takže nemám snímky. Lidé často nechápou, že fotograf zaměstnaný na celý úvazek si nejezdí, kam se mu zachce. Ne – plní úkoly redakce."

„A cenzurovali vám pak ty snímky hodně nebo jste se cenzuroval sám?

– No, Interpress měl právo na negativy a dělal s nimi, co chtěl. Neinformoval mě, protože neměl takovou povinnost.

Vy jste odevzdával negativy, dokonce ne kontaktní otisky, ale negativy, že?

– Ano, předával jsem je k vyvolání a pak jsem se s nimi rozloučil."[27]

„Přitahovala vás tehdy novinářská fotografie *sensu stricto*?

– Ne, ale dělal jsem jí, pokud to bylo zapotřebí nebo když bylo zajímavé téma. […] Nemusel jsem naštěstí dělat různé politické příběhy. To dělal CAF. I když vlastní rektálně alpinistické fotografie pro redakci byly také nezbytné, aby člověk cokoliv zařídil. Psal se článek, aby se pro fotografii našel kousíček místa na druhé nebo na třetí straně."[28]

„A jak to fungovalo? Kdo na příklad rozhodoval o tématech, které jste fotografoval?

– Témata byla redakcí vnucována velmi vzácně, nejčastěji se počítalo s tím, že sami něco vymyslíme, že se sami dozvíme, že je někde na příklad moderní cukrovar nebo důl."[29]

„Pracovali jste na verzi měsíčníku, která měla ukazovat Polsko v lidově demokratických zemích. Jaký jste měl úkol jako reportér?

– Fotografoval jsem průmyslové závody a všechno, co se pojí s uměním, městem, turistikou, sportem. Bienále prostorových forem v Elblągu […]."

„Tady je na fotografii dívka a rolník... Oba vypadají dobře. Dělník je takový velmi sovětský, dívka nakonec také, ale trochu jemněji...

– A hezká dívka a dělník. Právě tak, jak je zapotřebí.

A ty dívky v uniformách? Co je to za fotografii?

– Dívky ze Zdravotnické akademie, podléhaly školení v armádním studiu. V publikaci mi ořízli důstojníka, protože se škrábe na hlavě: >>Jak to bude<<. Uřízli ho, škoda, bylo to tak charakteristické.

Studentky, které velmi hezky cvičí na armádním studiu v Polsku v roce 1965. Panenky v uniformě. Propagandisticky...

– Neměl jsem takový záměr. Z redakce jsem dostal úkol, abych pořídil snímky holek v uniformách, tečka."[30]

„Stranická legitimace, k čemu se vlastně hodila? Vytáhnul jste jí a co bylo dál?

– Nikdy jsem jí nevytahoval, dokonce jsem ji snad s sebou ani nevozil, jenom když jsem chtěl opravdu proniknout do nějakého okresu, volal jsem místnímu prvnímu tajemníkovi a hned jsem měl všechny dveře otevřené. Žádný ředitel mi nemohl říct: >>My vás sem nepustíme<<. Ne. Síla takového tajemníka byla tak drtivá, že jsem mohl vstoupit všude, kam jsem jen chtěl."[31]

„ […] Na příklad >>Przegląd techniczny<<, tiskový orgán Hlavní technické organizace, tehdy silné instituce, mi otevřel všechny pracovní závody v Polsku. Mohl jsem volat do elektrického, soukenického, železného nebo hutnického svazu a říct: >>Prosím o souhlas s fotografováním, protože jedu do takové a takové hutě<< a za dva dny mi připravili povolení. Protože povolení muselo být."

25 *Tamtéž*, s. 85 (rozhovor s fotografem Janem Morkem).
26 *Tamtéž*, s. 119 (rozhovor s fotografem Romualdem Broniarkem).
27 *Tamtéž*, s. 190-191 (rozhovor s fotografem Bogdanem Łopieńským).
28 *Tamtéž*, s. 27 (rozhovor s fotografem Wojciechem Plewińským).
29 *Tamtéž*, s. 64 (rozhovor s fotografem Janem Morkem).
30 *Tamtéž*, s. 166 (rozhovor s fotografem Bogdanem Łopieńským).
31 *Tamtéž*, s. 230 (rozhovor s fotografem Aleksandrem Jałosińským).

„ […] Nějaká státní návštěva, kterou jsem obsluhoval jako fotoreportér měsíčníku >>La Revue Polonaise<<. Měl jsem akreditaci, byli jsme tam já a fotograf CAF, oficiální vládní recepce. Tehdy takové věci absolutně nikdo nefotografoval, pouze proslovy, přípitek. Já jsem ten snímek pořídil s malou dušičkou, byly to přece časy nedostatku. Pohled, že vláda pije, ty pochoutkami prostřené stoly, to bylo absolutně necenzurované.

Je zajímavé, že jste fotografoval ty stoly a nikdo vám nic neřekl.

– Přijímalo se, že se fotografuje a filmuje přípitek, ale pak už ne. Ale nikdo přece neví, co vidí můj objektiv. Jestli snímá jenom obličej nebo také skleničky a občerstvení. Fotoreportéři z PAP to absolutně nedělali, protože se přece odevzdával celý film a oni potom nechtěli poslouchat otázky: >>Proč to děláš, doprčic proč, když to nejde? <<. Nejdůležitější fotografie se cenzurovaly na ÚV […]"[32]

„ […] Łopieńského to vzrušovalo – zblízka fotografovat Gierka teleobjektivem. Jemu i Jaroszewiczovi udělal sérii fotografií, nemusel ten film odevzdávat, nakonec tam byl neoficiálně. A později, po několika měsících, udělal pozitivy a dal je na soutěž novinářské fotografie. Snímky tohoto typu byly úplně necenzurované, oficiální osoby měly vypadat sošně, jako teď vůdcové Severní Koreje, tehdy to byly netypické fotografie, excentrické, zvláštní."[33]

„Jak vaše práce vypadala ze strany cenzury? Co mohlo vyjít v >>Przekroji<<, co nemohlo? Stávalo se vám, že nějaký velmi důležitý nebo dobrý materiál neprošel kvůli cenzuře... Nebo autocenzuře...?

– Ne. Eile [Marian Eile, tehdejší šéfredaktor týdeníku Przekrój – poz. aut.] se asi vyhýbal riskantním situacím. Přestože existoval, měl pořád problémy – že je periodikum buržoazní, že ukazuje hnilobu, všechno proti stranickým pokynům. Takže měl už tolik starostí, že nemělo smysl dávat hlavu pod nůž, vydávat věci, které by mohly být kluzké. Měli jsme jednoho ředitele pro ideologické záležitosti, novináře, který na sebe bral upřesňování, vysvětlování – byl to jakýsi štít. Zároveň Eile velmi správně nedovolil, aby v redakci byli až tři straníci. Býval tam vlastně jen jeden takový člověk, občas dva. Tři by mohli založit buňku a buňka, to už je ohrožení, protože by mohla všechno torpédovat, negovat, překrucovat... Neustálý strach a různé nepříjemnosti."[34]

„CAF měl vždy dva nebo tři nejdůležitější vládní fotoreportéry. Zygmunt Wdowiński byl číslo jedna, dostával spoustu objednávek. Když byl Wyszyński propuštěn z Komańczy (místo internace primase Wyszyńkého – pozn. aut.), objevila se velká poptávka po jeho portrétech. A Wdowiński chytil takovou fušku, pravděpodobně od církve nebo si jednoduše potřeboval vydělat. Domluvil se s vedoucím laboratoře, že tam bude pracovat v noci – potřeboval udělat hromadu pozitivů 18 x 24. Ale i stěny mají uši. Rozneslo se, že vedení CAF se navztekalo, že propaguje taková nepohodlná témata, a vyštípalo ho. Pak na jeho místo naskočil někdo jiný".[35]

„Kdysi jsem jel na svatou horu pravoslavných, na Grabarku. […] Jel jsem, fotografoval, redakce se o to samozřejmě nezajímala, nejen to – žádná redakce se o to nezajímala."

„ […] náboženská témata se obecně nezpracovávala."

Existence cenzury institucionálního charakteru u fotografů někdy vytvořila cosi jako autocenzuru, která je bez nutnosti průběžných administrativních zásahů přiváděla k tomu, aby během práce dělali rozhodnutí, která se shodovala s očekáváními úřadů.

„A byl jste někdy viditelně cenzurován?

– Ne, přiznám se, že jsem neměl to štěstí, protože by bylo zajímavé vzpomínat na kontakt s cenzurou, ale také jsem nepředváděl fotografie, s nimiž by cenzura nebyla spokojená. Nakonec, cenzura byla redakční. […] Nejednou jsem slyšel: >>Co to děláte? Zešílel jste? To neotisknu! << […] Velmi často docházelo k situacím, že jsem chtěl něco vyfotografovat, ale nechal jsem to být, protože jsem si pomyslel: >>Krucinál, to mi přece nikdo neotiskne<<.[36]"

„ […] Já jsem se tehdy nejvíc bál o svůj canon a aby mi ho někdo nepocuchal, byl zákaz fotografování."

„- […] Viděl jsem, jak obušky mlátili studenty, přijížděly antony, všichni křičeli... Ale já jsem to nefotografoval, díval jsem se na to jen jako divák.

Vždy, když se něco dělo, tak jste nefotografoval?

– Ha, ha, ha. Existuje takové rčení: >>Tématem pro fotografii není, když pes kouše koně, ale když kůň útočí na psa<<. Když vidím, že milice bojuje se studenty, není na tom nic výjimečného. Kdyby studenti týrali milicionáře, bylo by to něco jiného."[37]

„A když se rozběhly stávky? Tam se děla spousta věcí, dav novinářů táhl k loděnici sledovat tuto situaci, potrétovat, fotografovat obličeje. Ty ženy, ty ruce, ty kříže. Vás to nelákalo?

– Nějak ne. Ve Varšavě mě držely důležité záležitosti. Nakonec, tehdy jsem se už od reportáže vzdaloval. Kromě toho jsem měl doma malé dítě, tisíc problémů...

32 *Tamtéž,* s. 81-82 (rozhovor s fotografem Janem Morkem).
33 *Tamtéž,* s. 86 (rozhovor s fotografem Janem Morkem).
34 *Tamtéž,* s. 47 (rozhovor s fotografem Wojciechem Plewińským).
35 *Tamtéž,* s. 113-114 (rozhovor s fotografem Romualdem Broniarkem).
36 *Tamtéž,* s. 221 (rozhovor s fotografem Aleksandrem Jałosińským).
37 *Tamtéž,* s. 139 (rozhovor s fotografem Romualdem Broniarkem).

Bál jste se, že by vám mohlo něco hrozit, kdybyste tam jel?

– Ne, ale nikdo z mi známých fotografů se tam tehdy nevypravil.

Proč?

– Především fotografové pracující na celý úvazek tam nebyli posláni. Bavil jsem se o tom potom s jedním kolegou, ptal jsem se, proč se tam nevypravil. A on na to že předchozí taková událost na pobřeží skončila špatně...“[38]

Propagandistický obraz současnosti ve fotografii na příkladu periodika Trybuna Ludu v letech 1948-1950

Deník Trybuna Ludu začal vycházet 16. 12. 1948 jako ústřední orgán PSDS.[39] Vznikl ve výsledku spojení Głosu Ludu (orgán PDS) a Robotnika (orgán PSS). Náklad Trybuny Ludu v roce 1949 představoval asi 250 tisíc výtisků a během dalších let neustále rostl (v polovině sedmdesátých let činil asi jeden a půl milionu výtisků). V analýzách připravených vedením RSW na začátku padesátých let se poukazovalo „na nezbytnost nasycení celého území země tiskem, aby byla všude a vždy zajištěna možnost koupit si noviny“.[40] Je třeba dodat, že podstatnou roli v kolportáži tisku sehrávalo tzv. „závodní předplatné“ (kolektivní) a také jeho zpřístupňování ve veřejných čítárnách.

Každé číslo Trybuny Ludu obsahovalo několik fotografií (více jich přinášely výtisky obsahující zprávy o z hlediska úřadů mimořádně důležitých událostech). Obvykle se nacházely na první straně, která přinášela články týkající se nejdůležitějších událostí, a na posledních stranách (sportovní a kulturní rubrika). Během zkoumaného období na stránkách Trybuny Ludu (699 čísel) vyšlo celkem asi čtyři tisíce fotografií. Popisky snímků zpravidla neobsahovaly údaje fotografa, který je pořídil, pouze zkratku názvu agentury, z níž fotografie pocházela, případně název časopisu, z něhož byla přetištěna (v případě využití snímků ze zahraničního tisku).

Jak bylo uvedeno výše, neodmyslitelnou součástí systému komunistické propagandy bylo používání frazeologie využívají klíčová slova, jako: internacionalismus, mír, rovnost, osvobození utlačovaných, přátelství národů. Efektivitu těchto aktivit shrnul Leszek Kołakowski: „Tato frazeologie se ukázala být silnější než všechny dostupné skutečnosti v očích lidí, jejichž profesí bylo kritické myšlení. Ideologie, jak se ukázalo, může oslepovat i vůči té nejpatrnější realitě“.41 Norman Davies o stalinovské ideologii napsal: „Vyžadovala přijetí mnoha oficiálních fikcí, které byly lidem následně vnuceny jako absolutní a nezvratné pravdy“.42

V poválečném Polsku mezi nejoblíbenější obrazy propagandy patřily: propagování kultu Stalina jako „nejlepšího žáka Lenina“; role komunistů jako „zvolených vůdců národa“, postavení SSSR jako čelního státu „lidové demokracie“; „kapitalistické lemování“ socialistických států, „láska“ polských občanů k novému státu a jeho zřízení; spravedlivé rozdělení majetku; emancipace žen; dělnicko-rolnické spojenectví; „hněv lidu“ namířený proti jeho nepřátelům; slavení politicko-systémových, společenských, hospodářských a civilizačních úspěchů, které měly být údělem všech poctivě pracujících Poláků.43 Výše uvedené záležitosti bohatě ilustroval příslušný fotomateriál.

Níže představené fotografické ilustrace v tehdejším tisku nejčastěji využívaných motivů propagandy vyšly v deníku Trybuna Ludu v období od začátku jeho existence (16. 12. 1948) do 30. 12. 1950. S ohledem na to, že tento deník byl tiskovým orgánem ÚV PSDS, vztahovala se na něj obzvláštní péče úřadů a kvůli tomu představoval vzorový příklad způsobu jak se měla, v souladu s očekáváními PSDS, vést propagandistická činnost. Uvedené období umožňuje získání úplného obrazu tiskové propagandistické činnosti v zemi, v níž už v praxi neexistovala opoziční média (mimo koncesované výjimky). Je třeba upozornit na to, že rok 1949, tedy de facto první úplný rok existence Trybuny Ludu, byl první rok, kdy už byl aparát masových médií plně kontrolován vládou. Příjemce už de facto neměl přístup k legálním zdrojům informací, které by nebyly vytvářeny a kontrolovány systémem podřízeným PSDS. Výjimku představovala katolická církev s komunikací vedenou prostřednictvím kazatelen a „Tygodnikem Powszechnym“ se skromným nákladem a cenzurovaným obsahem. Rádiové vysílání (polské sekce rádia BBC, rádio Svobodná Evropa, Hlas Ameriky) měly omezený dosah působení s ohledem na nízkou úroveň rozšíření rádiových přijímačů v zemi. Kromě toho za jejich poslech tehdy hrozil trest vězení.

Odesílatelem zprávy zamýšlená percepce tehdy v tisku publikovaných fotografií měla být dosažena jejich opatřením příslušným titulkem (nad fotografií), popiskem (pod fotografií) a také samotným textem článku, který měla tato fotografie ilustrovat. Daná sestava popisků měla obvykle přísně propagandistický charakter a zřetelně ukazovala směr, kterým by se měla vydat mysl čtenáře.

Fotografie publikované v Trybuně Ludu plní konkretizující roli, zasazovaly text do reality, kterou tento popisoval, dokreslovaly jevy, o nichž v něm byla řeč. Zároveň měly představovat důkaz, že to, co bylo v článku popsáno, se skutečně stalo.

Jak se uvádí výše, ve většině případů je pochybné, že by tyto snímky mohly plnit informační roli samostatně: fotografie zbavené popisu (popisku nad a pod fotografií, a také samotného článku, který mají ilustrovat) by totiž působily výhradně na úrovni základního smyslu.44

38 *Tamtéž*, s. 190 (rozhovor s fotografem Bogdanem Łopieńským).
39 J. Łojek, J. Myśliński, W. Władyka, *Dzieje…*, op. cit., s. 166.
40 J. Wojsław, *Kierownictwo…*, op. cit., s. 46, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 273/XIX-22, pol. 112, *Sprawozdanie RSW „Prasa” z aktywności wydawniczej w 1951 r. z 27 lutego 1952 r.*
41 J. Wojsław, *Kierownictwo…, op. cit.,* s. 126, cit. dle: L. Kołakowski, *Główne nurty marksizmu,* Londyn 1988, s. 860.
42 *Tamtéž, cit. dle:* N. Davies, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, Kraków 1998, s. 1201.
43 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž.*
44 M. Krzanicki*, Fotografia i propaganda,* op.cit., s. 68-69.

Roland Barthes rozlišoval dvě formy spojování fotografie se slovním sdělením: „svázání“, kdy text omezuje možné způsoby interpretace fotografie a vnucuje konkrétní řešení, a „uvolnění“, kdy se obraz a slovo navzájem doplňují.45 Zdá se, že v případě fotografií publikovaných v popisovaném období v Trybuně Ludu je dominantní formou „svázání“. Jak už bylo řečeno, textový kontext, do nějž byla fotografie zasazena, se obvykle snažil „navést“ příjemce na dráhu myšlení požadovanou odesílatelem sdělení.

Účinnost tohoto typu propagandistických metod je spojená s jevem tzv. „kognitivního lenocha“, která může za to, že rádi využíváme médii nám servírované stereotypy. Jak psal Le Bon „ […] dav potřebuje iluze, kterým se instinktivně poddává, […] dav nežádá pravdu a pohrdá skutečností, naopak zbožňuje podvodné iluze. Kdo dokáže omámit dav, ten ho snadno ovládne, kdo se ho snaží rozčarovat, stane se jeho obětí“.46

V rámci vedené propagandy (včetně vizuální) Trybuna Ludu používala metodu zjednodušování (přizpůsobení sdělení percepčním schopnostem příjemce). Probíhalo to krom jiného pomocí vytvoření výše zmíněného obrazu bipolárnosti světa: dobré socialistické země – zlé kapitalistické země. Uplatňovalo se také pravidlo pomocných přesvědčení (vůči adresátovi se uplatňují jisté vábničky, ideje a obrazy, které jsou pro něj atraktivní a vytvářejí v něm pozitivní postoj ke sdělení), na příklad prostřednictvím oteplení obrazu SSSR a Stalina s pomocí obrazů sugerujících hluboké přátelství mezi polským a sovětským národem. Jiným pravidlem byla zásada opakování, podle níž opakování sdělení posiluje a pomáhá dospět do cíle. Na příklad až dotěrné přinášení zpráv o oslavách dalších národních svátků nebo o pracovním soutěžení.

Účinnost propagandy závisí do značné míry na prestiži vůdce. To se týká jak vůdců států, tak i vůdců lokálních společenství (pracovní předáci, racionalizátoři). Pokud tyto osoby nedisponují přirozeným charizmatem, je třeba ho budovat s pomocí propagandy, aby se z nich mohly stát postavy diktující žádoucí trendy. Fotografické publikace v Trybuně Ludu plnily úkoly i z této oblasti. Za prvé tím, že budou vybaveni přívlastky heroičnosti státních vůdců (pýcha, dojem božskosti vyvolávající portréty Stalina, Bieruta a jiných vůdců socialistických států), za druhé s pomocí propagace úspěchů konkrétních pracovních předáků a racionalizátorů (obvykle prostřednictvím jejich portrétů při práci).

Také na poli dříve uvedeného utváření nepřítele vyvíjela Trybuna Ludu rozsáhlou činnost tím, že kritizovala hospodářské úspěchy kapitalistických států a přisuzovala jim dobrodružné tendence, které jsou neutralizovány požadavkem míru socialistických zemí (fotodokumentace údajných válečných zločinů kapitalistických států v čele s USA na jedné straně a snímky představující pořádání početných kongresů míru socialistickými státy a akce shromažďování podpisů pod Stockholmskou výzvu na straně druhé). Publikované fotografie válečných obětí měly ve společnosti podporovat a budovat pacifistické a protiválečné ideje.

Pěstovala se také propaganda úspěchu pomocí neustálého informování společenských mas o velkých úspěších v oblasti modernizace a industrializace země (fotografie dokumentující obnovu a průběh strategických investic).

Je třeba uvést, že reportážní (dokumentární) fotografie nese velký náboj nejen informačního, ale také propagandistického a emocionálního působení. Podle názoru Williama Foxe Talbota je fotografie maticí sejmutou přímo z reality.47 Fotografie, jako „kreslení světlem“, na rozdíl od zpráv předávaných formou textu, se zdá být ve všeobecném vnímání něčím objektivním, nezmanipulovaným, protože přece perfektně reprodukuje skutečnost, role fotografa při jejím vzniku je marginální, je neutrální pozorovatel, netvoří novou kvalitu. Fotografie, obzvláště dokumentární, je vnímána spíše jako technika, než jako umění.48 Takovéto chápání fotografie vytváří kritiku jejího nekritického přijímání.49

V praxi je ale fotografie jen výsečí reality (a i samotný pojem „realita“ má relativní charakter a může podléhat manipulacím), pečlivě vybranou fotografem pořizujícím snímek. Následně je tato výseč (v podobě konkretizované fotografie) vybrána redakcí novin za účelem zveřejnění, aby zasazená do příslušného textového kontextu mohla získat odesílatelem zamýšlený význam. Jak upozornil N. Luhmann „Nemá smysl ptát se, jestli mass média pokřiveně předávají stávající realitu a jak to dělají; tvoří popis skutečnosti, konstrukci světa, je to skutečnost, v níž se společnost orientuje“.50

Willy Stiewe uvádí následující možnosti manipulace s fotografií umístěnou v tisku:

1. Fotografie je inscenovaná. Neukazuje tedy skutečný stav události, ale takový, který byl vytvořen pro potřeby konkrétního účelu.
2. Spojení dvou nebo více fotografií do jedné, díky tomu vznikne fotomontáž ukazující naprosto novou situaci, ke které nikdy nedošlo.
3. Publikování staré fotografie s aktuálním popiskem – vytváří to situaci, kdy se falšuje obraz aktuální v okamžiku publikování tím, že je ukázán stav, který už fakticky dávno neexistuje – k falzifikaci nedochází v případě, pokud je v popisku uvedeno skutečné datum pořízení snímku.
4. Falšování popisku – fotografie je pravdivá, ale s nepravdivým popiskem.
5. Ilustrování pravdivé zprávy neaktuální fotografií.
6. Retušování fotografie, které odstraňuje nebo zdůrazňuje jisté její prvky.51

Fotografie se stala náhražkou poznání „z první ruky“. Přináší lidem obraz zcela naplňující jejich očekávání ohledně reprodukování reality.52 Zároveň je mezi odesílatelem sdělení a jeho příjemcem sdělení vždy proměněno, ve výsledku se na místě interpretované reálné skutečnosti nachází vytvořená reálná skutečnost.53

45 *Tamtéž*, s. 70, cit. dle: R. Barthes, *Retoryka obrazu*, „Pamiętnik literacki”, č. 3, 1985, s. 294.
46 *Tamtéž*, s. 77, cit. dle: G. Le Bon, *Psychologia…*, s. 55.
47 M. Krzanicki, *Fotografia i propaganda*, op.cit., s. 38, cit. dle: S. Sontag, *On Photography*, New York 1977, s. 154.
48 *Tamtéž*, s .36.
49 *Tamtéž*, s .39.
50 *Tamtéž*, s. 48, cit. dle: N. Luhmann, *Die Gesellschaft der Gessellschaft*, t. 2, Frankfurt am Main 1999, s. 137.
51 *Tamtéž*, s. 49, cit. dle: W. Stiewe, *Das Bild als Nachricht. Nachrichtenwert und Technik des Bildes*, Berlin 1933, s. 70.
52 *Tamtéž*, s. 39, cit. dle: S. Sontag, *On Photography…*, s. 153.
53 *Tamtéž*, s .39.

Jak prohlásil Emil Zola „Podle mě se nedá tvrdit, že se něco doopravdy vidělo, dokud to něco nebylo vyfotografováno“.54 Tento názor ukazuje, že fotografie získala postavení ideálního představení skutečnosti a také jediným správným důkazem existence a poznání libovolné věci v této skutečnosti existující.55

Značná část příjemců přijímá fotografická sdělení nekriticky jako skutečnost. Jde o přístup opačný k chápání, které začíná negováním představených informací a samostatným hledáním pravdy.56 Jak prohlásil John Szarkowski „Fotografie je systém vizuálního editování. Vespod jde o obklopení části kužele něčí vize rámem, pokud jsme na správném místě ve správný čas. Jako v šachu nebo ve spisovatelství jde o výběr z mnoha možností, ale v případě fotografie není počet možností omezen, je nekonečný“.57

Pokud to shrneme, musíme prohlásit, že fotografie není objektivní médium. Mimo očividných manipulací, jako je přidávání prvků do fotografie nebo jejich odstraňování, musíme uznat, že fotografie ukazuje jen to, co chtěl předat odesílatel. Příjemce zpráv otiskovaných v Trybuně Ludu obvykle neznal (s ohledem na absenci alternativních zdrojů informací) zákulisí činnosti státu. Informace dostupné v médiích, mimo případné přímé zkušenosti, byly tedy de faco jediným zdrojem údajů o situaci v zemi a ve světě. V souvislosti s tím existovala velká pravděpodobnost, že způsob formulování sdělení jeho odesílatelem se stane způsobem, jak příjemce danou událost pochopí.

V popisovaném období mezi snímky publikovanými v Trybuně Ludu převládaly takové, které z pravidla dokumentovaly reálné události, ale způsob jejich prezentace byl zmanipulován v rozsahu očividných zájmů vyskytujících se na fotografiích hrdinů. To se týká především prezentací týkajících se pracovního soutěžení, účasti na masových akcích, ideologických shromáždění. Na fotografií jsou tedy představeny skutečné situace, které jsou ale představeními režírovanými socialistickým zřízením, jednoznačně sugerujícími, že představují výsledek spontánní iniciativy (v případě závodění v práci, shromáždění, na nichž byly diskutovány ideologické záležitosti) nebo že se minimálně účastníci událostí iniciovaných shora na těchto podílejí dobrovolně a s nadšením (v případě hromadných akcí). Kritický pozorovatel, který se neshodoval s oficiální linií zaváděnou PSDS, se mohl při seznámení s tehdy publikovanými fotografiemi cítit vyobcovaný a ve výsledku se v jeho hlavě mohly objevit pochybnosti o správnosti jeho názorů.

Mezi tehdy publikovanými snímky vlastně nebyly materiály, které by popisovaly problémy, s nimž se země potýkala, jako je bída, krize atd. Tématika špatné sociální a ekonomické situace byla vyhrazena pro zprávy z kapitalistických zemí. Všechny informace o situaci v Polsku byly prezentovány v optimistické, radostné náladě vybízející společnost k podílu na výstavbě socialistické vlasti.

Na publikovaných obrazech převažoval způsob prezentace státu jako dynamicky se rozvíjejícího, úzce spolupracujícího se silným, pečovatelským a důvěru vyvolávajícím východním sousedem, dbajícího na obyvatele, milujícího mír, představujícího bezpečný úkryt před agresivním jednáním kapitalistických států (jak na hospodářské úrovni, tak i v oblasti případných válečných akcí).

Na fotografiích se také s pýchou prezentovaly výrobní úspěchy, plnění klíčových hospodářských investic, sportovní a vědecké úspěchy občanů socialistických států.

Publikované fotografie měly také vytvořit přesvědčení o legálnosti, kompetentnosti a schopnosti vlády. Sama společnost byla prezentována jako plně akceptující politickou linii PSDS a nadšeně přistupující jak k iniciativám zvyšujícím výrobní výkonnost, tak i ke spolupráci v rámci bloku socialistických států, se SSSR a NDR včele.

Svátky a oslavy z komunistického kalendáře

Z oslav komunistických svátků a jiných oslav byly vytvořeny specifické rituály. Jejich početnost vyvolávala dojem nepřetržitého sledu státních svátků (bylo jich kolem 30). Michał Głowiński o tom napsal: „V diáři byly zaznamenány nejen aktuální politické událost, nacházely se v něm také svatá data komunismu, výročí revoluce a oficiální svátky, tedy 1. máj, 22. červenec, 7. listopad, dny narození Lenina a Stalina apod. V období socialistického realismu se smyslem její existence stalo podřízení komunistickému liturgickému kalendáři. Kalendáři, v němž se nacházely pevné prvky, ale také pohyblivé svátky a svátky připadající vždy na dobu jednou za několik let (jako kulatá výročí vůdců) “.58

Stefan Kisielewski oproti tomu výše popsaný jev shrnul následovně: „Neustálé svátky a oslavy, doslova každý den nějaké výročí, armády, bitvy, dítěte, milicí (čtvrtstoletí!). – Udržují lidi v neustálém slavení, v umělém vzrušení, které má nahradit absenci jakéhokoliv politického života […]”.59

Sklony komunistických úřadů k rituálům vyplývaly z potřeby mobilizovat společnost k ještě většímu výrobnímu úsilí (při příležitosti oslav svátků byly často činěny výrobní závazky). Význam měly také indoktrinační aspekty takovýchto oslav (týkaly se v zásadě průřezu celou společností: od dětí předškolního věku po členy veteránských organizací). Měly posloužit k ověření stupně zakořenění stranického obrazu minulosti, současnosti a budoucnosti ve vědomí Poláků. Ve vynucení účasti na oslavách nechyběl ani prvek budování reflexů poslušnosti vůči totalitnímu systému.60

V případě podávání zpráv ze státních svátků dominovaly fotografie zahrnující široký plán (obvykle pořizované shora), dokumentující mnohatisícové manifestace, jejichž účastníci drželi vlajky Polska, SSSR, portréty členů státních orgánů a také transparenty s hesly oslavujícími přednosti života v socialistické vlasti a podporující bratrské socialistické národy. Dokumentovalo se i s pomocí fotografií s užším plánem zachycujícím jednotlivé profesní skupiny účastnící se manifestacích (jako např. armádu, mládež seskupenou do Svazu

54 Tamtéž, s. 36, cit. dle: S. Sontag, *Heroizm Widzenia*, „Fotografia”, č. 1, 1982, s. 2.
55 *Tamtéž*, s .37.
56 *Tamtéž*, s .40.
57 *Tamtéž*, s. 43, cit. dle: S. Sontag, *On Photography…*, s. 192.
58 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 128, cit. dle: M. Głowiński, *Rytuał i demagogia. Trzynaście szkiców o sztuce zdegradowanej*, Warszawa 1992, s. 105.
59 *Tamtéž*, s. 128, cit. dle: S. Kisielewski, *Dzienniki*, Warszawa 1996, s. 118.
60 *Tamtéž*, s .129.

polské mládeže, rolníky). Podstatným prvkem používaným pro ilustrování této tematiky byly snímky akcí doprovázejících oslavy (zábava pro děti, vystoupení sborů a lidových souborů, oficiální akademie konané v sálech speciálně vyzdobených pro tuto příležitost, jejichž hlavní součástí byly proslovy stranických funkcionářů).

Důležitou součást reportáží z oslav státních svátků představovaly také snímky tribun, z nichž manifestující zdravili vládnoucí v čele s prezidentem Bolesławem Bierutem.

Články uváděné na první straně Trybuny Ludu týkající se stáních svátků byly často okrášleny portréty státních vůdců, nejčastěji opakujícími se (pravidelně používanými, čas od času upravenými použitím jejich zrcadlového obrazu) portréty prezidenta Bieruta a Józefa Stalina jako mužů prozřetelnosti. Bierut na svém portrétu obvykle vypadal dosti vystrašeně a smutně, na rozdíl od Stalina, jehož portrét s lehce zvednutou bradou ukazuje, jak se dívá do dáli s charakteristickým, poněkud výsměšným úsměvem. Fotografové Stalina si pravděpodobně byli vědomi, na rozdíl od fotografů Bieruta, výše uvedeného pravidla, podle kterého ze snímku vyzařující sebejistota fotografovaného politika zvyšovala pravděpodobnost přijetí jím hlásaných názorů.

Protože většina tehdejších státních svátků měla svůj zdroj v historii komunismu, fotografie ukazovaly také motivy vztahující se k této tématice: reprodukce portrétů Marxe, Engelse, Lenina, Stalina, scény z podstatných událostí z historie říjnové revoluce a 2. světové války (vítězství Rudé armády, hrdinské činy sovětských vojáků), propagandistické plakáty. Také se dokumentovala, způsobem majícím vyvolávat respekt diváků, vojenská síla sovětského souseda a důkazy stálosti polsko-sovětského přátelství.

Součástí vizuální propagace oslav státních svátků byly také fotografie dokumentující přípravy na ně (práce na tvorbě manifestačních dekorací, přípravy uměleckých souborů) a také ilustrující proces činění (nejčastěji během shromáždění všech zaměstnanců probíhajících v aulách pracovních závodů) a pozdější realizace závazků činěných občany při příležitosti těchto svátků (portréty dělníků při práci). V případě této skupiny ilustrací se dá vycítit, že portréty mají inscenovaný charakter (výrazy ve tváři hrdinů fotografií, i když se nedívají do objektivu, obvykle poukazují na vědomí, že jsou fotografováni, i na s tím spojené lehké rozpaky).

Výše uvedené mělo u příjemců vyvolat propagandistický efekt v podobě přesvědčení, že na oslavách svátků (dokonce i když představovaly umělý „implantát“ ze SSSR a v historii Polska nebyly nijak zakořeněny) se podílí celá společnost, která to činí dobrovolně, jednomyslně a s velkým nadšením. Úmyslem bylo rovněž vyvolat dojem bezpodmínečné podpory polské společnosti komunistickým úřadům a jimi realizovaného programu. Osoba neúčastnící se oslav nebo nesouhlasící s linií prezentovanou PSDS se měla v této souvislosti cítit vyobcovaná a osamělá.

Fotodokumentace oborových (včetně lidových) svátků měla rovněž za cíl představit společnosti nové sociální skupiny (dělníci a rolníci) oblíbené komunistickými úřady a ukázat jimi požadované osobní vzory.

A jakoby mimochodem měl rozmach oslav poukazovat také na dobrou situaci polského hospodářství.

Doplňujícím cílem výše uvedených propagandistických aktivit mělo být vytvoření iluze blízkosti polské společnosti a společenství socialistických států se SSSR včele. Způsob přinášení zpráv z oslav svátků mohl mít také propagandistický účel v podobě přesvědčení vůdců SSSR, že polské úřady zvládají zavádění sovětských systémových vzorů a úspěšně do něj angažují polskou společnost.

1. máj (Svátek práce)

Oslavy svátku 1. máje byly velké propagandistické představení, pečlivě režírovaná manifestace, které předcházela kampaň dávající hlas přípravám před svátkem.

V souladu s oběžníkem odboru propagandy ÚV PSDS z dubna 1949: „ […] svátek 1. máje 1949 slaví dělnická třída a veškerý pracující lid Polska v období, kdy každým dnem rostou a posilují síly míru a demokracie v čele se Sovětským svazem [...]. Státy lidové demokracie opírající se o SSSR se upevňují a vnitřně sjednocují kolem dělnické třídy, rychle rozšiřují své hospodářství, zvyšují kulturu a pochodují k socialismu [...]. Lid Asie ve velké osvobozenecké válce čínské lidové armády, ve válkách národů ve Vietnamu a Koreji, Indonésie svrhují pouta koloniální nesvobody [...]. Za nejvýznamnější úkoly prvomájových oslav 1949 se považovalo: Demonstrace jednoty a síly dělnické třídy, boj za trvalý mír, za předčasné splnění plánu, boj za prohlubování dělnicko-rolnického spojenectví a boj o získání celé mladé generace [...]”.61

V souvislosti s výše uvedením závodní stranické organizace iniciovaly mezi dělnickými kádry dlouhodobé prvomájové výrobní závazky. Zároveň se usilovalo o to, aby si tyto iniciativy udržely zdánlivou iniciativu zdola.62

Podrobné stranické scénáře předkládaly harmonogram realizace jednotlivých prvků spojených s oslavami: „Během první a druhé dekády měsíce dubna je nutné ve všech pracovních závodech, institucích, na venkově a na státních statcích provést shromáždění PSDS, na nichž bude přednesen politický referát, budou prodiskutovány úkoly prvomájové mobilizace pracujících mas. Poslední týden před 1. májem proveďte ve všech pracovních závodech, stejně jako na venkovských shromážděních, krátká 10minutová masová shromáždění vyzývající k účasti na prvomájových manifestacích. Ve školách budou učiteli předneseny prvomájové proslovy pro děti a mládež [...].“63

V pokynech ÚV PSDS se také doporučovalo, v rámci péče o adekvátní náladu během oslav, „probouzení nálady svobody, organizování hudby a zpěvu“, a stavění se proti „umělému pochodování“. „Pro udržování živé a bojové nálady je nutné připravit skupiny aktivistů, které budou iniciovat zpěv písní, provolávání hesel, kromě dechových orchestrů využít i jiné hudební a vokální soubory a zavčasu mezi mládeží a v pracovních závodech uspořádat výuku textů písní“.64

61 *Tamtéž*, s. 129-130, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/113, 193, *Okólniki w sprawie obchodów święta 1 Maja skierowane do sekretarzy wojewódzkich w całej Polsce z lat 1949-1953* a Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/193, *Okólnik w sprawie kampanii 1 Maja w 1949 KC PZPR*, pag. 1 a 3.
62 *Tamtéž*, s. 130, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/113, *Okólnik w sprawie kampanii 1 Maja w 1949 KC PZPR*, pag. 9.
63 *Tamtéž*, s. 130-131, cit. dle: *Tamtéž*, pag. 9.
64 *Tamtéž*, s. 131, cit. dle: *Tamtéž*.

Také se ověřovalo plnění výše uvedených východisek v praxi. V dokumentu „Hodnocení příprav a účasti přední sportovní skupiny v prvomájovém průvodu v roce 1953“ připraveném v roce 1953 odborem propagandy a agitace ÚV PSDS se uvádí: „ [...] ve skandovaných heslech ještě nebylo cítit nadšení, jímž by se měli vyznačovat sportovci na 1. máje. Příčinou pravděpodobně je, že sportovní seskupení doposud mezi sportovci nedostatečně vykonávají politicko-výchovnou a podstatu a obsah Svátku práce vysvětlující práci“.65

Povinnosti byly ukládány i běžným občanům, kteří museli při příležitosti svátku 1. máje vyvěsit na svém pozemku bíločervenou vlajku. Tuto povinnost vymáhaly hlídky milice. Zapomnětlivci nesli finanční následky. Podobně dopadli ti, kdo zapomněli tyto vlajky 2. května odstranit, aby nevytvářeli dojem podpory komunisty neuznávaného svátku 3. května (svátek přijetí ústavy z roku 1791).

Propaganda se snažila generovat ve vědomí společnosti přesvědčení, že se do akce prvomájových závazků aktivně zapojují všichni občané. To mělo zvěrohodnit vládu vykonávanou komunisty a ovlivnit nárůst úrovně výroby.

Ve zprávách z oslav, včetně fotografických, naopak nemohly chybět obrazy radostné zábavy shromážděných davů a sugerování, že je doprovázelo chování poukazující na bratrství účastníků pocházejících z různých společenských a profesních tříd.

Motivem, který propaganda při příležitosti Svátku práce využívala často, byl obraz zástupců jednotlivých profesí při výkonu činnosti symbolizující dané povolání nebo s pro něj charakteristickými nástroji. Prezentovaly se tak obrazy představující rolníky během orby, setby, dojení krav; horníky při fedrování; dělníky u stroje; vojáky na hlídce.

Přinášení zpráv o oslavách Svátku práce mělo z vizuální stránky za cíl, podobně jako v případě jiných státních svátků, předložit důkazy všeobecné, spontánní a nadšené účasti na nich, bezpodmínečné podpory vlády, dobré ekonomické situace země, solidarity se SSSR a socialistickými zeměmi a také předvést úřadům SSSR, že jejich polští svěřenci mají situaci pod kontrolou. A při této příležitosti se také propagovaly tehdejší úřady požadované vzorce postojů.

65 *Tamtéž*, s. 132, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/82, *Ocena przygotowań i udziału czołowej grupy sportowej w pochodzie pierwszomajowym w 1953*, pag. 23.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 29. 4. 1950, č. 117 (489); popisek nad fotografií: „Práce výtvarných umělců pro prvomájový průvod", popisek pod fotografií: „Skupina studentů Státní vysoké školy výtvarných umění při práci na prvcích pro prvomájový průvod".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 23. 4. 1950, č. 111 (483); popisek nad fotografií: „Prvomájový čin studentů Lékařské akademie", popisek pod fotografií: „Studenti, profesoři a administrativní pracovníci Lékařské akademie ve Varšavě v rámci prvomájových závazků přistoupili k odstraňování sutin na plochách v blízkosti budovy Stomatologické fakulty akademie".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 2. 5. 1949, č. 119 (133); popisek nad fotografií: „Silná fronta demokracie a pokroku manifestovala 1. května chuť bojovat za mír", popisek pod fotografií: „Stovky tisíc Varšavanů – dělníků a inteligence, žen a mládeže a početné zástupy rolníků z vesnic kolem Varšavy vytvořili silné shromáždění na třech náměstích hlavního města".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 3. 5. 1949, č. 120 (134); popisek nad fotografií: „1. máj ve Varšavě", popisek pod fotografií: „Na fotografii davy manifestujících spěchají v sevřených řadách krakovským předměstím na místo shromáždění – Náměstí vítězství".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 3. 5. 1950, č. 120 (134); popisek nad fotografií: „Ozbrojená paže Lidového Polska", popisek pod fotografií „Letošní prvomájové manifestace se zúčastnila Polská armáda. Nádherný postoj našich oddílů vyvolal nadšení obyvatelstva".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 3. 5. 1949, č. 120 (134); popisek nad fotografií: „Z prvomájové manifestace ve Varšavě", popisek pod fotografií: „Pod červenými standartami pochodují pilíře Svazu polské mládeže".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 2. 5. 1950, č. 120 (492); popisek nad fotografií: „Soudruzi prezident PR Bolesław Bierut, premiér Józef Cyrankiewicz a polský maršálek Konstantin Rokossowskij na tribuně během prvomájové manifestace ve Varšavě"

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 1. 5. 1950, č. 119 (491); popisek nad fotografií: „Šedesát let 1. máje v Polsku".

22. července (Národní svátek obrození Polska slavený na památku výročí vyhlášení Manifestu Polského výboru národního osvobození v roce 1944)

Pro tehdejší úřady šlo o pravděpodobně nejvýznamnější svátek, protože měl představovat začátek nové epochy v dějinách polského státu. Adekvátní tak byla i významnost přisuzovaná oslavám 22. července.

Ohledně údajného vnímání obsahu manifestu se tehdy psalo následovně: „Dělníci s radostí četli manifest. Nyní budou oni hospodařit v továrnách, nenechají je zničit, obnoví je, vylepší a příjmy už nepůjdou do kapsy vykořisťovatelů-kapitalistů. Těšili se pracující rolníci, že konečně zmizí velkostatky, bezzemci a malorolníci budou mít půdu, nebude už docházet k rozsáhlému vykořisťování“.[66]

Oběžník vydávaný sekretariátem ÚV PSDS v červnu 1949 upravoval schéma oslav tohoto svátku: „Během uplynulých let lidová vláda pod vedením dělnické třídy a jejich strany v zásadě naplnila přísliby Červencového manifestu, vybojovala a upevnila nezávislost země, demokratické zřízení, provedla revoluční proměny, když svrhla kapitalistickou vládu pozemkových vlastníků, sjednotila a obhospodařuje polské země od Buku po Odru a Nisu, zajistila rychlou likvidaci válečných škod, obnovu země a rychlý růst průmyslu, vyvolala výrazné zlepšení materiálního postavení dělnické třídy, pracující inteligence a rolnických mas, široce otevřela bránu k osvětě a kultuře veškerého pracujícího lidu“.[67] Tento obsah se odrážel v propagandistických materiálech. Formy oslav tohoto svátku se blížily vzorům, podle kterých se připravovaly oslavy svátku 1. máje. I v tomto případě vycházely informace o objevení se „spontánních“ deklarací účasti na červencových činech spočívajících v závazcích k zvýšení výroby, které byly de facto plánovány shora a režírovány stranou.

Na příklad v instrukci ÚV PSDS z června 1951 se uvádělo, že zaměstnanci Hutě Tadeusze Kościuszky v Chorzowě mají za úkol iniciovat každoroční červencový čin. Tiskové zprávy týkající se shromáždění závodní rady výše zmíněné hutě, které se v této věci konalo na přelomu června a července 1951, tak, i když to tak zdánlivě nepůsobilo, nepředstavovaly iniciativy zdola, ale pouze realizace prvku shora přikázaného propagandistického plánu.[68] Zveřejnění iniciativy výzvy pro celou polskou společnost k další kampani závazků se stávalo úvodem pro oznámení o dalších výrobních závazcích proudících z celého Polska.

V roce 1950 plnilo v souladu s pokyny ÚV PSDS roli iniciátora červencových závazků osazenstvo železničního uzlu v Tarnowských Górach. Jak informovala média, na tuto výzvu odpověděly „ […] pracující masy celé země, které s entuziasmem přistoupily k plnění výrobních závazků, jimiž uctí Svátek obrození – šesté výročí Manifestu PVNO. Horníci, textilní dělníci, dělníci z loděnic, stavební a zemědělští dělníci, zaměstnanci všech odvětví našeho národního hospodářství – zrealizují velký červencový čin, který zemi přinese další skvělé výrobní úspěchy“.[69]

Výše uvedené aktivity stimulující společnost k zesílené výrobní aktivitě měly za cíl zajistit realizaci ukazatelů definovaných ve víceletých hospodářských plánech. Stejný účel mělo zevšeobecnění pracovního soutěžení a směřování proslovů mluvících o potřebách práce pro obnovu země a posílení její obranyschopnosti před hrozbami ze strany „imperialistických států“ ke společnosti.

ÚV PSDS při příležitosti svátku 22. července vydával speciální pokyny obsahující propagandistická hesla, která pak bylo třeba propagovat s obzvláštní intenzitou. Dokument *Pokyny ÚV PSDS k oslavám svátku 22. července v roce 1953* poukazoval v této oblasti na: „1. Dosažení lidové vlády během uplynulých devíti let ve všech oblastech života země, výsledky politiky socialistické industrializace země, rozvoje zemědělství, socialistické přestavby venkova v důsledku kulturní revoluce, politické, materiální a sociální úspěchy lidových mas; 2. Široká práva naší ústavy a jejich naplňování během uběhlého období, jejich význam pro další rozvoj země, pro posílení našeho státu, pro nárůst blahobytu, kultury vládnoucích mas, historické úspěchy našeho národa, jako zhmotnění směřování nejlepších vlastenců a bojovníků za pokrok; 3. Přínos Polska do mezinárodního boje za upevnění míru mezi národy – bratrství a spojenectví se Sovětským svazem a jinými zeměmi táboru demokracie a socialismu – záruka naší nezávislosti a nezastavitelného rozvoje; 4. Dílo národních rad – jejich úspěch, jejich nové, vhodnější úkoly v perspektivě blížících se prvních voleb do rad – s obzvláštním zdůrazněním užšího propojení rad s masami; 5. Popularizace předních osob naší země – pracovních předáků v průmyslu, zemědělství, ve vědě a osvětě […]. Oslavy svátku 22. července se měly stát velkou manifestací jednoty pracujícího lidu v řadách Národní fronty, kolem vlády a strany, kolem soudruha Bieuruta“.[70]

I scénář příprav oslav byl zadán předem: „Oslavy svátku 22. července připravovat už od poloviny června probuzením širokého hnutí socialistického soutěžení na počest 9. výročí lidového Polska v průmyslu, stavebnictví, dopravě, na venkově – ve výrobních statcích, JZD, POM a individuálních hromadách, stejně jako v institucích a na úřadech. Také nezaměstnané obyvatelstvo, ženy a mládež, musí být výbory Národní fronty, domovými výbory a společenskými organizacemi vtaženo do účasti na socialistických závazcích uklizením, zkrášlením domů a dvorů a dobrovolnou společenskou prací na sídlištích, ve městech a venkovských společenstvích […]. Je třeba šířeji než doposud popularizovat čelní pracovní předáky, iniciátory nových pracovních metod. Během posledních 10 dnů před 22. červencem je nutné široce připravit pracovní soutěžení […]. Výsledky soutěžení by měly být zrekapitulovány na shromáždění osazenstva v předvečer svátku, na nichž vedení závodu představí výsledky dané továrny (dolu, stavby apod.) a provede rozdávání cen a vyznamenání předním pracovníkům“.[71]

Také území nacházející se v přímém sousedství tras průvodů při příležitosti 22. července bylo využito k propagaci v daný okamžik nejaktuálnějších propagandistických hesel. Objevily se na něm na příklad tabule s následujícími sděleními: „boj za mír a 6letý plán“; „Manifest PVNO se stal ideovým základem lidového Polska“; „Polský dělník nikdy nepracoval s takovou oddaností a zápalem, jako pracuje v současnosti, když vidí, že pracuje pro sebe a pro svůj národ“; „Lékař, umělec, učitel, literát, vědecký pracovník, architekt,

66 I. Kienzler, *Kronika PRL 1944-1989. Uroczystości i święta*, Edipresse, Warszawa 2015, s. 12, cit. dle: G. Missalowa, J. Schoenbrenner, *Historia Polski*, Warszawa 1951, s. 187.
67 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 135, cit. dle: A. Dytman-Stasieńko, *Święto zawłaszczonych znaczeń. 1 Maja w PRL. Ideologia, rytuał, język*, Wrocław 2006, s. 65.
68 *Tamtéž*, s. 136, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/195, *Instrukcje KC PZPR w sprawie obchodów 7 rocznicy święta 22 lipca z czerwca 1951*, pag. 17.
69 *Tamtéž*, s. 137, cit. dle: „Przekrój”, 2. 7. 1950, s. 2.
70 *Tamtéž*, s. 138, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VII/111, *Instrukcja KC PZPR w sprawie obchodów święta 22 lipca w 1953*, pag. 128-129.
71 *Tamtéž*, s. 138-139, cit. dle: *Tamtéž*, pag. 129-130.

pracující inteligence vědí, že si jejich úsilí dnes cení miliony pracujících lidí, kterým dobře slouží"; „Existují zpátečnické síly, které by chtěly pracující lid udržet v temnotě a nevědomosti"; „22. červenec – svátek svobody polského národa"; „Tvrdým, jistým krokem jdeme vpřed k čím dál větší slávě naší vlasti".[72]

Efektivita při realizaci plánů spojených s vyvoláním umělého nadšení mezi účastníky slavnosti ale budí pochybnosti. Jak psala Maria Dąbrowska, a propos oslavy svátku 22. července 1948 ve Varšavě: „ […] prošli jsme Alejami a Ujazdowským parkem, abychom viděli >>radost davů<< avizovanou novinami, které už dva dny hlásaly, že Varšava bude zpěvem a tancem vítat >>národní svátek<<, nic takového. Bylo to přesně naopak. Když čteme noviny, myslíme si občas pod vlivem sugesce těchto frází, že národ možná je v podstatně veselý a šťastný. Nic podobné se pozorovat nedalo. Ulice byly téměř prázdné, ospalé a tiché. Veřejnost v Alejích měla bez výjimky tváře pomačkané únavou, starostmi a ze všeho čišící nudou".[73]

Na fotografiích ilustrujících oslavy tohoto svátku mimo samotné s nimi spojené rituály (shromáždění, štafety, oslavy, hry pro děti) vidíme pracovní závody a jednotlivé dělníky, kteří při této příležitosti přijali příslušné závazky.

Podobně jako v případě přinášení zpráv o oslavách Svátků práce měly snímky zveřejnění při příležitosti svátku 22. července za cíl vytvořit iluzi všeobecné, spontánní a nadšené účasti na nich, bezpodmínečné podpory vlády, dobré ekonomické situace země, solidarity se SSSR a socialistickými zeměmi a také předvést úřadům SSSR, že jejich polští svěřenci mají situaci pod kontrolou. Propagovaly se také tehdejšími úřady požadované vzorce postojů.

72 *Tamtéž*, s. 139, cit. dle: *Czwarta rocznica*, „Przekrój", 18. 7. 1948, s. 3.
73 *Tamtéž*, s. 140, cit. dle: M. Dąbrowska, *Dzienniki powojenne 1945-1949*, Wybór, wstęp i przypisy T. Drewnowski, t. 1, Warszawa 1996, s. 261.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 22. 6. 1950, č. 170 (542); popisek nad fotografií: „Železničáři vyzývají k uctění 22. července – Svátek obrození", popisek pod fotografií: „Osazenstvo železničního uzlu v Tarnowských Górach na slavnostním shromáždění 20. tohoto měsíce vystoupilo s heslem uctění Svátku obrození - 22. července činem. Na fotografii soudruh Zych, tajemník základní stranické organizace uzlu Tarnowskie Góry čte text usnesení".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 5. 7. 1950, č. 183 (555); popisek nad fotografií: „Huť >>Pokój<< učinila závazek", popisek pod fotografií: „V reakci na apel železničářů z Tarnowských Gór osazenstvo hutě >>Pokój<< v Nowém Bytomi učinila závazek pro uctění Svátku obrození. Hodnota těchto závazků představuje 76.683.670 PLN. Na snímku dělníci hutě >>Pokój<< při nakládání koksu".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 12. 7. 1950, č. 190 (562); popisek nad fotografií: „Červencové závazky varšavských zedníků", popisek pod fotografií: „Skupina zedníků Józefa Pomykały se zavázala dokončit jako hrubou stavbu ke dni 22. července historické městské domy od čísla 1 do 27 v ulici Freta ve Varšavě. Tito zedníci průměrně plní 180 procent normy, což je za komplikované práce obnovy starých kleneb velkým úspěchem".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 15. 7. 1950, č. 193 (565); popisek nad fotografií: „Závazky k uctění Svátku obrození", popisek pod fotografií: „Dělníci pracující na stavbě výškové budovy Ministerstva komunikací se zavázali předat budovu k užívání ke dni 22. července tohoto roku".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 5. 2. 1950, č. 36 (408); popisek nad fotografií: „Výstavba Domu polského slova", popisek pod fotografií: „Dne 22. července 1950 bude zprovozněn první kotoučový stroj v >>Domě polského slova<<. Bylo to rozhodnuto na výrobní poradě 1. února tohoto roku. Stavební dělníci, zaměstnaní na stavbě haly pro stroj, učinili jednohlasné usnesení a zavázali se tak zakončit stavbu haly ke dni Svátku obrození".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 11. 7. 1950, č. 189 (561); popisek nad fotografií: „Rolníci z JZD činí závazek", popisek pod fotografií: „Skupina JZD Szczurzyn v ciechanowském okrese se zavázala k uctění svátku 22. července zkrátit čas předpokládaný na žně o 10 proc. a ukončit sklizeň tří hlavních obilovin - žita, pšenice a ječmene do 22. tohoto měsíce. Na fotografii skládá předačka Zofia Malinowska snopy žita."

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 10. 7. 1950, č. 188 (560); popisek nad fotografií: „V JZD pracují traktory", popisek pod fotografií: „V JZD Babsk v okrese Rawa Mazowiecka se na pole vydalo 19 traktorů se samovazy. Skupina Babsk se zavázala uctít svátek 22. července ukončením žní dva dny před termínem. Na fotografii traktor se samovazem při práci".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 25. 7. 1949, č. 202 (215); popisek nad fotografií: „Štafeta Plac Zamkowy – Belveder"; popisek pod fotografií: „V předvečer Svátku obrození se ve Varšavě konal štafetový běh Plac Zamkowy – Belveder. Na závěr běhu ředitel Hlavního úřadu fyzické kultury (GUKF) soudruh Motyka přijal zprávu od vedení štafet a udělil ceny vítězným týmům".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 25. 7. 1950, č. 202 (574); popisek nad fotografií: „Oslavy v Nowé Hutě při příležitosti Svátku obrození", popisek pod fotografií: „Část přehlídky během oslav, které se konaly na stavbě Nowé Huty, ústředního průmyslového střediska budovaného v rámci šestiletého plánu".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 25. 7. 1950, č. 202 (574); popisek pod fotografií: „Tisíce dětí se zapojily do her pořádaných při příležitosti Svátku obrození".

„Velká socialistická říjnová revoluce“ (7. listopadu)

Výročí propuknutí „Velké socialistické říjnové revoluce“ bylo, podobně jako 1. máj, internacionálním svátkem slaveným ve všech státech závislých na SSSR. Propaganda říjnové revoluce říkala „největší převrat v dějinách světa, který „není jen revolucí >>v národních rámcích<<, je to především revoluce mezinárodního, světového charakteru, vyznačuje totiž zásadní obrat v světových dějinách lidstva, odvrácení od starého, kapitalistického světa k novému, socialistickému světu.“[74] Díky říjnové revoluci „se imperialistický tábor, tábor agrese, okupace a válečných dobrodružství, stává ve světě čím dál tím izolovanějším. Znamená to nezadržitelný nárůst sil pokroku, míru a svobody, těch sil, které v současnosti po vítězství sovětské armády nad fašismem čítají už stovky milióny lidí“. K tomu „existence a úspěch sovětského státu, jeho stálý nezadržitelný ekonomický rozvoj, názorně dokazovaly povýšenost socialistického hospodářství nad kapitalistickým. Sovětský svaz ukázal, že socialistické zřízení osvobozuje lidstvo od prokletí krize, nezaměstnanosti a nouze, že přináší trvalý blahobyt nejširším pracujícím masám a že právo na tento rozvoj s sebou přináší neustálý růst materiální a kulturní úrovně života.“[75]

Schéma oslav tohoto svátku se přibližovalo vzorcům uplatňovaným v případě svátku 1. května a 22. července. V dokumentu *Pokyny ÚV DSPS o oslavách 33. výročí propuknutí Velké říjnové revoluce z října 1950* se uvádí: „Stalo se zvykem, že dělnická třída a pracující masy Polska uctívají výročí velkých událostí z historie dělnického hnutí vlnou závazků a výrobních úspěchů. Tyto závazky mají obrovský politický a výchovný význam: aktivizují široké pracující masy, zvyšují jejich politické uvědomění a zároveň jsou důležitou součástí boje za úspěšnou realizaci našich hospodářských plánů pomocí posílení hnutí pracovního soutěžení a obohacení jeho forem“.[76]

V souvislosti s výše uvedeným se každý rok v médiích od září propagoval tzv. „říjnový čin“, představující „velkou manifestaci vděčnosti a přátelství pro SSSR“.[77] Psalo se: „Rozmach práce v dny říjnového činu si trvale osvojují pracovní týmy. V pracovních závodech zuří boj, aby si impozantní rozmach práce ve dny říjnového činu“ trvale osvojily. Četné skupiny zaměstnanců, které se chopily dlouhodobých závazků, přinášejí hlášení o dosažených úspěších“.[78]

V rámci zvěrohodnění sympatií polské společnosti k SSSR doporučoval odbor propagandy a agitace ÚV PSDS, mimo jiné gdaňským dělníkům v loděnicích, aby polští občané psali dopisy do spřátelených pracovních závodů v SSSR. Tato korespondence byla následně publikována v tisku. Z dopisu dělníků v loděnicích vyplývalo, že celé osazenstvo zdraví „sovětské dělníky, budovatele prvního socialistického státu, který je pokladnicí zkušeností, kolébkou hnutí pracovního soutěžení – stachanovského hnutí a příkladem k následování“.[79]

V mediálních sděleních týkajících se oslav svátku říjnové revoluce se objevovaly zprávy z akademií, plněných výrobních plánů a závazků, o důkazech upevňování přátelství mezi Polskem a SSSR a jinými lidově demokratickými státy, prezentace hospodářských a kulturních úspěchů a informování o rostoucím blahobytu občanů SSSR.

V časopise „Przekrój“ se tehdy o říjnové revoluci psalo takto: „ […] zdroj svobody Polska; štít míru a síly, před kterým se třesou imperialisté; zdroj osvobození 800 milionů lidí od zneužívání kapitalistů; signál, která člověku vyzbrojenému vědeckou myslí umožnil stát se pánem přírody; faktor rostoucí dělnické třídy na Západě bojující o svá práva; heslo, které nadchlo pro boj s imperialisty koloniální a podřízené národy; příčina narůstajících sil míru, událost, která vytvořila vzor státu k následování, šance na společenský a kulturní postup pro milion lidí – včera tmavých a zpátečnických, je to konečně velký a krásný symbol který každý rok v tisících dělníků a rolníků po celém světě posiluje chuť uctít ho učiněním výrobních závazků, které se podílejí např. na obnově a rozšíření lidového Polska”.[80]

Při této příležitosti publikované fotografie ukazovaly reprodukce portrétů Marxe, Engelse, Lenina, Stalina a obrazy ilustrující scény z podstatných událostí z historie říjnové revoluce. Zveřejňovaly se také snímky tvořící zprávy z oslav výročí Velké socialistické říjnové revoluce a portréty dělníků, kteří při této příležitosti učinili zvláštní závazky.

Propagandistická východiska osvětlují prováděný výběr snímků majících ilustrovat svátek Velké socialistické říjnové revoluce, shodovala se s těmi uvedenými ve vztahu ke dvěma výše popsaným svátkům.

74 I. Kienzler, *Kronika…*, op. cit., s. 77, cit. dle: *Największy przewrót w dziejach świata*, „Słowo Ludu”, č. 42 z 7 11. 1949, s. 8.
75 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž*.
76 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 140-141, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/201, *Instrukcja KC PZPR w sprawie obchodów 33 rocznicy wybuchu Wielkiej Rewolucji Październikowej z października 1950*, s. 126.
77 *Tamtéž*, s. 141, cit. dle: *Tamtéž*.
78 *Tamtéž*, cit. dle: *Rozmach pracy*, „Dziennik Bałtycki”, 11.-12. 9. 1951, s. 1.
79 *Tamtéž*, s. 142, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/201, *Instrukcja KC PZPR w sprawie obchodów 32 rocznicy wybuchu Wielkiej Rewolucji Październikowej z października 1949 r.*, pag. 18-20, 25-26.
80 *Tamtéž*.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 7. 9. 1950, č. 307 (678); popisek pod fotografií: „14. října v Smolném (Z obrazu N. Osieniewa)".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 7. 9. 1950, č. 307 (678); popisek pod fotografií: „Toto je část hutě >>Pokój<< – té huti, která výzvou k zesílení výkonnosti k uctění 33. výročí Velké říjnové revoluce a 2. světového mírového kongresu, strhla a nadchla obrovským entusiasmem naši dělnickou třídu – veškerý pracující lid Lidového Polska. V nepřerušeném proudu přicházejí hlášení z pracovních závodů po celé zemi: >>Splnili jsme říjnové závazky. Budeme i nadále bojovat o další zvýšení výkonnosti práce, o další nárůst produkce – ve jménu míru a socialismu<<".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 3. 10. 1950, č. 272 (643); popisek nad fotografií: „V odpovědi na apel hutě >>Pokój<<"; popisek pod fotografií: „Apel osazenstva hutě >>Pokój<<, která vznesla heslo uctít výrobním činem 33. výročí Velké říjnové revoluce a 2. světového mírového kongresu se setkal s nadšenou odezvou po celé zemi. Závazek učinili také dělníci hutě >>Sosnowiec<<. Na fotografii brigáda tavičů u vysoké pece hutě >>Sosnowiec<<.

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 7. 10. 1950, č. 276 (647); popisek nad fotografií: „Na apel hutě >>Pokój<<"; popisek pod fotografií: „Zednice Zofia Szuba z PPB-6, pracující na stavbě Městských hygienických závodů ve Varšavě k uctění 33. výročí Velké říjnové revoluce zvýšila výkonnost práce ze 150 proc. normy na 190 proc.".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 21. 10. 1950, č. 290 (661); popisek nad fotografií: „K uctění 33. výročí Velkého října a 2. světového mírového kongresu", popisek pod fotografií: „Zedník Bolesław Kordiak zaměstnaný na stavbě bytového domu 46 na sídlišti v Muranowě se k uctění 33. výročí Velké říjnové revoluce a 2. světového kongresu obránců míru zavázal zvýšit výkonnost práce a realizovat před termínem konstrukční zdi na svém úseku prací".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 22. 10. 1950, č. 291 (662); popisek nad fotografií: „Říjnový čin lékařů Ústavu farmakologie při Zdravotní akademii", popisek pod fotografií: „Lékař Ústavu farmakologie při Zdravotní akademii k uctění 33. výročí Říjnové revoluce učinili závazek zorganizovat lékařskou pomoc pro hudebně talentovanou dělnickou a rolnickou mládež vzdělávající se na hudebních školách, o které pečuje Stipendijní fond Fryderyka Chopina".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 5. 11. 1950, č. 305 (676); popisek nad fotografií: „Před 33. výročím Velkého října", popisek pod fotografií: „Klubové, vojenské umělecké soubory připraví bohatý repertoár recitace a písní pro vojenské akademie a večery, které se budou u jednotek konat při příležitosti 33. výročí Velké socialistické říjnové revoluce. Na fotografii kulometčík Józef Wieczorek hraje na akordeon sovětskou melodii během zkoušky klubové skupiny u jedné z dělostřeleckých jednotek".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 7. 11. 1949, č. 307 (320); popisek nad fotografií: „Ať žije 32. výročí Velké socialistické říjnové revoluce", popisek pod fotografií: „Třicáté druhé výročí Velké říjnové revoluce slavíme ve znaku vítězné ofenzivy táboru socialismu a míru, ofenzivy dělnické třídy a lidových mas po celém světě".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 5. 11. 1949, č. 305 (318); popisek nad fotografií: „Před 32. Výročím Říjnové revoluce", popisek pod fotografií: „Při příležitosti 32. výročí Říjnové revoluce se v ulicích Varšavy objevily estetické plakáty. Jeden z nich vidíme na fotografii".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 8. 11. 1950, č. 308 (679); popisek nad fotografií: „Białostočtí rolníci se zapojili do oslav ve Varšavě k uctění Velkého října", popisek pod fotografií: „V souvislosti s oslavami 33. výročí Velké socialistické říjnové revoluce do Varšavy dorazily početné delegace výrobních družstev, JZD a Polských strojních středisek. Na fotografii delegace z Białostockého vojvodství".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 9. 11. 1950, č. 309 (680); popisek nad fotografií: „Soubor lidových písní a tanců >>Mazowsze<<", popisek pod fotografií: „Na programu umělecké části slavnostní akademie ve Varšavě věnované 33. výročí Velké říjnové socialistické revoluce vystupoval soubor lidových písní a tanců >>Mazowsze<<. Na fotografii členové souboru".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 8. 11. 1949, č. 308 (321); popisek nad fotografií: „Slavnostní akademie ve Varšavě", popisek pod fotografií: „Ústřední akademie k uctění 32. výročí Velké říjnové socialistické revoluce pořádané Ústředním výborem Polské sjednocené dělnické strany se konala 6. dne tohoto měsíce v sálu Státního národního divadla Polské armády. Během akademie byl nepolevujícím potleskem přivítán proslov velvyslance SSSR Viktora Lebeděva".

Výročí vytvoření Rudé armády (23. února)

Oslavy tohoto svátku se od výše popsaných lišily mimo jiné tím, že se nepočítalo se širokými závazkovými akcemi. Propagandistické popisky mluvily o „polsko-sovětském bratrství a přátelství ukovaném za společného boje s nacistickými nájezdníky, o nepřetrhnutelném spojenectví".[81] Rudá armáda byla popisována jako „armáda diktatury proletariátu"; „osvoboditelka utlačovaných národů"; „armáda nasycená duchem internacionalismu"; „přední síla při obraně míru".[82]

V souladu s pokyny ÚV PSDS se při příležitosti výročí vytvoření Rudé armády konaly slavnostní akademie, koncerty a výzvy, během nichž polská společnost skládala hold „armádě osvoboditele". V dnech předcházejících slavnosti bylo přikazováno držení čestných stráží a kladení věnců na hřbitovech padlých vojáků Rudé armády, pod jim věnovanými pomníky a na místech nimi svedených bitev.

Jako to bývalo běžné v případě shora vnucovaného propagandistického sdělení, neshodoval se jeho prostřednictvím představovaný obraz Rudé armády se vzpomínkami značné části polské společnosti, která si vstup sovětských vojsk na polské území (v roce 1939, ale také v roce 1944) pamatovala jako zásah agresora, který chce zlikvidovat polskou státnost (v roce 1939) nebo rabovat a znásilňovat (v roce 1944).[83] Část společnosti, především ta mladší, která byla indoktrinována ve školách a mládežnických organizacích, mohla přijmout oficiální propagandu jako pravdu a uznávat, že je Rudá armáda symbolem svobody a demokracie přinášených Polsku. Ovšem ve většině společnosti oslavy tohoto svátku vyvolávaly jistou disonanci a dokonce iritaci. Anna Iwaszkiewicz ve svém *Deníku* psala v únoru 1949 následovně: „A věc vztahu k Rusům, jak lze nechápat, že prudké, spěšné a netaktní přikázání lásky vždy vyvolává pocity přímo opačné?! To je jednoduché psychologické pravidlo, které se uplatňuje jak na úrovni individuálního, tak i společenského života. Takže se dělá vše, aby lidé nenáviděli tuto armádu, která jim skutečně přinesla vysvobození. To, že přikazují vyvěšovat vlajky na třicáté první výročí vzniku Rudé armády, se mi zdá být směšné (vždyť co to je za datum), ale většině lidí se to jeví jako důkaz našeho >>otroctví<< a vyvolává to vztek".[84]

Fotografie publikované, aby ilustrovaly tuto příležitost, zachycovaly scény z významných událostí 2. světové války (vítězství sovětské armády, hrdinské činy sovětských vojáků) a propagandistické plakáty. Způsobem majícím u diváků vyvolat respekt se také dokumentovala vojenská síla sovětského souseda (arzenál sovětské armády, sevřené šiky defilujících vojáků a vojenské techniky) a důkazy stálosti polsko-sovětského přátelství (polsko-sovětské bratrství ve zbrani v podobě polského a sovětského vojáka objímajících se v srdečném sevření, dokumentace společných akcí provedených během 2. světové války, fotografie pomníků polsko-sovětského přátelství okrášlených čerstvě položenými věnci).

Zamýšlené propagandistické výsledky v případě snímků publikovaných při příležitosti tohoto svátku byly identické s těmi uvedenými v souvislosti s dříve popisovanými svátky, s tím rozdílem, že v tomto případě se důraz kladl na zdokumentování velikosti polsko-sovětského přátelství a projevení vděčnosti vůči Rudé armádě za porážku Němců během 2. světové války.

81 *Tamtéž*, s. 143, cit. dle: W. Korczyc, *Polsko radzieckie braterstwo i przyjaźń*, „Dziennik Bałtycki", 24. 2. 1949, s. 1.
82 *Tamtéž*, s. 144, cit. dle: *Armia Radziecka – ostoją pokoju*, „Trybuna Ludu", 7. 11. 1949, s. 3-4; *Niech żyje niezwyciężona Armia Pokoju, Wolności, Socjalizmu*, „Trybuna Ludu", 24. 2. 1950; *Armia Pokoju, Wolności, Socjalizmu*, „Trybuna Ludu", 23. 2. 1951, s. 1.
83 Srov. M. Zaremba, *Gwałty Armii Czerwonej: „Boję się tych diabłów, Rosjan"*, Newsweek, 9. 1. 2013, http://www.newsweek.pl/wiedza/historia/gwalty-armii-czerwonej--boje-sie-tych-diablow--rosjan---,100278,1,1.html (dostęp 26 X 2017 r.).
84 *Tamtéž*, s. 145, cit. dle: A. Iwaszkiewicz, *Coraz cichsza symfonia* (fragmenty notatek Anny Iwaszkiewicz z 1949 pochodzące z nowego, poszerzonego o zapiski powojenne, wydania jej *Dzienników*), „Rzeczpospolita", dodatek „Plus - Minus", 19.-20. 2. 2000, s. 2.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 23. 2. 1949, č. 53 (67); popisek nad fotografií: „Prapor vítězství nad Reichstagem", popisek pod fotografií: „Vítězství! Vojáci Rudé armády vztyčili prapor SSSR na budově Reichstagu v Berlíně".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 24. 2. 1950, č. 55 (427); popisek nad fotografií: „Výstava věnovaná Rudé armádě", popisek pod fotografií: „Díky úsilí Společnosti polsko-sovětského přátelství byla v budově >>Ogniska<< ve Varšavě otevřena výstava ukazující přínos Rudé armády v boji o svobodu národů, mír a socialismus".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 23. 2. 1949, č. 53 (67).

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 23. 2. 1950, č. 54 (426); popisek nad fotografií: „Ať žije neporažená Rudá armáda, armáda míru, svobody a socialismu", popisek pod fotografií: „Celý svět míru, demokracie a socialismu slaví den Rudé armády, armády blízké srdci všech lidí práce na zeměkouli, armády stojící na stráži míru a bezpečnosti národů".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 21. 2. 1950, č. 52 (424); popisek nad fotografií: „Před svátkem Rudé armády", popisek pod fotografií: „Fotografie představuje část přehlídky, která se konala v loňském roce na Rudém náměstí v Moskvě při 31. výročí vzniku Rudé armády".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 22. 2. 1949, č. 52 (66); popisek nad fotografií: „31. výročí Rudé armády", popisek pod fotografií: „Chlouba Rudé armády – námořníci na Rudém náměstí v Moskvě".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 23. 2. 1950, č. 54 (426); popisek nad fotografií: „Slavnostní akademie při příležitosti 32. výročí vytvoření Rudé armády", popisek pod fotografií: „Ve Varšavě, v Polském divadle, se konala slavnostní akademie k uctění 32. výročí vzniku Rudé armády. Na fotografii: prezidium akademie. Hovoří víceministr národní obrany, soudruh gen. Ochab".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 23. 2. 1949, č. 53 (67); popisek pod fotografií: „V 31. výročí vzniku Rudé armády se v Polském divadle ve Varšavě konala slavnostní akademie. Na fotografii prezidium akademie. Zleva sedí: maršálek Żymierski, maršálek Rokossowskij, gen. Spychalski, víceprem. Korzycki, gen. Popławski a soudruh Matuszewski".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 23. 2. 1949, č. 53 (67); popisek pod fotografií: „Dějiny bojů poslední války, dějiny přátelství, obtíží a vítězství se trvale zapsaly do paměti našich vojáků bojujících bok po boku s Rudou armádou o novou demokratickou vlast. Na fotografii Pomník bratrství ve zbrani na Pradze, vztyčený společností Varšavy".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 25. 2. 1950, č. 56 (428); popisek nad fotografií: „Štafeta Služby Polsku v den svátku Rudé armády", popisek pod fotografií: „Dne 23. února tohoto roku k uctění 32. Výročí vzniku Rudé armády se na trase V-Z ve Varšavě konaly patrolové pochody ženských a mužských sborů Služby Polsku. Na fotografii štafeta mládežníků na trase".

Den Lidové polské armády (12. října)

Výše uvedený svátek se začal slavit v roce 1950 (12. 10. je datum bitvy u Lenina) na základě *Dekretu ze dne 7. 10. 1950 o ustanovení dne 12. října Dnem polské armády*. V souladu s *Pokyny odboru propagandy ÚV PSDS o oslavách svátku Lidové polské armády dne 12. října ze září 1950* se „Den polské armády […] slaví v období po celém světě posilujícího boje za mír mezi národy – pod hesly: jednoty pracujících mas, věrnosti tradici polsko-sovětského bratrství ve zbrani, se SSSR společného boje proti imperialistickým vojenským plánům, posílení síly a obranyschopnosti lidového Polska – důležitého článku fronty míru“.[85] V *Pokynu sekretariátu organizační kanceláře ÚV PSDS o oslavách Dne Lidové polské armády ze září 1951* byla naopak zdůrazněna potřeba „upevnit úzké spojení národa s armádou stojící na stráži nezávislosti a socialistického budovatelství“.[86]

Oficiální propaganda se snažila vytvořit zdání blízkých a upřímných vazeb pojících společnost s Polskou lidovou armádou. Na příklad na začátku padesátých let se intenzivně propagovala akce vítání vojáků vracejících se z letních táborů do kasáren civilním obyvatelstvem. V souladu s dokumentem ÚV PSDS ze září 1952: „Za podmínek rozvíjející se volební kampaně do Sejmu by měl být návrat vojsk spojený s manifestací jednoty a bratrství lidu a armády v širším měřítku než v předchozích letech. Ve všech městech, do kterých se vrací vojsko, je nutné uspořádat manifestaci přivítání zástupci lidových úřadů a obyvatelstva. Přivítání mělo být spojeno s krátkým shromážděním. Předákům bojového a politického školení by měly být předány květiny a v rámci možností drobné dárky. Obzvláště je nutné dohlédnout na masovou účast mládeže a směřovat k vytvoření co nejsrdečnějšího a blízkého vztahu mezi obyvatelstvem a armádou. Po celé trase průchodu vojenských oddílů ve vesnicích a městečkách je třeba uspořádat manifestace obyvatelstva na počest armády stavěním slavobrán, transparenty, květinami, dárky apod.“.[87]

Při této příležitosti byly zveřejněny „hlavní“ portréty vůdců SSSR a Polska, scény z podstatných událostí 2. světové války (boj Polské armády po boku Rudé armády), důkazy polsko-sovětského bratrství ve zbrani a také příklady srdečných vztahů mezi armádou a polskou společností (voják držící na rukou dítě; obsluha krátkovlnné radiostanice navštěvující venkovský klub; společnost nadšeně vítající vojáky vracející se z letních táborů nebo předávající vojákům občany darovaný prapor).

Vizuální propaganda měla v této oblasti záměr vyjádřit vděk polské armádě a sovětské armádě za osvobození od německého jha, zdokumentování bratrství ve zbrani mezi polskou a sovětskou armádou a předvedení, jak velmi je Polská armáda užitečná polské společnosti a jak moc je za to společnost vojákům vděčná.

85 *Tamtéž*, s. 145, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/197, *Instrukcja Wydziału Propagandy KC PZPR w sprawie obchodów w dniu 12 października Święta Ludowego Wojska Polskiego z września 1950,* pag. 1.
86 *Tamtéž*, s. 146, cit. dle: *Tamtéž*.
87 *Tamtéž*, s. 147, cit. dle: Archiwum Państwowe w Gdańsku, Wydział Propagandy KW w Gdańsku, 2384/2201, pag. 209.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 12. 10. 1950, č. 281 (652); popisek pod fotografií: „12. 10. – výročí bitvy u Lenina – Den Polské armády"

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 12. 10. 1950, č. 281 (652); popisek pod fotografií: „Oddíly a divize Polské armády Tadeusze Kościuszka před bitvou u Lenina. Na fotografii taktické jednání před bitvou".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 12. 10. 1950, č. 281 (652); popisek pod fotografií: „Polské a sovětské tanky na bitevním poli u Lenina".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 12. 10. 1950, č. 281 (652); popisek pod fotografií: „Krev prolitá společně sovětskými a polskými vojáky v boji s hitlerovským fašismem zpečetila bratrství ve zbrani a věčné přátelství polského a sovětského národa. Na fotografii dva tankisté: Rus a Polák."

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 12. 10. 1950, č. 281 (652); popisek pod fotografií: „Polský voják – obránce míru, obránce dětí".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 19. 9. 1950, č. 258 (629); popisek nad fotografií: „Vojáci se vracejí z letních táborů", popisek pod fotografií: „Dne 17. tohoto měsíce na pl. Zamkowém ve Varšavě obyvatelstvo hlavního města vítalo z letních táborů se vracející vojáky P.A. [Polské armády]. Na fotografii předačka z OOD [Obecného obchodního domu], Stefania Dmowska, předává jízdní kolo vedoucímu poddůstojníkovi školení - Stanisławu Wandzelovi".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 21. 9. 1950, č. 260 (631); popisek nad fotografií: „Společnost – armádě", popisek pod fotografií: „V rámci zakončení školního roku na Vysoké škole pěchoty předala delegace obyvatel Pruszkowa víceministrovi národní obrany, gen. Popławskému, prapor darovaný společností Pruszkowa. Na fotografii gen. Popławski zaráží hřebík do dřevce praporu".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 18. 12. 1950, č. 348 (689); popisek nad fotografií: „S krátkovlnnou vysílačkou na venkově", popisek pod fotografií: „Družstvo sekce radioamatérů oddělení komunikace Ligy přátel vojáků nedávno navštívilo JZD Bielice (Varšavské vojvodství), kde navázalo spojení se sovětskou krátkovlnnou stanicí v kolchozu u Leningradu. Na fotografii děti zaměstnanců JZD se zájmem sledují práci radioamatéra".

Mezinárodní den žen (8. března)

Komunistická propaganda se o ženy zajímala především z politických příčin. Za prvé tvořily polovinu populace polské společnosti a za druhé s ohledem na jejich názorotvornou roli v rodině a tedy potencionální vliv na otce, manžely a děti. Tato otázka byla nesmírně důležitá, proto v ústředních strukturách PSDS vznikla speciální buňka – ženský výbor ÚV PSDS, která koordinovala propagandistické akce týkající se žen.[88]

V souladu s touto institucí v únoru 1950 připravenými pokyny: „Mezinárodní den žen se letos pořádá po celém světě ve znamení nezlomné vůle žen bojovat o stálý a spravedlivý mír, boje za zrovnoprávnění, boje za systém sociální spravedlnosti. Světová demokratická federace žen mobilizuje všechny ženy na světě pod heslem: >>Za mír, Za život a štěstí našich dětí – proti válce a nouzi, Za mírovou práci a zlepšení životních podmínek pracujících mas – proti závodům ve zbrojení a vojenským rozpočtům<<. Polské ženy se v den svého svátku spojují ještě silněji a masověji k práci na rozvoji své lidové vlasti, která jim dává úplné zrovnoprávnění, chrání jejich existenci, pečuje o jejich děti a dává jim velké možnosti širokého podílu na hospodářském, politickém a kulturním životě země. Boj za mír v lidovém Polsku – to je práce na zvýšení ekonomiky, kultury a osvěty. A proto polské ženy budou 8. březen slavit pod heslem zintenzivnění námahy na splnění prvního šestiletého plánu. První rok šestiletého plánu polské ženy uctí velkým činem 8. března. Činu se už účastní všechny pracující ženy a ženy v domácnosti, ženy měst a venkova, mládež a dospělé ženy – všichni, kterým je drahý mír a štěstí celého lidstva. K činu 8. března vyzvaly lodžské textilní dělnice. Na tuto výzvu odpovídaly dělnice z továren a pracovních závodů zavazující se vyrábět více a lépe. Jejich příklad následovaly ženy všech profesí, hospodyně ve městě a na venkově nevylučuje. Před venkov klade šestiletý plán jasné úkoly spojené s transformací systému. Této přestavby směřující ke zvýšení blahobytu, osvěty a kultury venkova by se měly masivně a aktivně zúčastnit venkovské ženy […]. Čin 8. března venkovských žen, to je zvýšení jejich podílu na plánované a týmové zemědělské produkci, na kolektivizaci venkova, likvidaci analfabetismu, na kulturně-osvětových pracích, zvyšujících společensko-politické uvědomění“.[89]

V souladu s *Usnesením politické kanceláře o práci mezi ženami* (březen 1950): „Budování základů socialismu v Polsku znamená zapojení do procesu výroby, do aktivní účasti na politickém a společenském životě a do úkolů řízení státu těch nejširších mas, včetně milionů žen. Nelze totiž budovat socialismus bez aktivní a všestranné účasti žen tvořících více než polovinu národa, bez účasti žen-matek. Vychovávajících budoucí generaci. Nemůže proběhnout socialistická revoluce, pokud se do ní aktivně nezapojí obrovská část pracujících žen“.[90]

Realizaci výše uvedených úkolů ženám usnadňovala rozšiřující se síť jeslí, dětských družin, mateřských škol a organizování letních táborů.

Ukázková propagandistická hesla objevující se v době příprav na Mezinárodní den žen: „Novými úspěchy přivítají polské ženy den 8. března. Polské ženy – dělnice, rolnice, zaměstnankyně úřadů a ženy v domácnosti se připravují na blížící se Mezinárodní den žen […], na který ženy celého světa manifestují svou vůli v boji proti válce, za mír a štěstí svých dětí“.[91] „Venkovské ženy vítají 8. březen cennými výrobními závazky“.[92]

Specifický paradox představuje skutečnost, že slavení tohoto svátku spočívalo v tom, že ženy činily závazky navíc, tedy si navyšovaly námahu a pracovní dobu.

Okolnosti tvorby propagandistických projektů týkajících se obrazu polských žen vypadaly následovně: „ […] Ale pamatuji si, jak jsem dělal něco na způsob melouchu pro MZV (Ministerstvo zahraničních věcí – pozn. aut.). Ministerstvo si vyžádalo, abych udělal výstavu o ženě v Polsku, v několika desítkách exemplářů, na velvyslanectví ve světě. Žena v Polsku je moderní, emancipovaná, protože je i soudkyně, i spisovatelka, i sportovkyně a tak dále – takové bylo ideové východisko.“[93]

Fotografie ilustrující Mezinárodní den žen představovaly především portréty žen, které při příležitosti svého svátku učinily příslušné výrobní závazky a takových, které v rámci emancipace vykonávaly práci, které se doposud zdály být vyhrazeny pro muže (portréty traktoristek, strojnic, omítkářek, zednic, kinopromítaček, operátorek těžké stavební techniky). Byly publikovány také důkazy toho, že socialistická vlast dbala o ženy mimo jiné tím, že organizovala veřejnou péči o děti.

Tyto fotografie měly z propagandistické strany dokázat, že socialismus zaručuje zrovnoprávnění a že se v praxi nevyskytují profese, které by ženy nemohly vykonávat. Zároveň se socialistický stát stará o ženy, když jim zaručuje péči o děti (a tím i pokračování v práci). Na druhé straně měly být tyto snímky důkazem zapojení žen do výstavby socialistické vlasti.

88 *Tamtéž*, s .149.
89 *Tamtéž*, s. 149-150, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/XV/32, *Instrukcja KC PZPR w sprawie przeprowadzenia obchodów Święta Kobiet z lutego 1950*, pag. 1-3.
90 *Tamtéž*, s. 152, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/XV/8, *Uchwała Biura Politycznego w sprawie pracy wśród kobiet z drugiej połowy 1949*, pag. 10.
91 *Tamtéž*, s. 151, cit. dle: *Nowymi osiągnięciami w pracy powitają kobiety polskie dzień 8 marca*, „Dziennik Bałtycki”, 12. 3. 1953, s. 1.
92 *Tamtéž*, cit. dle: *Kobiety wiejskie witają 8 marca cennymi zobowiązaniami produkcyjnymi*, „Dziennik Bałtycki”, 1.-2. 3. 1953, s. 1.
93 Ł. Modelski, *Fotobiografia…*, op. cit., s. 96 (rozhovor s fotografem Janem Morkem).

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 9. 2. 1950, č. 40 (412); popisek nad fotografií: „Před Mezinárodním dnem žen", popisek pod fotografií: „Na prezidiu hlavního představenstva Ligy žen ve Varšavě byly za účasti aktivistek a mistrových probrány přípravy na oslavy Mezinárodního dne žen, 8. března. Na fotografii: předsedkyně Ligy žen soudružka Sztachelska v rozhovoru s aktivistkami Annou Ramus a Franciszkou Retlich z Lodže a Marií Suskou z Wolice, okres Grodzisk Mazowiecki".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 13. 2. 1950, č. 44 (416); popisek nad fotografií: „K uctění Mezinárodního dne žen", popisek pod fotografií: „Zesílenou prací uctí dělnice >>Fuchsu<< Mezinárodní den žen. Zaměstnankyně oddělení balírny se zavázaly splnit ve dnech 6., 7. a 8. března 206 proc. normy. Na fotografii mistrová balírny Janina Spychalska při práci".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 16. 2. 1950, č. 47 (419); popisek nad fotografií: „Před Mezinárodním dnem žen", popisek pod fotografií: „Dělnice Výrobních závodů osvětlovacích přístrojů A-52 ve Varšavě, Irena Piotrowska, Krystyna Witok a Władysława Lipiec, se zavázaly k uctění Mezinárodního dne žen zvýšit množství výroby v prvním čtvrtletí roku 1950 o 10 proc.".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 6. 3. 1950, č. 65 (437); popisek nad fotografií: „Výrobní závazky žen", popisek pod fotografií: „Zaměstnankyně Varšavských závodů oděvního průmyslu Obránců Varšavy se zavázaly uctít Mezinárodní den žen zvýšením výkonnosti práce zvýšením procent plnění normy ze 115 na 120 a zvýšením kvality produkovaného zboží. Na fotografii dělnice VZOP soudružky W. Sejko, G. Czarnecka a H. Janowska".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 9. 3. 1950, č. 68 (440); popisek nad fotografií: „Zaměstnankyně továrny >>Wedel<< prací oslavily Mezinárodní den žen"; popisek pod fotografií: „V rámci závazků při příležitosti Mezinárodního dne žen zaměstnankyně továrny >>Wedel<< překročily výrobní normy. Na fotografii zleva soudružky Maria Razmus, která splnila 208 proc. normy, Feliksa Frąckiewicz – 189 proc., Henryka Gawron – 186 proc. a mistrová z mládežnické brigády soudružka Jaśkiewicz – 186 proc. normy".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 9. 3. 1949, č. 67 (81); popisek nad fotografií: „Mezinárodní den žen", popisek pod fotografií: „Na Mezinárodní den žen – 8. března tohoto roku, se v aule Varšavské polytechniky konala celovaršavská akademie pořádaná Ligou žen".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 8. 3. 1950, č. 67 (439); popisek nad fotografií: „Péče o dítě", popisek pod fotografií: „Pracující ženy si nemusí dělat starosti o své děti. Široce propracovaná síť jeslí, mateřských škol, ozdravoven apod. zajišťuje dětem náležitou péči a lékařskou pomoc".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 7. 2. 1950, č. 38 (410); popisek nad fotografií: „Mateřská škola pro děti textilních dělníků", popisek pod fotografií: „Tovární mateřská škola PZWP č. 1 v Lodži sídlí v paláci dřívějšího majitele továrny. Školu v současnosti využívá asi 100 dětí dělníků".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 8. 2. 1950, č. 39 (411); popisek nad fotografií: „Vratislavští tramvajáci v péči o své děti", popisek pod fotografií: „Ve Vratislavi jezdí speciální tramvaj, která každý den vozí děti zaměstnanců Městského dopravního podniku do školky. Tramvaj je vybavena sedačkami, ohrádkami a postýlkami pro děti. Během cesty se děti nacházejí v péči učitelek z mateřské školy. Na fotografii děti jedoucí do školky".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 6. 10. 1949, č. 275 (288); popisek nad fotografií: „Když matka pracuje...", popisek pod fotografií: „U továrny na gumové výrobky >>Rygawar<< ve Varšavě existují jesle, ve kterých pod starostlivou péčí lékaře a vychovatelek pobývají děti dělnic".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 31. 7. 1949, č. 208 (221); popisek nad fotografií: „V péči o děti dělníků", popisek pod fotografií: „V továrně na traktory v Ursusu se otevřely jesle a mateřská škola pro děti zaměstnanců. Slavnosti se účastnil předseda Centrální rady odborových svazů, soudruh Aleksander Zawadzki".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 15. 2. 1950, č. 46 (418); popisek nad fotografií: „Dělnice navyšují výrobu a bojují tak za mír", popisek pod fotografií: „22letá mistrová ze Státních závodů bavlnářského průmyslu č. 2, členka Svazu polské mládeže, Janina Kacalska, se zavázala splnit do 1. července svůj výrobní základ na 113 proc., tedy o 1.080 kg příze více, než předpokládá základ".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 17. 2. 1950, č. 48 (420); popisek nad fotografií: „Ženy hrají prim ve vlněném průmyslu", popisek pod fotografií: „Přední snovačkou ve Státním závodu vlněného průmyslu č. 114 je mistrová, Maria Kwaśna, kterou vidíme na fotografii".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 15. 3. 1950, č. 74 (446); popisek nad fotografií: „Žena – starostka", popisek pod fotografií: „Marta Smoleniec je už rok starostkou gromady Wilanowa (Slezsko). Soudružka Smoleniec se živě zajímá o politický a společenský život své gromady, je předsedkyní gromadské Ligy žen a aktivní členkou strany. Na fotografii soudružka Smoleniec během porady s předsednictvem družstva".

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 16. 7. 1950, č. 194 (566); popisek nad fotografií: „Ženy – traktoristkami", popisek pod fotografií: „Traktor výrobního družstva Knorozy v Białostockém vojvodství obsluhuje žena".

Fot. 16. „Trybuna Ludu", 28. 7. 1950, č. 205 (577); popisek nad fotografií: „První žena-operátorka těžké stavební techniky", popisek pod fotografií: „Halina Smolarek, údržbářka stavební techniky SPB na stavbě školícího střediska Ministerstva zemědělství na Ursynowě ve Varšavě je první žena-operátorka těžké stavební techniky".

Fot. 17. „Trybuna Ludu", 15. 8. 1950, č. 223 (594); popisek nad fotografií: „První žena-strojvedoucí v Polsku", popisek pod fotografií: „Na Oblastním ředitelství Státní železnice – Olsztyn pracuje první žena-strojvedoucí v Polsku, soudružka Genowefa Woronowska. Na fotografii soudružka Woronowska na parní lokomotivě OK II-3".

Fot. 18. „Trybuna Ludu", 26. 9. 1950, č. 265 (636); popisek nad fotografií: „Ženy – promítačky", popisek pod fotografií: „Kino >>Polonia<< v Sopotech je plně obsluhováno ženami. Na fotografii technická obsluha promítací kabiny, kde pracují: 1. mechanik – Leokadia Więcka, 2. mechanik – Małgorzata Nuze a pomocník mechanika – Genowefa Szypajło".

Fot. 19. „Trybuna Ludu", 18. 10. 1950, č. 287 (658); popisek nad fotografií: „Ženy – řidičky tramvaje", popisek pod fotografií: „Čím dál více žen pracuje jako řidičky a průvodčí v tramvajích. Na fotografii účastnice kurzu pro řidičky tramvají, Małgorzata Stańczyk, během zkušební jízdy pod vedením instruktora".

Fot. 20. „Trybuna Ludu", 30. 12. 1950, č. 358 (699); popisek nad fotografií: „Žena =operátorka MBČ", popisek pod fotografií: „Na stavbě Maršálkovské bytové čtvrti ve Varšavě pracuje mnoho žen. Janina Lutek, pracující od nedávna jako operátorka u míchačky vápna, průměrně splňuje 165 proc. normy. Na fotografii Janina Lutek kontroluje teplotu směsi, aby vyhodnotila, jestli a kolik je do směsi třeba přidat chemických přípravků, aby byla odolná proti mrazu".

Fot. 21. „Trybuna Ludu", 8. 7. 1949, č. 185 (199); popisek nad fotografií: „Omítkářky-rekordmanky", popisek pod fotografií: „Ženská omítkářská trojice pracující na stavbě sídliště Svazu obnovy republiky na Młynowě ve složení (zleva) Antonina Traczyk, Irena Kozioł a Kazimiera Wysocka, stanovila rekord v omítání stěn dosahující 799 proc. normy".

Fot. 22. „Trybuna Ludu", 6. 12. 1949, č. 336 (349); popisek nad fotografií: „Ženy v hornictví", popisek pod fotografií: „Soudružka Elżbieta Gajda byla za vedení práce v třídírně dolu >>Szombierki<< vyznamenána řádem >>Standarta práce<< 2. třídy. Na fotografii soudružka Gajda při práci".

Fot. 23. „Trybuna Ludu", 27. 2. 1950, č. 58 (430); popisek nad fotografií: „Čím dál více žen-zednic", popisek pod fotografií: „Jedna z mnoha žen – zednic zaměstnaná na stavbě sídliště Muranów ve Varšavě, St. Szarlińska".

Fot. 24. „Trybuna Ludu", 3. 4. 1950, č. 93 (465); popisek nad fotografií: „Ženy obsluhují tramvaj", popisek pod fotografií: „Jeden z tramvajových vozů ve Vratislavi je obsluhován členkami Ligy žen", nápis na čele tramvaje: „Vůz obsluhovaný členkou Ligy žen".

Mezinárodní den dětí (1. června)

Tento svátek byl ustanoven v roce 1948 v důsledku dohody organizací kontrolovaných do značné míry SSSR: Světové demokratické federace žen, Světové federace demokratické mládeže, Mezinárodní federace učitelských svazů a odborů.

Přístup komunistických úřadů k tomuto svátku se odrazil v dokumentu připraveném hlavním představenstvem Ligy žen. *Poznámka o Mezinárodním dni dětí* z května 1953 předpokládala: „V loňském roce probíhaly přípravy na Mezinárodní den dětí pod hesly mobilizace demokratického, pokrokového světa na obranu práva dětí na život a štěstí, k boji proti hrozbě války, proti zbrojení a vojenským rozpočtům, pod hesly tábora míru, v jehož čele stojí SSSR s lidově demokratickými zeměmi. V době příprav se popularizovaly výdobytky v péči o dítě v SSSR, lidově demokratických zemích, v Polsku. V přípravné akci se mihly otázky realizace šestiletého plánu prostřednictvím propojení záležitosti míru s rozkvětem a kulturou naší země, se zajištěním jasné budoucnosti našim dětem“.[94]

Tehdejší propaganda sdělovala společnosti podstatu Mezinárodního dne dětí následovně: „První červen – to je tvůj svátek, nejmladší občane, to je Mezinárodní den dětí. Dnes se v celé zemi, ve školách, parcích, dětských zahradách, bude ozývat radostný dětský smích a písně; budou si hrát a tančit tisíce, tisíce dětí. Jejich bezstarostnou radost dětství už nic nenaruší. Strana a lidová vláda jim dává všechno, po čem může dětské srdce toužit – právo na hru, právo na učení, podmínky realizování i těch nejsmělejších snů. V naší zemi už dnes neexistují Jankové-muzikanti nebo Antkové ze Sienkiewiczových a Prusových novel; sílící vlast totiž každému dítěti zajišťuje podmínky pro život a rozvoj, o jakých minulé generace nesnily ani v těch nejsmělejších snech. Člověk se stal nejvyšším statkem. Nakolik jiné je postavení dětí v kapitalistických a podřízených státech! Tam vykořisťování pracujících lidí milionáři, majiteli továren a pozemkovými vlastníky nešetří dokonce ani děti. Vezměme si několik skutečností načerpaných ze západního tisku nebo ze zahraničních statistik. V ještě stokrát horších podmínkách žijí děti koloniálních a závislých zemí. Nouze a otroci vykořisťovaní – toto dává koloniálnímu dítěti bílý >>vládce<<“. Selankový obraz života v poválečném Polsku se tvořil také jako opozice k situaci dětí v předválečném Polsku, která měla být dle názoru propagandistů tragická.

Propagandistické články ilustrovaly fotografie usmívajících se, radostných, hrajících si polských dětí s popisky glorifikujícími socialistické státy: „V době, kdy američtí imperialisté zaplavují Koreu krví a ohněm, kdy vraždí korejské děti nebo je odsuzují k bezdomovectví, osiření a bídě, cílí polský národ a všechny mír milující národy světa veškeré své úsilí na to, aby nepřipustili novou světovou řež, aby dětem zajistily klidný a šťastný život. Po tomto volá silná fronta obránců míru“.[95]

Přípravná akce na svátek Mezinárodní den dětí také zapojovala děti samotné, ty měly za úkol psát dopisy do závodů a pracovním předákům, do JZD a do družstev.[96] V těchto dopisech se objevovala témata týkající se: potřeby co nejrychlejší kolektivizace venkova; pracovního soutěžení; vděčnosti za komunistickým systémem zaručený otevřený přístup k společenskému povýšení, kterého lze dosáhnout díky tvrdé práci (což nemělo být možné v kapitalistických státech). Příkladem takového „autentického“ vyjádření dítěte, které propagovalo myšlenky podstatné z hlediska PSDS, je dopis otištěný 1. 6. 1952 v „Przyjaciółce”: „Władek Balach napsal: >>Pracovní předáku! Já chci být letec. Nad naší vesnicí létá letadlo jednou týdně, ale když budu letec, bude to častěji. Učím se dobře, protože chci být letec, a jsem teprve v 5. třídě, takže to ještě potrvá dlouho. Už se nemůžu dočkat, až vyrostu. Sám jsem rozesel umělé hnojivo na celém hektaru. Dělá se to takovým secím strojem, který moc hezky vyrábíte ve vašich továrnách. Hnal jsem koně za svým bratrem. On patří do družstva a já taky. Je mi 12 let, ale chci být rychle větší, abych se stal letcem, pak tě svezu letadlem za to, že jsi pracovní předák a vyrábíš secí stroje, traktory a žací stroje. Bratr mého kamaráda Stanisław kope uhlí pro celou zemi, dokonce i v naší vesnici je uhlí, které vykopal. Moc dobře hoří a jeho matka říká, že hoří dobře, protože ho těží syn. Ale to je asi úplně jedno, čí syn pracuje v dole, protože všichni pracují dobře. Není to tak<<”.[97]

Jak bylo uvedeno výše, fotografie publikované v Trybuně Ludu při příležitosti Dne dětí zachycovaly především radostně si hrající děti (mimo jiné v nově otevřených dětských zahrádkách), což mělo naznačovat, že se socialistická vlast stará o své mladé občany a zajišťuje jim podmínky pro bezstarostný život (jak se můžeme domýšlet: na rozdíl od Polska meziválečného období). Oslavy Dne dětí ilustrovaly také snímky dokazující hru předních politiků s dětmi z dětských domovů, což vytvářelo dojem, že běžně přísní vládci státu disponují citlivou duší.

Fotografie zachycují také děti v situacích poukazujících na jejich politické angažování, obzvláště v oblasti boje o mír: slavnostně oblečené čínské děti během mírové demonstrace; polské děti během přípravy balíčků pro děti ze socialistických (ale i kapitalistických) zemí v místnosti, kde si na zdi můžeme všimnout tabule s nápisem „Osvěta, kniha a tisk bojují za mír a socialismus“, a na jiném snímku, dodávají do obchod vlastnoručně vyrobené kabelky, jejichž prodej měl finančně podpořit děti z Koreje.

S oblibou se otiskovaly také selankovité fotografie mladých dělnických rodin v nových, prostorných bytech, které jim darovala socialistická vlast; fotografie dělníků s úsměvem na tváři seznamujících se s dary obdrženými ze speciálního zaměstnaneckého fondu; snímky dělníků, jimž byly během speciálních akademií předávány dary z vděčnosti za to, že mají hodně dětí; fotografická dokumentace čerstvě postavené infrastruktury odlehčující proletariátu od povinností spojených s péčí o děti (nové, úhledné jesle, mateřské školky a školy, často mající status továrních institucí) a fotografie dětí během předškolních a školních aktivit, během léčby v sanatoriích a odpočinku na táborech (včetně výletů rolnických dětí do hlavního města země pořádaných během prázdnin), což mělo poukazovat na starostlivost státních úřadů o mladou generaci, ale i na efektivitu práce rodičů (z nové školy do nových domovů). Zajímavé téma představovalo prezentování snímků praktické výuky: například fotografie dětí předškolního věku zaposlouchaných do vyprávění zemědělského dělníka o zásadách činnosti secího stroje.

94 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 154, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/76, *Notatka Zarządu Głównego Ligi Kobiet w sprawie Międzynarodowego Dnia Dziecka łącznie z przygotowaniem Światowego Kongresu Kobiet z maja 1953*, pag. 27.

95 *Tamtéž*, s. 155, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/76, *Notatka Zarządu Głównego Ligi Kobiet w sprawie Międzynarodowego Dnia Dziecka łącznie z przygotowaniem Światowego Kongresu Kobiet z maja 1953*, pag. 31.

96 *Tamtéž*, cit. dle: „Trybuna Ludu”, 2. 6. 1951, s. 1.

97 *Tamtéž*, s. 155-156, cit. dle: *Transparamenty*, „Przyjaciółka”, 1. 6. 1952, s. 5.

Charakteristické bylo zdůrazňování dělnického nebo rolnického původu příjemců výše zmíněných aktivit státních úřadů. Děti pocházející z řad inteligence v těchto vztazích spíše nebyly zohledněny. Pokud se už objevila témata inteligence, pak výhradně v historickém, více negativním kontextu. Například formou fotografie družstevní školy zorganizované v bývalém zámku, což jak se zdá mělo u příjemce sugerovat, že socialistická vlast sebrala bohatým a dala chudým, když z příbytku dostupného doposud výhradně pro elity vytvořila něco velmi praktického pro masy.

Vizuální propaganda používaná při příležitosti Mezinárodního dne dětí měla za cíl ukázat péči socialistické vlasti o osud v ní vychovávaných dětí (péče o ně v jeslích a mateřských školách, zaručení vzdělání, zajištění důstojných bytových podmínek a hřišť) a zároveň dokázat, že se dokonce i děti zapojují do podpory politických akcí.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 28. 5. 1950, č. 146 (518); popisek nad fotografií: „Před Mezinárodním dnem dětí", popisek pod fotografií: „V Polsku letos odjede na letní pobyty milion sto tisíc dětí".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 30. 5. 1950, č. 147 (519); popisek nad fotografií: „Před Mezinárodním dnem dětí", popisek pod fotografií: „Lidové Polsko vytváří pro děti a mládež podmínky radostného a šťastného života".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 31. 5. 1950, č. 148 (520); popisek nad fotografií: „Děti na návštěvě u prezidenta PR", popisek pod fotografií: „Prezident PR soudruh Bolesław Bierut přijal při příležitosti Mezinárodního dne dětí skupinu chovanců dětských domovů v Klarysewě a Powsinu. Na fotografii prezident PR soudruh Bolesław Bierut a premiér soudruh Józef Cyrankiewicz obklopeni dětmi".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 8. 6. 1950, č. 165 (528); popisek nad fotografií: „Koncert pro děti z varšavských škol", popisek pod fotografií: „V rámci oslav Mezinárodního dne dětí se v Paderewského parku ve Varšavě shromáždilo více než 5 tis. dětí. Na fotografii poslouchají děti ze škol hlavního města koncert".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 2. 12. 1950, č. 332 (703); popisek nad fotografií: „Děti Varšavy – města míru".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 1. 8. 1950, č. 209 (581); popisek nad fotografií: „Mládež nové Číny", popisek pod fotografií: „Čína byla kdysi zemí vyhublých dětí, které neměly přístup k osvětě a znalostem. V současnosti se v Číně 20 milionů dětí učí v 300 000 základních škol, počet jeslí jen v 27 městech narostl o 300 proc., v samotném Pekingu se během posledních 7 měsíců počet jeslí navýšil šestinásobně. Stejnou měrou roste péče o zdraví matky a dítěte. Mládež nové Číny vychovává organizace Pionýr. V Číně roste nová, šťastná generace budovatelů socialismu, která bude znát doby hladu a zneužívání jen z vyprávění. Na fotografii skupina pionýrů na mírové manifestaci v Sunjatsenově parku v Pekingu".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 2. 6. 1950, č. 150 (522); popisek nad fotografií: „Skauti zasílají balíčky přátelství", popisek pod fotografií: „Polští skauti zasílají při příležitosti Mezinárodního dne dětí balíčky přátelství dětem Sovětského svazu, lidově demokratických zemí a dětem dělníků v kapitalistických zemích. Do každého balíčku skauti vkládají z papíru vystřiženou holubici – symbol míru. Na fotografii skautky z pražského střediska ve Varšavě připravující balíčky k odeslání.

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 29. 8. 1950, č. 237 (608); popisek nad fotografií: „Polské děti – dětem Koreje", popisek pod fotografií: „Děti zaměstnanců továrny >>22. července<< (dříve >>Wedel<<), Gdaňské a Gdyňské loděnice, pobývající na táboře v Świdře u Varšavy, vyrobily krásné celofánové kabelky, které se rozhodly prodat v obchodech Městského maloobchodu a takto získané peníze předat ve prospěch korejských dětí. Na fotografii předávání kabelek jednomu z obchodů Městského maloobchodu ve Varšavě".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 17. 12. 1949, č. 347 (360); popisek nad fotografií: „Ludwika a Danuta píší dopis Stalinovi"; popisek pod fotografií: „Ptaly se na Stalinovu adresu. Už dávno je napadlo napsat dopis. Před dvěma týdny jejich učitelka ve škole, paní Nowakowska, děti seznámila se životem soudruha Stalina. Tehdy se společně rozhodly poslat mu přání".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 17. 9. 1949, č. 256 (269); popisek nad fotografií: „Nová mateřská škola pro děti dělníků", popisek pod fotografií: „Sdružení přátel dětí zprovoznilo na Žoliboru mateřskou školku, která se nachází na sídlišti WSM. Má moderně zařízenou lékařskou ordinaci, jídelnu, elektrický sporák a herny. Na fotografii část budovy mateřské školy".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 26. 2. 1949, č. 56 (70); popisek nad fotografií: „Skupina mladých akordeonistů", popisek pod fotografií: „V Domě kultury Oblastní komise odborových svazů koncertuje skupina mladých akordeonistů proslulých vystoupeními v oblíbených rozhlasových pořadech pro pracovní svátky >>V sobotu po práci<<. Nejmladšímu z akordeonistů je teprve 6 let":

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 20. 9. 1950, č. 259 (630); popisek nad fotografií: „Z nové školy do nových domovů", popisek pod fotografií: „Děti ze sídliště Mirów se učí v nově postavené škole. Po učení se děti vracejí do nových, pěkných a vzdušných bytů".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 7. 8. 1950, č. 215 (586); popisek nad fotografií: „Rolnické děti si prohlížejí Varšavu", popisek pod fotografií: „Z iniciativy Ministerstva osvěty do Varšavy během prázdnin přijíždějí četné výlety rolnických dětí. Na fotografii výlet z výrobních družstev a JZD Białostockého vojvodství v Saské zahradě ve Varšavě".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 17. 9. 1950, č. 256 (627); popisek nad fotografií: „Dům kultury mládeže", popisek pod fotografií: „V září tohoto roku se ve Varšavě otevřel Dům kultury mládeže. Na fotografii kroužek pro chlapce v ateliéru leteckých modelů".

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 20. 4. 1949, č. 107 (121); popisek nad fotografií: „Sváteční pomeranče", popisek pod fotografií: „Děti pracujícího lidu dostaly na svátky pomeranče, které jim přinesly mnoho radosti".

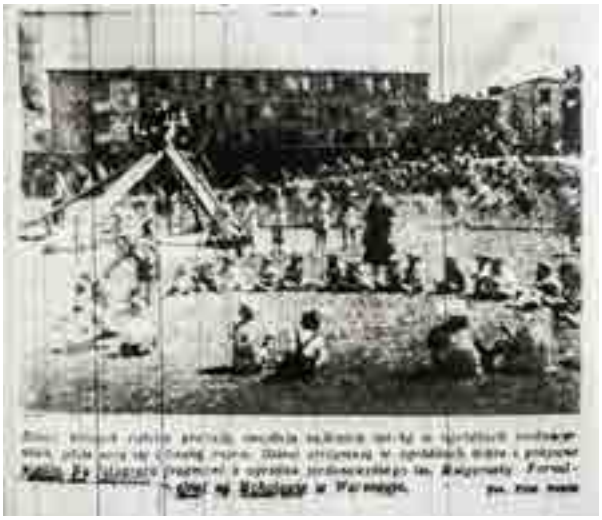

Fot. 16. „Trybuna Ludu", 4. 6. 1949, č. 152 (166); popisek nad fotografií: „V zahradě dětí", popisek pod fotografií: „Děti, jejichž rodiče pracují, nacházejí tu nejlepší péči v dětských zahradách, kde se učí a zároveň si hrají. Děti v zahrádkách dostávají dobrá a výživná jídla. Na fotografii část dětské zahrady Małgorzaty Fornalské na Mokotowě ve Varšavě".

Lidové svátky

Propagování oslav svátků spojených s hospodářstvím a s každodenním životem venkova vyplývalo ze skutečnosti, že si komunistické úřady uvědomovaly, že aby efektivně zavedly nové zřízení, musí do práce zapojit obyvatele venkova, kteří v roce 1950 tvořili přibližně 61% společnosti (asi 12 milionů osob mělo rolnictví jako zdroj své obživy).

Venkovská tématika tak byla na stránkách tisku přítomna po celý rok v článcích týkajících se na příklad zakládání výrobních družstev a různých polních prací.

Jedním ze svátků věnovaných venkovu byl na jaře slavený Lidový svátek, dalším na podzim slavené dožínky.

Lidový svátek

V souladu s dokumentem *Pokyn ÚV PSDS o oslavách Lidového svátku cílený na všechny Vojvodské a Okresní výbory PSDS z května 1952* se měla propagandistická akce týkající se Lidového svátku soustředit na následující problematiku: „1. „Mobilizace rolnických mas do boje za mír kolem usnesení Světových kongresů obránců míru; 2, Posílení dělnicko-rolnického spojenectví jako základu Národní fronty a rozvoje veškerých forem propojení továren s venkovem; 3. Rekapitulaci osevní akce a vlasteneckých závazků venkova v plnění úkolů dalšího roku šestiletého plánu; 4. Upevňování spojenectví Polska s národy milujícími mír, které pod vedením SSSR směřují k zkřížení plánů imperialistické agrese“.[98]

Podobně jako v případě dříve komentovaných svátků byly i oslavy Lidového svátku spojeny s akcí zdánlivě samostatných závazků, v praxi inspirovaných příslušnými usnesením ÚV PSDS. Jak 20. 5. 1951 sdělovala „Przyjaciółka”: „K uctění Lidového svátku se zavazujeme provést v termínu do 31. května údržbu všech melioračních zařízení v gromadě […]. Vyzýváme všechny gromady v zemi, aby den Lidového svátku uctily učiněním podobných závazků. Tyto závazky přinesou navýšení výnosů. Díky tomu budeme moci dodávat více potravin pro města a tím pomoci dělníkům ve městech […]. Takovéto závazky učinili rolníci z gromady Arżyny […]. Výrobním činem, zvýšením výnosů, zesíleným podílem na budování nového Polska – Polska pracujícího lidu – chtějí uctít svůj svátek“.[99]

Při prezentování oslav Lidového svátku vedle fotografií představujících oficiální přehlídky s účastní rolníků a zemědělské techniky a je z perspektivy tribun sledujících zástupců státních úřadů dominovaly snímky, které měly podtrhnout prohlubující se dělnicko-rolnické spojenectví (přítomnost státních úřadů na oslavách Lidového svátku; vystoupení kapel a lidových souborů na masových akcích probíhajících ve Varšavě) a politické angažování rolníků (okamžik podepisování Stockholmské výzvy).

Podobně jako v dříve popisovaných případech měla vizuální propaganda používaná při popisu Lidového svátku dokázat, že je celá společnost zapojená do politických akcí a budování socialistického zřízení. Úřady socialistické vlasti také chtěly, v rámci iniciativy propagování dělníků a rolníků, ukázat, že výjimečně oceňují občany vykonávající každý den fyzickou práci a že obě společenské skupiny navzájem úzce spolupracují.

98 *Tamtéž*, s. 157, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/194, *Instytucja KC PZPR w sprawie obchodów Święta Ludowego skierowana do wszystkich Komitetów Wojewódzkich i Powiatowych PZPR z maja 1952*, pag. 4-5.

99 *Tamtéž*, s. 160, cit. dle: „Przyjaciółka”, 20. 5. 1951, s. 2.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 8. 6. 1949, č. 155 (169); popisek nad fotografií: „Z Lidového svátku v Rawě Mazowiecké", popisek pod fotografií: „Centrální oslavy letošního Lidového svátku, které se konaly v Rawě Mazowiecké, byly silnou manifestací rolnické jednoty a dělnicko-rolnického spojenectví. Na fotografii maršálek Władysław Kowalski obklopen rolníky".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 28. 5. 1950, č. 146 (518); popisek nad fotografií: „Lidový svátek", popisek pod fotografií: „Letošní Lidový svátek pracující rolníci slaví ve znamení boje za mír. Na fotografii zemědělský dělník z JZD na Rakowci – Konstanty Krupiński podepisuje Stockholmskou výzvu".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 31. 5. 1950, č. 148 (520); popisek nad fotografií: „Oslavy Lidového svátku ve výrobním družstvu Mechlin", popisek pod fotografií: „Po celé zemi proběhly oslavy Lidového svátku, kterých se masově zúčastnili rolníci, dělnické delegace a mládež. V Poznaňském vojvodství se ústřední oslavy Lidového svátku konaly ve výrobním družstvu Mechlin. Na fotografii část přehlídky – před tribunou projíždí kombajn".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 31. 5. 1950, č. 148 (520); popisek nad fotografií: „Studentky Pedagogického lycea z Kielců na oslavách Lidového svátku v Bilczy, kielecký okres".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 16. 5. 1950, č. 134 (506); popisek pod fotografií: „Maria Dywiec, dcera drobného rolníka z obce Łącko, okres Nowy Sącz podepisuje mírovou výzvu. Vedle Jan Linde, člen Obecního výboru Obránců míru".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 19. 6. 1949, č. 166 (180); popisek nad fotografií: „Nejvyšší rada Lidové strany", popisek pod fotografií: „Zasedání Nejvyšší rady Lidové strany probíhají ve znamení blížícího se sjednocení lidového hnutí. Za řečnickým pultem představitel Polské lidové strany, pos. Czesław Wycech, předseda Nejvyšší rady PLS, který přednáší přivítací projev".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 4. 4. 1950, č. 94 (466); popisek nad fotografií: „Utužuje spojení města s venkovem", popisek pod fotografií: „Minulou neděli dorazily do Varšavy venkovské klubové skupiny a týmy Lidových sportovních družstev z území Varšavského vojvodství. Klubové týmy odehrály řadu představení v továrních klubech a LSD sehrála přátelská utkání s varšavskými sportovci. Na fotografii lidová kapela klubu ZSCh z vesnice Lipki v Radzymińském okrese hraje na Stadionu Polské armády během fotbalového zápasu Garbarnia – Legia".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 31. 5. 1950, č. 148 (520); popisek nad fotografií: „Odhalení pomníku Władysława Orkana"; popisek pod fotografií: „V den Lidového svátku byl v Nowém Targu na Podhalí odhalen pomník Władysława Orkana".

Dožínky

Dožínky, tedy svátek spojený se zakončením sklizně plodin, média prezentovala způsobem umožňujícím paralelní propagování v daný okamžik podstatných témat. Jak uvádí *Pokyn ÚV PSDS ze srpna 1952 podepsaný E. Ochabem o organizaci dožínek*: „Letošní oslavy dožínek připadají na období volební kampaně do Sejmu a měly by být co nejšířeji využity pro zvýšení politické aktivity širokých rolnických mas a k mobilizaci pracujících mas venkova ve prospěch podpory volební platformy a kandidátů Národní fronty. V souvislosti s tím by měly stranické výbory při obecních oslavách zohlednit nejen rolníky z předních gromad, politicky aktivních, ale také ze zaostalých gromad, ve kterých je náš vliv nedostatečný“.[100] Při příležitosti dožínek byly často propagovány ideje spojené s dělnicko-rolnickým spojenectvím. Oslavy dožínek se soustředily především na centrální dožínky, které se konaly v obci vybrané úřady za účasti 1. tajemníka ÚV PSDS a prezidenta.

Při příležitosti přinášení zpráv o dožínkách se v oblasti vizuální propagandy používaly analogické výrazové prostředky jako v případě Lidového svátku. Dokumentovaly se oficiální pochody rolníků oděných do tradičních krojů, nesoucích dožínkové věnce, prezentujících výnosy, které z tribun sledovali nejvýznamnější straničtí hodnostáři s prezidentem Bierutem v čele.

V tomto případě měla vizuální propaganda za úkol prokázat zapojení rolníků do budování socialistického zřízení a skutečnost, že je to vládou oceňováno.

100 *Tamtéž*, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/196, *Instrukcja KC PZPR z sierpnia 1952 podpisana przez E. Ochaba w sprawie organizacji Dożynek*, pag. 31.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 4. 9. 1949, č. 243 (256); popisek nad fotografií: „Dožínky v Rzeszowském", popisek pod fotografií: „Rolníci gorlického okresu (Rzeszowské vojvodství) oslavili tradiční dožínky. Na fotografii tři předačky s dožínkovým bochníkem chleba".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 13. 9. 1950, č. 252 (623); popisek nad fotografií: „Přehlídka venkovských sportovců na národních dožínkách v Lublinu".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 3. 9. 1949, č. 242 (255); popisek nad fotografií: „Kašubské dožínky", popisek pod fotografií: „Kašubské dožínky se tradičně každý rok slaví v Cisowé u Gdyně".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 13. 9. 1949, č. 252 (265); popisek nad fotografií: „Národní dožínky", popisek pod fotografií: „11. září tohoto roku se na Psím Poli u Vratislavi konaly ústřední dožínkové oslavy. Na tribuně: „Prezident PR, soudruh Bolesław Bierut, maršálek Zákonodárného sejmu, ob. Władysław Kowalski, premiér soudruh Józef Cyrankiewicz, maršálek ob. Michał Żymierski, ministr zemědělství a zemědělských reforem ob. Jan Dąb-Kocioł a předseda Svazu rolnické svépomoci ob. Ignar".

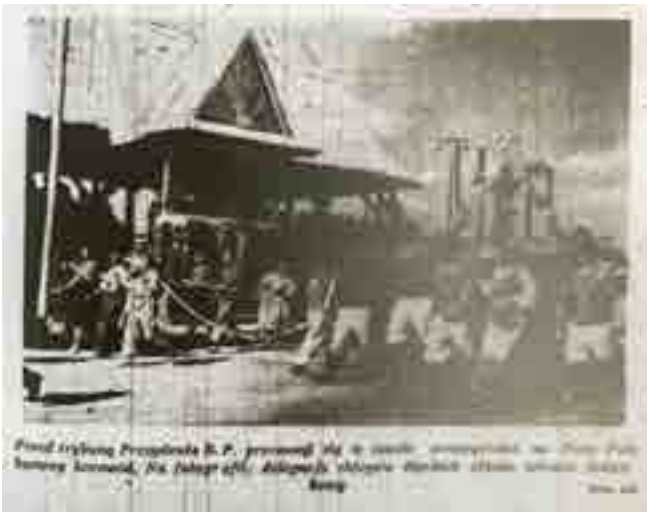

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 13. 9. 1949, č. 252 (265); popisek nad fotografií: „Barevný dožínkový průvod", popisek pod fotografií: „Před tribunou prezidenta PR se během slavností na Psím Poli posouval barevný průvod. Na fotografii: delegace slezských rolníků pokládá dožínkový věnec".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 15. 9. 1949, č. 254 (267); popisek nad fotografií: „Dožínky", popisek pod fotografií: „Průvod na dožínkách na Psím Poli u Vratislavi".

Oborové svátky

Iniciativa ustanovení a slavnostního připomínání oborových svátků představovala, podobně jako v případě výše vyjmenovaných svátků, pokus zapojit lidi do tvořeného komunistického systému s pomocí ritualismu. Jejích cílem bylo rovněž vytvořit v zaměstnancích pocit vazeb se svou profesní skupinou a v důsledku zvýšení efektivity práce. Při jejich příležitosti se pořádaly slavnostní akademie, veřejné akce a zábavy. Nejvíce pozornosti komunistické orgány věnovaly horníkům, což vyplývalo z politických důvodů: Polsko dodávalo uhlí (pod těžebními náklady) do SSSR, což představovalo specifický důkaz jeho politické podřízenosti. Propagandistické aktivity si za prvořadý cíl kladly nalezení zájemců o práci v této těžké profesi. Profesní skupina horníků byla často opěvovaná v propagandistických materiálech publikovaných v tisku. Poukazovalo se na význam práce horníků pro rozvoj země, informovalo se o oceněných hornících a o jejich dalších závazcích.

V prezentaci oborových svátků převažovaly portréty dělníků při práci. Velmi malebně vypadaly drsné, za umělého osvětlení pořizované fotografie horníků během vrtání. Četné byly také jasně inscenované snímky horníků během odpočinku a portréty týchž horníků v slavnostních krojích s charakteristickou vysokou čepicí s chocholem. V případě představitelů jiných profesí převažovaly inscenované portréty jak v „služebních", tak ve slavnostních oděvech.

Specifika práce spočívající v dokumentování pracovního heroismu horníků tehdejší fotoreportéři představovali následovně: „Stávalo se, že jste jezdil na reportáže společně s novinářem?

– Velmi často. Kdysi měl na příklad Eile nápad, že dva chlápky, které má ve své >>stáji<<, naprosto vzdálené od tak zvaných budovatelských nebo podobných témat, pošle do Slezska do uhelného dolu. Byli jsme to Lucjan Kydryński a já. Měli jsme k tomu tak daleko, že se materiál ukázal být totální propadák. Především v dole se velmi těžko dělá cokoliv, protože tam je velká tma. Měl jsem nějakou lampičku, ale nerad pracuji s bleskem, nikdy jsem ho nepoužíval."[101]

Den horníka se slavil 4. prosince (den svaté Barbory, patronky horníků). Schéma oslav se podobalo oslavám dříve popisovaných svátků. Jak se uvádí v dokumentu *Program oslav Dne horníka v roce 1953 připravený oddělením propagandy ÚV PSDS*: „V době od 10. 11. do 3. 12. včetně se plánuje období tiskovo-rozhlasové propagandy. V tomto období se předpokládá popularizace hornických úkolů v tisku a rozhlase pomocí otiskování článků o rozvoji hornictví a uhelného průmyslu, významu uhlí v národním hospodářství, vědeckých úspěších, rozvoji mechanizace, zaměstnání, hornických příběhů, úryvků románů s hornickou tématikou apod. Kromě toho vedení rozhovorů s předáky, racionalizátory, horníky-poslanci a laureáty státních cen".[102]

Zprávy o oslavách Dne horníka se v médiích objevily už na začátku prosince. V roce 1951 „Dziennik Bałtycki" psal: „Horníci bijí nepřítele obětavou prací na zvyšování blahobytu a kultury národa"; „Polský národ je pyšný na hornické bratry, bojovníky v první linii na frontě boje za budoucnost a sílu Polska"; „Horníci nemluví do větru […]"; „Ze dne na den plyne čím dál širším a větším proudem >>černé zlato<< – chléb pro průmysl, světlo a teplo pro města a venkov"; „To, že v současnosti těžíme více uhlí než Francie, Belgie a Itálie dohromady […] znamená, že se upevňují základy síly našeho hospodářství, pro které má uhlí fundamentální význam".[103]

Podobně jako v případě jiných svátků v tisku vycházely dopisy psané horníky centrálním orgánům PSDS: „Přísaháme […], že na 2. sjezd PSDS nepřijedeme s prázdnýma rukama. Dáme zemi vyšší produkci uhlí. Víme, že čím větší bude průmyslová výroba, tím rychleji budeme realizovat naše hospodářské plány, tím větší budou prostředky na uspokojení rostoucích potřeb naší společnosti" („Przekrój" ze dne 13. 12. 1953).[104]

Svátek dělníka v loděnici se od roku 1952 oficiálně slavil na konci června. Způsob jeho prezentace v médiích se podobal jiným svátkům: poukazovalo se na masovou účast obyvatelstva pobřeží na oslavách a na radostnou náladu spojenou s těmito oslavami.

Oslavy **Dny moře** souvisely se skutečností podstatného rozšíření přístupu k moři po zakončení 2. světové války. Podle dokumentu *Poznámka pro politickou kancelář ve věci oslav Dnů moře z května 1950 podepsaná Stefanem Matuszewským* mezi hlavní úkoly, které měly být realizovány při oslavách tohoto svátku, patřily: „1. Seznámení společnosti s úspěchy lidového Polska v mořském hospodářství a vnitrozemské plavbě a s perspektivami jejich rozvoje v 6letém plánu; 2. Zdůraznění úkolů na posilování obranyschopnosti země a spolupráce s vojenským námořnictvem; 3. Prohlubování pocitu vděčnosti a přátelství k Sovětskému svazu, popularizování úspěchu jeho námořního hospodářství; 4. Seznámení nejširších společenských kruhů s novými pokyny a úkoly Mořské ligy".[105]

Vizuální propaganda používaná při popisech oborových svátků směřovala k prokázání, že úřady výjimečně doceňují občany vykonávající každý den fyzickou práci. Také měly ukázat oficiálními místy požadované osobní vzory a při té příležitosti vybídnout obyvatelstvo, aby se chopilo výkonu natolik náročných profesí, jako hornictví.

101 Ł. Modelski, *Fotobiografia…*, op. cit., s. 47 (rozhovor s fotografem Wojciechem Plewińským).
102 *Tamtéž*, s. 162, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/198, *Program obchodu Dnia Górnika w 1953 przygotowany przez Wydział Propagandy KC PZPR*, pag. 1.
103 *Tamtéž*, cit. dle: *Całe społeczeństwo polskie łączy się dziś w uznaniu dla ofiarowanego trudu górnika*, „Dziennik Bałtycki", 4. 12. 1951, s. 1; *Naród polski dumny jest z braci górniczej – bojownika pierwszej linii na froncie walki o przyszłość i siłę Polski*, „Trybuna Ludu", 4. 12. 1951, s. 1.
104 *Tamtéž*, s. 163, cit. dle: „Przekrój", 13. 12. 1953, s. 2.
105 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 164, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/73, *Notatka dla Biura Politycznego w sprawie obchodów Dni Morza z maja 1950 podpisana przez Stefana Matuszewskiego*, pag. 106-107.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 3. 12. 1950, č. 333 (674); popisek nad fotografií: „Radostný svátek doprovází horníky", popisek pod fotografií: „4. prosince slaví horníci svůj každoroční svátek. Slaví ho v Lidovém Polsku obklopení srdečnou péčí strany a vlády. Na fotografii: horník – brigádník dolu >>Sośnica<<, soudruh Stanisław Stachowiak, repatriant z Francie. V Lidovém Polsku je soudruh Stachowiak ceněným a ctěným předákem".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 6. 11. 1950, č. 306 (677); popisek nad fotografií: „Horníci překračují nové normy", popisek pod fotografií: „Z desítek dolů proudí hlášení o překračování nových norem svědčící o tom, že jsou nové normy naprosto správné a přizpůsobené pro nové pracovní podmínky v hornictví. Na fotografii členové brigády Wieczorkova dolu – Jan Jąderko, Stanisław Radwański, Bernard Szynowski, Michał Nurcek a štajgr Paweł Brzózka. Všichni plní 118 proc. normy".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 29. 12. 1950, č. 357 (698); popisek nad fotografií: „Úspěch polských horníků", popisek pod fotografií: „22. tohoto měsíce splnil polský uhelný průmysl před termínem výrobní plán prvního roku šestiletky. Na fotografii přední vrtači z dolu >>Szombierki<<, soudruzi Henryk Szyndera a Wiktor Sobecka, kteří průměrně plní 180 proc. normy".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 4. 6. 1949, č. 152 (166); popisek nad fotografií: „Hornická delegace v Belvederu", popisek pod fotografií: „Prezident PR Bolesław Bierut přijal v Belvederu skupinu horníků – mistrů, delegátů na Kongres oborových svazů. Delegace předala prezidentovi PR dary pro tuto příležitost".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 10. 6. 1949, č. 157 (171); popisek nad fotografií: „Horník – mistr", popisek pod fotografií: „Soudruh Teofil Gwuzdek, horník a mistr z dolu Makoszowy v hornickém kroji".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 1. 1. 1950, č. 1 (373); popisek pod fotografií: „Soudruh Markiewka, horník a syn horníka, pracuje společně se šesti bratry na >>Polsce<<. Soudruh Markiewka udržuje systematicky každý měsíc vysoké procento těžby – 410, 412 proc.".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 8. 5. 1949, č. 125 (139); popisek nad fotografií: „8. květen – svátek hutníků".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 8. 5. 1950, č. 126 (498); popisek nad fotografií: „Den hutníka", popisek pod fotografií: „Soudruh Władysław Truchan – 1. tavič hutě >>Kościuszko<<, je jedním z čelních mistrů a racionalizátorů v hutním průmyslu".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 28. 6. 1950, č. 176 (458); popisek nad fotografií: „29. 6. – Svátek moře", popisek pod fotografií: „Letošní Svátek moře (29. 6.) oslavujeme pod heslem >>Rozšíření ekonomické a obranné síly Lidového Polska na moři – to je přínos do boje za mír<<".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 11. 10. 1950, č. 280 (651); popisek nad fotografií: „Týden hasičských sborů", popisek pod fotografií: „V rámci týdne hasičských sborů se ve Varšavě 8. tohoto měsíce konala ukázka hašení požáru. Předváděcím objektem byl Staszicův palác".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 7. 10. 1949, č. 276 (289); popisek nad fotografií: „Svátek občanských milicí".

Jiné komunistické svátky

Jiné události z historie lidového Polska z let 1944-1954, které z vůle komunistických úřadů státu pronikly do nové, komunistické mytologie jsou:

Osvobození Varšavy (17. 1. 1945)

Toto datum odkazovalo na hesla bratrství ve zbrani, přátelství a vděčnosti k SSSR za osvobození Varšavy Rudou armádou v roce 1945, která se shodovala se základní zásadou existence tehdejšího Polska, tedy nerozlučitelného spojenectví se SSSR.

Svátek osvobození Varšavy ilustrovaly především fotografie z období 2. světové války, na nichž sovětští vojáci společně s polskými vojáky osvobozovali hlavní město, zdůrazňující bratrství ve zbrani obou armád. Často se také prezentovaly soubory fotografií Varšavy po válečné zkáze a snímky města po obnově. Objevovaly se i fotografie pomníků vděčnosti Rudé armádě během oficiálních oslav svátku osvobození.

Vizuální propaganda měla v případě podávání zpráv o tomto svátku za účel ukázat úzké polsko-sovětské spojenectví, vděčnost Rudé armádě za osvobození a představit výkonnost úřadů v rámci obnovy hlavního města po zničení za války.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 19. 9. 1950, č. 258 (629); popisek nad fotografií: „Na 6. výročí osvobození pravobřežní Varšavy", popisek pod fotografií: „V souvislosti s 6. výročím osvobození pravobřežní Varšavy Rudou armádou a Polskou armádou byly 17. tohoto měsíce položeny věnce u pomníku polsko-sovětského bratrství ve zbrani na Praze".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 14. 9. 1950, č. 253 (624); popisek nad fotografií: „6. výročí osvobození Pragy", popisek pod fotografií: „14. září proběhne šesté výročí osvobození Pragy hrdinskou Rudou armádou a po jejím boku bojující Polskou armádou. Vstupující vojáci, kteří přinesli svobodu, byli obyvatelstvem nadšeně přivítáni. Na fotografii skupina sovětských a polských vojáků rozdává potraviny nabízené obyvatelům Pragy osvoboditeli", nápis na fotografii: „Potraviny pro obyvatele Pragy jako dar od sovětských úřadů a Polského výboru národního osvobození".

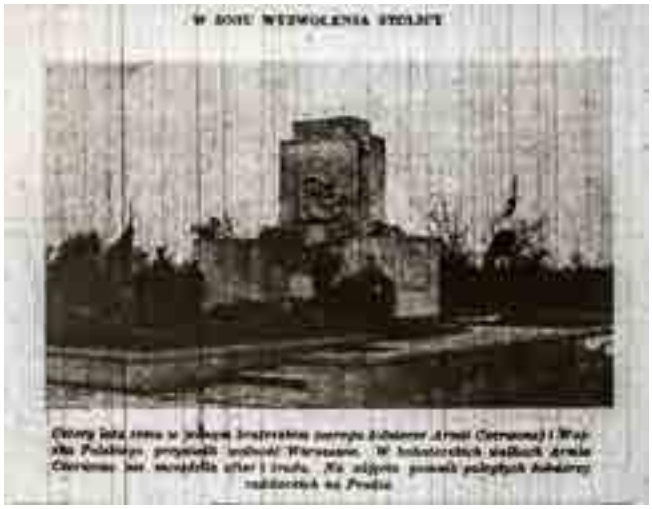

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 17. 1. 1949, č. 16 (30); popisek nad fotografií: „V den osvobození hlavního města", popisek pod fotografií: „Před čtyřmi lety v jednom bratrském zástupu vojáci Rudé armády a Polské armády přinesli Varšavě svobodu. V hrdinských bojích nešetřila Rudá armáda obětmi a námahou. Na fotografii pomník padlých sovětských vojáků na Praze".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 16. 1. 1949, č. 15 (29); popisek nad fotografií: „Přeprava na varšavský břeh", popisek pod fotografií: „Sovětští motocyklisté překračují v lednu 1945 ledem pokrytou Vislu na varšavský břeh".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 1. 9. 1949, č. 240 (253); popisek pod fotografií: „Sovětští a polští vojáci bojují o dobytí Pragy".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 9. 12. 1950, č. 339 (680); popisek nad fotografií: „Z filmu >>Miasto nieujarzmione<< (Nezkrocené město)"; popisek pod fotografií: „Závěrečná scéna filmu. Na fotografii: osvoboditelé Varšavy - sovětští a polští vojáci a zajatí nacističtí bořitelé hlavního města".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 16. 1. 1949, č. 15 (29); popisek pod fotografií: „Bratrství ve zbrani".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 7. 10. 1949, č. 276 (289); popisek pod fotografií: „Bratrství ve zbrani".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 17. 1. 1950, č. 17 (389); popisek nad fotografií: „1945-1949"; popisek pod fotografií nahoře: „Část sídliště Młynów u trasy V-Z ve Varšavě, jednoho z mnoha obnovených během 5 let", popisek pod fotografií dole: „Tak bydleli ve Varšavě v roce 1945 první Varšavané, kteří se vrátili do svého města".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 17. 1. 1950, č. 17 (389); popisek nad fotografií: „Včera... a dnes", popisek pod fotografií vlevo: „Kierbedziův most vyhozený do povětří v roce 1944 nacisty", popisek pod fotografií vpravo: „Během rekordní doby byl na místě Kierbedziova mostu postaven Śląsko-Dąbrowský most".

Sjednocovací kongres (15. 12. 1948)

Toto datum mělo být symbolem sjednocení dělnického hnusí (ze spojení PDS a PSS tehdy vznikla PSDS). V dokumentu *Pokyn k propagandistické akci spojené s Kongresem jednoty dělnické třídy* vydaném odborem masové propagandy PDS a politicko-propagandistickým odborem PSS na podzim 1948 se uvádí katalog propagandistických aktivit, které měly být při této příležitosti vyvinuty: „Sjednocení dělnických stran klade před všechny stranické organizace ve městech a na venkově závažné úkoly v propagandistické práci […]. Tato akce by měla zdůraznit především: a) že sjednocení zvětší síly dělnické třídy, její přední úlohu a význam ve státu, protože se díky tomu stane zásadním faktorem budování socialismu v Polsku, b) že sjednocení bylo možné díky vítězství revolučního proudu v polském dělnickém hnutí nad reformistickým proudem, že vzniká na základě ideologie marxismu-leninismu, c) nutnost vyvolat bojové nadšení stranických řad tváří tvář vyostřujícímu se třídnímu boji, především na venkově, a posílení dělnicko-rolnického spojenectví v boji proti venkovským vykořisťovatelům“.[106]

Mezi jiné propagandistické úkoly zadané při příležitosti sjednocovacího kongresu patří: organizování agitační práce řečníků; akce pracovního soutěžení k uctění kongresu; tisková, klubová akce; využití propagandistického filmu; výjezdy delegátů do terénu a inscenizace na téma: „sjednocená dělnická třída a drobný a střední rolník“; „pracovní soutěžení“; „význam sjednocení pro dělnickou třídu a celý polský národ“; „přátelství se Sovětským svazem jako pákou míru a hlavním mluvčím pokroku“; „revoluční tradice polské dělnické třídy“; „říjnová revoluce“; „popularizování postojů vůdců dělnických stran“; „sjednocená mládež v obnově země“; „popularizování předních továren a nejlepších dělníků“; „problematika mezinárodního bratrství dělnické třídy a hrdinského boje našeho národa >>Za vaši a naši svobodu<<“.[107]

Ve zprávách v tisku z kongresového období se objevovaly informace o volbě a prezentaci delegátů na sjezd a také o výrobních závazcích na počest sjednocení.

Po zakončení kongresu vydal odbor masové propagandy ÚV PSDS *Pokyn z 4. ledna 1948 o pokongresové kampani,* který obsahoval pokyn cílený na šéfredaktory novin a časopisů, aby na jejich stránkách publikovali pozitivními emocemi zasažené zprávy z terénních stranických shromáždění, na kterých byly vytvořeny struktury PSDS.[108]

Pokongresové tiskové komentáře musely být nadšené. Uvádělo se v nich („Przekrój”), že je to „prvek vedení Polska vpřed k úplné společenské spravedlnosti, k zrušení veškerého vykořisťování člověka člověkem, k socialismu“ a „shrnutí zkušeností polské dělnické třídy během 70 let, svědectví vítězství marxismu-leninismu, symbol bratrství dělníků, rolníků, záruka bezpečnosti“.[109]

Toto nadšení se reprodukovalo v rámci dalších výročí sjednocovacího kongresu. V pořadu *Na výročí kongresu jednoty* vysílaném v roce 1949 na první výročí kongresu na 1. programu polského rozhlasu se uvádělo: „Proběhla událost historického a přelomového významu, která rozhodně ovlivnila další směr rozvoje našeho národa a státu. Jasně to vyjádřil loňský rok. Rok, který uplynul od velkého kongresu nám přinesl předzvěst cesty, po které kráčí náš národ od okamžiku sjednocení dělnického hnutí, dal nám nádherný obraz dosahu a rychlosti rozvoje společnosti, která směle odhazuje balast reakčních názorů a je odhodlaná jít k socialismu.“[110]

Tehdejší fotoreportéři představovali své povinnosti spojené s dokumentací vážných politických událostí následovně: „Naštěstí jsem se nezamotal do žádného nuceného příběhu. Jednou jsem myslím byl na nějakém sjezdu, ale to bylo tak, že mě vyslala druhá nebo dokonce třetí garnitura redaktorů >>Przekroju<<, lidé blíže spojení s tehdejším systémem. Ale bylo jim hloupé, že mě tam posílají, mi zase bylo hloupé, že jsem musel jet, ale jednoduše jsme museli mít materiál. A jel jsem a fotografoval nějakou >>důležitou událost<<. […] No a přivezl jsem to, ale požádal jsem, aby to nevypustili pod mým jménem.”

Tuto událost ilustrovaly především fotografie politiků hovořících za pultíkem během kongresu, která se konal v speciálně pro tuto příležitost připravené aule Varšavské polytechniky. Mezi řečníky byli nejvýznamnější politici sjednocujících se stran (prezident Bierut, premiér Cyrankiewicz), ale také zástupci zahraničních komunistických stran (Bulharsko, Anglie) a speciální hosté (manželka Felikse Dzierżyńského). Fotografie rovněž ilustrovaly skupiny dělníků a mládeže podávajících zprávy o realizaci úkolů prostřednictvím předkládání příslušné dokumentace nebo proslovů. Musíme přiznat, že obličeje některých členů fotografovaných delegací vypadaly přinejmenším ustaraně, jestli ne vystrašeně. Rozhovory se zahraničními komunistickými politiky chválící úspěchy kongresu byly ozdobeny jejich spěšně pořízenými portréty.

V rámci sebepropagace se prezentovaly také snímky účastníků kongresu během čtení prvního čísla Trybuny Ludu, která se distribuovala v plenárním sálu.

Prezentovaly se také snímky dokumentující masové manifestace při příležitosti loučení se s delegáty vypravujícími se na kongres. Účastníci těchto manifestací drželi prapory a transparenty. Podobně vypadaly snímky ilustrující manifestaci při příležitosti zakončení kongresu.

Podstatnou součástí fotografické zprávy z událostí spojených s kongresem byly snímky dokumentující výstavu tzv. „kongresových darů“ předložených jednotlivými pracovními závody a profesními skupinami. Probíhala v prostorech Varšavské polytechniky následně

106 *Tamtéž*, s. 167, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/XVIII/85, *Instrukcja Wydziału Propagandy Masowej Polskiej Partii Robotniczej i Wydziału Polityczno-Propagandowego Polskiej Partii Socjalistycznej z listopada 1948 roku w sprawie akcji propagandowej związanej z Kongresem Jedności Klasy Robotniczej*, pag. 1.

107 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž*, pag. 2-6.

108 *Tamtéž*, s. 168, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/XIX/1, *Stenogram odprawy redaktorów i dziennikarzy organizowany przez Wydział Prasy KC PZPR z grudnia 1948*, pag. 18-20.

109 *Tamtéž*, cit. dle: *Pierwszy Kongres Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*, „Przekrój”, 19. 2 1948, s. 2; *Jedność zwyciężyła*, „Przyjaciółka”, 26. 12. 1948, s. 3.

110 *Tamtéž*, s. 168-169, cit. dle: Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, 1399/14, J. Krystek, *W rocznicę Kongresu Jedności*, Program I Polskiego Radia, g. 20:25-20:30, pag. 118-121.

byla přenesena do Národního muzea, kde se představila pod názvem „Země a kongres“, a která se dočkala, jak je třeba vyvozovat z prezentovaných fotografií, masové návštěvnosti občanů. Mezi exponáty se vystavovaly miniaturní tramvajové vozy, miniaturní majáky, bronzové sošky.

Jiným předmětem fotodokumentace této události se staly snímky výsledků tzv. „kongresového činu“, k němuž se zavázaly jednotlivé pracovní závody. Byly mezi nimi při této příležitosti na vodu spuštěny válečné lodě, postaveny parní lokomotivy a školy. V rámci kongresového činu byla také obnovena sama budova Varšavské polytechniky, v níž se kongres konal. Dále se poukazovalo na stálé výsledky této iniciativy zveřejňováním fotografií pracovních závodů, které si po kongresu udržely vysokou úroveň výroby, a také jejich nejlepších zaměstnanců. Na jedné z nich, evidentně inscenované, vidíme dva zaměstnance Warszawy Wschodné s nasazením studující nějaký dokument. Jeden z nich druhému ukazuje natažením prstu část dokumentu (fotografie tohoto typu se v propagandistické naraci používané Trybunou Ludu často opakují). Popisek pod fotografií ukazuje, že jsou aktivní členové PSDS, *„kteří realizují v každodenní praxi pokyny 1. kongresu PSDS“*.

Předváděla se i portréty opatřená vyjádření vybraných dělníků, komentující vliv kongresu na jejich život a život celé vlasti.

Dokumentovalo se i pokračování kongresu v podobě pokongresových shromáždění konajících se mimo Varšavu, kterých se účastnil tzv. dělnicko-rolnický aktiv. Účastníci byli slavnostně oblečení, někteří z nich si během shromáždění dělali poznámky.

Na výročí kongresu vyšly také snímky rukou psaných podpisů předaných při této příležitosti redakci Trybuny Ludu prezidentem Bierutem a premiérem Cyrankiewiczem.

Propagandistické vyznění fotodokumentace kongresu mělo být takové, že se dvě, de facto jediné počítající se, strany rozhodly spojit a přijmout z tohoto spojení vyplývající programovou jednotu (zpráva: jsme sevření a silní), což naráží na bezpodmínečný a nadšený souhlas na straně společnosti.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 16. 12. 1948, č. 1 (1); popisek pod fotografií: „Mládežnické štafety dorazily na kongres a podaly hlášení".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 18. 12. 1948, č. 3 (3); popisek nad fotografií: „Hlášení z trasy V-Z", popisek pod fotografií: „Delegát trasy V-Z soudruh Stanicki, podává kongresu hlášení o úspěších dělníků zaměstnaných na obnově Varšavy".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 18. 12. 1948, č. 3 (3); popisek pod fotografií: „Delegace železničních mistrů předložila kongresu hlášení o svých úspěších".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 19. 12. 1948, č. 4 (4); popisek pod fotografií: „PZPB č. 3 v Lodži vyprodukoval do 14. tohoto měsíce 1.600.000 m látky nad roční plán. Jménem soukeníků předkládá kongresu hlášení soudruh Lewandowski".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 17. 12. 1948, č. 2 (2); popisek pod fotografií: „Hodinu před zahájením druhého dne zasedání Sjednocovacího kongresu bylo do sálu dodáno první číslo >>Trybuny Ludu<<. Okamžik poté si celý sál se zájmem četl periodikum sjednocené strany".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 22. 12. 1948, č. 7 (7); popisek vedle fotografie: „Manifestace lidu Varšavy poslední den kongresu. Sto tisíc obyvatel hlavního města manifestovalo včera svou solidaritu s kongresem PSDS. Konal se před budovou polytechniky. Zahájil ho soudruh Stanisław Zawadzki. Proslovy přednesli soudruzi Bolesław Bierut, Józef Cyrankiewicz a zástupce zahraničních delegací Ramette. Řečníci uprostřed nepopsatelného nadšení shromážděných prohlásili, že odpovědí pracujícího lidu na usnesení kongresu bude ještě obětavější práce pro dobro Lidového Polska. Vše bylo zakončeno pokřikem na počest Varšavy a její hrdinské dělnické třídy. Po manifestaci se konal ohňostroj. Podrobná zpráva z průběhu manifestace na str. 5".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 18. 12. 1948, č. 3 (3); popisek pod fotografií: „Mezi dary předloženými kongresu jednotlivými pracovními závody se odlišuje model tramvajového vozu z Vratislaví".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 22. 12. 1948, č. 7 (7); popisek pod fotografií: „V den zahájení Sjednocovacího kongresu byla v gdaňské loděnici spuštěna na vodu uhelná loď >>Jedność Robotnicza<<. Tato loď byla dělníky zhotovena v rámci kongresového činu. Jde už o druhou loď tohoto typu postavenou v této loděnici".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 24.-25. 12. 1948, č. 9 (9); popisek nad fotografií: „>>Zabrze-Wschód<< je nadále v čele. Kongresový čin trvalou zkušeností celého průmyslu".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 29. 12. 1948, č. 12 (12); popisek pod fotografií: „Obyvatelé hlavního města si prohlížejí Kongresové výstavy v budově polytechniky".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 1. 1. 1949, č. 1 (15); popisek pod fotografií: „Mládež hlavního města si se zájmem prohlíží výstavu kongresových darů nacházející se ve Varšavské polytechnice".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 15. 12. 1950, č. 345 (686); popisek nad fotografií: „Ve výročí sjednocení polské dělnické třídy", popisek pod fotografií: „Soudruh Bolesław Bierut, předseda Ústředního výboru Polské sjednocené dělnické strany".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 19. 1. 1949, č. 18 (32); popisek nad fotografií: „Pokongresové shromáždění PSDS", popisek pod fotografií: „Na pokongresovém shromáždění v Koszalinu se shromáždil dělnicko-rolnický akční výbor. Na fotografii pohled do sálu během zasedání".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 12. 2. 1949, č. 42 (56); popisek nad fotografií: „Výstava >>Země a kongres<<"; popisek pod fotografií: „14letá Zofia Janiszewska, žákyně 5. oddílu 60. všeobecné školy ve Varšavě – dcera zedníka, nikdy nebyla na pobřeží. Stojí s poznámkovým blokem a pečlivě popisuje majáky, dary dělníků Štětína a Gdyně pro kongres. – >>Až pojedu k moři, budu už vědět, jak vypadají majáky<< – říká Zosia".

Obraz polského venkova v propagandě

Fotografická dokumentace činnosti státních zemědělských institucí se opírala především o prezentaci jednotlivých etap polních prací. Od orby a setby po sklizeň. Nejčastěji se prezentovaly ve svém charakteru dosti selské obrázky, na nichž zaměstnanci zemědělských institucí, zobrazovaní ze vzdálenosti umožňující zachytit je v plném krajinném kontextu, plnili své povinnosti: pleli, seli, kosili, mlátili, orali, hrabali, sváželi obilí z polí, zkoumali kvalitu výkonů, postřikovali sady, sklízeli ovoce, lovili ryby, pásli ovce, komentovali strategii prací, prezentovali nejnovější zemědělskou techniku (jak uváděly popisky, často obdrženou ze spřáteleného SSSR). Propásnuta nebyla ani možnost prezentovat snímky stád krav na pastvině a shromaždišť trubců.

Docházelo i k bližším, inscenovaným portrétům rolníků, které představovaly záminku pro prezentování výnosů a představení role družstevnictví ve zvyšování výkonnosti, a také i individuálním portrétům pracovních předáků, které často doprovázely popisy jejich úžasných výsledků.

Dokumentovaly se i opravy a přestavby zemědělské techniky prováděné speciálními institucemi: Družstevními strojními středisky.

Cílem vizuální propagandy v oblasti prezentace obrazu polského venkova bylo na jedné straně svého druhu vyvyšování skupiny zaměstnanců v zemědělství doceněním jejich nasazení na stránkách tisku a na straně druhé předvedení žádoucích vzorců chování zbývající části společnosti a její ujištění o tom, že je polský venkov schopen vyprodukovat množství potravin dostatečné pro celou společnost.

Kolektivizace

V letech 1949-1955 značně narostl počet zemědělských výrobních družstev (z 243 na 9800), ale na konci tohoto období nadále představovaly sotva 9,2% plochy veškeré zemědělské půdy. Společně s územím patřícím státním statkům a státním strojním střediskům (ta disponovala strojovým parkem a jejich úkolem bylo především obsluhovat zemědělská výrobní družstva z hlediska mechanizace zemědělské výroby, opravy zemědělské techniky, agrotechnická obsluha a školení zaměstnanců) tato rozloha zahrnovala asi 13%. V jiných komunistických zemích bylo toto procento výrazně vyšší. Zbytek obdělávané půdy zůstával v soukromých rukou. Je třeba uvést, že i přes intenzivní dotování kolektivizovaného zemědělství byla jeho výkonnost ve srovnání se soukromými hospodářstvími výrazně nižší. V roce 1955 stanovila globální produkce z 1 ha zemědělské půdy v individuálních hospodářstvích 621 PLN, ve výrobních družstvech 517 PLN a v PGR 394 PLN. Vyskytovaly se také podstatné problémy s realizací východisek šestiletého plánu v oblasti zemědělství.[111]

Jak uvedl Dariusz Jarosz v knize „Polacy a stalinizm: 1948-1956": „Rozhodnutí o zahájení výstavby výrobních družstev – polské varianty sovětských kolchozů, padlo na plenárním zasedání ÚV PDS ve dnech 6.-7. července a 31. srpna až 3. září 1948 v boji s gomułkovskou >>pravicovo-nacionalistickou<< úchylkou ve straně. Polští komunisté tak realizovali rezoluci Kominformu přijetou na konferenci v Bukurešti v červnu 1948, která zavazovala všechny země >>lidové demokracie<< ke kolektivizaci zemědělství. Na konci roku 1948 a na začátku roku 1949 padla nejdůležitější rozhodnutí spojená s praktickou realizací přijatých usnesení.[112]

V souvislosti s výše uvedeným bylo hlavním cílem propagandy vztahující se k zemědělství směřování k likvidaci individuálních hospodářství za eventuálního ponechání malého množství těch nejmenších, patřících těm nejchudším rolníkům a administrativní potírání vlastníků velkých hospodářství, kterým se říkalo „kulakové". [113] Kolektivizace probíhala přímými metodami (daňové úlevy pro družstva, další zatížení individuálních hospodářství, akce povinných dodávek). Používaly se ovšem i metody síly: těm rolníkům, kteří odmítali vstoupit do družstva, bylo rekvírováno obilí a dobytek, zabírány budovy a půda a nejednou na ně byl vyvíjen silný psychický tlak a dokonce fyzické násilí.[114]

Snímky představující výsledky kolektivizace prezentovaly rolníky (a zemědělskou techniku) během zemědělských prací prováděných na státních statcích během všech možných etap. Popisky fotografií měly poukazovat na zapojení zemědělců do plnění povinností, což mělo vést k četným výrobním úspěchům.

Vizuální propaganda mající za účel šířit myšlenku kolektivizace se snažila ukázat, že rolníci, kteří do ní spadají, jsou s touto formou hospodaření bezpodmínečně spokojeni, že kolektivizovaná hospodářství vše zvládají mnohem lépe než ta individuální, a že společná forma vlastnictví zemědělské půdy představuje vyšší úroveň vývoje zemědělství než forma soukromých hospodářství.

111 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 176, cit. dle A. Albert, *Najnowsza historia Polski 1914-1993*, t. 2, s. 276-278.
112 *Tamtéž*, s. 177, cit. dle: D. Jarosz, *Polacy a stalinizm 1948-1956*, Instytut Historii Nauki PAN, Warszawa 2000, s. 12.
113 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž*, s .13.
114 *Tamtéž.*

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 14. 7. 1950, č. 192 (564); popisek nad fotografií: „Žně na majetcích JZD Szczurzyn", popisek pod fotografií: „Práce spojené se sklizní na majetcích JZD Szczurzyn postupují rychle dopředu. Na fotografii skupina dělnic na cestě na pracoviště".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 26. 7. 1950, č. 203 (575); popisek nad fotografií: „Družstvo pasení ovcí", popisek pod fotografií: „V horách kolem Zimné Wody v kladském okrese se nacházejí pastviny, na nichž bylo zřízeno družstvo pasení ovcí z kladského okresu. Na místě probíhá dojení a zpracování mléka na brynzu. Na fotografii ovce členů družstva na pastvě".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 2. 8. 1950, č. 210 (582); popisek nad fotografií: „Největší trubčí shromaždiště v Polsku", popisek pod fotografií: „V kladském okrese existuje největší trubčí shromaždiště v Polsku založené Státní zemědělskou agromonií. Včelaři z celé země sem zasílají matky-královny, které tu kladou larvy. Následně je celý roj společně s matkou odeslán majiteli. Na fotografii celkový pohled na shromaždiště trubců".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 3. 8. 1950, č. 211 (583); popisek nad fotografií: „Výrobní družstvo >>Komuna Paryska<< dokončilo žně", popisek pod fotografií: „Nechtěl sedět doma a nejstarší člen družstva, 78letý Bronisław Budziak, společně s vnukem pilně shrabují strniště".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 3. 8. 1950, č. 211 (583); popisek pod fotografií: „Krásně plodila pšenice. Vedoucí skupiny: Kazimierz Ciężki a Franciszek Bałka a předseda družstva Józef Czubaj si prohlížejí krásné klasy. Za chvíli přijedou vozy a poslední snopy se ocitnou ve stodole.

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 4. 8. 1950, č. 212 (584); popisek nad fotografií: „Ve výrobním družstvu Gronowice"; popisek pod fotografií: „Pýchou členů výrobního družstva v Gronowicích, okres Syców, Vratislavské vojvodství, je chov čistokrevných krav. Na družstevní pastvině se pase stádo krav čítající více než osmdesát kusů".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 15. 8. 1950, č. 223 (594); popisek nad fotografií: „Poslední práce sklizně", popisek pod fotografií: „Svážení obilí z polí výrobního družstva Wilamowo v nyském okrese".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 16. 8. 1950, č. 224 (595); popisek nad fotografií: „První hluboká orba", popisek pod fotografií: „Stroje Státního strojního centra č. 37 v Trzeboszowě pracují plnou parou. Na fotografii přední traktorista tohoto střediska, Michał Zielenkiewicz, řídí traktor táhnoucí oboustranný pluh v době hluboké orby".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 16. 9. 1950, č. 255 (626); popisek nad fotografií: „Začalo vykopávání brambor", popisek pod fotografií: „V některých vojvodstvích se už přistoupilo k vykopávání brambor. Výrobní družstvo v Zdziechowicích (Poznaňské vojvodství) začalo s vykopáváním už před několika dny. Na fotografii vedoucí skupiny, soudruh Bartkowiak, zkoumá kvalitu prvních vykopaných brambor".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 1. 10. 1950, č. 270 (641), popisek nad fotografií: „Rybolov na mazurských jezerech", popisek pod fotografií: „Zatahování sítí na jezeře Mamry rybářskou brigádou Kiczygi z osazenstva JZD >>Mamry<<".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 26. 11. 1950, č. 326 (697); popisek nad fotografií: „715 q cukrové řepy z 1 ha", popisek pod fotografií: „Jan Augustyński z gromady Zdrochęć, okres Brzesko, Krakovské vojvodství, získal z 8arového pozemku 57,2 g cukrové řepy, což v přepočtu dává 715 g z jednoho hektaru. Augustyński je aktivní člen gromadské skupiny pěstitelů cukrové řepy".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 21. 5. 1949, č. 138 (152); popisek nad fotografií: „Boj se škůdci v sadech", popisek pod fotografií: „Rozprašování kapaliny likvidující hmyz na ovocných stromech v majetku JZD v obci Gniewy--Zamek".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 5. 8. 1949, č. 213 (226); popisek nad fotografií: „Žně na Lubelsku", popisek pod fotografií: „Jedním z největších komplexů majetků JZD je soubor >>Gigant<< (hrubieszovský okres). Na fotografie: žně na majetcích tohoto souboru".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 22. 2. 1950, č. 53 (425); popisek nad fotografií: „Výrobní družstvo >>Zjednoczenie<<"; popisek pod fotografií: „Členové výrobního družstva >>Zjednoczenie<< v kościańském okrese, Poznaňské vojvodství, využívají poslední dny bez polních prací a opravují zemědělské stroje".

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 7. 4. 1950, č. 97 (469); popisek nad fotografií: „Jarní orba úhorů", popisek pod fotografií: „Tisíce arů půdy ležící doposud ladem přinesou už tento rok výnosy. Přední traktorista JZD Kaczenosze (Gdaňské vojvodství) během orby úhorů".

Fot. 16. „Trybuna Ludu", 14. 6. 1950, č. 162 (534); popisek nad fotografií: „Práce na plantáži cukrové třtiny", popisek pod fotografií: „Dělníci skupiny JZD-Sokołów v gostynińském okrese při okopávání a pletí cukrové řepy".

Výpravy do socialistických zemí

Pro přesvědčení polských rolníků pro myšlenku kolektivizace, která měla své kořeny v hospodářství SSSR, se od roku 1949 pořádaly výpravy polských rolníků do sovětských kolchozů. O těchto výpravách média informovala široce a s nadšením.

V dokumentu *Pokyn ÚV PSDS o propagandistickém využití účastníků rolnických výprav do SSSR z června 1950* se uvádí: „Využít v této akci každého z účastníků výprav k přenesení pravdy o úspěších sovětského kolchoznického venkova mezi široké rolnické masy“.[115] Pro realizaci této dispozice bylo zapotřebí „uspořádat příslušné přijetí v místech jejich bydliště, jak na venkově, tak i ve městě, následně dospět k besedním shromáždění na venkově s jednotlivými účastníky výpravy a zajistit na nich masovou účast obyvatel venkova“.[116] Tisk měl uvádět zmínky a články, rozhovory a reportáže, které obsahovaly reflexi témat kolektivních metod hospodaření na sovětském venkově (včetně článků účastníků výprav připravovaných ve spolupráci s redakcí).[117]

Upozorňovalo se také na srdečné přijetí sovětskými kolchozníky, mezi nimi panující blahobyt („Za vydatné pomoci představenstva kolchozu si měli sovětští rolníci […] stavět krásné domy, s 2 pokoji, s kuchyní, které měly být vybaveny novým nábytkem, lampovým rádiem a na stole, když přicházejí hosté, se mělo objevovat maso, slanina, ovoce, víno a dokonce šampaňské“.[118] Ústy polských účastníků výprav se deklarovalo „využívání sovětských zkušeností v práci na socialistické obnově polského venkova“.[119]

Zprávy žen – účastnic výprav se zase věnovaly přednostem kolektivizace týkajícím se zajištění péče o děti v jeslích, mateřské škole, pomoci se školním, a také univerzitním vzděláváním.[120]

Z výše uvedených důvodů mělo vyplývat, že žádné ze zmíněných vylepšení by nebylo možné za udržení systému, v němž převažovala individuální hospodářství. V článku *Vybudujeme šťastný socialistický život na polském venkově* zveřejněném 17. 7. 1950 v Trybuně Ludu se psalo: „Když jsem stiskl ruku kolchozníkovi, přísahal jsem mu – říká rolník Józef Kozak – že po příjezdu do vlasti vyvinu veškeré úsilí, aby z našich polí zmizely šachovnice mezí, aby na našich společných polích šuměly obrovské lány obilí a při práci vrčely traktory, kombajny. Aby se v každé venkovské chalupě rozsvítilo elektrické světlo tak jasně, jako v obydlích kolchozníků v Sovětském svazu“.[121]

Časopis „Przyjaciółka” (6. 7. 1952) přinesl zprávu z návštěvy v kolchozu ležícím na Kubáni. „V kolchozu je nemocnice a ošetřovna, kde pracuje 18 lékařů, jsou tu dvě základní školy a jedna všeobecně vzdělávací střední škola, dvoje jesle, školky. Jsou tu obchody zásobované různým zbožím. Kolchozníci žijí v dostatku. Předali jsme jim byty, nahlédli jsme do stodol, chlévů. Každý kolchozník může držet krávu a dvě telátka, prasat a drůbeže, kolik chce. Teď, před sklizní, jsme u nich viděli celé truhly plné pšenice. Viděli jsme, jak se oblékají, jak žijí, jak je tam rozvinutý kulturní život. A na vlastní oči jsme se přesvědčili, jaké bohatství může přinášet kolektivní hospodaření“.[122]

Je třeba upozornit, že výše popsaná praxe „studijních“ návštěv zahrnovala také opětované návštěvy rolníků ze SSSR v Polsku. Kromě toho se neomezovala výhradně na území SSSR, do svého rozsahu pojmula i jiné socialistické státy.

Z dokumentů ÚV PSDS ovšem vyplývá, že během shromáždění, na nichž probíhala družstevní propaganda, všichni nesdíleli entusiasmus spojený s kolektivizací: „Obzvláštní expresí se vyznačovalo chování žen – účastnic takovýchto shromáždění. O těchto postojích svědčily zvýšené, často hysterické výkřiky proti družstvům, >>avantúry<< vyvolávající zmatek, >>divoké<<přerušování proslovů řečníků apod. >>Nepořádek<< na shromážděních často doprovázel zpěv náboženských písní a odříkávání modliteb. Stávalo se, že ve chvíli, kdy řečník začínal mluvit o družstvech, jejich účastníci shromáždění demonstrativně opouštěli. Svou nespokojenost vyjadřovali také plácáním, mručením a podobně“.[123]

Ve zprávách ze zemědělských výměn, do kterých se zapojili polští rolníci odjíždějící do SSSR za účelem získat znalosti o tamní zemědělské technologii, která měla podle očekávání stát na vyšší úrovni než polská, převažovaly snímky oficiálních přivítání v SSRR, návštěvy sovětských kolchozů a rozloučení a následně oficiálních přivítání po návratu na vlakovém nádraží ve Varšavě.

Oděvy účastníků měly, i přes svou svátečnost, spíše lidový charakter. Styl přivítání navazoval na lidovou tradici: hosté byli vítáni chlebem, solí a květinami (obvykle lučními). Styl mnoha snímků dokumentujících pobyt připomínal klasické fotografie z dovolených: na příklad polští rolníci na pozadí vodní elektrárny nebo budov na Rudém náměstí v Moskvě. Některé z fotografií ilustrovaly edukaci polských návštěvníků, na příklad jejich seznamování s pravidly činnosti zemědělských strojů, prohlížení výnosů. Mnohé snímky zachycují srdečné rozhovory polských rolníků se sovětskými kolchozníky, během nichž mělo, podle popisku pod fotografií, dojít k výměně informací o zásadách vedení hospodářství. Na jiných vidíme slavnostně vystrojené polské hosty během oficiálních setkání, na příklad s rektorem sovětské zemědělské akademie. Podobně vypadaly audience u čelních představitelů polských orgánů, k nimž docházelo po návratu delegátů do Polska.

Analogická pravidla přinášení informací platila v případě návštěv polských rolníků v jiných zemích přináležejících do socialistického bloku a také během opětovaných návštěv sovětských kolchozníků v Polsku.

V rámci publikování fotografických zpráv z výše popsaných výprav do SSSR se propaganda zaprvé snažila přesvědčit polské rolníky o myšlence kolektivizace, za druhé zdokumentovat srdečné vztahy mezi Polskem a SSSR (hoštění, dělení se o znalosti) a za třetí ukazovat vyšší postavení sovětské technologie nad polskou se zdůrazněním, že nám tvrdá práce umožní dosáhnout stejné úrovně hospodářského rozvoje. Navíc se poukazovalo na to, že socialistická vlast dokáže oceňovat jednotlivce jí uznané za skvělé ve svém oboru (z popisků fotografií, jak se zdá, vyplývá, že se daných výměn mohli účastnit pouze zemědělci, kteří ve své běžné práci projevili vysoké nasazení).

115 *Tamtéž*, s. 178, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/111, *Instrukcja KC PZPR w sprawie propagandowego wykorzystania uczestników wycieczek chłopskich do ZSRR z czerwca 1950*, pag. 29.
116 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž.*
117 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž.*
118 *Tamtéž*, s. 179, cit. dle: M. Róg-Świostek, *Jakie są dochody kołchoźników na Kubaniu*, „Trybuna Ludu”, 11. 8. 1950, s. 3.
119 *Tamtéž*, s. 178, cit. dle: R. Juryś, *Z wędrówek po kołchozach Ukrainy Radzieckiej*, „Trybuna Ludu”, 11. 7. 1949, s. 6.
120 *Tamtéž*, s. 179, cit. dle: M. Róg-Świostek, *Jakie są dochody kołchoźników na Kubaniu*, „Trybuna Ludu”, 11. 8. 1950, s. 3.
121 *Tamtéž*, s. 180, cit. dle: *Zbudujemy szczęśliwe socjalistyczne życie na wsi polskiej*, „Trybuna Ludu”, 17. 7. 1950, s. 3.
122 *Tamtéž*, s. 181, cit. dle: *Byliśmy w Związku Radzieckim*, „Przyjaciółka”, 6. 7. 1952, s. 5.
123 *Tamtéž*, s. 181, cit. dle: D. Jarosz, *Polacy* (…), op. cit., s. 23-24.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 2. 7. 1950, č. 180 (552); popisek nad fotografií: „Z výpravy polských rolníků na Ukrajinu", popisek pod fotografií: „Přivítání výpravy polských rolníků v kolchozu >>Rok velkého přelomu<<".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 5. 7. 1950, č. 183 (555); popisek nad fotografií: „Polští rolníci na Ukrajině", popisek pod fotografií: „Účastníci výpravy si prohlížejí slavnou vodní elektrárnu – >>Dněprostroj<<

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 1. 7. 1950, č. 179 (551); popisek nad fotografií: „Výprava polských rolníků se vrátila ze SSSR", popisek pod fotografií: „Dne 30. června se do Varšavy vrátila výprava polských rolníků, kteří navštívili Sovětský svaz. Na fotografii přivítání výpravy na Gdaňském nádraží ve Varšavě".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 11. 3. 1949, č. 69 (83); popisek nad fotografií: „Z pobytu polských rolníků na Ukrajině", popisek pod fotografií: „Rektor Všesvazové Leninovy zemědělské akademie v Kyjově, prof. T. D. Lysenko přijal delegaci polských rolníků".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 6. 7. 1949, č. 183 (197); popisek nad fotografií: „Návrat výpravy polských rolníků z Ukrajiny", popisek pod fotografií: „V úterý se do Varšavy vrátila 400členná výprava polských rolníků, která dva týdny pobývala na sovětské Ukrajině".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 10. 7. 1949, č. 187 (201); popisek pod fotografií: „Polští rolníci byli na prahu každého kolchozu vítáni chlebem a solí".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 27. 5. 1950, č. 145 (517); popisek nad fotografií: „Výprava polských rolníků odjela do SSSR", popisek pod fotografií: „25. tohoto měsíce odjela do Sovětského svazu 250členná výprava polských rolníků, která má, podobně jako loňské výpravy, za cíl seznámit naše rolníky s předním zemědělským hospodářstvím SSSR. Na fotografii účastníci výpravy: J. Ignaszewska z vesnice Łoszakowice, F. Dudkowiakowa z vesnice Kuklinowa, J. Włoszek z vesnice Grudyna Wielka a St. Florek člen výrobního družstva >>Lepsze Jutro<< (okres Pyrzyce) v okně vagónu chvíli před odjezdem vlaku".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 11. 6. 1950, č. 159 (531); popisek nad fotografií: „Z pobytu výpravy polských rolníků v SSSR", popisek pod fotografií: „V SSSR pobývající 241členná výprava polských rolníků si prohlédla Moskvu. Na fotografii účastníci výletu na Rudém náměstí".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 10. 9. 1950, č. 249 (620); popisek nad fotografií: „Sovětští kolchozníci v Polsku", popisek pod fotografií: „Do Polska dorazila delegace sovětských kolchozníků. Na fotografii přivítání kolchozníků na Gdaňském nádraží ve Varšavě. Promlouvá člen kolegia Ministerstva zemědělství SSSR Vasilij Pogorelov".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 29. 9. 1950, č. 268 (639); popisek nad fotografií: „Delegace sovětských kolchozníků u prezidenta PR", popisek pod fotografií: „27. tohoto měsíce hostil prezident PR Bolesław Bierut v budově Rady státu členy výpravy sovětských kolchozníků".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 3. 8. 1949, č. 211 (224); popisek nad fotografií: „Bulharští rolníci v Polsku", popisek pod fotografií: „Skupina 50 bulharských rolníků dorazila na pobyt do Spały. V současnosti bulharští hosté cestují po Polsku a seznamují se s úspěchy našeho zemědělství. Na fotografii: Bulhaři si prohlížejí plodiny v majetku Udanin".

Hnutí spojování továren s venkovem

V roce 1948 začala komunistická propaganda vykreslovat portrét jednoho z vnitřních nepřátel, jímž se stali tzv. kulaci, tedy bohatí rolníci. Kulaci, jak tvrdil Lenin, jsou „paraziti, nepřítel o nic méně hrozivý než kapitalisté a velkostatkáři", bylo s nimi tedy třeba bojovat pro ochranu socialistické vlasti před návratem kapitalistů.124 V období kolektivizace se také zformovalo heslo „opírej se o chudinu, upevni spojenectví se středními a nepřerušuj boj s kulakem". V roce 1950 zasedající 5. plénum ÚV PSDS věnované šestiletému plánu uznalo tuto formulaci za základní pokyn pro aktuální politiku přestavby venkova.125

Výše uvedenému cílí mělo sloužit také v roce 1948 vzniklé „hnutí spojování továren s venkovem". V souladu s dokumentem Usnesení organizační kanceláře ÚV PSDS o aktuálních událostech strany na venkově (duben 1949) se obzvláštní důraz kladl na „novou silnou páku dělnicko-rolnického spojenectví, jímž je hnutí spojení továren s venkovem, které ukázalo možnosti a nezbytnost co nejrůznorodějších forem sblížení dělníků s rolníky – od pomoci při opravě strojů strojního střediska až po práci v klubech v podobě předčítání, koncertů, divadelních vystoupení".126

Také Polská lidová armáda dostala za úkol formovat politické postoje obyvatel venkova. V Poznámce ÚV PSDS z podzimu 1953 o hnutí spojení armády s továrnami se uvádí: „Chápající vážnost svazku armády se společenským životem naší země jsme povinni vědomě posilovat pouto armády s polským národem a především s jeho přední hrdinskou silou, dělnickou třídou a pracujícími rolníky. Náš svazek s lidem se opírá o třídní základ. Důstojníci a vojáci Polské lidové armády jsou synové a bratři polských pracujících mas stojící na stráži zájmů pracujícího člověka. Jako vojsko dělníků a rolníků máme široké možnosti pro neustálé upevňování vazeb s národem. Jedním z kanálů přibližujících armádu pracujícím masám je hnutí propojení armády s továrnami a venkovem. Cílem hnutí spojení je sbližování vojáků a důstojníků polské armády životu dělnické třídy a společně s dělníky poskytování politické, organizační, technické a kulturní pomoci venkovu, což má velký význam pro upevňování dělnicko-rolnického spojenectví na současné etapě socialistické výstavby".127

K podpoře rolníků při polních pracích byli odesíláni také studenti a členové mládežnických organizací (Všeobecná organizace „Služba Polsku", Svaz polské mládeže), kteří realizovali tuto iniciativu především v období prázdnin.

Dělnicko-rolnické spojenectví ilustrovaly snímky, na nichž dělníci (především ze strojírenského průmyslu a energetiky) zapáleně opravovali zemědělskou techniku v rámci přesčasových hodin nebo osobního volna. Z popisů zmíněných fotografií vyplývá, že opravující se za účelem poskytování této formy pomoci vypravili na venkov. Kromě portrétů pořizovaných během práce se objevily také snímky testovacích jízd traktorů opravených dělníky.

Dělnicko-rolnické spojenectví bylo naplňováno také pomocí pořádání výletů rolníků do varšavských závodů Ursus vyrábějící traktory. Jeden ze snímků dokumentuje právě takovou návštěvu.

Z fotografií tehdy otištěných v Trybuně Ludu vyplývá, že, jak už bylo uvedeno výše, do procesu sbratřování rolníků se zbytkem polské společnosti byli zapojení nejen dělníci, ale také vojáci, kteří kromě technické a fyzické pomoci na venkově vykonávali také kulturně-osvětovou činnost (umělecká vystoupení připravená speciálně pro obyvatele venkova: na fotografii vidíme vojenský nákladní automobil s ručně vyhotoveným nápisem „Armáda pro venkov").

Také studenti během letních prázdnin pomáhali s polními pracemi. Na jedné z fotografií vidíme studentky plející červenou řepu. Na jiné studenty jdoucí ve vojenských řadách se zemědělskými nástroji hozenými na rameno jako pušky.

Vizuální propaganda v této oblasti cílila na prezentaci silného zapojení občanů vykonávajících fyzickou práci pro rozvoj země a tím i podporu politiky úřadů. Upozorňovalo se rovněž na solidaritu socialistickými úřady propagovaných společenských skupin. Cílem propagandy bylo také symbolicky ukázat prstem na ty rolníky, kteří měli velká, individuální hospodářství, protože ti nemohli počítat s pomocí dělníků a vojáků (ta směřovala výhradně k malým a středním rolníkům).

124 *Tamtéž*, s. 182, cit. dle: R. Zambrowski, *Kułactwo – opora faszystowskiej kliki Tito na wsi*, „Trybuna Ludu", 13. 8 1950, s. 3.
125 *Tamtéž*, s. 182-183, cit. dle: M. Nadolski, *Komuniści wobec chłopów w Polsce 1941-1956. Mity i rzeczywistość*, Warszawa 1993, s. 207.
126 *Tamtéž*, s. 183, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/108, *Uchwała Biura Organizacyjnego KC PZPR z kwietnia 1949 roku w sprawie aktualnych zadań partii na wsi*, pag. 1.
127 *Tamtéž*, s. 184, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/47, *Notatka KC PZPR z jesieni 1953 w sprawie ruchu łączności wojska z fabrykami*, pag. 8.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 23. 1. 1949, č. 22 (36); popisek pod fotografií: „Dělnické brigády opravují stroje pro venkov a v praxi naplňují dělnicko-rolnické spojenectví".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 10. 2. 1949, č. 40 (54); popisek nad fotografií: „Dělníci varšavské elektrárny se chopili výzvy >>Ursusu<<"; popisek pod fotografií: „Dělníci varšavské elektrárny jdou ve stopách >>Ursusu<< a rozhodli se v přesčasových hodinách opravit traktor a zemědělské stroje Strojního střediska Baboszewo v płońském okrese. Na fotografii montér soudruh Więckowski při opravě převodové skříně traktoru".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 13. 2. 1949, č. 43 (57); popisek nad fotografií: „Dělníci šli na venkov - za rolníky", popisek pod fotografií: „Cesta ke zvýšení zemědělské výroby vede přes elektrifikaci venkova a mechanizaci zemědělství. Na tomto úseku rolníkům předají své služby především dělníci strojního průmyslu a energetiky. Mezi dělníky se těmto záležitostem skvěle rozumí - to může dokazovat krásná iniciativa osazenstva Ursusu a Varšavské elektrárny. Dělníci těchto dvou závodů šli na venkov za rolníky a nezištně se začali věnovat opravě jejich pracovních nástrojů - opravě zemědělských strojů. Na fotografii soudruh Wiktor Wejman, automontér zaměstnaný ve Varšavské elektrárně, opravuje během přesčasových hodin traktor pro Strojní středisko Babosze v płońském okrese".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 24. 2. 1949, č. 54 (68); popisek nad fotografií: „Dělníci rolníkům", popisek pod fotografií: Dělníci Centrály techniky Státních stavebních podniků se chopili iniciativy osazenstva >>Ursusu<< a převzali péči o jedno ze Strojních středisek a opravují jeho zemědělské stroje. Na fotografii zkušební jízda opravených traktorů".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 13. 8. 1950, č. 221 (592); popisek nad fotografií: „Společensko-školící tábor varšavských studentů", popisek pod fotografií: „V Kleczewu, u krásného jezera, sídlí společensko-školící tábor studentů varšavských vysokých škol. Studenti pobývající na táboře pomáhají při práci dělníkům nedalekého Státního statku. Na fotografii: studentky při odplevelování červené řepy".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 19. 8. 1950, č. 227 (598); popisek nad fotografií: „Na společensko-školícím táboře", popisek pod fotografií: „V Kleczewu sídlí letní společensko-školící tábor Varšavského oblastního představenstva Svazu polské akademické mládeže. Na současném turnusu pobývá 100 studentů, kteří pomáhají při práci dělníkům JZD Kleczewo. Na fotografii se členové Svazu polské akademické mládeže vydali do práce".

Kalendář zemědělských prací

Propagandistické úkony vztahující se k venkovu spočívaly také v přinášení zpráv o událostech spojených s realizací jednotlivých etap kalendáře zemědělských prací. Každoročně se tak psalo o osevní, sklizňové, řepné, bramborové akci a o povinných dodávkách. Pokyn ÚV PSDS pro všechny VV v celém Polsku k osevní akci z března 1950 uváděl: „Provedení setby v milionech rolnických hospodářství, tisíci a několika stech družstvech a JZD by se mělo stát velkou sociálně-hospodářskou akcí. Této akce se krom jiného zúčastní státní podniky a družstva, JZD, POM, obecní družstva rolnické svépomoci, politické a společenské organizace: PSDS, ZSL, ZSCh, SPM, LK. Základním úkolem politických a společenských organizací bude maximální zvýšení povědomí a aktivity malých a středních rolníků, členů výrobních družstev, zemědělských dělníků při realizování úkolů osevní akce a maximální zvýšení uvědomění a aktivity rolníků v boji s odporem a vykořisťováním venkovského boháče“.128

Ve výše uvedené oblasti se vizuální propaganda soustředila na propagování étosu práce rolníka jako představitele společenské skupiny zapojené do rozvoje národního hospodářství a vybízení rolníků pro myšlenku kolektivizace. I zbytek společnosti se měl cítit uspokojen, protože fotografie pracujících rolníků měly předávat uklidňující zprávu: potraviny chybět nebudou.

128 *Tamtéž*, s. 186-187, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/111, *Instrukcja KC PZPR do wszystkich KW w całej Polsce w sprawie akcji siewnej z marca 1950*, pag. 49-50.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 24. 2. 1950, č. 55 (427); popisek nad fotografií: „Jarní orba ve výrobním družstvu", popisek pod fotografií: „Členové výrobního družstva >>Zjednoczenie<< v gromadě Barchlin, kościańský okres, Poznańské vojvodství, už přistoupili k orbě polí pro brambory".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 26. 3. 1950, č. 85 (457); popisek nad fotografií: „Jarní setba", popisek pod fotografií: „Skupina Bietrzykowice v okrese Namysłów končí setbu jarní pšenice. Na fotografii dělníci majetku Bąkowice (skupina Bietrzykowice) Rozalia Zuzak, Franciszek Górny a Kazimierz Jędruk při obsluze velkého, 3metrového secího stroje".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 8.-10. 4. 1950, č. 98 (470); popisek nad fotografií: „Jarní práce na poli", popisek pod fotografií: „Efektivně a rychle probíhají jarní práce na polích výrobního družstva gen. Świerczewského v lehnickém okrese. Na fotografii orba s pomocí traktoru polské výroby >>Ursus<<".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 12. 7. 1950, č. 190 (562); popisek nad fotografií: „Sklizeň ve výrobním družstvu Kleniew"; popisek pod fotografií: „Efektivně probíhají práce spojené se sklizní na polích výrobního družstva Kleniew v okrese Gostynin. Družstevníkům pomáhají stroje ze Státního strojního střediska".

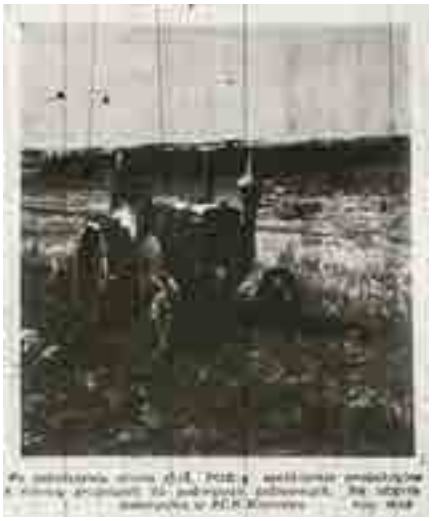

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 8. 8. 1950, č. 216 (587); popisek nad fotografií: „Orba po sklizni", popisek pod fotografií: „Po ukončení sklizně obilnin JZD výrobní družstva a rolníci přistoupili k podorávání strnišť. Na fotografii podorávání v JZD Kleczewo".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 2. 8. 1950, č. 210 (582); popisek nad fotografií: „Příprava pro podzimní secí akci", popisek pod fotografií: „Ve Státním strojním středisku v Chociwoli, Štětínské vojvodství, se už přistoupilo k přípravě strojů na podzimní secí akci. Na fotografii vedoucí SSS soudruh Orzeł prohlíží secí stroje".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 26. 9. 1949, č. 265 (278); popisek nad fotografií: „Podzimní setba", popisek pod fotografií: „Podzimní počasí přeje rolníkům. První setba v rámci 6letého plánu probíhá díky pomoci státu rychle a efektivně".

Akce závazků dodávek zemědělských plodin

I přes propagandistické akce mající za cíl zvýšit rychlost kolektivizace venkova se v zemi vyskytovaly chronické problémy s dodávkami potravin obyvatelům měst. V souvislosti s tím se pořádaly kampaně, které měly za cíl vybídnout rolníky k realizaci výrobních závazků vůči státu. První akcí tohoto typu byla v roce 1949 zahájena akce „Ch-chov", jejíž úkolem bylo zajistit dostatečné množství masa. „Vzhledem k těmto nedostatkům se vláda rozhodla provést akci „Ch" mající za cíl výrazné navýšení chovu dobytka. Akce byla podrobně propracována a naplánována, zvýší blahobyt středních a malých do ní zapojených rolníků, poskytne pracujícím lidem dostatečné množství masa, tuku a mléčných výrobků".129 „Akce >>Ch<< ve výsledku přinese další významné navýšení blahobytu producenta – rolníka a konzumenta – pracujícího člověka ve městech. Brzy si přestaneme stěžovat na nedostatek masa a uzenin. Ještě letos (1949) dojde ke zlepšení".130

Další propagandistickou kampaní, jejíž obsah se vztahoval přímo k rolníkům, byla akce povinných dodávek obilí. Při této příležitosti tisk představoval rolníky, kteří v termínu a s nadšením plnili občanské povinnosti vůči státu. Na protilehlou stranu byl stavěn kulak, který prostřednictvím svých nesplněných závazků státní hospodářství oslaboval.

Plánovaný výkup zboží probíhal od roku 1949. V souladu se schématy používanými v propagandě („Przyjaciółka" z 27. 8. 1952) byl „základem dělnicko-rolnického spojenectví, protože chléb z obilí dodaného k semletí je přece dělník, který produkuje pro rolníka traktory, pluhy, secí stroje, umělá hnojiva, a chléb z tohoto zrna jedí rolnické děti ve městech, ve školách, používají ho lidé z venkova, kteří dnes našli práci ve městech, na stavbách a v průmyslu".131 Vzorec rolníka podílejícího se na akci vždy poukazoval na jeho velké nadšení: „Odevzdávám vám obilí před termínem, chci také před termínem zasít a dříve sklidit".132

Pro vybídnutí odolávajících rolníků k účasti na kontraktační akci byly mimo jiné zavedeny ekonomické úlevy (snížená daň z půdy) a umožnilo se jim nakupovat deficitní zboží (např. uhlí, krmivo). Odvolávalo se také na patriotické pocity obyvatel venkova: „byla to vlastenecká povinnost vůči státu, společnosti a celému táboru míru".133

V Pokynu ÚV PSDS z 24. 9. 1953 pro VV A OV PSDS v celém Polsku o úkolech stranických organizací, Národních rad při realizaci dodávek dobytka a jiných zemědělských produktů venkovem a o splátkách finančních pohledávek se uvádí: „ […] základní podmínkou dosažení rychlejšího zlepšení v povinných dodávkách je rozvinutí široké masově-politické akce vysvětlující všem malým a středním rolníkům termín plnění povinných dodávek v termínu".134 V souvislosti s tím se doporučuje, pro posílení atmosféry přející realizování povinných dodávek, „akce závazků a vzájemných výzev", které si měly navzájem směřovat jednotlivé venkovské gromady po celém Polsku, v termínu Tyto závazky byly následně široce komentovány v médiích.135

Fotografie ilustrující výkup zemědělských plodin představovaly infrastrukturu nezbytnou pro provedení této akce (výtahy pro skladování zemědělských plodin a čluny pro jejich potřebu) a výkupní místa (na jedné z fotografií vidíme stádo hus shromážděných na takovém místě; na jiném veterináře pečlivě zkoumajícího ovce na místě výkupu těchto zvířat; na dalším plemenného vepře s pyšným majitelem; na jiném vykládání obilí na výkupním místě), snímky rolníků údajně spokojených s akcí a také pokladny rozmístěné na výkupním místě, v nichž probíhaly výplaty odměn za předané zemědělské výnosy (vyfotografované stanovisko je dosti provizorně uspořádáno vně hospodářské budovy, na kuchyňském stole, za který usedla dosti početná, totiž čtyřčlenná, komise). Zároveň z některých ilustrací vyplývá, že dané pokladny mohly mít problémy s disponibilním množstvím hotovosti, protože část výplat přináležejících rolníkům se prováděla v zemědělských surovinách.

Demonstrovaly se také závody, v nichž se zpracovávaly shromážděné zemědělské plodiny (fotografie zaměstnanců oděných do bílého ochranného oblečení mlékárenského družstva při práci).

Záměrem v tomto případě používané vizuální propagandy bylo především vybídnout rolníky k účasti na akci povinných dodávek zemědělských plodin předvedením údajné všeobecné akceptace této akce u rolníků.

129 *Tamtéž*, s. 187, cit. dle: *Akcja „H"*, „Przyjaciółka", 13. 2. 1949, s. 3.
130 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž.*
131 *Tamtéž*, s. 188, cit. dle: J. Krzemieniecki, *Wieziemy zboże*, „Przyjaciółka", 27. 8. 1952, s. 4.
132 *Tamtéž*, cit. dle: J. Krzemieniecki, *Wieziemy zboże*, „Przyjaciółka", 27. 8. 1952, s. 4.
133 *Tamtéž*, s. 189, cit. dle: *Nowy system kontraktacji i obowiązkowych dostaw zwierząt rzeźnych*, „Przyjaciółka", 17. 2. 1952, s. 3.
134 *Tamtéž*, cit. dle: Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/111, *Instrukcja KC PZPR z 24 IX 1952 roku do KW i KP PZPR w całej Polsce, w sprawie zadań organizacji partyjnych, Rad Narodowych w realizacji przez sieć dostaw żywca i innych produktów rolnych oraz spłat należności finansowych*, pag. 106-107.
135 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž*, s. 107-108.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 12. 8. 1950, č. 220 (591); popisek nad fotografií: „Příprava na výkup a mletí obilí", popisek pod fotografií: „Plánovaný výkup a mletí obilí zaručuje kompletní zásobování obyvatelstva. Na akci výkupu a mletí se připravují Státní obilné závody. Na fotografii zdymadlo Polského plavebního svazu – Vratislav – Nadodrze. Na fotografii vidíme skluz, s jehož pomocí se obilím plní nákladní čluny".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 10. 9. 1950, č. 249 (620); popisek nad fotografií: „Výkup drůbeže", popisek pod fotografií: „V celé zemi se přistoupilo k výkupu hus. Na fotografii vykrmené husy na místě výkupu".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 18. 10. 1950, č. 287 (658), popisek nad fotografií: „Obilí za odpracované účetní dny", popisek pod fotografií: „Členové předního výrobního družstva Gdaňského vojvodství RZS Gnojewo si nedávno na základě vstupních výpočtů převzali část obilí, na které mají nárok na základě odpracovaných účetních dnů. Na fotografii: výdej obilí členům družstva za odpracované účetní dny".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 27. 1. 1949, č. 26 (40); popisek nad fotografií: „Maso chybět nebude", popisek pod fotografií: „Plán kontrakcí na brav pro tento rok předpokládá nákup více než 1 000 000 kusů".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 14. 2. 1949, č. 44 (58); popisek pod fotografií: „Válka a okupace vedly ke ztrátě 78 proc. stád bravu a ke ztrátě 68,5 proc. stád dobytka. Akce >>H<< mobilizuje všechny síly nejen pro obnovu ztrát. Zemědělská výroba musí držet krok s rozšiřující se průmyslovou výrobou".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 25. 2. 1949, č. 55 (69); popisek nad fotografií: „Akce >>H<< v Rawě"; popisek pod fotografií: „Akce >>H<< se rozvíjí čím dál tím lépe. Na každotýdenní trh v Rawě Mazowiecké rolníci přivedli více než 200 prasat a velké množství dobytka. Pokladní >>Rolnické svépomoci<< mají při vyplácení hodně práce".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 14. 5. 1949, č. 131 (145); popisek nad fotografií: „Okres Szamotuły vede v akci >>H<<"; popisek pod fotografií: „Okres Szamotuły na území Poznaňského vojvodství patří mezi nejlepší z hlediska kontraktace dobytku a bravu. Dobytek odváděný na sehnání stáda v Ołbrzychu je působivý a kusy bravu nejednou váží více než 300 kg".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 28. 2. 1950, č. 59 (431); popisek nad fotografií: „Výkup obilí ve Velkopolsku", popisek pod fotografií: „Kościan Wielkopolski splnil plán výkupu obilí na 100 proc. Na fotografii vykládání obilí před obecním družstvem >>Rolnická svépomoc<< v Kościanu".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 2. 3. 1950, č. 61 (433); popisek nad fotografií: „Díky neustále rostoucí poptávce – zlepšení na trhu s masem", popisek pod fotografií: „Díky neustále rostoucí poptávce po bravu jsou postupně zmírňována omezení v prodeji masa. Tato omezení už neplatí ve Štětíně, Vratislavi a ve Varšavě a v nejbližších dnech budou zrušena také v mnoha dalších městech. Na fotografii dodávka bravu na výkupní místo v Opatowě, Kielecké vojvodství".

Venkovská kina

V souladu s propagandistickou narací byly jedním z podstatných poválečných výdobytků venkova venkovská kina (jak stálá, tak pojízdná). Jak se psalo v Trybuně Ludu (30. 6. 1954): „Za u nás probíhající kulturní revoluce má film, nejmasovější z umění, plnit tu nejzávažnější roli […]. Filmové umění je silná zbraň v boji o neustálé zvyšování uvědomělosti mas. Hrané filmy přinášejí kromě zábavy a uměleckého prožitku venkovu i městu vyprávění o lidech a jejich nejšlechetnějším úsilí. Filmová kronika a dokumentární filmy přinášející obrazové zprávy z domova a ze světa umožňují venkovskému divákovi lépe se orientovat a lépe chápat aktuální politické problémy […]. Práce venkovských kin by se měla stát každodenní starostí obecních národních rad, stranických organizací a organizací SPM. Kino na venkově je závažný úsek politické a propagandistické práce“.136

Je třeba zmínit, že Polská filmová kronika byl filmový magazín promítaný v letech 1944-1994 před každou projekcí filmu v kinech. Produkovala se 1-2 vydání týdně. Polská filmová kronika představovala rejstřík aktuálních událostí, který zastával úlohu oficiálního propagandistického nástroje úřadů. Vedle oficiálních vládních informací zveřejňovala také propagandistické materiály, sportovní komentáře, zprávy z kulturních událostí a filmové anekdoty a vtipy.

Kulturní akce prováděné na venkově na sebe občas také braly formu divadelních představení.

Snímky dokumentující aktivity mající za cíl zpřístupnit obyvatelům venkova služby kina a divadla představují obyvatele čekající (v zimě) na představení u kinovozu (pojízdné kino) zaparkovaného u jednoho z domů; děti zahleděné do plátna v hledišti kina během představení (některé z nich promítání sledují vestoje, což svědčí o velkém zájmu o službu); děti těsně obklopující kinovůz, který přijel do vesnice.

Na venkově vznikala také stálá kina. Slavnostní otevření jednoho z takových kin (ve vesnici Bojadło) prezentuje fotografie, na nichž vidíme dav lidí shromážděný před vstupem do budovy, na níž stojí nápis „Stálé venkovské kino“ a „Kultura v boji za mír a socialismus“. Z popisku snímku vyplývá, že se otevření kina zúčastnili zástupci vlády PR na vysoké úrovni a z kina vycházející veřejnost právě shlédla film „Čertův žleb“.

Kulturně-osvětové akce na venkově vedly také mládežnické organizace (SPM, SP). Na jedné z fotografií vidíme členy jedné z nich během inscenování pohádky „O Zlatovlásce“ na vesnici v Pomořansku. Na jiném vidíme venkovské publikum mačkající se na vystoupení skupiny ARTOS. Další zachycují děti obklopující autobus loutkového divadla, který právě přijel do vesnice Pustelnik.

Vizuální propaganda měla v tomto případě dokázat, že stát dbá na kulturní rozvoj obyvatel venkova, čímž se má odlišovat od států, které zvolily kapitalistické zřízení a obyvatele venkova chápou výhradně jako levnou pracovní sílu.

136 *Tamtéž*, s. 191, cit. dle: *Usprawnić pracę kin wiejskich*, „Trybuna Ludu”, 30. 6. 1954, s. 1.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 9. 3. 1949, č. 67 (81); popisek nad fotografií: „Pojízdná kina pracují...", popisek pod fotografií: „I přes dopravní potíže spojené se sněhovými závějemi - pojízdná kina pracují normálně, podle předem stanoveného plánu. Na fotografii pojízdné kino č. 4 v jedné z vesnic, kde proběhne promítání filmu."

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 4. 9. 1949, č. 243 (256); popisek nad fotografií: „Do Zdunowa přijelo pojízdné kino"; popisek pod fotografií vlevo: „Projekční sál není velký a milovníků filmového umění je hodně. Společně s dětmi dorazili starší hospodáři, aby shlédli promítaný film", popisek pod fotografií vpravo: „Spousta venkovských dětí obklopila automobil >>Polského filmu<< a ptala se řidiče kina, kdy znovu zavítá do jejich vesnice."

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 4. 4. 1950, č. 94 (466); popisek nad fotografií: „První stálé venkovské kino v Polsku", popisek pod fotografií: „Ve vesnici Bojadło, okres Zelená Hora, se konaly ústřední oslavy spojené s otevřením 94 stálých venkovských kin na území Poznaňského, Vratislavského a Štětínského vojvodství. Na oslavu dorazili zástupci vlády PR s ministrem kultury a umění St. Dybowským a vicemin. zemědělství a zemědělských reforem St. Tkaczowem v čele. Na fotografii obyvatelé vesnice Bojadło opouštějí kino po zhlédnutí filmu >>Čertův žleb<<."

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 8. 4. 1949, č. 97 (111); popisek nad fotografií: „Kulturně-osvětová akce >>Služba Polsku<<"; popisek pod fotografií: „>>Služba Polsku<< vede k široce pojaté kulturně-osvětové a klubové akci na venkově. Na fotografii: inscenizace pohádky >>O Zlatovlásce<< v provedení účastnic kurzu obecních instruktorek >>SP<< v Západním Pomořansku."

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 17. 11. 1949, č. 317 (330); popisek nad fotografií: „Se živým slovem na venkov", popisek pod fotografií: „Akce pořádané ARTOS na venkově se u veřejnosti setkávají se vřelým přijetím. Na fotografii obyvatelé vesnice Baranów, grodziský okres se zájmem sledují vystoupení skupiny ARTOS."

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 28. 1. 1950, č. 28 (400); popisek nad fotografií: „Představení loutkového divadla pro venkovské děti," popisek pod fotografií: „Kočovné loutkové divadlo >>Baj<<, vedené Sdružením přátel dětí, proniká do nejvzdálenějších koutů země a přináší představení pro venkovské děti. Jako je to vidět na naší fotografii - příjezd divadla do vesnici Pustelnik vyvolal mezi venkovskými dětmi velký zájem a radost."

Mimochodem, k propagandě vztahující se k životu na venkově napsal Leopold Tyrmand v „Dzienniku" toto: „Moderátorka právě informovala o zvyšování životní úrovně v okresech kolem Częstochowé: řekla, že úroveň se zvyšuje z roku na rok, že už brzy bude vše elektrifikované a uvedla vesnice, v kterých se postaví nemocnice. Nemocnice? Na venkově? Vtip je v tom, že dokonce ani tato pompéznost z opery buffo není důležitá. Vtip je v tom, že se do těch vesnic budeme moci vypravit za rok, za dva, za deset let a nebude tam ani nemocnice, ani elektrifikace a domorodci otevřou neotesané huby […]. Tajemník obecního výboru se nanejvýše poškrábe na hlavě […] a řekne: >>Ale pracuje se na tom soudruhu, právě přišly pokyny z okresu<< […]. Několik let života v komunismu učí o existenci, jaká se nevyskytuje v žádném filozofickém systému. Je to tiskovo-rozhlasová existence. Samostatná, nezávislá jak na percepci, tak na jakémkoliv teritoriu reality […]".[137]

Hospodářské úspěchy Polska

Víceleté plány

Rytmus propagandě vztahující se k hospodářským otázkám v popisovaném období vdechovaly víceleté plány: tříletý plán vztahující se především k obnově země po válečné zkáze (1947-1949) a intenzivní industrializaci Polska předpokládající šestiletý plán (1950-1955).

Ve věci **tříletého plánu** se často používal motiv ruin jako metafora světa rozbitého v důsledku činů fašistů, který se obrozuje pod vedením komunistické strany zapojující do obnovy společenské masy. Apokalyptický obraz ruin představoval symbol vytvoření nového, lepšího pořádku vztyčeného na troskách bývalého zkompromitovaného systému.[138]

První poválečná výstava pořádaná v Národním muzeu ve Varšavě se jmenovala „Varšava žaluje", trvala od 3. 5. 1945 do 28. 1. 1946. Jednu z jejích součástí tvořily fotografie ukazující rozsah zničení varšavské architektury ve srovnání se stavem z konce třicátých let.

Ze zpráv fotoreportérů vyplývá, že skutečnost v oblasti dokumentování průmyslových úspěchů socialistického hospodářství byla dosti složitá: „Podívejme se na pracovní podmínky reportéra. Stalo se vám, že jste měl problémy s fotografováním, se vstupem někam, kam jste se chtěl dostat?

– Stalo se to. Bylo třeba získat povolení. Vstup do továren byl na příklad ztížený, to víte – strategické objekty. Nejdříve bylo nutné psát na svaz nebo ministerstvo, pak se určoval termín. Bylo nutné získat povolení nebo nějaké jiné požehnání, vyptávali se mě na úmysly, které publikace sleduje, a pak už bylo možné vstoupit. Velmi chytrým způsobem bylo spuštění úslužnosti vedoucích prostřednictvím stranických instancí.

Takže asi bylo třeba mít nějaký kontakt ve straně?

– Hesla >>Varšava<< a >>tisk<< otevíraly všechny dveře. Volalo se tajemníkovi propagandy, řekněme v Grudziądzi, aby soudruzi označili na příklad polesí, protože se měla připravit reportáž o lesích. A šlo to po takové linii – tajemník volal polesnému, ten lesníkovi, oba byli hned v pohotovosti."[139]

Za účelem představit polské společnosti obrovský rozsah zničení, které zasáhlo Varšavu během 2. světové války, a výsledků obnovy hlavního města po ukončení války se v roce 1950 konala fotografická výstava „Varšava – Obnova – Mír". Jedním z motivů prezentovaných na fotografiích publikovaných Trybunou Ludu byla fotografická dokumentace průběhu této výstavy. Na jednom snímku vidíme veřejnost pozorně si prohlížející fotografie prezentované na výstavě. Jinou výstavou s obdobnou tematikou se stala expozice „1939-1949 v kresbách a obrazech". Také v tomto případě zachycují prezentované fotografie výseče výstavy s veřejností, která ji navštívila.

Otiskovaly se i snímky Varšavy z období její největší zkázy (rok 1945) a také snímky z pozdějšího období dokumentující proces odklízení sutin z hlavního města obyvateli (kteří se k tomuto úkolu měli hlásit hromadně a dobrovolně) a obnovy polskými zedníky (zkombinované s komentáři ohledně ničitelské role nacistů) a také proces odminovávání Varšavy ženisty. Fotografovala se suť pokrývající velké plochy, koně zapřažené do vozů, jimiž se vyvážela, nové budovy, lešení, dělníci při práci.

Cílem vizuální propagandy bylo v případě přinášení zpráv o realizaci víceletých plánů zpravidla prokázat způsobilost socialistických úřadů v oblasti obnovy země z válečné zkázy a v realizaci nových investic. Fotografie měly čtenáře naplnit optimismem. Při této příležitosti se propagovala myšlenka světového míru a připomínaly se německé zločiny z období 2. světové války, což zapadalo do poetiky tehdejší sovětské politiky.

137 *Tamtéž*, cit. dle: L. Tyrmand, *Dziennik 1954*, Warszawa 1989, s. 81.
138 J. Kordjak, A. Szewczyk (edd.), *Zaraz…*, op. cit., s. 29.
139 Ł. Modelski, *Fotobiografia…*, op. cit., s. 77 (rozhovor s fotografem Janem Morkem).

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 13. 9. 1950, č. 252 (623); popisek nad fotografií: „Výstava >>Varšava – Obnova – Mír<<", popisek pod fotografií: „V září tohoto roku se ve Varšavě otevřela výstava >>Varšava – Obnova – Mír<<. Tato výstava shromáždila mnoho zajímavých fotografií. Snímky z let 1939-1950 ilustrují rozsah zkázy, kterou přinesla poslední válka, a úžasné výsledky a rychlost obnovy nového hlavního města lidového státu. Na fotografii část výstavy."

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 18. 1. 1949, č. 17 (31); popisek nad fotografií: „Staré město", popisek pod fotografií: „Zničené zločinnou rukou německého okupanta - Staré město začíná povstávat z popela."

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 1. 9. 1949, č. 240 (253); popisek pod fotografií: „1939 – 1949: Nacisté bořili - dělníci obnovují".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 1. 1. 1950, č. 1 (373); popisek pod fotografií: „Zničená nacistickými zločinci - osvobozená hrdinskou Rudou armádou - Varšava, hlavní město lidového Polska, rychle roste."

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 30. 8. 1950, č. 238 (609); popisek nad fotografií: „Před Měsícem obnovy Varšavy", popisek pod fotografií: „Hlavním územím prací letošního Měsíce obnovy Varšavy bude trasa N-S. Přípravné práce už končí. Do 1. září bude hotová nová kolejová vlečka určená k vyvážení sutin. 11členná brigáda Władysława Zielińského z Beton Stalu pracující na výkopech dosáhla více než 500 proc. normy. Všichni kopáči obdrželi odznaky úderníků a vkladní knížky. Na fotografii 60letý Władysław Zieliński a Ryszard Seler při výkopech na Mirowském náměstí."

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 29. 9. 1950, č. 268 (639); popisek nad fotografií: „Měsíc Varšavy", popisek pod fotografií: „Obyvatelstvo hlavního města se aktivně podílí na odklízení sutin. Na fotografii členky Ligy žen při práci na trase N-S."

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 10. 9. 1950, č. 249 (620); popisek nad fotografií: „Měsíc Varšavy", popisek pod fotografií: „Část stavebních prací v ul. Senatorska."

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 24. 9. 1949, č. 263 (276); popisek nad fotografií: „Měsíc obnovy hlavního města", popisek pod fotografií: „Každý den se tisíce Varšavanů staví k práci při odklízení sutin ve čtvrti Muranów ve Varšavě. Na fotografii zaměstnanci tiskárny Dělnického nakladatelského družstva >>Prasa<< při práci."

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 18. 9. 1949, č. 257 (270); popisek nad fotografií: „Měsíc obnovy hlavního města", popisek pod fotografií: „Práce na odklízení suti ze čtvrti Muranów ve Varšavě probíhá efektivně. Každých pár hodin se střídají skupiny pracujících, na které čeká nářadí a auta k odvážení sutin."

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 12. 9. 1949, č. 251 (264); popisek nad fotografií: „Měsíc obnovy Varšavy", popisek pod fotografií: „Obyvatelstvo hlavního města se ochotně pouští do práce při odklízení sutin Varšavy. Na fotografii zaměstnanci Min. financí při práci na Muranowě."

Šestiletý plán

Obecná východiska propagandy předpokládala jednoznačné identifikování aktivit komunistických států v boji za mír a realizace východisek víceletých plánů patřila mezi jeden z jeho aspektů. Rovněž se usilovalo o vytvoření přesvědčení ve společnosti, že téměř všichni Poláci jsou autenticky zapojeni do jejich realizace. V roce 1955 popisoval „Dziennik Bałtycki" priority šestiletého plánu jako součet: „společenského postupu; péče o dítě; rozvoje energetiky, flotily a hornictví; rozvoje industrializace; kvality výroby vyjádřené heslem >>hodně a dobře<<; péče o ženy, před nimiž stojí cesta úplného povýšení; léčení a s ní spojené komplexní péče o občany; rozvoj motorismu; péče o vědu a osvětu, její všeobecnou dostupnost (boj s analfabetismem); rozvojem zemědělství a hlavně družstevnictví; posilování sociálně-politického zřízení; pracovního soutěžení; nebo konečně aktivních oborových svazů čítajících téměř 4 miliony členů".[140]

Pokyny k propagandě 6letého plánu z července 1950 mezi témata, jimž se bylo třeba věnovat v rámci propagandy ohledně šestiletého plánu, zařadily: „Ukázání perspektiv, které zemi přinesl 6letý plán, boj s pozůstatky kapitalistického systému v naší ekonomice a konečné vítězství socialistického systému nad kapitalistickým, posílení postavení Polska na mezinárodní scéně, posílení obranyschopnosti země, přínos Polska do díla míru, posílení dělnického spojenectví s malými a středními rolníky, pomoc dělnické třídy při zakládání výrobních družstev a v boji s kulaky, poukazování na obrovskou pomoc SSSR při realizaci 6letého plánu, probouzení tvůrčích iniciativ mas odborářů pro boj za realizaci 6letého plánu, poukázání na roli efektivity práce, přímé výhody, které zesílená efektivita přinese dělnické třídě, další rozvíjení vysokých forem socialistického pracovního soutěžení, boje za zvyšování kvalifikace, popularizace problému společenského povýšení". Uváděla se i témata předčítání, která se při této příležitosti měla konat v kulturních domech, klubech, továrních halách a klubovnách: „Pracovní disciplína a 6letý plán; Role pracovního soutěžení v 6letém plánu; 6letý plán a boj za mír; Role sovětských odborových svazů v realizaci pětiletek; Zkušenosti 3letého plánu přenesené na realizaci 6letého plánu; Iniciativa dělnické třídy základem plnění 6letého plánu; Pomoc Sovětského svazu při realizaci 6letého plánu; Bytová otázka v 6letém plánu".[141]

A ohledně metod dokumentace polských hospodářských úspěchů se fotoreportéři vyjadřovali: „Jak vypadaly, jak zněly zakázky, které jste dostával?

– Na příklad komíny. To bylo v redakci stálé téma. Šéfredaktor: >>Udělejte mi konečně takovou fotku, aby na ní byla spousta komínů a ať ty komíny kouří. Aby bylo vidět, že průmysl funguje, aby byl kouř po celém nebi<<. Kdysi jsem byl v dole. A ptají se mě: >Chcete taky vidět oddělení obohacování? <<. Fotoreportér vždycky odpoví, že chce. Obohacení spočívalo v tom, že běžel pás, ženy tloukly kladivy a od uhlí urážely kameny. Něco nevídaného, taková práce pro ženy."[142]

Fotografie ilustrující realizaci šestiletého plánu prezentovaly především dosavadní úspěchy v oblasti obnovy průmyslových závodů ve spojení s komentářem, že vládnoucí na tom nehodlají skončit a další léta budou věnována dalšímu intenzivnímu rozvoji průmyslu. Proto se dokumentovali dělníci při práci, velké výrobní haly, tovární vybavení, vedení vysokého napětí, doly, cementárny, koksovny, rafinérie, hutě, průmyslové krajiny, ale také děti hrající si v nově postavených mateřských školách, výstavba nových obchodních domů, nová zemědělská technika, lodě čerstvě spouštěné na vodu, stavěné haly technických vysokých škol (AGH v Krakově) a městské domy, ve kterých měli začít bydlet nebo už bydleli dělníci. V souladu s popisky pod fotografiemi probíhala většina z těchto realizací za překročení ročních plánů.

Další motivy objevující se na fotografiích představovaly výstavy prezentující úspěchy šestiletého plánu (jedna z nich, plenární, se nacházela na krakovském náměstí, jiná, plakátů, proběhla ve Varšavě a jako její ilustrace posloužil plakát, na němž vidíme dělníky hledící s optimismem do budoucnosti a nápis „Dopředu do boje za 6letý plán! "); snímky pracovních předáků (nebo členů závodních stranických organizací), kteří instruovali jiné dělníky, jak realizovat plán, nebo jejich jménem (u řečnických pultů) skládali závazky k předčasnému splnění plánu. Zaznamenávaly se také speciální tabule, na které se zapisovaly denní výrobní výsledky, což umožňovalo průběžné ověřování realizace plánu.

Aby si společnost uvědomila význam šestiletého plánu, vznikaly speciální tabule s grafy ukazujícími nárůst výroby v rámci tohoto plánu (jedna z nich se nacházela na letním armádním táboře). Jiná fotografie zachycuje skupinu vojáků poslouchajících přednášku o šestiletém plánu vedenou u vojenské jednotky.

Tehdy zveřejňované fotografie dokumentovaly také práci v průmyslových závodech, které předčasně splnily roční plán v rámci šestiletého plánu; oslavy připomínající tuto skutečnost (nejčastěji s účastí stranických hodnostářů); shromáždění dělníků v jednotlivých pracovních závodech, během nichž byly popisovány pokyny týkající se realizace plánu (na jednom z nich vidíme v závodní hale se radící zaměstnance pošty; nad jevištěm, na kterém stojí stůl prezidia, visí transparent s nápisem „6letým plánem k výstavbě socialismu v Polsku").

Některé ze snímků také zachycoval pracovní předáky podstatně překračující roční plány. Na jedné z nich vidíme soustružníka Stanisława Feliksiaka na jeho pracovišti. Nad ním se nachází tabule značných rozměrů s nápisem: „Okęcie, Feliksiak Stanisław – soustružník se k uctění svátku pracující třídy 1. května zavázal splnit roční plán místo 10 měsíců během 9 měsíců a vyzývá spolupracovníky, aby se chopili ještě dále jdoucích závazků".

Součástí chlubení se úspěchy šestiletého plánu byly také fotografie zachycující výstavní území Mezinárodních poznaňských veletrhů.

A o dokumentaci průběhu Mezinárodních poznaňských veletrhů fotoreportér Romuald Broniarek vyprávěl: „- V červnu 1956 jsem jel do Poznaně fotografovat otevření Mezinárodního veletrhu. Dokonce ne pro >>Przyjaźeň<<, jen pro >>Ekspres<<. Když první jednotky z Cegielského vstoupily na území výstaviště, byl jsem zrovna v ruském pavilonu. Slyšel jsem křik, vyšel jsem ven, viděl, že jde skupina lidí s transparentem >>Chceme chleba<< nebo něco takového. Ale mě to vůbec nezajímalo.

Je to zvláštní, protože takové věci se nestávaly každý den.

– Byla to malá skupina, nepříliš agresivní...

140 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 193, cit. dle: „Dziennik Bałtycki", 1. 1. 1950, s. 4.
141 *Tamtéž*, s. 193-194.
142 Ł. Modelski, Fotobiografia…, op. cit., s. 166 (rozhovor s fotografem Bogdanem Łopieńským).

A reportér to nevyfotografoval?

– Ne.

Zvláštní.

– No, možná, že zvláštní. Myslel jsem si, že je to nepotřebné. Dále jsem fotografoval jako na veletrhu. Pak jsme slyšeli výstřely, začalo tam být horko, bylo vidět nějaký poplach. Pomyslel jsem si >>Fotky máš, čas vydat se domů<< […].

Ale proč jste to nevyfotografoval? To je pro fotoreportéra přece vysněné téma.

– Především jsem teprve začínal s prací fotoreportéra, kromě toho to tam bylo jednoduše nebezpečné. Když někdo fotografuje takové věci, můžou ho obě strany považovat za nepřítele. Kromě toho mě tajná policie, která tam kroužila v civilu, mohla sebrat. Je to těžké, možná jsem byl posera, ale chtěl jsem se normálně vrátit domů […]"[143]

Cílem vizuální propagandy bylo v případě přinášení zpráv o realizaci šestiletých plánů zpravidla prokázat způsobilost socialistických úřadů v oblasti realizace nových investic a pokročilost zaváděných technologií. Fotografie také měly vyvolávat optimismus ve společnosti a prokazovat péči úřadů o dělnickou třídu. Při této příležitosti se také poukazovalo na její silné zapojení do realizace těchto investic a její zástupci byli dávání za napodobováníhodný vzor.

143 *Tamtéž,* s. 117 (rozhovor s fotografem Romualdem Broniarkem).

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 22. 7. 1950, č. 200 (572); popisek nad fotografií: „V letech 1950-1955 postavíme 1 287 nových velkých objektů... výroba oceli naroste dvojnásobně... vytvoříme silný chemický průmysl... výroba elektrické energie dosáhne 19,3 miliard kWh".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 25. 7. 1950, č. 202 (574), popisek pod fotografií: „Část výstavy >>Pouštíme se do 6letého plánu<< otevřené dne 22. července na Hlavním náměstí v Krakově".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 31. 8. 1950, č. 239 (610); popisek nad fotografií: „Pracovní předáci mezi vojáky", popisek pod fotografií: „K jedné z vojenských jednotek na letním táboře dorazili pracovní předáci z Gdyně a Gdańsku. Na fotografii: (zprava) soudruh Stanisław Hajduka, který povýšil z dělníka na ředitele továrny, a soudruh Aleksy Makowski, brigádník Gdaňské loděnice, vyprávějí vojákům o své práci v rámci 6letého plánu".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 15. 9. 1950, č. 254 (625); popisek nad fotografií: „Popularizace 6letého plánu mezi vojáky", popisek pod fotografií: „Na letních armádních táborech byly vytvořeny grafy ukazující růst výroby v 6letém plánu. Na fotografii si vojáci prohlížejí grafy".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 27. 12. 1950, č. 355 (696); popisek nad fotografií: „V boji za šestiletý plán a mír", popisek pod fotografií: „Každým dnem roste počet hlášení o vítězném splnění výrobních úkolů prvního roku šestiletky před termínem. Mnoho továren už začalo s nadplánovou výrobou, díky čemuž přinášejí další zboží v hodnotě milionů zlotých. Na fotografii naložení zemědělských strojů vyrobených v płocké továrně na zemědělské stroje, která roční plán dokončila už v listopadu".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 15. 12. 1949, č. 345 (358); popisek nad fotografií: „Plakát propagující šestiletý plán", popisek pod fotografií: „V klubu PPB na krakovském předměstí č. 1 se otevřela výstava plakátů propagujících 6letý plán. Na výstavě se ocitlo 73 prací předních polských grafiků, mezi nimi 10 plakátů oceněných soutěžní porotou. Naše fotografie představuje práci Włodzimierza Zakrzewského oceněnou 3. místem v soutěži", nápis na plakátu: „Čelem do boje o 6letý plán! ".

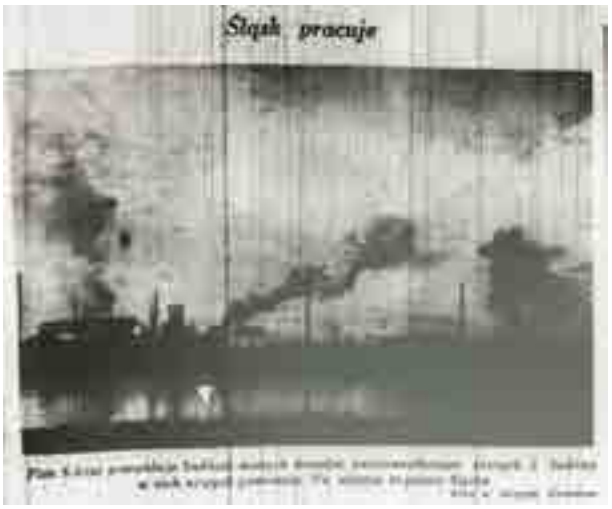

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 5. 1. 1950, č. 5 (377); popisek nad fotografií: „Slezsko pracuje", popisek pod fotografií: „6letý plán předpokládá stavbu nových dolů, modernizaci starých a výstavbu nových úrovní v nich. Na fotografii slezské doly".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 9. 9. 1950, č. 1 (381); popisek pod fotografií: „Naše doly vstupují do období 6letého plánu ve znamení široké mechanizace uhelného průmyslu. K práci na technické rekonstrukci slezských dolů bude mobilizován celý polský průmysl".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 17. 2. 1950, č. 48 (420); popisek pod fotografií: „1. tajemník Základní stranické organizace, soudruh Skwarzec, v prosince loňského roku s osazenstvem často diskutoval o formách nejúplnější realizace 6letého plánu".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 30. 10. 1949, č. 299 (312), popisek nad fotografií: „Osazenstvo >>Ursusu<< splnilo tříletý plán", popisek pod fotografií: „27. října splnila továrna na traktory v Ursusu tříletý plán. V tento den továrna vyrobila 3 300. traktor. Na fotografii práce na 3 301. traktoru. O úspěších a práci osazenstva Ursusu píšeme na 4. str.".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 4. 11. 1949, č. 304 (317); popisek nad fotografií: „Svátek dolu >>Generał Zawadzki<<"; popisek pod fotografií: „Jak jsme už uvedli, 30. 10. tohoto roku důl >>Generał Zawadzki" před termínem splnil tříletý plán. Na fotografii hornická brigáda, která vytěžila poslední vozík uhlí v rámci tříletého plánu: Stanisław Wojciechowski, Józef Rakowski, Roman Zawadzki, Franciszek Blaut, Jan Cichopęk. Uprostřed ve světlém plášti předseda Odborového svazu horníků, soudruh Czerwiński, vedle stojí soudruh ředitel Wątorek, soudruh viceředitel Chmiel, tajemník organizace Polské sjednocené dělnické strany, soudruh Kopyto a předseda závodní rady, soudruh Chruściel".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 24. 9. 1950, č. 263 (634); popisek nad fotografií: „Roční plán za 8 měsíců a 23 dnů", popisek pod fotografií: „23. září soudruh Stanisław Feliksiak, soustružník z Dílen obsluhy letadel, nahlásil splnění ročního plánu za 8 měsíců a 23 dnů. Na fotografii soudruh Feliksiak při práci (k článku na 4. Str.) ", nápis na fotografii: „Okęcie, Feliksiak Stanisław – soustružník se k uctění svátku pracující třídy 1. května zavázal splnit roční plán místo 10 měsíců během 9 měsíců a vyzývá spolupracovníky, aby se chopili ještě dále jdoucích závazků".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 23. 3. 1949, č. 81 (95); popisek nad fotografií: „Závazek >>Ostrowiec<<"; popisek pod fotografií:: „Soudruh Nowak – tajemník stranického výboru hutě >>Ostrowiec<< na národní úspornostní poradě tvrdí: >>Roční plán splníme do 20. listopadu a v letošním roce ušetříme 400 mil. zlotých<<".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 20. 10. 1949, č. 289 (302), popisek nad fotografií: „Z fronty boje o plán", popisek pod fotografií: „Soudruh Dyonizy Dylewski je pracovním předákem v PAFAWAG. Plní 245 proc. normy. Je jedním z těch, kteří s nasazením bojují za plán".

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 11. 11. 1949, č. 311 (324); popisek nad fotografií: „Obuvnické závody v Chełmku překračují plány", popisek pod fotografií: „V Jižních obuvnických závodech v Chełmku vidíme nad tabulí, na které jsou oznamovány výrobní výsledky, vidíme nápis: >>Plán splníme do 7. listopadu<<. Osazenstvo závazek splnilo před termínem. Na fotografii počítají mladí zaměstnanci továrny před tabulí výrobních výsledků, kolik další práce závody zvládnou do konce aktuálního roku".

Pracovní soutěžení

Propaganda často používala motiv hrdinů pracujícího lidu. Řadil se mezi ně na příklad Wincenty Pstrowski, horník z dolu „Polska", který v červenci 1947 zahájil hnutí pracovního soutěžení; Stanisław Sołdek – orýsovač z Gdaňské loděnice, který se vyznamenal při stavbě první obchodní lodě pro přepravu sypkých materiálů, Wiktor Markiewka a Czesław Zieliński – chápající se ambiciózních závazků horníků.

Propagovalo se pracovní soutěžení jako vlasteneckých postojů zaručujících účastníkům ekonomické výhody, což mělo své prameny v sovětských vzorech. Účinnost propagandy ale byla pochybná i přes četné mediální zvěsti o dalších iniciativách zdola v této oblasti.

Pracovní soutěžení představovalo jev vyskytující se výhradně v socialistických státech a údajně mělo být: „ […] svědectvím skutečnosti, že dělník nepracuje na majitele, ale na sebe, že když vidí, že slouží společenskému dobru, vkládá do ní veškerou svou nápaditost a energii. Zároveň je jedním z nejdůležitějších prostředků zvyšování výdělků dělníka".[144]

Vedle takových vyznamenání, jako je Řád standarty práce (udělovaný od 2. 7. 1949 „ [...] za účelem ocenění výjimečných zásluh vykonaných pro národ a stát")) byly jednou z forem z odměňování pracovních předáků za aktivní soutěžení, shodně se zprávami v médiích, rekreace v polských turistických obcích.

Soutěžení se týkalo jednotlivců, brigád, celých pracovních závodů i celých průmyslových odvětví. Informace o stavu soutěžení se průběžně uváděly v závodním vysílání, výsledky, společně s mírou splnění normy jednotlivými dělníky, se zveřejňovaly na speciálních tabulích. To se týkalo také těch dělníků, kteří dosahovali negativních výsledků (říkalo se jim „příživníci a škůdci"[145]).

Časté byly také vzájemné výzvy dělníků k překračování výrobních norem a vytyčování nových rekordů v efektivitě práce.

Speciální kategorii předáků tvořily „společenské předačky". Jak bylo uvedeno v rozhlasovém pořadu *Liga pracujících žen* vysílaném na 1. programu polského rozhlasu (13. 12. 1949): „Hodně se mluví a slyší o společenských předačkách, o jejich práci a námaze. Společenské předačky pracují na uvědomění žen venkova a města, říkají jim o naší hospodářské situaci, o politice našeho státu, seznamují ženy s úspěchy pěti let lidového Polska, pomáhají s organizováním společenského a individuálního života. V každém městě, v každém pracovním závodě narážíme na společenské předačky. Ty sice nemají žádné odznaky, ale snadno je poznáme, protože právě ony budou našimi nejlepšími poradkyněmi, učitelkami, přítelkyněmi".[146] Příkladem předačky uvedeným ve zmíněném pořadu se stala Franciszka Kwaśniak: „ […] je brigádnice v jedné z továren vlněného průmyslu v Bílsku. Díky efektivní a spolehlivé práci povýšila na vedoucí pracovní čety a získala čestné jméno pracovní předačky. Ale práce Franciszky Kwaśniak se neomezuje jen na hlídání strojů […]. Sociální práce ji pohlcuje stejnou měrou jako péče o překročení normy a plnění plánu. Proto také pyšně naplňuje svou funkci, kterou obdržela z rukou Ligy žen, funkci a jméno sociální předačky. Byla pyšná na to, že jí byla svěřena péče o co nejrychlejší plnění plánu a získání co nejvyšších norem. Péčí a citlivostí obklopila skupinu svých nejbližších kolegyň a snaží se, aby pochopily, proč by měly lépe, efektivněji pracovat. Vysvětlila jim, že zvyšováním efektivity práce vylepšují svou vlastní existenci a zlepšením výroby obohatí a posílí svou lidovou vlast".[147]

Realizaci myšlenky pracovního soutěžení ilustrovaly četné fotografie představující iniciátory výzev k pracovnímu soutěžení (Markiewka), účastníky soutěžení, pracovní předáky a „běžné" dělníky, kteří představovali pozadí jednotlivců, kteří díky famózním pracovním výsledkům dosáhli uznání za výjimečné.

Hrdinové této narace byli obvykle představováni během práce: někdy jde o portréty, na nichž jsou angažováni do realizace povinností a zdají se nebýt si vědomi přítomnosti fotografa, na jiných je vidět, že mají inscenovaný charakter (popisky pod těmito snímky obvykle kromě informace o jménu a příjmení úderníka, pracovním závodu, v němž byl zaměstnán, uváděly i procenta, o něž daný předák překročil normy). Mezi nimi se odlišuje jemný portrét Stanisława Sołdka při práci u rýsovacího prkna. Jiný iniciátor soutěžení byl naopak zvěčněn během práce doma. Některé snímky prezentují předáky ve svátečním oblečení, během galavečerů, na nichž byli vyznamenáváni, a během proslovů. Na některých vidíme jak, v souladu s popiskem fotografie, vzdělávají mladší generaci dělníků s nimiž se dělí o své zkušenosti (Markiewka).

Fotografe rovněž dokumentují lámání rekordů pracovními předáky. Týká se to především zednictví. Jeden ze snímků prezentoval pracující zedníky, které sledoval špalír pozorovatelů. Někteří z nich jsou v oblecích, což může ukazovat, že se straničtí aktivisté a státní úřady o podobné události přímo zajímali. V popisku pod fotografií se obvykle také nacházely informace o velikosti nového rekordu (např. 19059 cihel položených během 8 hodin). Fotografie také dokumentují radost zedníků po potvrzení překonání rekordu (jeden ze snímků zachycuje radostí se líbající předáky).

Prezentovaly se i dokumenty podepsané dělníky (a někdy samotný okamžik jejich podepisování), v nichž se zavazovali k překročení norem o konkrétní procenta. Tyto dokumenty se připravovaly shora, o čemž svědčí, že obsahují vzor hotového prohlášení s volným místem, do něhož zavazující se vepsal datum podání prohlášení, své osobní údaje, obsah závazku (uvedením množství procent, o která se zavazuje překročit normu) a podepsal ho. Dokument také obsahoval (zčásti dříve připravené) výzvy k soutěžení cílící na jiné dělníky.

Na jednom ze souborů fotografií vidíme oceněné pracovní předáky z továrny gen. Karola Świerczewského, kteří pózují pro fotografa ve dvojicích, v oblecích, opásáni širokými šerpami opatřenými velkými, bílými číslicemi odrážejícími míru jejich překročení norem v procentech.

Normy šlo překonávat nejen v průmyslu. Mezi portréty pracovních předáků se objevují také snímky řidičů vládních limuzín, kteří se zavázali s nimi urazit více kilometrů bez generální opravy vozidla, než uváděly normy. Jiné fotografické příklady osob překračujících normy představují posádky rybářských kutrů, elektromontéři, instalační technici, svářeči, textilní dělníci, železničáři (v tomto konkrétním případě jsou zdokumentováni železničáři v slavnostních uniformách na pozadí parní lokomotivy s tabulí ozdobenou květy s nápisem „90 000 km bez proplachování kotle").

144 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 194.
145 J. Wojsław, *Obraz…*, op. cit., s. 195, cit. dle: *Dobrze i źle o współzawodnictwie w programach radia*, „Radiowęzeł", duben 1954, s. 1-3.
146 *Tamtéž*, s. 196, cit. dle: Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, 1397/2, *Liga kobiet pracuje*, rozhlasový pořad vysílaný na 1. programu Polského rozhlasu, 13. 12. 1949, autorky J. Janicka a D. Kowalewska, s. 13-14.
147 *Tamtéž*, cit. dle: *Tamtéž.*

Popisek pod jedním ze snímků uvádí, že dokumentuje v chodbě dolu „Sośnica" proběhnuvší setkání horníků, během nějž učinili dlouhodobé závazky. Z popisku rovněž vyplývá, že fotografie představuje okamžik pronesení projevu pracovním předákem. Většina horníků se ale, jak se zdá, více zajímala o fotografa než o řečníka.

Jiné snímky představují konferenci svolanou horníky z Valbřichu, jak oznamuje popisek – pro učinění závazků v oblasti navýšení norem těžby. Další fotografie představují pracovního předáka z cementárny „Grodziec" hovořícího s výrazným nadšením během shromáždění, v jehož rámci dělníci tohoto pracovního závodu učinili četné výrobní závazky a zároveň vyzývaly zaměstnance jiných pracovních závodů k předčasnému splnění ročního plánu.

Pracovní předáci byli kromě státních vyznamenání (jeden ze snímků zachycuje galavečer dekorování zasloužilých zaměstnanců dopravy řádem „Standarta práce", jiný stejným řádem vyznamenané dělnice JZD během krmení vepřů v chlévu patřícímu JZD) a možnosti prezentovat se na stránkách stranického tisku odměňováni také výlety a audiencemi u státních orgánů. Na jedné z fotografií vidíme mladé horníky během výletu do Varšavy, v jehož rámci je přijal prezident Bierut. Na jiném vidíme skupinu slezských hutníků během prohlídky varšavského historického centra. Na základě fotografií otiskovaných v Trybuně Ludu můžeme činit závěry, že možnost setkat se s prezidentem Bierutem obdrželo mnoho pracovních předáků. Na jednom ze snímků vidíme interiér Belvederu (paláce, v němž úřadoval Bierut) během hoštění posádky parní lokomotivy prezidentem v souvislosti se „zásluhami vyvinutými v oblasti zefektivňování lokomotivového hospodaření".

Pracovním předákům byla rovněž zajišťována bezplatná rekreace. Na jedné z fotografií vidíme dva horníky hovořící u krbu obrovských rozměrů (pravděpodobně zámeckém) během dovolené v Zakopaném. Jiné zachycují dělníky na sjezdovce v Karpaczi. Další na slunci se vyhřívající a na lehátkách odpočívající dělníky na výletní lodi „Bałtyk". Na ještě jiné vidíme dělníky při jídle během rekreace u moře. Pod fotografií se nachází reprodukce dopisu, který zaslali stranickým úřadům: „*Do Pobierowa přijíždějí na rekreaci naši racionalizátoři, pracovní předáci – přední lidé stavící základy socialismu v zemi. Nepřijíždějí sami – přicházejí sem společně se svými rodinami a bydlí v samostatných několikapokojových domech (...) >>Orgánu ÚV naší strany zasíláme z Pobierowa srdečné pozdravy. Víme, že za náš pobyt v Pobierowě vděčíme úsilí strany, vlády a dělnické třídy. Z Pobierowa, kde v současnosti s rodinami odpočíváme na 14denní rekreaci, společně s pozdravy zasíláme ujištění o další intenzivní práci pro dobro lidového Polska*<<".

Fotografie ukazovala, že se dělníci během rekreace věnovali také četbě knih: jeden ze snímků zachycuje interiér knihovny v rekreačním objektu v Karpaczi, v níž vidíme začtené rekreanty. Fotografie se ovšem jeví jako inscenovaná, protože modely stojí v dosti umělých pózách.

Je třeba zmínit, že rekreace nebyly určeny výhradně pro dělnickou třídu: jeden ze snímků prezentuje rolníky procházející se během pobytu na rekreaci v horách. Jiný rolníky konzumující pokrmy v kantýně rekreačního objektu.

Fotografie zdokumentovala také zábavu během silvestru 1949 pořádaného pro pracovní předáky v aule Varšavské polytechniky.

Jinou fotografovanou formou oceňování pracovních předáků bylo udělování tzv. bytových dekretů. Předávání dekretů probíhalo během oficiálních galavečerů. Prezentovaly se také takto získané nové byty (snímky prezentující nový dům chovatele ze statku Oporowo, který získal za dokonalé výsledky v chovu prasat).

Otiskovaly se i speciální články popisující osoby vyznamenané řádem „Standarta práce". Každý z nich doprovázel portrét vyznamenaného (ty byly pořizovány ve stylu sugerujícím, že redakce Trybuny Ludu použila fotografie pocházející z občanského průkazu).

V rámci pracovního soutěžení se dále konaly oborové soutěže o nejlepšího zaměstnance v Polsku. Jedna z fotografií představuje přadlenu zapojenou do soutěže o nejlepší přadlenu v Polsku na pozadí výrobní haly. Jinou formou vybídnutí k soutěžení se staly mezinárodní soutěže o tzv. putovní prapor. Jedna z fotografií představuje okamžik předávání této ceny vítěznému závodu. Svým charakterem obdobnou cenou byl putovní „praporec míru".

Fotografie zachycující udělování cen v pracovním soutěžení v zemědělství představují okamžik podepsání listiny o vlastnictví koně, který představoval hlavní cenu. Podle popisku pod snímkem byly ostatní ceny kráva a 60 párů holínek.

Jak se uvádí výše, za účelem mobilizace dělníků k pracovnímu soutěžení se v některých závodech na místech navštěvovaných zaměstnanci umisťovali tzv. orientační tabule pracovního soutěžení prezentující výsledky práce jednotlivých dělníků: na vrcholu tabule se nacházela jména těch, kteří pracují nejefektivněji, dole těch, co pracují nejpomaleji. U každého z jmen nechyběl procentuální ukazatel překročení normy. Jedna z nejmalebnějších tabulí obsahovala navíc označení pracovní rychlosti jednotlivých zedníků ilustrované příslušnými obrázky: od nejvyšší rychlosti (raketa) po nejpomalejší (šnek).

Formou tabulí se představovala i výše denních výdělků. Na fotografii zachycující jednu z nich vidíme tabuli vysokou asi 3 metry, žebřík, nezbytný k jejímu vyplňování, dělníka zapisujícího na ní údaje a zaměstnankyně družstva, které se podle popisku pod fotografií přišly seznámit s množstvím jimi odpracovaných dnů.

Vizuální propaganda v oblasti dokumentace realizace myšlenek pracovního soutěžení se soustředila na tvorbu étosu dělnické třídy a prezentaci úplného nasazení jejích zástupců v realizaci plánů státního hospodářství. Představování výsledků pracovního soutěžení mělo rovněž poukazovat na úřady žádoucí vzorce chování a také odkázat, že takovéto postoje budou státem odměněny.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 29. 1. 1950, č. 29 (401); popisek nad fotografií: „Zedníci se chopili výzvy soudruha Markiewky"; popisek pod fotografií: „Přední zedníci: soudruzi Religa, Markow a Poręcki – se jako první ve stavebním průmyslu chopili výzvy soudruha Markiewky k dlouhodobému soutěžení. Zavázali se během roku 1950 vykonat normy dvou a půl let a překročit průměrnou denní normu zdění z 2 m3 na 5 m3. Zároveň Religa, Markow a Poręcki vyzvali své soudruhy, aby šli v jejich stopách. Na fotografii sedí zprava: Religa, Markow, Poręcki".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 30. 1. 1950, č. 30 (402); popisek nad fotografií: „Varšavské >>Stavební zázemí<< odpovídá na výzvu horníka soudruha Markiewky"; popisek pod fotografií: „Jak jsme uvedli v čísle 29 >>Trybuny Ludu<<, výzva rubače soudruha Markiewky k dlouhodobému závodění v práci se chopili přední varšavští zedníci, mistři, soudruzi Andrzej Religa, Wacław Poręcki a Józef Markow, kteří se v tomto roce rozhodli splnit plán na 2 a půl roku. Na fotografii závazky těchto soudruhů zapsané do knížek, tzv. >>Účtů skupiny<<".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 1. 2. 1950, č. 32 (404); popisek nad fotografií: „Osazenstvo dolu >>Sośnica<< odpovídá na výzvu soudruha Markiewky"; popisek pod fotografií: „Soudruh Więckowski podepisuje závazek".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 5. 2. 1950, č. 36 (408); popisek nad fotografií: „Horníci odpovídají na Markiewkovu výzvu", popisek pod fotografií: „Čím dál širší skupiny horníků odpovídají na výzvu horníka z dolu >>Polska<< – soudruha Markiewky. Na shromáždění v chodbě dolu >>Sośnica<< horníci schválili dlouhodobé závazky. Na fotografii část tohoto shromáždění. Hovoří pracovní předák – Franciszek Stachowiak".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 9. 2. 1950, č. 40 (412); popisek nad fotografií: „Valbřišští horníci odpovídají na Markiewkovu výzvu", popisek pod fotografií: „V odpovědi na Markiewkovu výzvu svolali valbřišští horníci konferenci, na níž se zavázali zvýšit své normy těžby. Na fotografii v popředí brigáda horníka Magiery, která se zavázala splnit 210 proc. normy".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 19. 4. 1950, č. 107 (479); popisek nad fotografií: „Soudruh Wiktor Markiewka se dělí o zkušenosti s mladými horníky", popisek pod fotografií: „Iniciátor dlouhodobého závodění – horník soudruh Wiktor Markiewka se dělí o zkušenosti s mladými horníky. Na fotografii soudruh Markiewka vysvětluje svou pracovní metodu rubačům Pawłovi Rojcowovi (vpravo) a jeho nakladači Józefu Mżyczkovi".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 29. 9. 1949, č. 268 (281); popisek pod fotografií: „Stanisław Sołdek při práci".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 27. 3. 1950, č. 86 (458), popisek pod fotografií: „Jak jsme uvedli ve včerejším čísle, osazenstvo cementárny >>Grodziec<< učinilo celou řadu výrobních závazků k uctění 1. máje. Dělníci >>Grodźce<< vyzvali také osazenstvo všech pracovních závodů k splnění úkolů prvního roku šestiletého plánu před termínem. Na fotografii: shromáždění osazenstva cementárny >>Grodziec<< – hovoří předák soudruh Roman Płoza".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 10. 11. 1949, č. 310 (323); popisek nad fotografií: „Iniciátor závodění v úsporném systému", popisek pod fotografií: „Jak jsme už uváděli, soudruh Jan Walaszczyk, soustružník PZO ve Varšavě vystoupil s projektem závodění v úsporách v továrnách a pracovních závodech. Na fotografii vidíme soudruha Walaszczyka při práci doma".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 18. 11. 1949, č. 318 (331); popisek nad fotografií: „Soudruh August Busz vyzývá >>vysokopecníky<< k vzájemnému závodění", popis vedle fotografie: „Soudruh August Busz je jedním z iniciátorů nových forem pracovního soutěžení v hutnictví. Spočívají v kolektivní, týmové práci obsluh vysokých prací a v brigádním soutěžení těchto obsluh".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 1. 12. 1949, č. 331 (344); popisek nad fotografií: „Iniciátor nové formy soutěžení", popisek pod fotografií: „Soustružník Stefan Matela, pracovní předák z továrny >>Cegielski<<, vyzval hutníky z celého Polska k závodění v rychlostním obrábění".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 11. 7. 1950, č. 189 (561); popisek nad fotografií: „Iniciátor soutěžení z Polských závodů bavlnářského průmyslu Sulików", popisek pod fotografií: „Soudruh Wujas, nejlepší tkadlec, iniciátor vzájemného soutěžení v Polských závodech bavlnářského průmyslu – Sulików (Vratislavské vojvodství) systematicky překračuje normu a přináší nejvyšší procento >>primy<< a >>extraprimy<<. Naposledy získal 137 proc. normy, z toho 75 proc. výroby nejvyšší kvality".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 19. 8. 1950, č. 227 (598); popisek nad fotografií: „Přední kabeloví kopáči", popisek pod fotografií: „Předáci elektrické sítě – Varšava, sekce kabelových kopáčů: (zleva) Jan Serafin, plnící 379 proc. normy, a Jan Boraczewski – 394 proc. normy".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 5. 11. 1950, č. 305 (676); popisek nad fotografií: „Vzájemné pracovní soupeření v Polských závodech bavlnářského průmyslu I. Kościuszkovské divize v Lodži", popisek pod fotografií: „Státní závody bavlnářského průmyslu I. Kościuszkovské divize obsadily druhé místo v mezizávodním pracovním soutěžení v třetím čtvrtletí. Na fotografii přadlena Matusiak Maria podepisuje přihlášku k individuálnímu soutěžení pro rok 1951".

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 16. 2. 1949, č. 46 (60); popisek pod fotografií: „Rubač Bolesław Rabsztyn a nakladač Bogusław Słogowski si dobře zasloužili odpočinek. Překročili normu".

Fot. 16. „Trybuna Ludu", 4. 5. 1949, č. 121 (135); popisek nad fotografií: „Předáci z továrny gen. Karola Świerczewského"; popisek pod fotografií: „Hejnrych Al. 160% normy, Akonom Bolesław 167%; Berent Wł. 159% normy, Borowski L. 140% normy; Poduch Jan 155% normy, Komosa Mich. 144% normy; Wojciechowski St. 182% normy, Orlański Leopold 164%".

Fot. 17. „Trybuna Ludu", 5. 5. 1949, č. 122 (136); popisek nad fotografií: „Mládežničtí předáci", popisek pod fotografií: „30. dubna prezident Bierut přijal mládežnické předáky. Mladí předáci si během pobytu ve Varšavě prohlédli hlavní město. Na fotografii Zdzisław Wawer (z trasy V-Z) hovoří se svými kolegy horníky Romanem Rydzekem a Ernestem Bawołem".

Fot. 18. „Trybuna Ludu", 31. 5. 1949, č. 148 (162); popisek nad fotografií: „Zedník Ptaszyński překonává Religův rekord"; popisek pod fotografií: „V pondělí při stavbě základů administrativně-ekonomické budovy v Jelonkách 38letý zedník Franciszek Ptaszyński překonal Religův rekord (10 608 cihel), když během 8 hodin práce položil 15 059 cihel. Reportáž umisťujeme na str. 5".

Fot. 19. „Trybuna Ludu", 26. 26. 1950, č. 1 (398); popisek pod fotografií: „Soudruh Józef Wiktor Markiewka, narodil se 10. 2. 1901 v Świętochłowicích. 32 let pracoval v dolu, vždy pod zemí. Jeho otec Paweł byl 45 let horníkem na dole >>Polska<<. Soudruh Markiewka je od roku 1947 členem strany. Aktivně se podílí na soutěžení od začátku akce. 3letý plán soudruh Markiewka splnil během 11 měsíců. Průměrně jeho těžební norma dosahuje 410 proc.

Fot. 20. „Trybuna Ludu", 15. 2. 1950, č. 46 (418); popisek nad fotografií: „Mistr rychlostního obrábění", popisek pod fotografií: „Soustružník Stefan Gadziński z Pomořanských mechanických závodů v Bydhošti dosáhl rychlosti opracování kovu 802 m za minutu".

Fot. 21. „Trybuna Ludu", 22. 2. 1950, č. 53 (425); popisek nad fotografií: „85 000 km bez generální opravy", popisek pod fotografií: „Soudruh Małkowski – řidič zaměstnaný na Ministerstvu zahraničních věcí se chopil dlouhodobého závazku a rozhodl se ujet vozem značky >>Citroen<< 85 tis. km bez generální opravy. Dosáhne tak 121 proc. normy na voze tohoto typu".

Fot. 22. „Trybuna Ludu", 25. 2. 1949, č. 55 (69), popisek pod fotografií: „V soutěžení přední místo zaujímající posádka kutru >Arka 24 – Gdy 131. Zleva stojí KAROL Dahl (kapitán), Gustaw Konkel, Robert Konkel a Karol Dahl (strojník)".

Fot. 23. „Trybuna Ludu", 12. 6. 1949, č. 159 (173); popisek nad fotografií: „Rados a spokojenost z rekordu", popisek pod fotografií: „Po ukončené práci a vypočtení rekordního výsledku se zedníci Markow a Poręcki srdečně líbají".

Fot. 24. „Trybuna Ludu", 18. 6. 1949, č. 165 (179); popisek nad fotografií: „Józef Markow"; popisek pod fotografií: „Vedoucí družstva, které 10. června překonalo rekord zdění cihlami".

Fot. 25. „Trybuna Ludu", 16. 7. 1949, č. 193 (207); popisek nad fotografií: „Úžasné výsledky práce elektromontérů", popisek pod fotografií: „Tři elektromontéři pod vedením mistra Wacława Rożka, zaměstnaní na stavně sídliště Młynów, průměrně dosáhli 1204 proc. normy. Na fotografii elektromontéři: zleva Edward Kołacz, Wacław Rożek (mistr), Zenon Maliszowski a Julian Koniuszy".

Fot. 26. „Trybuna Ludu", 5. 8. 1949, č. 213 (226); popisek nad fotografií: „Nové instalatérské rekordy", popisek pod fotografií: „Tři montérské týmy pracující při pokládání elektroinstalace na Okęciu ve Varšavě stanovily další rekordy. Na fotografii: montér Kazimierz Leśniewski a pomocník Kazimierz Kaczmarek. Montéři plní 2.540 proc. normy".

Fot. 27. „Trybuna Ludu", 10. 11. 1949, č. 310 (323); popisek nad fotografií: „Skvělé výsledky svářečů", popisek pod fotografií: „Osazenstvo Podniku hygienických instalací a vodních zařízení průmyslového stavebnictví ve Varšavě neustále vylepšuje výsledky práce. 9. tohoto měsíce v budově >>Arsenału<< při svařování >>úrovní<< (tažené trubky pro ústřední topení) zaměstnanci podniku, soudruzi Teodor Przybylski – svářeč, a Czesław Turkowski – jeho pomocník, stanovili nový rekord odpovídající 4741 proc. normy, když instalovali a svařili 65,8 bm trubek během 1 hodiny 47 minut. Jejich celkový výdělek stanovil 12 752 zlotých. Soudruzi Przybylski a Turkowski prohlásili, že se i nadále budou snažit udržet toto pracovní tempo".

Fot. 28. „Trybuna Ludu", 5. 2. 1950, č. 36 (408); popisek nad fotografií: „Textilní dělníci z Pabianic obsadili první místo", popisek pod fotografií: „Skupina dělníků obsluhujících více strojů z Pabianic, ve složení: Zofia Krulik, Józef Górski, Stefan Sobczaka a Wiktoria Maciaszek obsadila první místo v kvalitativním a kvantitativním soutěžení v Polsku. Tato skupina během dvou měsíců splnila 130,6 proc. normy, z toho 100 proc. první jakosti".

Fot. 29. „Trybuna Ludu", 28. 3. 1950, č. 87 (459); popisek nad fotografií: „Rekord bydhošťských železničářů", popisek pod fotografií: „Vítězná posádka parní lokomotivy PM 25 – soudruzi Kramp, Czupczyk, Szwarc, Krygier, Kranc a Margański, po příjezdu na nádraží v Bydhošti".

Fot. 30. „Trybuna Ludu", 3. 11. 1949, č. 303 (316); popisek nad fotografií: „Úsporný plán v PMS", popisek pod fotografií: „Realizování úsporného plánu nemůže ovlivnit kvalitu výrobků. Na fotografii vidíme Stanisława Frankiewicze, který s veškerou pozorností kontroluje stupeň očištění alkoholu".

Fot. 31. „Trybuna Ludu", 27. 8. 1950, č. 235 (606); popisek nad fotografií: „Soutěž o titul nejlepší přadleny", popisek pod fotografií: „Přadleny ze Závodů bavlnářského průmyslu Okrzei v Lodži se účastní soutěže o titul nejlepší přadleny v Polsku. Na fotografii přadlena Leokadia Zypel, která vyvinula vlastní metodu spojování a zkracování nitě".

Fot. 32. „Trybuna Ludu", 17. 7. 1949, č. 194 (208); popisek nad fotografií: „Informační tabule pracovního soutěžení", popisek pod fotografií: „Pracovníci zaměstnaní na stavbě muranowského sídliště na úseku C mohou snadno kontrolovat výsledky pracovního soutěžení díky nápaditým orientačním tabulím, které jsou umístěny před stavbou".

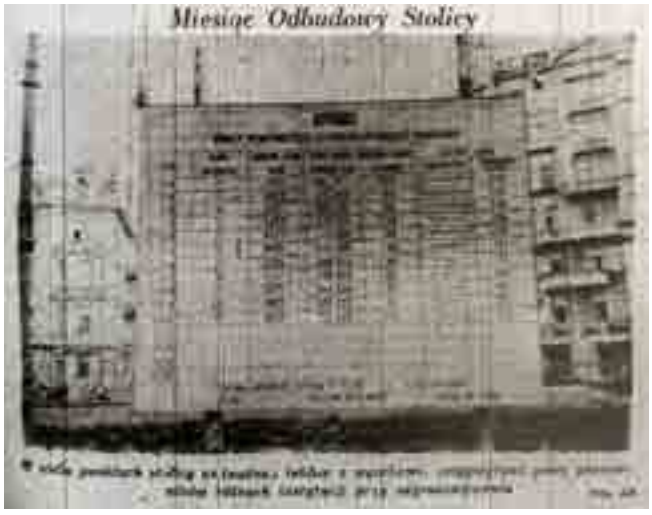

Fot. 33. „Trybuna Ludu", 14. 9. 1949, č. 253 (266); popisek nad fotografií: „Měsíc obnovy hlavního města", popisek pod fotografií: „Na mnoha místech hlavního města byly rozestavěny tabule s výsledky dosaženými zaměstnanci různých institucí při odklízení sutin".

Fot. 34. „Trybuna Ludu", 17. 6. 1950, č. 165 (537); popisek nad fotografií: „Pracovní soutěžení v lněném průmyslu", popisek pod fotografií: „V jednotlivých pracovních závodech se čím dál více šíří individuální a týmové soutěžení. Na fotografii tabule se jmény zaměstnanců Bielských závodů lněného průmyslu >>Lenko<<, kteří učinili dlouhodobé výrobní závazky", nápis na fotografii: „Chápeme se závazku dříve splnit roční plán, a ty? "

Fot. 35. „Trybuna Ludu", 28. 2. 1950, č. 59 (431); popisek nad fotografií: „Dekorování zasloužilých zaměstnanců dopravy", popisek pod fotografií: „27. února tohoto roku se na Ministerstvu dopravy konala slavnost vyznamenání 113 pracovních předáků, racionalizátorů a zasloužilých zaměstnanců řády >>Standarta práce<< a kříži za zásluhy. Na fotografii uděluje ministr Rabanowski vyznamenání".

Fot. 36. „Trybuna Ludu", 15. 2. 1950, č. 46 (418); popisek nad fotografií: „Dělnice JZD odměněna řádem >>Standarta práce<<", popisek pod fotografií: „Janina Gajsler, dělnice v chlévu JZD Barcinek u Gryfowa Śląského, byla vyznamenána řádem >>Standarta práce<< 2. třídy. Na fotografii Janina Gajsler při práci v chlévu družstva".

Fot. 37. „Trybuna Ludu", 4. 1. 1950, č. 4 (376); popisek nad fotografií: „Silvestr na polytechnice", popisek pod fotografií: „Varšavský výbor Polské sjednocené dělnické strany uspořádal 31. prosince 1949 tradiční silvestrovskou zábavu pro pracovní předáky. Na fotografii celkový pohled na aulu polytechniky během zábavy".

Fot. 38. „Trybuna Ludu", 2. 1. 1950, č. 2 (374); popisek nad fotografií: „Příděl bytů pro dělníky hlavního města", popisek pod fotografií: „31. prosince loňského roku se v budově Centrální rady oborových svazů ve Varšavě konalo předávání bytových dekretů 73 předákům a racionalizátorům pracovních závodů hlavního města. Na fotografii okamžik předávání bytového dekretu předačce Stanisławě Adamczyk. Příděl rozděluje předseda Centrální rady odborových svazů, soudruh A. Zawadzki".

Fot. 39. „Trybuna Ludu", 7. 12. 1949, č. 337 (350); popisek nad fotografií: „Zasloužené povýšení"; popisek pod fotografií: „Soudruh Aleksander Moskalik, předák a racionalizátor práce z varšavského Muranowa, byl jmenován technickým inspektorem centrály Státního stavebního podniku BOR".

Fot. 40. „Trybuna Ludu", 29. 9. 1949, č. 268 (281); popisek pod fotografií: „Ob. Ryczkowski, dohlížitel z majetku Oporowo, získá za své výsledky v chovu vepřů nový byt v pro něj postaveném domku".

Fot. 41. „Trybuna Ludu", 5. 9. 1949, č. 244 (257); popisek nad fotografií: „Udělování ocenění osazenstvu Muranowa >>B<<"; popisek pod fotografií: „Na území stavby >>rychlodomu<< na Muranowě >>B<< se konalo slavností předávání ocenění osazenstvu. Na fotografii min. Spychalski uděluje zlatý Odznak obnovy vedoucímu stavby Ing. Jerzymu Dobruckému".

Fot. 42. „Trybuna Ludu", 27. 8. 1949, č. 235 (248); popisek nad fotografií: „Vyznamenaní řádem >>Standarta práce<<. Soudruh Witold Majorowski – zedník z >>Beton-Stalu<<"; popisek pod fotografií: „Soudruh Witold Majorowski pracoval jako zedník při stavbě trasy V-Z. Jako první se přihlásil k závodění v práci na trase a začal s náborem zedníků toužících soutěžit. Nejdříve jeho skupina čítala 72 lidí, ale už před ukončením trasy jich bylo více než jeden a půl tisíce".

Nauczycielka — tow. W. Mariańska

Fot. 43. „Trybuna Ludu", 24. 8. 1949, č. 232 (245); popisek nad fotografií: „Vyznamenaní řádem >>Standarta práce<<. Učitelka – soudružka W. Mariańska", popisek pod fotografií: „Soudružka Waleria Mariańska je dlouholetá, svou profesi milující, učitelka polštiny. Svou práci jako pedagožka zahájila v roce 1919 v Zdołbunowě. Brzy se přesunula do Włocławku, kde po 10 let přednášela v Učitelském semináři. Se svým postojem pedagoga vždy hledajícího historickou pravdu se vystavila zostouzení a nechybělo málo, aby zcela přišla o možnost učit".

Fot. 44. „Trybuna Ludu", 18. 8. 1949, č. 226 (239); popisek nad fotografií: „Zaměstnanci varšavské elektrárny získali putovní prapor", popisek pod fotografií: „V pracovním závodě mezi týmy zaměstnanců varšavské elektrárny a lodžské elektrárny zvítězili Varšavané. Delegace lodžské elektrárny na slavnostní akademii věnovala vítěznému varšavskému týmu putovní prapor".

Współzawodnictwo pracy w rolnictwie

Fot. 45. „Trybuna Ludu", 6. 3. 1949, č. 64 (78); popisek nad fotografií: „Pracovní soutěžení v zemědělství", popisek pod fotografií: „V Gdaňsku se konala slavnost rozdávání ocenění účastníkům pracovního soutěžení v zemědělství na Żuławách. Na slavnost dorazili rolníci a zemědělští dělníci. Ceny v podobě koně, krávy a 60 párů holínek udělil vítězům vojvoda Ing. Żrałek. 1. cenu (koně) získal malorolník Lawer z oblasti Tarczyn z Wierzchucinu a 2. cenu (krávu) čeledín státního statku Beretyn, Piotr Noga. Na fotografii podepsání vlastnické smlouvy na koně, kterého získal Lawer".

Fot. 46. „Trybuna Ludu", 20. 10. 1950, č. 289 (660), popisek nad fotografií: „Zajímavá iniciativa výrobního družstva Wilczkowo"; popisek pod fotografií: „Ve výrobním družstvu Wilczkowo (Dolnoslezské vojvodství) bylo zavedeno každodenní zapisování denních výdělků na tabuli umístěné před klubovnou. Před touto tabulí se každý den hromadí družstevníci a zjišťují počet odpracovaných dnů".

Proporzec pokoju

Fot. 47. „Trybuna Ludu", 1. 9. 1950, č. 240 (611); popisek nad fotografií: „Korouhev míru"; popisek pod fotografií: „2. skupina prací Státního stavebního podnik KAM za dokonalé výsledky v soutěžení a ušetření 3 mil. zlotých v červenci obdržela putovní >>korouhev míru<<. Na fotografii: udělování korouhve".

Fot. 48. „Trybuna Ludu", 26. 8. 1950, č. 234 (605); popisek nad fotografií: „Soutěžení mezi stavebníky", popisek pod fotografií: „2. skupina dělníků ze Státního stavebního podniku >>KAM<< pracující na obnově Primasovského paláce získala putovní prapor soutěžení. Na fotografii předák z 2. skupiny, tesař Ćwik Marian, při práci".

Fot. 49. „Trybuna Ludu", 14. 4. 1950, č. 102 (474); popisek nad fotografií: „Horník soudruh Ciszak splnil roční normu", popisek pod fotografií: „Soudruh Józef Ciszak, vyznamenaný řádem >>Standarta práce<< 2 třídy, rubač z dolu >>Bolesław Chrobry<<, splnil roční normu těžby uhlí do 12. dubna tohoto roku".

Fot. 50. „Trybuna Ludu", 12. 4. 1950, č. 100 (472); popisek nad fotografií: „Pracovní předáci si prohlížejí Varšavu", popisek pod fotografií: „Během svátků Varšavu navštívila výpravu předáků ze slezských hutí >>Batory<<, >>Pokój<< a >>Florian<<. Hutníci si prohlédli trasu V-Z a nově stavěná dělnická sídliště. Na fotografii: účastníci výletu na trase V-Z".

Fot. 51. „Trybuna Ludu", 29. 3. 1950, č. 88 (460); popisek nad fotografií: „Posádka parní lokomotivy Pm 2-5 vyznamenaná prezidentem PR", popisek pod fotografií: „Prezident PR Bolesław Bierut 27. března 1950 v Belvederu dekoroval státními vyznamenáními posádku parní lokomotivy Pm 2-5 za služby poskytované v oblasti zefektivňování parního hospodářství. Na fotografii prezident PR obklopen vyznamenanými železničáři u sklenička vína".

Fot. 52. „Trybuna Ludu", 17. 3. 1950, č. 76 (448); popisek nad fotografií: „Pracovní předáci dostávají diplomy", popisek pod fotografií: „Výbor pracovního soutěžení 3. odboru Státního podniku dopravních prací č. 1 ve Varšavě uspořádal slavnost udělování diplomů pracovním předákům. Diplomy získalo 41 dělníků. Na fotografii předseda oblastního představenstva Varšavského svazu zaměstnanců ve stavitelství, Stanisław Sekulski, uděluje diplomy pracovním předákům. Zleva pracovní předáci: Czesław Brzozowski, Jan Fijalski, Czesław Jankowski a W. Mańkowski".

Fot. 53. „Trybuna Ludu", 27. 1. 1950, č. 27 (399); popisek nad fotografií: „Horníci na dovolené", popisek pod fotografií: „Stát starostlivě pečuje o horníky a zajišťuje jim bezplatné zájezdy a odpočinek. Odborový svaz horníků posílá své členy na zájezdy do mnoha rekreačních středisek v Polsku i v zahraničí. Na fotografii: rubači Krzyżowski a Grzywocz v rekreačním domě >>Przodownik<< v Zakopaném.

Fot. 54. „Trybuna Ludu", 8. 2. 1950, č. 39 (411); popisek nad fotografií: „Slezští dělníci na zájezdu", popisek pod fotografií: „Dělníci slezských pracovních závodů tráví zimní dovolenou v Karpaczi. Na fotografii rekreanti: H. Mika, W. Palenta a H. Galwas na krásné lyžařské trase mezi Bierutowicami a Karpaczem".

Fot. 55. „Trybuna Ludu", 13. 6. 1950, č. 161 (533); popisek nad fotografií: „Dovolená na >>Bałtyku<<"; popisek pod fotografií: „V červnu zahájili rekreaci zaměstnanci na vislanské lodi >>Bałtyk<<. Každý turnus trvá sedm dní. Během prvního turnusu rekreaci na >>Bałtyku<< využilo 100 osob. Rekreanti spojili příjemné s užitečným, protože během krásného odpočinku mohli během trvání turnusu navštívit celou řadu obcí na trase Varšava – Gdaňsk. Na fotografii vidíme rekreanty opalující se na horní palubě lodi".

Fot. 57. „Trybuna Ludu", 22. 12. 1950, č. 352 (693); popisek nad fotografií: „Dělníci na zimní rekreaci", popisek pod fotografií: „Dělníci tráví zimní dovolenou v nejkrásnějších horských obcích. Na fotografii rekreanti v knihovně rekreačního domu v Karpaczi".

Fot. 58. „Trybuna Ludu", 10. 2. 1949, č. 40 (54); popisek nad fotografií: „Rolníci na rekreaci. V rámci péče o zdraví rolníka probíhá zesílená akce rekreací a lázeňské léčby. V roce 1948 v lázních pobývalo asi 7 000 rolníků. I letos se tisíce rolníků léčí v sanatoriích mnoha polských lázní", popisek pod první fotografií: „Na kolonádě v Krynici", popisek pod druhou fotografií: „Oběd nejlépe chutná po návratu z procházky".

Fot. 56. „Trybuna Ludu", 31. 8. 1950, č. 239 (610); popisek nad fotografií: „Pozdravy od racionalizátorů na rekreaci v Pobierowě pro >>Trybunu Ludu<<", popisek pod fotografií: „Do Pobierowa přijíždějí na rekreaci naši racionalizátoři, pracovní předáci – přední lidé stavící základy socialismu v zemi. Nepřijíždějí sami – přicházejí sem společně se svými rodinami a bydlí v samostatných několikapokojových domech (…) >>Orgánu ÚV naší strany zasíláme z Pobierowa srdečné pozdravy. Víme, že za náš pobyt v Pobierowě vděčíme úsilí strany, vlády a dělnické třídy. Z Pobierowa, kde v současnosti s rodinami odpočíváme na 14denní rekreaci, společně s pozdravy zasíláme ujištění o další intenzivní práci pro dobro lidového Polska<<".

Fot. 58. „Trybuna Ludu", 7. 8. 1949, č. 215 (228); popisek nad fotografií: „Na dělnické rekreaci", popisek pod fotografií: „Dělnice Paulina Hibl ze železného dolu >>Borek<< se společně se šesti dětmi nachází na rekreaci".

Přátelství a spolupráce socialistických států

Polsko-sovětské přátelství

Nejdůležitějším a nejvíce, jak se jeví, zneužívaným propagandistickým motivem, který se vztahoval k přátelství mezi národy, byl motiv polsko-sovětského přátelství. Teprve v další řadě bylo zmiňováno přátelství Polska s jinými socialistickými státy. Jak bylo uvedeno v „Przekroju" (25 VII 1954 r.) v článku představujícím osobité shrnutí poválečného desetiletí: „ […] garantem budoucnosti [...] byl a zůstává polsko-sovětské spojenectví, které nám v nejobtížnějších dnech, v prvních těžkých letech dovolilo vždy počítat s pomocí SSSR […]. Bratrská spolupráce a příklad SSSR nám umožňuje přijímat a realizovat velké a ambiciózní úkoly. Síla SSSR je garantem našeho míru a nezávislosti."

Na opačné straně propagandy se ocitaly nenáviděné kapitalistické země, v jejichž čele stály Spojené státy.

Za účelem přesvědčení společnosti o oprávněnosti přátelství se SSSR bylo ustanovení v březnu roku 1945 Polské společnosti polsko-sovětského přátelství (Polskie Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (TPPR)). V dokumentu *Směrnice sekretariátu KC PZPR (Ústřední výbor Polské sjednocené dělnické strany) ve věci práce TPPR z 1. prosince 1952* bylo uvedeno, že k základním úkolům této organizace patřilo: „a) vysvětlit polské společnosti význam přátelství Polska se Sovětským svazem: – pro upevnění nezávislosti a bezpečnosti Polska, – pro realizaci velkých plánů pro rozšíření základů ekonomiky a rozvoje vědy, kultury, – pro posílení míru a socialismu; b) popularizace v polském prostředí historických osvobozeneckých bojů lidových mas Polska a SSSR a také potírání veškerých pokusů osočovat bratrské vztahy se Sovětským svazem; c) řádné a všestranné informování polské společnosti o životě národů Sovětského svazu, jejich boji, výdobytcích, seznámení s perspektivami dalšího rozvoje SSSR na cestě ke komunismu; d) rozvíjení stálé výměny a kulturní spojitosti se Sovětským svazem; e) aplikace sovětských zkušeností ze všech oblastí politického, hospodářského a kulturního života; f) organizování masové výuky ruského jazyka"

V souladu s definicí TPPR představovala: „ […] dobrovolnou společenskou organizaci, nejmasovější, sdružující ve svých řadách pracující masy Polska, dělníky, rolníky, pracující inteligenci, mládež, řemeslníky, domácí hospodyňky, všechny ty, kteří touží prohlubovat polsko-sovětské přátelství jako záruku suverenity a míru, hospodářského a kulturního rozkvětu Polské lidové republiky". Mimo tuto deklarovanou dobrovolnost bylo ve výše uvedeném dokumentu uvedeno, že TPPR by mělo čítat 7 až 9 milionů členů (čili de facto 1/3 společnosti).

Programování polsko-sovětského přátelství spočívalo mimo jiné v každoroční organizaci – od roku 1948 – „měsíce prohlubování polsko-sovětského přátelství", který měl být „manifestací přátelství a vděku polského národa velkému Sovětskému svazu. Úkolem Měsíce je seznámit široké masy polské společnosti s mírovou politikou SSSR, s jeho úporným bojem proti rozpoutávání imperialistické agrese v obraně svobody národů, co nejširší popularizaci konkrétní pomoci poskytované Sovětským svazem Polsku v oblasti hospodářské, technické a kulturní". V rámci měsíců prohlubování polsko-sovětského přátelství byly organizovány vhodné – ekonomiku a kulturu SSSR oslavující – veřejná čtení, rozhlasové relace, soutěže, festivaly sovětského umění, výstavy, byly vydávány publikace na téma polsko-sovětských vztahů a také plakáty oslavující úspěchy SSSR a podněcující polskou společnost k čerpání z tohoto zdroje.

Jak napsala Maria Dąbrowska v *Dzienniku* na téma propagandy vedené při výše uvedené příležitosti v rádiu: „to se nedá poslouchat, jinak má člověk pocit, po zapnutí rádia, že Polsko je další sedmnáctou sovětskou republikou".

U příležitosti propagace polsko-sovětského přátelství byly rovněž přijímány četné výrobní závazky.

Fotografové však poukazovali na jisté překážky při dokumentování důkazů o hloubce polsko-sovětského přátelství: „ […] Přibíháme, Brežněv – pamatuji si to dodneška – opilý jako Dán – se na mě podíval zakaleným zrakem a řekl: >>*Ujeżżaju*<<… to měl být takový vtip. Ale nakonec tedy vystoupil, no a pak se do sebe „zakousli"… […] Na samotný polibek bylo samozřejmě embargo, cenzura uvolnila pouze jednu neutrální fotografii. Ale ihned, ještě před cenzurou, jsem si udělal kopie. Film byl zablokován, byl uchováván v samostatné, pancéřové skříni, pouze ten jeden nijaký záběr byl uvolněn k opublikování."

„Jezdil jste Vy anebo nějaký jiný fotograf z >>Przyjaźni<< do Sovětského svazu obsluhovat (fotit) nějaké velké události?

– To zrovna nebylo příliš možné. V Moskvě se konala olympiáda, ale nikdo z nás nejel. Používaly se fotografie z TASS-u anebo z agentury Novosti."

„Je jedno téma, které tenkrát dělal všichni s jistou pravidelností, Vy jistě také, konkrétně návštěvy >>Sovětů<<…

– No ano, dělal jsem to vždy. Poprvé slavnou návštěvu Chruščova v roce 1959. […] Tenkrát to byla obrovská mobilizace, vítali jej lidé na plotech, ve fabrikách, v hutích. Všude, kudy jel s celou kolonou automobilů, jej zasypávali květy. Těch květin bylo tolik, že se musela vždy po nějaké době celá tato kolona zastavit, na příklad v parku, a vyhazovat květiny do příkopu. To bylo zřejmě v tom parku „Śląski"…

V Chorzowě?

– Asi ano. Já jsem jel s někým z doprovodu v nějakém dvacátém autě. […] V jistém momentu se kolona zastavila, vyházely se květiny. Chruščov vystoupil z auta a začal na tyto květiny močit. A já měl foťák na krku. […] Ale nevyfotil jsem to. Co bych taky s tou fotkou potom dělal? Někam ji poslal? No, mohla by obletět svět, ale to by byla moje poslední fotografie v životě. Takže na hrdinu jsem si tenkrát nehrál."

V jiném rozhovoru čteme: „Byl jste placeným fotoreportérem >>Przyjaźni<<, orgánu Společnosti sovětsko-polského přátelství, a tak jste zcela jistě fotografoval události bezprostředně související s SSPR? Setkání, návštěvy, delegace…

– Jistěže! Pamatuji si na velkou delegaci našeho ekvivalentu – Společnosti sovětsko-polského přátelství – s profesorem Łubanowem v čele. […] Navštívili jsme mimo jiné Syców, obec na Ziemiach Odzyskanych (polské západní území připojené znovu k Polsku po 2. světové válce), u Vratislavi. Bože, jaké jim tam přichystali uvítání! Tisíce lidí, květiny, úsměvy… to vše mělo ukázat, jak moc jsme se vzájemně

milovali. Byli jsme také v poznaňských podnicích, již po těch výtržnostech, prohlídnout si výrobu vagonů pro export pro Sovětský svaz.

A posádka v Legnici?

– […] Ukázali nám v Świeci nějaký oddíl vojáků v zákopech a pár takových těch propagandistických míst, typu klubovna, muzeum. Podobné pravidlo platilo také v celém Rusku, když jsme přijížděli na návštěvu. O konkrétní věci bylo nutno se upomenout."

„ […] V podstatě jsme dělali každé téma, ale zabývali jsme se zejména industrializací. Tím, v čem nám pomáhal Sovětský svaz. Všechny továrny a elektrárny jsem vyfotil, protože bloky a turbíny byly hlavně ruské. Ale tematika zemědělství se také objevovala. Jezdili jsme na příklad do Teresina u Varšavy, kde začali pěstovat kukuřici, protože po návštěvě Chruščova v Americe to najednou byla velká móda."

Jedna z fotografií opublikovaných v Trybunie Ludu představuje III. sjezd SRPP (TPPR), který se konal v aule Varšavské polytechniky a v průběhu kterého k sálu plnému delegátů promlouvá premiér Cyrankiewicz. Jak lokalizace sjezdu, tak i funkce, kterou zde plnil přednášející, ukazuje, jak důležitý význam ve veřejném životě měla SRPP (TPPR). Jiná fotografie ukazuje konané za mnohem komornějších okolností (těsný malý sál vyzdobený malými vlajkami a nástěnkami) setkání členů TPPR u Státního podniku na zpracování ovoce (Państwowe Zakłady Przetwórstwa Owocowego) „Winiary", v průběhu kterého pronáší svůj projev jeden z jeho členů.

Na základě publikovaných fotografií můžeme usoudit, že v průběhu Měsíce prohlubování polsko-sovětského přátelství (MPP-SP) probíhaly četné události, koncerty a akademie. Na jednom ze snímků pocházejících z takovéto akademie (konající se v hangáru varšavského letiště Okęcie), vidíme sál plný delegátů, vyzdobený transparentem s nápisem: „Přátelství, vzor a pomoc SSSR jsou zdrojem našich vítězství". Na jiném zase vidíme předsednický stůl slavnostní akademie, nad kterým kraluje Stalinova busta. Další snímek představuje skupinu mužů z koła TPPR, kteří v souladu s umístěným pod snímkem popisem, intenzívně diskutují nad plánem práce v průběhu MPP-SP.

Na jiné fotografii zase pozorujeme skupinu osob, které sedí u stolu na pozadí velké nástěnky. Popis napovídá, že se jedná o skupinu pracovníků zemědělského družstva, která se v rámci MPP-SP v klubovně tohoto družstva učí ruský jazyk. Jiný snímek prezentuje skupinu osob, které čtou sovětské časopisy v rámci prohlubování znalostí o „výdobytcích národů SSSR".

U příležitosti MPP-SP byly otevírány také speciální kiosky, v nichž bylo možno nabýt sovětské knihy. Snímek ilustrující tuto skutečnost představuje skupinku osob stojících před touto prodejnou.

V rámci MPP-SP se konaly také četné kulturní události. Fotografie dokumentující vystoupení klubových uměleckých souborů (zejména divadelních), samozřejmě se sovětským (nebo ruským) repertoárem. Stejně tak se se sovětským (ruským) repertoárem prezentovali herci profesionálních divadel, fotografováni během vystoupení.

TPPR organizovalo v průběhu MPP-SP také mobilní, pouliční výstavy zobrazující život v SSSR. Tuto výstavu přibližuje jedna z fotografií: před tabulemi sestavenými do tvaru harmoniky, na kterých jsou umístěny fotografie, stojí několik diváků.

V rámci MPP-SP navštěvovaly Polsko také sovětské delegace. Na jednom ze snímků vidíme zástupce právě takovéto delegace, obdarovávané květinami těsně po příjezdu do Varšavy.

Články shrnující MPP-SP si obvykle vypomáhaly ilustrací v podobě kompozice „služebních" portrétů Stalina a prezidenta Bieruta.

Vizuální propaganda využívána u příležitosti zdokumentování polsko-sovětského přátelství měla především dokázat existenci vřelých vztahů mezi Polskem a SSRR a ukázat, že na prohlubování přátelství mezi národy těchto dvou zemí se angažuje celá polská společnost, která takto činí dobrovolně a s entuziasmem. Současně se zdá, že těmito metodami státní orgány Polska chtěly vzkázat sovětským vůdcům, že mají situaci v zemi pevně v rukou a že společnost je poslušná. Tyto snímky byly také svého typu věnováním pro SSSR.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 15. 11. 1949, č. 315 (328); popisek nad fotografií: „3. sjezd Sdružení polsko-sovětského přátelství", popisek pod fotografií: „Dne 13. tohoto měsíce v aule Varšavské polytechniky začalo zasedání 3. národního sjezdu Sdružení polsko-sovětského přátelství. Na fotografii celkový pohled na jednací sál – hovoří soudruh premiér Cyrankiewicz, vedle něj velvyslanec SSSR ve Varšavě, Viktor Lebeděv a předseda Sdružení polsko-sovětského přátelství, soudruh min. Świątkowski".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 17. 12. 1950, č. 347 (688); popisek nad fotografií: „Organizace Sdružení polsko-sovětského přátelství při pracovních závodech", popisek pod fotografií: „Organizace Sdružení polsko-sovětského přátelství u Státních závodů zpracování ovoce >>Winiary<< vede oživenou činnost. Na fotografii: část zasedání této organizace".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 11. 11. 1949, č. 311 (682); popisek nad fotografií: „Výuka prohlubování polsko-sovětského přátelství", popisek pod fotografií: „Výuka ruštiny v klubu výrobního družstva >>Przyszłość<<, okres Malbork, Gdaňské vojvodství".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 1. 12. 1950, č. 331 (702); popisek nad fotografií: „Výuka prohlubování polsko-sovětského přátelství", popisek pod fotografií: „Během prvních tří týdnů Měsíce prohlubování polsko-sovětského přátelství se široké zástupy polské společnosti během tisíců akcí blíže seznámily s úžasnými úspěchy sovětských národů. V mnoha městech vznikla střediska znalostí a informací o SSSR. Na fotografii interiér střediska v Będzinu".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 11. 10. 1949, č. 280 (293), popisek nad fotografií: „Měsíc prohlubování přátelství se SSSR", popisek pod fotografií: „Při příležitosti Měsíce prohlubování polsko-sovětského přátelství byl ve Varšavě uspořádán knižní trh. Na fotografii stánek Nakladatelského družstva >>Współpraca<<".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 19. 11. 1949, č. 319 (332); popisek nad fotografií: „Festival sovětského a ruského umění. Začaly ukázky centrálních klubových uměleckých souborů", popisek pod fotografií: Na fotografii Stanisław Skwarnicki v roli Pavla a Władysław Andrzejewski jako Nikolaj ve hře M. Gorkého >>Matka<<".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 4. 12. 1949, č. 334 (347); popisek nad fotografií: „Festival sovětského umění", popisek pod fotografií: „Ve Státním polském divadle ve Varšavě se konají finální představení v rámci Festivalu sovětského umění. Nedaleko divadla stojí esteticky provedená dekorace".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 11. 12. 1949, č. 341 (354); popisek nad fotografií: „Festival sovětského umění", popisek pod fotografií: „Scéna z třetího jednání hry Al. Kornijčuka >>Makar Dubrava<< v provedení umělců Státního Wyspiańského divadla v Katovicích na scéně Státního polského divadla ve Varšavě".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 3. 4. 1949, č. 92 (106); popisek nad fotografií: „Zajímavá výstava", popisek pod fotografií: „Sdružení polsko-sovětského přátelství uspořádalo před svým sídlem ve Varšavě putovní výstavu ukazující život v SSSR".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 7. 10. 1949, č. 276 (289), popisek nad fotografií: „Přátelství se SSSR, pomoc SSSR, příklad SSSR to je základní zdroj našich vítězství. Zahajujeme Měsíc prohlubování polsko-sovětského přátelství".

Hospodářské úspěchy SSRR

Oprávněnost směru zvoleného polskými komunistickými orgány měly činit věrohodnými informace prezentované v médiích na téma údajného dobrobytu v SSSR. Například v Trybunie Ludu (20 I 1950 r.) se psalo o „Silném rozvoji národního hospodářství a dalším růstu dobrobytu lidu SSSR". Často bylo rovněž připomínáno důsledné snižování cen zboží v SSSR, což mělo ukazovat ještě větší zlepšení ekonomické situace sovětské společnosti. Souběžně s tím – za účelem posílení propagandistického odkazu – se psalo o nárůstu cen v USA, což mělo být – slovy autorů – důsledkem angažování tohoto státu do války v Koreji. Jak se psalo v „Przekroju" (11 III 1951.): „stále se zhoršující životní podmínky obyvatelstva imperialistických států byly způsobeny určením části národního důchodu na politiku zbrojení, zatímco v SSSR a jiných socialistických státech tomu bylo naopak." – tam měla dominovat politika a práce pro mír, což se odráželo na růstu životní úrovně[148].

V rozhovorech, které tehdy poskytovali, však fotografové poukazovali na významné problémy s předkládanou sovětskou ekonomickou situací: „Zkoušel jste si nějak tyto cesty zpestřit, fotografovat něco mimo program? Anebo Vás hodně hlídali?

– Záleží kde. Kdysi jsem byl vyslán do Kazachstánu. […] A to tedy byla velmi zajímavá cesta, i přesto, že se kolem mě točilo spoustu Korejců, všichni ze státní bezpečnosti. Hlídali mě. Jak se objevila nějaká jurta, děti, prostě skutečný život, pak ten, který byl nejblíž, říkával >>*Nu, nie nada smatrit'. Kakije u nas zdanija, zawody – eto nada snimat', a nie tam takije jurty*<<. A takto mě neustále napomínal."

V jiném rozhovoru, který se týkal dokumentace tematiky prezentující výdobytky sovětského hospodářství, bylo zase uvedeno: „Pamatujete si svoje první témata?

– Některé. V Paláci kultury byla velká ruská výstava: atomové úspěchy, elektrárny…

A na této fotografii? Co se děje tady?

– Zde je zeměkoule a kolem ní létá sputnik. První sputnik na světě. A ten obíhá. A zde davy lidí a obdivují, jak vlivný je Sovětský svaz v kosmu. A taky že byl.

A tady?

– To byla událost v terénu: Dny kosmonautiky. Děcka vyráběla rakety, odpalovala. Dokonce snad přišli i sovětští soudruzi, piloti. […]

A tu je nějaká stranická schůze na vesnici nebo co?

– Ne, prosím Vás, to je večer sovětské poezie nebo něco podobného v lodžském vojvodství.

Vy jste pravidelně obsluhoval takové akce, jezdil jste tam?

– Ano. Když přišlo nějaké pozvání, dokonce i poměrně často."

Za účelem dokumentování dobrobytu vládnoucího SSSR, včetně péče, kterou sovětská vlast obětovala svým občanům, prezentováno mimo jiné fotografie znázorňující poradny v jeslích, ve kterých mohly hledat pomoc matky s dětmi (fotografie místnosti, ve které se tři ženy v bílých pracovních pláštích starají nemluvňata); samotné jesle s odbornou lékařskou péčí (umožňující matkám věnovat se práci); poradny, v nichž matky mohly získat rady týkající se jejich dětí (snímek „jedné z četných poraden v Moskvě", na kterém vidíme krásný činžovní dům a před ním se procházející matky s dětmi v náručí).

O projevech péče Sovětského svazu o své občany byl lid informován také prostřednictvím snímků představujících provinční domy kultury. Příkladem je snímek domu kultury na gruzínské vesnici, ve kterém se – v souladu s popisem – měly nacházet klub, scéna a knihovna – a ve kterém probíhaly přednášky pro kolchozníky vedené „profesory vyšších vědeckých institucí z Tbilisi a Batumi" a dále snímky amatérských uměleckých souborů.

Dále byli zachycováni také dělníci v průběhu prázdnin, které trávili v sovětských lázních (fotografie soustružníka, inženýra a textilního dělníka v kavkazské ozdravovně).

148 *Ibidem*, s. 204, cit. za: *Nowa obniżka cen*, „Przekrój", 11 III 1951, s. 7.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 1. 6. 1950, č. 149 (521); popisek nad fotografií: „Péče o matku a dítě v SSSR", popisek pod fotografií: „V Sovětském svazu jsou dítě a matka obklopeni starostlivou péčí strany a vlády. Na fotografii ordinace pro matky u moskevských jeslí č. 75".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 4. 11. 1950, č. 304 (675); popisek nad fotografií: „Péče o matku a dítě v SSSR", popisek pod fotografií: „V Sovětském svazu se dítě od prvních dnů příchodu na svět nachází v odborné péči lékařů. Mladým matkám udělují pokyny a rady, dohlížejí nad správným vývojem kojence. Na fotografii ženy s dětmi před jednou z mnoha poraden pro matku a dítě v Moskvě".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 24. 11. 1949, č. 324 (337); popisek nad fotografií: „Jesle v SSSR", popisek pod fotografií: „4 miliony 800 tisíc dětí ve věku od čtyř měsíců do čtyř let se v SSSR nachází pod starostlivou péčí v jeslích, zatímco se jejich matky věnují práci v továrně nebo na poli". Na fotografii dr. K. Wasiulkowa zkoumá zdravotní stav jednoho z mladých pacientů. Jak je vidět, jak lékař, tak i pacient jsou spokojení... (K článku níže).

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 4. 1. 1950, č. 4 (376); popisek pod fotografií: „Novoroční stromeček v Sovětském svazu".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 6. 12. 1950, č. 336 (677); popisek nad fotografií: „Kulturní dům v gruzínské vesnici", popisek pod fotografií: „Střediskem kulturního života gruzínské vesnice Hucubani je kulturní dům. Působí zde sebevzdělávací kroužky, konají se tu přednášky pro kolchozníky vedené profesory vyšších vědeckých ústavů z Tbilisi a Batumi. V kulturním domě se nachází také klub, knihovna a malá scéna, na níž vystupují amatérské umělecké soubory. Na fotografii krásná budova kulturního domu".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 15. 12. 1950, č. 345 (686); popisek nad fotografií: „Mezi zaměstnanci charkovské laboratoře", popisek pod fotografií: „V ukrajinské pobočce Všesvazového vědecko-výzkumného ústavu pro záležitosti hydrotechniky probíhají výzkumy spojené s výstavbou hydrotechnických zařízení na Volze, Dněpru a Amudarje. Na fotografii kandidát technických věd – B. Rutkovski, vědecký pracovník – A. Brušnigina a starší laborant – G. Strelbicka při experimentech v charkovské laboratoři".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 17. 9. 1950, č. 256 (627); popisek nad fotografií: „Sovětský lid vítězně realizuje stalinskou pětiletku", popisek pod fotografií: „Čím dál více pracovních závodů v Sovětském svazu podává hlášení o splnění pětiletého plánu před termínem. Před několika dny podaly hlášení minské pracovní závody. Na fotografii část velké výrobní haly v Minských automobilových závodech, které předčasně splnily plán".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 7. 10. 1949, č. 276 (289); popisek pod fotografií: „Soustružník z Dněpropetrovsku, inženýr z Baškortostánu, soukeník z Taškentu a poštovní úředník z Krasnojarsku na ozdravném pobytu na Kavkaze".

Oslavy sedmdesátých narozenin Stalina

Jedním ze způsobu jak „prokázat“ existenci polsko-sovětského přátelství byly propagandistické akce u příležitosti sedmdesátého výročí narození Stalina (21.12 1949). Faktem je, že datum narození vůdce vzbuzuje pochybnosti, nicméně neoficiálně připadá na prosinec roku 1878.

Stalin se snažil prezentovat jako vůdce národa, což mělo obrovský vliv na společenský a kulturní život. Už v letech 1924-1925 byla doporučena změna názvu měst Juzovka, Novokuzněck a Caricyn na: Stalino, Stalinsk a Stalingrad. V roce 1929 fakticky začalo období totalitního kultu osobnosti a města a městečka v SSSR změnily názvy např. na Stalinabad, Stalin-Au, Staliniri, Stalinissi, Stalino, Stalinogorsk, Stalinsk, Stalinův štít atd. Jménem politika byly pojmenovány závody – např. továrna automobilů v Moskvě a dělostřelecká továrna v Gorkij byly nazvány Zavod imieni Stalina, tzv. ZiS. Umělci začali tvořit básně a různá lichotivá pojmenování vůdce – např. „lokomotiva historie”, „slunce národů”, „bolševik z granitu”, „muž z oceli”, „spížový leninista” nebo „univerzální génius”.

V sovětských městech a vesnicích se jeho obrazy objevovaly často i tam, kde se ještě nedávno vyskytovaly ikony. „Aby mohl být stvořen nový Bůh, bylo třeba zbortit domy předchozího Boha” – psal Ryszard Kapuściński[149].

Badatel stalinizmu – Robert Conquest zmínil následující historku z lokální stranické schůze během které když kdokoliv vyslovil jméno diktátora, muselo to automaticky vyvolat ovace: „Nikdo si nemohl dovolit přestat tleskat jako první. Když třeba nějaký starý člověk už nemohl stát déle, sedl si, tak pak jeho jméno bylo zaznamenáno a nazítří byl zatčen”.

U příležitosti sedmdesátých narozenin Stalina přicházely do Moskvy různé dárky: azerští tkalci posílali koberec, který tkali 70 dnů; solivar z Aleksandrova Kujawského solnou sochu vážící téměř tunu, delegát z Bulharska přivezl děkovný dopis, který podepsalo 5 mln bulharských „lidí práce”, tzn. téměř všichni obyvatelé země, kteří uměli psát. Mezi dárky byly rovněž: Marxův „Kapitál” přeložený do starohebrejštiny, sekyrka z období neolitu nebo také čelenka indiánského vůdce s věnováním „pro nejlepšího vůdce”.

Jelikož na území Polska byly zaváděny politické vzory, které byly použity dříve v SSSR, objevil se i zde Stalinův kult. Jménem Stalina byly pojmenovány třeba ulice a doly (důl Josefa Stalina v Sosnowci), textilní továrny (Státní továrny bavlněného průmyslu Josefa Stalina v polské Lodzi) a další průmyslové podniky.

V Polsku byly organizovány také akce předávání narozeninových darů pro vůdce, ale taktéž přijímání závazku k vyjádření pocty jeho osobě.

První stránky Trybuny Ludu v den, kdy měl Stalin narozeniny obsahovaly z principu jeho „služební” portrét opatřený patetickými titulky: „Den narozenin Soudruha Stalina slaví pracující masy Polska”. Fotografie, které byly tehdy publikovány, sugerovaly, že masy vyjadřovaly Stalinovi svou solidaritu na mnoho způsobů: snímky ukazovaly například partu čtyř tesařů stojících v řadě, kteří u příležitosti narozenin vůdce splnili patřičné závazky (vybudování v rekordním čase podlah, říms a obložení ve třech posledních domech sídliště Mariensztat”) nebo dělníci z továrny oděvního průmyslu, která se u příležitosti narozenin Stalina zavázala překročit normy a zároveň vyzvala ostatní dělníky k soutěžení v udržení kvality výrobků. Příkladů fotografií dělníků, kteří splnili své mimořádné závazky u příležitosti narozenin Stalina, bylo mnohem více.

Jiné snímky prezentují dělníky, kteří vlastnoručně vyrábějí dary, jež měly být následně předány Stalinovi (dělník klempířské dílny vyrobil miniaturu plynové nádrže; dva studenti leteckého gymnázia udělali model sovětského tryskáče).

Některé fotografie ukazují samotné dárky pro Stalina a také speciální výstavu, na které je mohli polští občané vidět. Na jednom ze snímku vidíme prezidenta Bieruta, který výstavu otevřel, premiéra Cyrankiewicze a vicepremiéra Mince. Další snímek zase ukazuje davy Varšavanů, kteří navštívili výstavu hned první den po jejím otevření. Na další fotografii vidíme několik set metrů dlouhé fronty zájemců, kteří ji chtěli zhlédnout. Příkladové dary polských občanů pro Stalina: kufřík s precizním nářadím, které bylo uloženo do tvaru nápisu STALIN, ručně tkaný koberec s vypodobením Lenina, který vede lidi do boje.

Další snímky znázorňují analogické chování představitelů obyvatel ostatních socialistických zemí (fotografie ukazující jeden z exponátů výstavy darů maďarských občanů pro Stalina: speciální rádio umožňující poslech největších rozhlasových stanic socialistických zemí).

Jeden ze snímků ukazuje předek lokomotivy, která táhne vagóny, ve kterých se z Varšavy do Moskvy převážely výše uvedené dary pro Stalina. Čelo je vyzdobeno portrétem Stalina velkých rozměrů. Další fotografie ukazují pracovníky obsluhující tento vlak, kteří po návratu z Moskvy byli pozváni na ministerstvo dopravy: železničáři stojí za stolem, na kterém je vidět květiny v květináči a láhev vína.

Symbolické dary pro Stalina připravila také školní mládež. Na jednom snímku je vidět čtyři holky nepřirozeně pózující v jedné řadě, které se dívají na nástěnku věnovanou osobě Stalina, kterou připravily.

V souladu s obsahem zveřejněných fotografií polská společnost vyjadřovala obdiv Stalinovi u příležitosti jeho narozenin také v podobě sebevzdělávání: na jednom snímku vidíme skupinu lidí ve věku 30 až 60 let sedících ve školních lavicích a bedlivě studujících knížky. Z podpisu pod snímkem vyplývá, že se jedná o speciální při této příležitosti vzniklý sebevzdělávací kroužek, v rámci kterého jeho členové studují životopis Stalina.

Jinou formou oslavení narozenin Stalina bylo přejmenování průmyslových závodů na závody „Stalina“. Jeden ze snímku zaznamenal plný sál dělníků kovozávodů „Cegielskiego”, které byly přejmenovány na Závody kovovýroby „Josefa Stalina“.

Polská vláda se intenzivně připravila na oficiální oslavy sedmdesátých narozenin Stalina. Jeden ze snímku prezentuje schůzi Celonárodního výboru oslav 70. narozenin soudruha Stalina, kterému předsedal prezident Bierut. Jak napovídá komentář pod fotografií – během schůze byl prodiskutován průběh dosavadní přípravné akce. V pozdějším termínu se uskutečnila slavnostní schůze téhož výboru, která byla rovněž zdokumentována na snímku (je na něm vidět prezident Bierut, který uskutečňuje svůj projev pod bílou bystou Stalina, jež je svými rozměry srovnatelná s řečníkem).

149 *Ibidem*, cit.: R. Kapuściński, *Imperium*, Varšava 2003.

Byl nahrán taky koncert orchestru Krakovské filharmonie, která ve spolupráci s 140členným sborem uvedla „Epickou báseň o Stalinovi" Chačaturjana. Nahrávka měla být následně odvysílána na „všech polských" obrazovkách v den70.narozenin soudruha Stalina. Jeden ze snímků představuje záběr z tohoto dokumentu.

Varšava den před narozeninami Stalina byla svátečně ustrojena. Jedna fotografie představuje budovu Stranické školy, která byla vyzdobena sochou hlavy Stalina velkých rozměrů.

U příležitosti narozenin vůdce vzniklo mnoho publikací týkajících se Stalina (prezentuje je jeden ze snímků).

Centrální oslavy narozenin Stalina se uskutečnily ve Varšavě v posluchárně Varšavské polytechniky. Jeden snímek pořízený během slavnosti dokládá podávání hlášení o provedení závazků členů štafety Svazu polské mládeže. Slavnosti se samozřejmě konaly v celé zemi. Byl zdokumentován i projev premiéra Cyrankiewicze během slavnostní schůze sněmovny. I tady se opět našlo místo pro bílou bystu Stalina gigantických rozměrů. Další fotografie ukazuje předsednictvo slavnostního setkání organizovaného Odborovým svazem pracovníků zemědělství a lesnictví. Nad předsednictvem byl pověšen velkých rozměrů portrét Stalina.

Trybuna Ludu podávala zprávy o oslavách narozenin Stalina i v ostatních socialistických zemích. Na jednom ze snímků vidíme slavnostní zasedání Rumunské komise vytvořené u příležitosti 70.výročí narozenin soudruha Stalina během kterého pronese řeč „matka drobného farmáře zavražděného kulaky". V pozadí je vidět velký portrét Stalina.

Narozeniny Stalina byly také příležitostí k publikaci reprodukce obrazů a grafik prezentujících scény ze života Stalina (například jeho přátelský rozhovor s Leninem).

Účelem metody využívané vizuální propagandou v případě informování o slavení narozenin Stalina bylo vytvoření písemné gratulace pro vůdce SSSR a poukázání na to, že celá polská společnost zbožňuje Stalina, a aby to dokázala, je schopná k mnohým obětem.

Dzień urodzin Towarzysza Stalina obchodzą masy pracujące Polski

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 21. 12. 1948, č. 6 (6); popisek nad fotografií: „Den narozenin soudruha Stalina slaví pracující masy Polska. Proslov soudruha Aleksandra Zawadzkého na Sjednocovacím kongresu".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 24. 11. 1949, č. 324 (337); popisek nad fotografií: „Dělníci >>Betonstalu<< na počest narozenin generalissima Stalina", popisek pod fotografií: „Tři tesařské skupiny >>Betonstalu<< se rozhodly k uctění narozenin generalissima Stalina zhotovit v rekordním čase podlahy, římsy a obložení ve 3 posledních domech sídliště Mariensztat. Úkol si rozložili do tří dnů. Po prvním dni se do čela posunula čtveřice tesařů: Józef Adamski, Henryk Standur, Stanisław Oleksiuk a Franciszek Redek. Na fotografii – pracující skupina".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 11. 12. 1949, č. 341 (354); popisek pod fotografií: „V souvislosti se 70. výročím narození soudruha Stalina uspořádali dělníci u mnoha pracovních závodů samovzdělávací kroužky, ve kterých studují životopis vůdce mezinárodního dělnického hnutí. Na fotografii zasedání samovzdělávacího kroužku u Státní továrny generála Karola Świerczewského ve Varšavě".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 13. 12. 1949, č. 343 (356); popisek nad fotografií: „Polští dělníci soudruhovi Stalinovi", popisek pod fotografií: „Z celé země neustále proudí dary polských dělníků pro soudruha Stalina. Na fotografii dar osazenstva továrny gen. Świerczewského – kazeta s precizním nářadím uspořádaným do nápisu >>STALIN<<".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 14. 12. 1949, č. 344 (357); popisek nad fotografií: „Výstava darů pro generalissima Stalina", popisek pod fotografií: „V Národním muzeu ve Varšavě se otevřela výstava darů od polské společnosti pro generalissima Stalina. Otevření výstavy provedl prezident PR Bolesław Bierut. Na fotografii vidíme soudruha prezidenta, jak si prohlíží vystavené dary. Vedle soudruh premiér J. Cyrankiewicz a soudruh vicepremiér H. Minc".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 14. 12. 1949, č. 344 (357); popisek nad fotografií: „Kvalitativní soupeření k uctění narozenin soudruha Stalina", popisek pod fotografií: „Soudružka Maria Wojciuk, dělnice Varšavských závodů oděvního průmyslu 17. ledna se zavázala k uctění 70. narozenin soudruha Stalina produkovat 100 proc. >>primy<<. Zároveň soudružka Wojciuk vyzvala ke kvalitativnímu závodění všechny pásy a pomocná oddělení svých závodů a oděvní závody a bavlnářské továrny vyrábějící suroviny pro oděvní závody po celém Polsku. Na fotografii soudružka Maria Wojciuk při práci".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 14. 12. 1949, č. 344 (357); popisek nad fotografií: „Dar lodžských soukeníků pro soudruha Stalina", popisek pod fotografií: „Lodžští soukeníci pro velkého přítele Polska, vůdce pracujících mas celého světa – soudruha Stalina, vyrobila nádherný koberec, jehož část vidíme na fotografii".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 16. 12. 1949, č. 346 (359); popisek nad fotografií: „Výstava darů pro soudruha Stalina", popisek pod fotografií: „Desítky tisíc Varšavanů včera navštívilo výstavu darů pro soudruha Stalina. V dopoledních hodinách výstavu navštívily mimo jiné početné školní výlety".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 16. 12. 1949, č. 346 (359); popisek nad fotografií: „Přípravy na oslavy 70. narozenin J. Stalina", popisek pod fotografií: „Děti ze základních škol se také připravují na uctění 70. narozenin soudruha Stalina. V jedné z varšavských škol žákyně 6. a 7. třídy umělecky zhotovily nástěnný zpravodaj věnovaný Josefu Stalinovi".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 17. 12. 1949, č. 347 (360); popisek nad fotografií: „Vlak s dary pro soudruha Stalina", popisek pod fotografií: „16. prosince tohoto roku vyrazil z Varšavy z Gdaňského nádraží do Moskvy vlak vezoucí dary polské společnosti pro soudruha Stalina při příležitosti jeho 70. narozenin".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 20. 12. 1949, č. 350 (363); popisek nad fotografií: „Akademie při příležitosti 70. narozenin soudruha Josefa Stalina", popisek pod fotografií: „Při příležitosti 70. narozenin soudruha Jozefa Stalina se po celé zemi konají stovky akademií věnovaných životu a dílu velkého vůdce pracujících mas celého světa. Na fotografii prezidium slavnostní akademie pořádané minulou sobotu ve Varšavě Odborovým svazem zaměstnanců v zemědělství a lesnictví".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 21. 12. 1949, č. 351 (364); popisek nad fotografií: „Ať žije soudruh Stalin, vůdce světového táboru míru, svobody a socialismu. Velký přítel polského národa".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 21. 12. 1949, č. 351 (364); popisek nad fotografií: „Slavností zasedání na poctu 70. jubilea Josefa Stalina", popisek pod fotografií: „20. prosince se ve Státním polském divadle ve Varšavě konalo slavnostní zasedání Celonárodního výboru oslav 70. narozenin Jozefa Stalina. Na fotografii prezidium. Hovoří prezident PR, soudruh Bolesław Bierut".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 22. 12. 1949, č. 352 (365); popisek nad fotografií: „Polské publikace k 70. narozeninám soudruha Stalina".

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 29. 12. 1949, č. 357 (370); popisek nad fotografií: „Železničáři vyprávějí o svém pobytu v Moskvě", popisek pod fotografií: „Dne 28. prosince na Ministerstvo dopravy zavítala posádka vlaku vezoucího dary pro soudruha Stalina. Železničáři vyprávěli o svých dojmech z Moskvy".

Fot. 16. „Trybuna Ludu", 21. 12. 1950, č. 351 (692); popisek nad fotografií: „V 71. výročí narození Josefa Stalina polský národ vroucně zdraví velkého korouhevníka míru".

Fot. 17. „Trybuna Ludu", 22. 12. 1950, č. 352 (693); popisek nad fotografií: „Kde je Stalin – tam je mír, kde je Stalin – tam je vítězství. Proslov člena politické kanceláře ÚV Polské sjednocené dělnické strany vicepremiéra, soudruha A. Zawadzkého, přednesený na slavnostní akademii ve Varšavě dne 21. prosince 1950".

Fot. 18. „Trybuna Ludu", 4. 8. 1950, č. 212 (584); popisek nad fotografií: „Brigáda soudruha Józefa Szulce", popisek pod fotografií: „Brigáda soudruha Józefa Szulce, rubače z dolu Jozefa Stalina, maximálně využívá hornické vybavení, především hřeblový dopravník a výrazně překračuje normu. Na fotografii Szulcova brigáda vychází z dolu po ukončeném pracovním dni".

Pracownicy z Zakładów Przemysłu Metalowego im. Józefa Stalina

Fot. 19. „Trybuna Ludu", 19. 12. 1949, č. 349 (362); popisek nad fotografií: „Předáci ze Závodů kovového průmyslu Josefa Stalina", popisek pod fotografií: „Systém rychlostního řezání kovů začíná být mezi soustružníky čím dál tím oblíbenější. Téměř každý den padají nové rekordy. Soudruzi Jan Kubiak – soustružnický mistr a Dłużniewski – soustružník – instruktor v Závodech kovového průmyslu Josefa Stalina přijali Matelovu výzvu. Po speciální přípravě strojů dosáhli rychlosti řezání 500 m/min. Kubiak a Dłużniewski se zavázali ve Dnech Stalinovské práce dosáhnout rychlosti 600 m/min.".

Fot. 20. „Trybuna Ludu", 19. 1. 1950, č. 19 (391); popisek nad fotografií: „Huť J. Stalina", popisek pod fotografií: „Osazenstvo Hutě J. Stalina přistupuje k plnění 6letého plánu a rádo by pracovním soutěžením a racionalizací zvýšilo výrobu nejen kvantitativně, ale i kvalitativně".

Czyn Pierwszomajowy załogi PZPB im. Stalina

Fot. 21. „Trybuna Ludu", 5. 4. 1950, č. 95 (467); popisek nad fotografií: „Prvomájový čin osazenstva Stalinových Polských závodů bavlnářského průmyslu ", popisek pod fotografií: „V reakci na výzvu cementárny >>Grodziec<< se osazenstvo Státních závodů bavlnářského průmyslu Josefa Stalina v Lodži chopilo prvomájového činu a rozhodlo urychlením oběhu oběžných aktiv uvolnit pro národní hospodářství do dne 1. května jednu miliardu zlotých a do konce letošního roku 1,6 miliard zlotých. Na fotografii si dělníci Polských závodů bavlnářského průmyslu se zájmem prohlížejí graf výroby".

Vzor sovětského člověka

Je třeba zmínit, že před komunistickou propagandou, které cílem bylo způsobit, aby polská společnost měla vřelý vztah k SSSR, stál nesmírně složitý úkol. Mezi tehdejšími myšlenkovými schématy populárními mezi Poláky se na téma Sovětů se objevovaly často: přesvědčení o jejich kulturní méněcennost, obraz SSSR jako „Bolševie, kterou řídí komisaři v černých kožených bundách, jako země, ve které je spousta vězení a lágrů, země, která po 2.světové válce ovládla půlku Polska a nadále pokračovala v procesu politické a ekonomické dominace této země. Příkladem situace, kdy se projevovaly antisovětské společenské nálady byly konající se v Polsku sportovní klání, kterého se zúčastnili sovětští závodníci. V dokumentu z 30.5.1953 *Poznámky oddělení propagandy a agitace ÚV ohl. hodnocení mistrovství Evropy v boxu* bylo poukázáno na „nesprávné" chování diváků[150]. Ze zpráv obsažených v *Denících* Marii Dąbrowské a Leopolda Tyrmanda vyplývá, že polské publikum častovalo sovětské sportovce výkřiky typu: „Zabij Rusáka". „Zmasakruj to hovado", „Bij ho do přátelství", „Bij ho do Jalty".

Do nutnosti vyjádření projevů polsko-sovětského přátelství bylo zataženo také umění. Obraz sovětského člověka, který byl v něm prezentován, byl zalit štěstím, klidem, laskavostí a také nepřítomností konfliktů a pochybností a dělání práce, která slouží vyššímu dobru[151].

Za účelem probuzení u polských občanů sympatií k SSSR se na snímcích mezi jinými objevovaly záznamy uměleckých vystoupení souboru písně a tance Rudé armády, kterého sólisté – podle popisu pod fotografií – prezentovali desetitisícovému publiku repertoár v polském jazyce. Byly zveřejňovány fotografie jiných sovětských umělců (portrét herce s ručně napsaným věnováním pro čtenáře Trybuny Ludu; mnohé fotografie dokumentující návštěvu Varšavy skupinami sovětských umělců: členů baletu, pianistů, herců), a také fotografie ze sovětských filmů (mezi jinými těch, které byly prezentovány během Festivalu sovětských filmů v Polsku).

Podobný cíl měly splnit mnohé fotky maršála Konstantého Rokossovského, původně vůdce Sovětské armády, jenž byl následně prezidentem Bierutem jmenován na ministra Národní obrany. Maršál byl prezentován prostřednictvím portrétů, ve kterých pózoval v uniformě s obrovskou sbírkou medailí a snímků představujících jeho návštěvu Varšavy (výstava v Národním muzeu; stavba Trasy W-Z).

Spojitostí mezi Polskem a SSSR se hledaly také v minulosti. V této souvislosti byly ve společnosti zdůrazňovány přátelské vztahy mezi Puškinem a Mickiewiczem: zde vidíme fotografii pomníku v Petersburgu, u kterého se měli setkávat oba spisovatelé, dále pak snímek reliéfů, připomínající oba spisovatele.

Puškin, jako ruský spisovatel, byl propagován také individuálně: jedna z fotografií ukazuje oslavu jeho 150. výročí narozenin, která se konala v divadle „Teatr Polski" ve Varšavě (foto: předsednictvo s viditelným za ním zkříženými vlajkami Polska a SSSR).

Propagována byla také sovětská literatura (fotografie ukazující část expozice z výstavy sovětských knih ve Varšavě).

Vzdávala se úcta také jiným postavám z historie SSSR (komunistická zásada) – portrét polského řezbáře Dunikowského s bystou Lenina, kterou tesal.

Propagace sovětské kultury se odehrávala také pomocí adaptací sovětských (a ruských) divadelních her polskými divadelními skupinami (zároveň těmi profesionálními jak i amatérskými) uskutečňovanými mezi jinými v rámci festivalu divadelních her (byly publikovány fotografie ukazující tato vystoupení), a dále pak fotografie z Puškinovských večerů, večerů věnovaných památce Majakovského atp.

Účelem vizuální propagandy v tomto případě bylo vytvoření iluze existence důvěrných a přátelských vztahů mezi Polskem a SSSR, které mají svůj zdroj v dávné historii. Tyto vztahy se týkaly vojenské a ekonomické podpory. Zahrnovaly také oblast kultury a umění.

150 *Ibidem*, s. 209, cit.: Archív nových akt, ÚV Komunistické /Polské sjedocené dělnické strany (Archiwum Akt Nowych, KC PZPR, 237/VIII/82, *Poznámky oddělení propagandy a agitace ÚV ohl. hodnocení mistrovství Evropy v boxu* (*Uwagi Wydziału Propagandy i Agitacji KC do oceny Mistrzostw Europy w Boksie)*, k. 25-26.

151 *Ibidem*, s. 210.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 28. 5. 1950, č. 146 (518); popisek nad fotografií: „Soubor písní a tanců Rudé armády", popisek pod fotografií: „Varšavu baví 50členný soubor písní a tanců Sovětské armády pod uměleckým vedením G. Kopasova. 30. a 31. tohoto měsíce soubor vystoupí na hřišti >>Legie<< s koncerty pro svátek práce. Na fotografii soubor během koncertu pro členy Sdružení polsko-sovětského přátelství ve Varšavě – sólista souboru Petr Makiejev polsky zpívá lidovou píseň >>Umarł Maciek, umarł<<".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 1. 6. 1950, č. 149 (521); popisek nad fotografií: „Vystoupení souboru písní a tanců Rudé armády", popisek pod fotografií: „Více než 10 000 osob se shromáždilo na hřišti Ústředního vojenského sportovního klubu ve Varšavě na vystoupení skvělého souboru písní a tanců Rudé armády pod vedením G. Kopasova. Veřejnost přijala vystoupení souboru dlouho neutichajícím potleskem a výkřiky na počest Rudé armády a generalissima Stalina".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 7. 9. 1949, č. 307 (320); popisek pod fotografií: „Maršál Konstantin Rokossowskji. Prezident republiky povolal maršála Konstantina Rokossowského na post ministra národní obrany Polska, předal do jeho rukou péči o další posilování Polské armády, která je strážcem míru, bezpečnosti a celosti hranic Polska. Jmenování Konstantina Rokossowského, syna dělnické Varšavy, honosícího se pověstí vůdce Rudé armády, armády, která svrhla německý fašismus, bude přijato s nadšením a hlubokou radostí celým polským národem".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 6. 11. 1950, č. 306 (677); popisek nad fotografií: „V první výročí jmenování maršála Rokossowského ministrem národní obrany", popisek pod fotografií: „Dnes uplyne rok od okamžiku, kdy prezident polské republiky jmenoval maršálka Konstantina Rokossowského na post ministra národní obrany Polska a předal do jeho rukou péči o další posilování Polské armády, která jako bratr ve zbrani stojí s neporazitelnou Rudou armádou na stráži míru, na stráži bezpečnosti polských hranic. V čele obrozené Polské armády stanul věrný syn polské dělnické třídy, účastník bojů o vítězství říjnové revoluce, revoluce, která umožnila vznik nezávislého polského státu. V čele Polské armády stanul žák stalinské školy vojenských vůdců, který byl pod přímým vedením velkého Stalina vítězným vůdcem u Moskvy, Stalingradu, Kursku, Berlína, byl osvoboditelem velkých ploch polské země – Lubelska a polského pobřeží. Polský národ si je vědom toho, že pod zkušeným vedením maršála Rokossowského se obrozená Polská armáda využívající velké zkušenosti Rudé armády školí v duchu vlastenectví a internacionalismu, neustále zvyšuje úroveň svého válečného vyškolení a politického uvědomění a tím i obrannou sílu země ve službě vlasti a míru po celém světě".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 30. 7. 1950, č. 207 (579), popisek pod fotografií: „Přední sovětský herec Boris Andrejev zasílá čtenářům >>Trybuny Ludu<< srdečné pozdravy. Na fotografii Boris Andrejev v roli hutníka Ivanova ve filmu >>Pád Berlína<<".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 10. 12. 1950, č. 340 (681); popisek nad fotografií: „Vystoupení Státního ukrajinského divadla I. Franka ve Varšavě", popisek pod fotografií: „Na jevišti Polského divadla ve Varšavě hostuje soubor Státního ukrajinského divadla I. Franka z Kyjeva, vyznamenaný Leninovým řádem. Na fotografii: hromadná scéna z prvního jednání hry A. Kornejčuka >>Kalinový háj<<".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 15. 12. 1950, č. 345 (686); popisek nad fotografií: „Vystoupení souboru >>Bieriozka<< ve Varšavě"; popisek pod fotografií: „Vystoupení moskevského tanečního souboru >>Bieriozka<<, který dorazil do Polska v souvislosti s Měsícem prohlubování polsko-sovětského přátelství, se setkala s velkým úspěchem. Na fotografii scéna z tance >>Dívčí námluvy<<".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 11. 6. 1949, č. 158 (172); popisek nad fotografií: „Měděný jezdec"; popisek pod fotografií: „...Zde se v roce 1827 setkali Alexandr Puškin a Adam Mickiewicz...".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 14. 6. 1949, č. 161 (175); popisek nad fotografií: „V 150. výročí narození Puškina", popisek pod fotografií: „V Polském divadle ve Varšavě se konala velká akademie k uctění 150. výročí narozenin Alexandra Puškina. Na fotografii prezidium akademie na pozadí krásné dekorace. U řečnického pultu vicemarš. Wacław Barcikowski".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 29. 6. 1949, č. 176 (190); popisek nad fotografií: „Nový dílo prof. Dunikowského", popisek pod fotografií: „Profesor Ksawery Dunikowski v současnosti sochá Leninovu bustu. Na fotografii vidíme skvělého sochaře a návrh sochy".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 8. 10. 1949, č. 277 (290), popisek nad fotografií: „Festival sovětských filmů v Polsku", popisek pod fotografiemi, postupně zleva: „>>Bitva o Stalingrad<<; >>Setkání na Labi<<; >>Příběh opravdového člověka<<".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 13. 10. 1949, č. 282 (295), popisek nad fotografií: „Popularizace sovětské literatury", popisek pod fotografií: „V provozovně nakladatelského družstva >>Książka i Wiedza<< se otevřela výstava sovětské knihy".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 12. 2. 1950, č. 43 (415); popisek nad fotografií: „Puškinovský večer v Novém divadle", popisek pod fotografií: „V souvislosti s 113. výročím skonu Alexandra Puškina se v Novém divadle ve Varšavě konal puškinovský večer".

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 16. 4. 1950, č. 104 (476); popisek nad fotografií: „Literární večer věnovaný Majakovského tvorbě", popisek pod fotografií: „Při příležitosti 20. výročí úmrtí Vladimíra Majakovského se ve Varšavě, v Klubu mezinárodní knihy a tisku, konal literární večer věnovaný tvorbě velkého básníka. Večera pořádaného pro předáky Odborového svazu zaměstnanců ve stavebnictví se zúčastnil známý básník Władysław Broniewski".

Polsko-německé přátelství

Stejně obtížným (vzhledem k traumatickým vzpomínkám z 2. světové války) propagandistickým úkolem bylo přesvědčení Poláků o kvalitách západního souseda: Německé demokratické republice (datum vzniku státu: 7.10.1949). Vyžadovalo to přetvoření obrazu svrchovaného okupanta na obraz tolerantního a mírumilovného souseda. Poláci si měli všimnout radikálních změn, kterými prošli občané NSR, když se rozhodli budovat socialismu po boku SSSR (na rozdíl od Němců bydlících v NSR). Paralelně fungovaly vedle sebe v propagandě dva protichůdné obrazy Němce: obraz „dobrého Němce" (občana NDR) a obraz „Němce – fašisty a revizionisty" (občani NSR). Media zveřejnila velké množství informací podporujících nárůst důvěry mezi občany Polska a NDR. Jak informovala Trybuna Ludu (5.10.1949) Odra a Nisa představovaly „mírové hranice", a „němečtí účastnící dne míru" slíbili „na vždy udržet přátelství s polským sousedem". Načež polská společnost s radostí a naději vítala „vznik Německé demokratické republiky, která jednou provždy skoncovala s ničivou a hanebnou tradicí >>pochodu na východ<< a která považuje hranice Odry a Nisy za mírové hranice".

Přátelství mezi Polskem a NDR, podobně jako v případu přátelství s jinými socialistickými státy, se projevovalo také rituálními návštěvami stranických vůdců, zkrášlenými entuziastickými přivítáními četných občanů navštěvovaných společností. V Baltské deníku („Dziennik Bałtycki)" byla 23.4.1951 následujícím způsobem popsaná návštěva prezidenta Polska Bolesława Bieruta v Berlíně: „Příjezd prezidenta Polska Bolesława Bieruta do NDR přivítali občané hlavního města Německa spontánní manifestací přátelství s polským národem. Demokratický Berlín se na den příjezdu prezidenta Polska oděl do slavnostního hávu. Na hlavních ulicích města, na náměstích a v budovách vlály státní vlajky Polska a NDR […]. Ve všech čtvrtích města byly roztažené transparenty s nápisy v polském a německém jazyce: >>Vítáme Prezidenta Bratrského Polska! <<, >>Ať žije německo-polské přátelství! << […]. Obrovské náměstí před východním nádražím připomíná rozhoupané moře hlav, po kterém plují červené, bílo-červené a černě-červeně-žluté prapory. Každý ze stovek tisíc Berlíňanů, kteří až po okraj vyplnili náměstí před nádražím […], se snaží najít si místo poblíž pódia, z kterého prezident Bierut uvítá občany hlavního města Německa […]. Pořádková policie vysvětluje rozvášněný Berlíňanům, že je nemožné, aby každý zvlášť mohl v této chvíli vyjádřit své city prezidentovi Polska".

O skutečných sousedských citech ve společnostech patřících k socialistickému bloku v kontextu 3. světového sjezdu mladých bojovníků za mír, který se konal v Berlíně v srpnu 1951, píše v Deníku Maria Dąbrowska: „Teprve teď prosakují informace o kongresu mládeže v Berlíně. Údajně Němci, dokonce ti >>demokratičtí<<, dokonce ti z FDJ projevovali na každém kroku nevraživost, především ve vztahu k polské delegaci. Na Poláky dokonce házeli kameny, došlo k případům zbití. Polská výtvarná výstava (údajně jedna z nejlepších) musela být hlídána 24 hodin denně, protože neustále docházelo k poškozování a ničení, došlo i ke stržení obrazů. Na ruské umělce během jejich pěvecko-tanečních vystoupení diváci házeli vejce, shnilé ovoce atp. Nakonec došlo ke zničení a spálení skladů s jídlem určeným pro kongres, což způsobilo, že delegace odjely domů dříve než bylo v plánu. Neuskutečnily se ani plánované výlety po Německu".

V rámci sbližování polského lidu s lidem NDR byly publikovány mezi jinými reprodukce pohlednic, které měly ve velkém měřítku posílat občané NDR občanům Polska u příležitosti dne polsko-německého přátelství. Na pohlednici je vidět obrysy polsko-německých hranic, nad kterými je vyobrazen stisk silných rukou a nápis „Hranice míru je hranicí na Odře a Nise". Prezentovány byly také masové polsko-německé manifestace organizované v příhraničních městech, které měly propagovat (v souladu s obsahem transparentů, které drží manifestanti) polsko-německé přátelství a mír.

Na snímcích jsou vidět také dárky vlády NDR pro vládu Polska u příležitosti polských státních svátků (porcelánová váza s portrétem Chopina).

Často byly mapovány také návštěvy představitelů vlády NDR v Polsku a naopak. Návštěva prezidenta Německa Wilhelma Piecka byla sledována od chvíle jeho přivítání premiérem Cyrankiewiczem na nádraží ve Varšavě, pak následovaly jeho návštěvy, které uskutečnil ve varšavských závodech, přátelská setkání s prezidentem Bierutem, a také skládání věnců pod varšavskými pomníky. U příležitosti návštěvy prezidenta Piecka byly na prvních stránkách Trybuny Ludu publikovány také „služební" portréty prezidentů v obou zemích vedle komentářů, které naznačují, že návštěva je „významnou demonstrací solidarity obou zemí a soudržností tábora míru, je výmluvným varováním pro americké buřiče světa". Podobným způsobem byly vyobrazeny také návštěvy jiných delegací NDR v Polsku.

Vizuální propaganda v tomto případě měla prezentovat NDR jako zemi, se kterou Polsko udržuje hluboké přátelství, a která má ke světu mírový postoj. Byla zde tendence vytvořit pocit, že za vyvolání války jsou zodpovědné hádavé povahy občanů NSR.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 29. 7. 1950, č. 206 (578); popisek nad fotografií: „Pohlednice přátelství"; popisek pod fotografií: „V den německo-polského přátelství, 22. července tohoto roku, poslali němečtí dělníci, zaměstnanci, novináři, literáti a mládež svým polským soudruhům tisíce pohlednic se srdečnými přáními přátelství při příležitosti Svátku obrození Polska. Výše reprodukce pohlednice s nápisem >>Hranicí míru je hranice na Odře a Nise<<. >>Mnoho úspěchů v další obnově – 22.7.1950 – Den osvobození<<. Písmene FDGB jsou zkratkou názvu >>Freier Deutscher Gewerkschaftsbund<< – Svobodné německé odborové svazy".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 8. 7. 1950, č. 186 (558); popisek nad fotografií: „Manifestace polsko-německého přátelství ve Zhořelci".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 16. 11. 1950, č. 316 (687); popisek nad fotografií: „Setkání polské, československé a německé mládeže v Žitavě", popisek pod fotografií: „V Žitavě, německém městě hraničícím s Polskem a Československem, se konalo setkání mládeže Polska, Československa a Německé demokratické republiky, pořádané při příležitosti Světového dne mládeže. Na fotografii část velké manifestace na závěr setkání v Žitavě".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 14. 10. 1949, č. 283 (296); popisek pod fotografií: „Na manifestaci ve Frankfurtu nad Odrou společně manifestovali polští pracovní předáci a němečtí dělníci. Společně se zavázali bojovat za upevnění míru ve světě, společně prohlásili, že hranice na Odře a Nise je hranicí míru".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 27. 7. 1950, č. 204 (576); popisek nad fotografií: „Dar německé Lidové komory Zákonodárnému sejmu PR", popisek pod fotografií „V den Svátku obrození vedoucí diplomatické mise Německé demokratické republiky ve Varšavě, velvyslanec Friedrich Wolf, předal vícemaršálkovi Zákonodárného sejmu PR, W. Barcikowskému, dar Lidové komory Německé demokratické republiky pro Zákonodárný sejm PR v podobě krásné porcelánové vázy. Na fotografii váza se Chopinovou podobiznou a památečním nápisem".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 19. 12. 1950, č. 349 (690); popisek pod fotografií: „Premiér Cyrankiewicz hovoří na Hlavním nádraží ve Varšavě během přivítání prezidenta Piecka".

Wizyta Prezydenta Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Polsce
demonstracją solidarności obu krajów i szczerości obozu pokoju,
wymownym ostrzeżeniem dla amerykańskich podpalaczy świata
Przemówienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bolesława Bieruta
Przemówienie Prezydenta Niemieckiej Republiki Demokratycznej Wilhelma Piecka

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 20. 12. 1950, č. 350 (691); popisek nad fotografií: „Návštěva prezidenta Německé demokratické republiky v Polsku přinesla demonstraci solidarity obou zemí a konzistentnosti táboru míru, výmluvné varování americkým světovým žhářům".

Prezydent Pieck wśród dzieci robotników „Ursusa"

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 22. 12. 1950, č. 352 (693); popisek nad fotografií: „Prezident Pieck mezi dětmi dělníků >>Ursuse<<"; popisek pod fotografií: „Během své návštěvy v Polsku prezident Wilhelm Pieck navštívil továrnu na traktory v Ursusu. Na fotografii prezident Pieck v srdečném rozhovoru s dětmi dělníků >>Ursuse<< v tovární mateřské škole".

Przedstawiciel Niemieckiej Republiki Demokratycznej u Prezydenta RP

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 1. 3. 1950, č. 60 (432); popisek nad fotografií: „Představitel Německé demokratické republiky u prezidenta PR", popisek pod fotografií: „27. února tohoto roku prezident PR Bolesław Bierut přijal na audienci vedoucího diplomatické mise Německé demokratické republiky u Rady PR, velvyslance Friedricha Wolfa, který prezidentovi PR předal vlastnoruční dopis prezidenta Německé demokratické republiky, Wilhelma Piecka".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 6. 6. 1950, č. 154 (526); popisek pod fotografií: „5. tohoto měsíce dorazila do hlavního města vládní delegace Německé demokratické republiky. Na fotografii vicepremiér vlády NDR soudruh Walter Ulbricht v doprovodu vicepremiéra soudruha Hilaryho Mince, který jménem vlády PR přivítal dorazivší hosty na Hlavním nádraží ve Varšavě".

Navrácená území

Po 2.světové válce se 48% území 2.Republiky ocitlo na území SSSR. Tomuto tématu se propaganda vyhýbala: informace na téma měst jako Vilno, Lvov se v podstatě v komunistických zemích neobjevovaly. Ve stejnou dobu k území Polska byla jako výsledek Konference v Postupimi (17.7. – 2.8. 1945) připojena území, která se doposud nacházela na západ a sever od hranic 2.Republiky – oblast zvaná Navrácená území. Z ohledu na cizost těchto území pro průměrného občana, byla zde vidět snaha za každou cenu doložit jejich polský původ, mezi jinými díky budování mýtu Polska jako dynastie Piastovců.

Jak psal Norman Davies v „Polsko: dějiny národa ve středu Evropy": „Od doby války byly celé generace Poláků vychovávány v přesvědčení, že současné hranice Polska zahrnují území, na kterém se od nepaměti rozvíjel a žil polský národ. Občané jsou umocňováni v přesvědčení, že polská Matice vždy měla stejnou – stálou pozici – dokonce během dlouhých staletí, kdy se stalo, že v jeho značné části bydleli >>cizinci<< nebo politické hranice náhodou procházely jinudy. V souladu s oficiálně existujícím názorem Poláci měli vždy nezadatelné právo bydlet v Navrácených územích na západě a severu – dokonce tehdy, když nějaká *vis maior* jim nedovolovala toto právo uplatňovat" […] „Na stejném principu jejich vlastní přítomnost v jakémkoliv období na jakémkoliv kousku země ležících mimo východní hranicí stanovenou Konferencí v Postupimi je třeba považovat za politováníhodný akt brutálního narušení práv ostatních národů (dokonce i když některé z nich v oné době ještě neexistovaly)"[152].

Ve druhé polovině čtyřicátých let oddělení turistiky ministerstva dopravy organizovalo speciální fotografické zájezdy do Navrácených území, kterých se zúčastňovali fotografové krajin a novináři věnující se poznávací a turistické tématice. Jak psal Mieczysław Orłowicz v časopise „Země" (Ziemia): „Toto objevování je nezbytné nejen z poznávacích důvodů, ale také z politického, kulturního a ekonomického hlediska […]. Je aktuálně naší povinností dohnat to, co bylo ztraceno a poznat ty země, které jsou s Polskem spojené historicky i etnograficky, a u nás takřka neznámé".

Jak vzpomíná fotoreportér Tadeusz Rolke: „ […] Například kdysi jsem byl v Boleslavci – byla hrozná zima, dvacet stupňů mrazu a já jsem měl udělat nějaké fotky týkající se školství. Západní oblasti byly favorizovaným tématem, poukazovalo se na to, jak úžasně Poláci hospodaří na svém dávném piastovském území, které bylo jen na okamžik odcizeno Němci. Mráz, městečko je liduprázdné, nevím, co mám dělat. Jdu za ředitelkou školy a říkám jí: >>Prosím vás, jsem z časopisu Polsko a musím mít fotky té školy. Chtěl bych vás požádat<<… A po chvilce celá škola vyšla na dvůr – do mrazu. Pak jsem samozřejmě udělal několik fotek v budově, ve třídě, ale především jsem měl fotky děti před školou – jedna znepokojivá pořízena seshora otevíralo reportáž. Nebyl žádný problém."

Během těchto expedicí se v poštěmeckém materiálním dědictví hledaly jakékoliv stopy, které by se daly spojit s polskou historií[153]. Pořizovaly se také snímky krajin (se zdůrazněním jejich národní osobitosti), památky (se zdůrazněním jejich piastovské historie) a také ze široka uchopena aktivita polských osadníků, kteří si osvojovali poštěmeckou „půdu". Pořizovala se také dokumentace z obnovy válečných destrukcí na tomto území a také dokumentace akcí, kterých cílem bylo soustředit pozornost na připojení nových území k Polsku.

Výsledky výše vyjmenovaných fotografických úkolů byly prezentovány vedle dokumentace ostatních výsledků obnovy Navrácených území po 2. světové válce na Výstavě Navrácených území ve Vratislavi (1948).

„Přišívání" Navrácených území k Polsku se odehrávalo mezi jinými pomocí organizování na tomto území slavností celostátních rozměrů. Jednou z těchto akcí byl Kongres míru (Světový kongres intelektuálů na obranu míru), který se uskutečnil v roce 1948 ve Vratislavi. Snímky z jeho průběhu ukazovaly sál během jednání – mj. předsednictvo, nad kterým vidíme vlajky více než 60 států.

Další akcí, která se konala ve Vratislavi byl 2. celostátní festival budovatelské mládeže (1950). Fotografie z této akce prezentuje jazzovou skupinu během koncertu na pozadí tábořiště, na kterém pravděpodobně bydleli účastníci Festivalu. Ve Vratislavi se také konaly mnohé celostátní mládežnické sportovní a kulturní akce. Na snímcích, které je ilustrují, můžeme vidět mezi jinými mládež ve sportovních úborech seřazenou v řadě na tamním olympijském stadiónu a také utkání volejbalu a vystoupení mládežnických skupin během celostátní soutěže mládežnických amatérských skupin.

Na Navrácených územích byly organizovány veletrhy. Jeden ze snímku ukazuje zemědělské stroje vystavené na 2. Olštýnských trzích.

Trybuna Ludu informovala taktéž o průběhu obnovy Vratislavi – odklízení suti a také obnovy tamní infrastruktury (například fotografie budovy Krajského úřadu a sídla krajských struktur Komunistické strany Polska; nového bazénu; obnovovaného stadionu). Fotografie mapují také obnovu ostatních měst Navrácených území: nové dělnické sídliště v Walbřichu; obnovené staré město v Gdaňsku; zrekonstruované tamní loděnice.

Navrácená území (Vratislav, Štětín) také přinášely jistou oběť hlavnímu městu Polska v podobě cihel, které byly přivezeny z tamních trosek. Jeden ze snímku prezentuje vagony naplněné takovými cihlami.

Byly prezentovány také přírodní zdroje a kultura Navrácených území. Z území mazurských jezer zde máme například snímky rybářů během výlovu ryb a raků, nebo vorařů posílajících dřevo po řece. Z území Lubuska je zde fotografie ženy v tamním lidovém kroji.

Opěvovaná byla také architektura a příroda Navrácených území. Byly prezentovány také například fotografie, které plnily roli jistého reklamního portfolia tohoto území: budova památkové radnice v Olštýně; rekreanti odpočívající na břehu mazurského jezera Bełdany; staré město v Opoli; činžáky Nisy; obnovená ulice Długi Targ v Gdaňsku a interiéry tamního státního muzea.

Pro občany bydlící na území Navrácených území byly v rámci jejich sbližování se zbytkem země organizovány výlety do Varšavy. Na jednom ze snímku vidíme ustrojené do lidových krojů pracovníky JZD z Varmie a Mazur, kteří skládají věnce na hřbitově ve Varšavě, na němž jsou pochování sovětští vojáci.

152 K. Kunicki, T. Ławecki, *Kronika PRL 1944-1989.* Navrácená území (*Ziemie Odzyskane)*, Edipresse, Varšava 2015, s. 13-14, cit.: N. Davies Polsko – dějiny národa ve střední Evropě (Polska - *Boże igrzysko. Historia Polski*, Kraków 1991.

153 *J. Kordjak, A. Szewczyk (red.), Hned... (Zaraz…), op. cit.*, s. 304.

V tisku byly dokumentovány mnohé akce z Navrácených území, které byly rutinně prezentovány jako „staré" části země: byla zde například ukazována práce ženců ze Západního Pomořanska a odhalení pomníku Vděčnosti pro vojáky sovětské armády ve Štětině.

Základním předpokladem vizuální propagandy v kontextu prezentace Navrácených území bylo dokázání jejich historické sounáležitosti k Polsku, tak aby čtenáři měli pocit, že se toto území vrátilo k polské Matici. Jak se zdá, prezentace krás Navrácených území měla osladit občanům hořkost spojenou se ztrátou území na východě předválečného Polska ve prospěch SSSR. Současně se usilovalo o vyslání světu jednoznačného sdělení, že vláda vnímá Navrácená území jako součást Polska, díky tomu, že organizuje na tomto území různého druhu masové akce.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 7. 7. 1950, č. 185 (557); popisek nad fotografií: „Festival stavební mládeže ve Vratislavi", popisek pod fotografií: „2. července tohoto roku skončil ve Vratislavi celopolský festival stavební mládeže. V rámci festivalu se konala umělecká vystoupení a sportovní závody. Na fotografii jazzová skupina XXI. státního střediska profesního školení v době vystoupení".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 7. 8. 1950, č. 215 (586); popisek nad fotografií: „Obnova Vratislavi"; popisek pod fotografií: „Ve Vratislavi probíhají intenzivní práce na odklízení sutin z území určeného pro výstavbu bytových domů, monumentálních budovy škol a státních institucí. Na fotografii budova Vojvodské národní rady, jejíž stavba se dokončuje".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 20. 5. 1949, č. 137 (151); popisek nad fotografií: „Soutěž mládežnických souborů", popisek pod fotografií: „14. a 15. května se ve Vratislavi konala Národní soutěž mládežnických amatérských souborů. Soutěž je klasifikací na Světový festival v Budapešti. Na fotografii inscenace >>Sobótky<< v provedení souboru u Vojvodského představenstva Svazu polské mládeže ve Vratislavi".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 21. 5. 1950, č. 139 (511); popisek nad fotografií: „Obnova olympijského stadionu gen. Świerczewského ve Vratislavi".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 8. 8. 1950, č. 216 (587); popisek nad fotografií: „Památky Olsztynu"; popisek pod fotografií: „Krásná historická radnice v Olsztynu".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 8. 8. 1950, č. 216 (587); popisek nad fotografií: „Rekreace na mazurských jezerech", popisek pod fotografií: „Rekreanti na břehu Bełdańského jezera".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 9. 8. 1950, č. 217 (588); popisek nad fotografií: „Plavení dřeva na mazurských jezerech", popisek pod fotografií: „Při plavení dřeva na mazurských jezerech si voraři na vorech staví slaměné salaše, ohniště jim nahrazuje kuchyni".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 14. 10. 1950, č. 283 (654), popisek nad fotografií: „Rolníci z Varmijska a Mazurska ve Varšavě", popisek pod fotografií: „Ve Varšavě se bavila 300členná výprava pracovních předáků z JZD, výrobních družstev a aktivistů ZSCh z území Varmijska a Mazurska. Na fotografii rolníci – účastníci výpravy kladou věnce na Hřbitově sovětských vojáků ve Varšavě".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 27. 11. 1949, č. 327 (340); popisek nad fotografií: „Architektonické památky Opolí"; popisek pod fotografií: „Budova Městského muzea v Opolí vystavěná v roce 1435".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 16. 8. 1949, č. 224 (237); popisek nad fotografií: „Obnovujeme památky západních území", popisek pod fotografií: „Mezi nejvíce zničená města Dolního Slezska patří Nisa. V současnosti se přistoupilo k obnově města. S obzvláštní pečlivostí se rekonstruují historické měšťanské domy niského náměstí".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 9. 6. 1950, č. 157 (529); popisek nad fotografií: „Obnova starého Gdaňsku"; popisek pod fotografií: „Historické měšťanské domy v ul. Długi Targ v Gdaňsku. V pozadí radnice".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 9. 12. 1950, č. 339 (680); popisek nad fotografií: „Obnova památek Gdaňsku"; popisek pod fotografií: „Na území Gdaňsku probíhají práce na obnově historických domů. Na fotografii dokončování fasády Artušova dvora, kde bude sídlit kulturní dům".

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 31. 7. 1949, č. 208 (221); popisek nad fotografií: „Žně v Západním Pomořansku", popisek pod fotografií: „Kołczewo v okrese Wolin má vlastní strojní středisko. Na fotografii žací stroj a vazač snopů z jeho střediska při práci".

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 5. 4. 1950, č. 95 (467); popisek nad fotografií: „V gdaňském přístavu", popisek pod fotografií: „Loď >>Generał Walter<< v gdaňském přístavu".

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 30. 4. 1950, č. 118 (490); popisek nad fotografií: „Na 5. výročí osvobození Štětína", popisek pod fotografií: „Před několika dny proběhlo páté výročí osvobození Štětína a Štětínského Pomořanska Rudou armádou. V tento den byl ve Štětíně odhalen pomník Vděčnost pro sovětské vojáky. Na fotografii část oslav".

Fot. 16. „Trybuna Ludu", 8.-10. 4. 1950, č. 98 (470); popisek nad fotografií: „Kroje Lubušska", popisek pod fotografií: „Ženy z Dąbrówky Wielkopolské v krásných lubušských krojích".

Boj za mír

Světový kongres intelektuálů pro mír (Vratislav, 25–28 VIII 1948)

Světový kongres intelektuálů pro mír se konal ve dnech 25. – 28. srpna 1948 ve Vratislavi. Stal se propagandistickou oslavou sovětských a polských komunistů, směřující proti „americkému imperialismu". Kongres se řadil do cyklu aktivit iniciovaného Stalinovým „mírovým hnutím".

Účastnilo se jej více než 400 osobností světové kultury, obzvláště s levicovými názory, mimo jiné.: Pablo Picasso, Irène Joliot-Curie, Julian Huxley, Fernand Léger, Paul Éluard, Martin Andersen Nexø, za sovětskou stranu Alexandr Fadějev, Ilja Erenburg, Michail Šolochov, naproti tomu za polskou stranu mj. Jarosław Iwaszkiewicz, Maria Dąbrowska a Zofia Nałkowska.

Polští účastníci spojovali s Kongresem naději na udržení vazeb se západním světem, avšak ty ochladly po projevu předsedy sovětské delegace, Alexandra Fadějeva, který ostře zaútočil na politiku USA. Po tomto vystoupení část západních delegátů, mj. Huxley, Léger, opustila jednání kongresu.

Fadějev ve svém vystoupení uvedl mimo jiné: „Okovy amerických imperialistů mají změnit svět na policejní komisařství a jeho lid učinit otroky kapitálu". Kritizoval také spisovatelé, kteří podle něj zradili proletariát: „Kdyby se šakali mohli naučit psát na stroji, kdyby hyeny ovládaly psaní, pak by to, co by vytvořili, připomínalo zcela jistě knihy Millerů, Eliotů, Malraux a jiných Sartrů"[154].

Novinář Francoise Bondy, který se také účastnil kongresu, poukazoval v rozhovoru s Joannou Szczęsnou a Annou Krystynou Bikont, autorkami knihy „Lavina a kameny. Spisovatelé proti komunismu": „Fadějev, pokud hovořil někdo ze Západu, demonstrativně sundával sluchátka [...]. Erenburg byl silně nesympatický. Bylo obtížné předstírat, že kongres probíhá v srdečné atmosféře. Pro Poláky byl tón udaný Rusy obrovskou porážkou. Těm se totiž kongres jevil jako šance na udržení vazeb se západním světem. A Rusové přítomni na kongresu svými vystoupeními umocňovali všechny odlišnosti mezi výroky intelektuálů z obou stran železné opony"[155].

Maria Dąbrowska takto zhodnotila Kongres v „Dziennikach": „Není pochyb o tom, že kongres nebyl zaměřen proti válce jako takové, ale proti případnému výbuchu americko-ruské války nyní, ve chvíli, kdy je válka pro Rusko nevýhodná. [...] Tento kongres je pouze důkazem, že Rusko ještě nemá atomovou bombu (i když nepochybuji, že ji vyvíjí), a proto usiluje o mobilizaci všech dostupných sil jakýmkoliv způsobem a vlivem, aby dokládaly vojenskou pohotovost ve všech zemích kromě vlastní"[156].

Při analýze problému zneužívání ze strany komunistické moci pojmu „boje za mír" Wojciech Tomasik, spoluautor „Slovníku socialistického realismu", napsal: „Heslo >>obrana míru<< se stalo tedy propagandistickým nástrojem obzvláště užitečným, protože promlouvalo ke všem. [...]. Umožňovalo tvořit a posilovat soudržnost >>obránců<<, ve které každý člen musel uznávat autoritu >>velení<< a bezvýhradně respektovat vydávané příkazy [...]. Heslo >>obrany míru<< umožňovalo navíc ospravedlnit situaci, kterou je možné nazvat permanentním výjimečným stavem, a která je normálním způsobem fungování totalitního státu. Navzdory tomu >>mír<<, o kterém se hodně mluvilo v Polsku 40. a 50. let, byl tedy nástrojem a ideologizovanou kategorií sloužící k realizaci strategických cílů komunistické strany"[157].

Snímky dokumentující tuto událost prezentují interiér jednacího sálu: pohled z předsednického místa se zavěšenými nad ním asi šedesáti vlajkami států, odrážejícími pravděpodobně země, ze kterých pocházeli účastníci kongresu, a také sblížení samotných účastníků v průběhu jednání.

Intencí vizuální propagandy bylo v tomto případě potvrzení příslušnosti Vratislavi k Polsku prostřednictvím zdokumentování probíhající v tomto městě události mezinárodního charakteru, ale především udržení odpovídajícího napětí ve společnosti, souvisejícího s hrozbou války, kterou měla vyvolat agresivní politika kapitalistických států v čele s USA (nutno připomenout, že vzpomínky na válečná dramata byly tenkrát velmi čerstvé). Přítomnost zahraničních hostů měla tuto hrozbu učinit skutečnou a ukázat, že politika mocností kapitalistických zemí nenachází podporu dokonce ani v jimi ovládaných společnostech.

154 M. Jarosiński, *Światowy Kongres Intelektualistów w Obronie Pokoju – Wrocław 1948*, 16 VI 2009 r., http://caw.wp.mil.plwww.dzieje.pl/aktualnosci/swiatowy-kongres-intelektualistow-w-obronie-pokoju-wroclaw-1948# (přístup 29 X 2017).

155 *Ibidem*, cit. za: J. Szczęsna i A. K. Bikont, *Lawina i kamienie. Pisarze wobec komunizmu*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2006.

156 *Ibidem*, cit. za: M. Dąbrowska, *Dzienniki…*, op. cit., s. 1166.

157 *Ibidem*, cit. za: W. Tomasik, Z. Łapiński, *Słownik Realizmu Socjalistycznego*, Universitas, Kraków 2004.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 12. 3. 1949, č. 70 (84); popisek nad fotografií: „Mírový kongres"; popisek pod fotografií: „V srpnu loňského roku se ve Vratislavi konal Světový kongres intelektuálů na obranu míru. Přední spisovatelé, umělci a učenci se rozhodně postavili pokusům o štvání k válce. Mírové hnutí neustále nabírá na velikosti. V dubnu se bude v Paříž konat Kongres příznivců míru, kterého se zúčastní zástupci odborového, ženského hnutí, masových organizací vedle předních intelektuálů. Na fotografii: pohled na zasedací sál v den zahájení vratislavského kongresu".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 22. 7. 1949, č. 199 (213); popisek nad fotografií: „Vratislavský kongres"; popisek pod fotografií: „Intelektuálové celého světa se staví na frontu obrany míru".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 17. 9. 1950, č. 317 (388); popisek pod fotografií: „Srpen 1948, Mezinárodní kongres intelektuálů na obranu míru ve Vratislavi".

Kritika kapitalistických států

Nadřazenost socialistického zřízení nad kapitalistickým byla prezentována mimo jiné prostřednictvím četných argumentů ukazujících na špatný stav ekonomiky kapitalistických států, nezaměstnanost, omezování občanských svobod a také bující netoleranci a rasismus.

V souvislosti s tím byly zveřejněny fotografie dělníků v tlačenici před úřadem práce (Belgie), rolníků domáhajících se pozemkové reformy (Itálie), stávkující a manifestující za záchranu pracovních míst, proti likvidaci podniků a za zvýšení mezd dělníků (Anglie, Belgie, Francie, Holandsko, Finsko) a efekty těchto stávek (paralyzované v důsledku stávky pařížské železniční nádraží). Proti vysokým životním nákladům protestovali také studenti (Itálie, Francie). Na jedné z fotografií vidíme tři muže se šerpami, před kterými stojí stůl plný bagetek. V souladu s popisem pod fotografií dokumentuje moment, kdy členové rady města (francouzského) rozdávají chleba občanům protestujícím proti uzavření pekáren nabízejících chléb bez lístků („Ve Francii je hlad").

Fotografie tohoto typu byly často opatřeny komentáři, v souladu s kterými je výše uvedená situace důsledkem zavádění ze strany kapitalistických států principů Marshallova plánu a pojí se s „politikou poddajnosti vůči diktatuře amerických imperialistů".

Některé ze snímků prezentovaly protesty obyvatel proti moci kapitalistických států považovaných za zkorumpované nebo kolaborující s Hitlerem v době 2. světové války (pouliční protesty v Belgii proti králi Leopoldovi; s nimi související intervence belgické policie a pohřby obětí těchto zásahů). Dále byly představovány reprodukce prvních stránek novin, hlásajících o zločinech státních orgánů kapitalistických zemí (vražda předsedy komunistické strany v Belgii).

V případě Itálie se protestovalo také proti vstupu tohoto státu do struktur NATO („agresivního atlantického paktu"). Také v jiných zemích probíhaly protiválečné protesty (Francie). Na fotografiích byl zobrazován přístav v Nice, ve kterém přístavní dělníci vyhazovali do moře transport amerických zbraní pro Jugoslávii („fašistickou Titovu kliku") a francouzských obyvatel manifestující proti válce ve Vietnamu a v Indočíně.

V rámci propagandistických protiamerických akcí byly zveřejňovány mimo jiné také sovětské karikatury, představující americké a britské politiky připravující vojenské plány; sovětské protiválečné plakáty (dělník s ruskými rysy, který drží vlajku s nápisem „Chceme mír" a buší pěstí do kulatého stolu, u kterého sedí muži s tvářemi politiků kapitalistických států). Pro zesměšnění státní moci USA, která měla trpět „atomovou panikou", byla publikována ilustrace, která měla sugerovat zájem přestěhovat hlavní město této země na bezpečnější místo, jímž měla být jeskyně v Black Hills.

Současně byly publikovány snímky z policejních akcí, které potlačovaly demonstrace obyvatel kapitalistických států. Často byla zdůrazňována brutalita těchto intervencí.

Jedním z prvků represe proti protestujícím bylo vysídlení polských občanů usídlených ve Francii, kteří se účastnili stávek. Část z nich byla deportována do Polska polskou lodí Stefan Batory z přístavu v Havru. Jedna z fotografií prezentuje soud, který se konal ve Varšavě, a jehož cílem měl být protest proti francouzským represím vůči polským občanům. Reemigranti byli nadšeně vítáni četnými delegacemi na nádraží ve Varšavě.

Byly podávány zprávy také o ozbrojených konfliktech v Číně, Indonésii a Řecku, pomocí kterých se moc v těchto zemích snažili převzít komunisté. Jak hlásaly popisy pod fotografiemi, činili tak za účelem zlepšení ekonomické situace hladovějící společnosti (byly prezentovány obrazy představující bídu v těchto státech; sociální protesty; krutost dosavadní vládnoucí moci; ozbrojený boj oddílů; radost lidí z úspěchu komunistů).

Jiným tématem intenzívně propagovaným na stránkách Trybuny Ludu byly represe státní moci kapitalistických států proti komunistickým stranám působícím na jejich území (uzavření policií stranického domu v Západním Německu; portrét zatknutého předsedy Německé komunistické strany za politickou činnost; uvěznění komunistů ve Francii; zatknutí předsedy Komunistické strany Austrálie) a protesty zástupců těchto stran.

Pod mnoha zprávami týkajícími se aktivit mocností kapitalistických zemí se objevovaly narážky o jejich „fašistických" inspiracích a aktivitách propagujících fašistický režim. Jakékoliv aktivity nepodporující komunisty dostávaly automaticky nálepku „fašistických". Na jednom ze snímků ze Západního Německa vidíme skupinu mužů v uniformách. Podle popisu se jedná o „kádr nového Wehrmachtu", který je školen a zbrojen Američany. Nenávistné narážky západních mocí vůči komunismu obsahovaly rovněž ve zprávách poukazujících na cílené zničení poháru získaného francouzskými cyklisty v průběhu probíhajícího v Polsku závodu míru, který byl vystaven v Paříži (ilustrací k této historce byl snímek nového poháru, který byl věnován jako náhrada za zničený exemplář).

Na snímcích jsou viditelné rovněž projevy rasismu a důkazy o otroctví v kapitalistických krajinách (USA a Austrálie). Byla prezentována na příklad grafika (sovětského autora) ilustrující lynčování černošského občana USA; štít visící u vstupu do jednoho z amerických barů s nápisem „Vstup pouze pro bílé"; „lavicové ghetto" v jedné z amerických škol (černošský student, který sedí v lavici oddělené od ostatních lavic, ve kterých seděli běloši); fotografie člena Ku-Klux-Klanu (kadr z filmu); útok na černošského umělce v USA; řetězy spoutaných otroků v Austrálii.

Vizuální propaganda v případě prezentování situace v kapitalistických státech se snažila mnoha způsoby prokázat nadřazenost socialistického zřízení nad kapitalistickým. Člověk, který si prohlížel fotografie dokumentující špatnou hospodářskou situaci ve státech, kde vládl kapitalismus (nezaměstnanost, otrocká práce a nízké mzdy dělníků, stávky, dělnické demonstrace brutálně rozháněné policejními oddíly, hlad, korupce, snaha o mezinárodní ozbrojený konflikt, akty vandalismu, rasismus, netolerance, otroctví) si musel s úlevou oddechnout, že jeho socialistická vlast jej chrání před těmito nepříjemnostmi, které měly být způsobeny agresivní politikou USA, v rámci které vláda této země vnucovala svoji vůli zbytku kapitalistických zemí. Existovala rovněž snaha vytvořit u odběratelů přesvědčení, že politika USA a kapitalistických států násilně omezuje právo některých států, aby si samy určily (v rámci změny kapitalistického zřízení na socialistické) a dokonce i svobodně hlásaly komunistické ideje a činí tak výhradně za účelem zotročení občanů těchto států (v případě států, ve kterých došlo však k této transformaci, bylo poukazováno na bleskové zlepšení životních podmínek obyvatelstva). Vzhledem k tomu, že si uvědomovali negativní konotace tohoto prohlášení, byl ve vztahu k politice kapitalistických států používán v této věci přívlastek „fašistický", což mělo sugerovat, že moc kapitalistických států je bezprostředním dědicem idejí hlásaných Třetí říší.

Fot. 1. „Trybuna Ludu", 13. 4. 1949, č. 102 (116); popisek nad fotografií: „V Belgii narůstá nezaměstnanost", popisek pod fotografií: „Belgičtí horníci pociťují na vlastní kůži blahodárnost Marshallova plánu. Den ze dne roste počet dělníků bez práce. Na fotografii nezaměstnaní horníci před branou úřadu práce".

Fot. 2. „Trybuna Ludu", 7. 12. 1949, č. 337 (350); popisek nad fotografií: „Z boje italských rolníků", popisek pod fotografií: „Boj italských rolníků požadujících provedení svobodné reformy neustále přibírá na síle. Rolníci zabírají ladem ležící zemi a rozdělují ji mezi nezaměstnané a zemědělské dělníky. Na fotografii skupina manifestujících nezaměstnaných dělníků z Senna Lodigiana, obce ležící nad řekou Pád".

Fot. 3. „Trybuna Ludu", 1. 5. 1949, č. 118 (132); popisek nad fotografií: „Dokaři stávkují v Londýně, Antverpách, Amsterdamu a Marseille. Marshalizace západní Evropy vyhodila na dlažbu stovky tisíc dělníků. Na protesty zná policie jen jednu odpověď: gumový obušek".

Fot. 4. „Trybuna Ludu", 10. 8. 1949, č. 218 (231); popisek nad fotografií: „Stávka pařížských midinetek", popisek pod fotografií: „Francouzské midinetky hlasují pro stávku".

Fot. 5. „Trybuna Ludu", 29. 8. 1949, č. 237 (250); popisek nad fotografií: „Finští dělníci v boji za svá práva", popisek pod fotografií: „50.000 finských dělníků se zapojilo do velké manifestace v Helsinkách pořádané v souvislosti se stávkovou akcí. Hovoří známý dělnický aktivista Vaino Tartiavi".

Fot. 6. „Trybuna Ludu", 30. 11. 1949, č. 330 (343); popisek nad fotografií: „Generální stávka ve Francii", popisek pod fotografií: „Generální stávka ve Francii byla manifestací jednoty a síly francouzské dělnické třídy. Nádraží Saint Lazare v Paříži (na fotografii) bylo v čase stávky zcela znehybněno".

Fot. 7. „Trybuna Ludu", 3. 3. 1950, č. 62 (434); popisek nad fotografií: „Protidělnický teror francouzské policie", popisek pod fotografií: „Dělníci francouzské továrny na automobily Renault vyhlásili stávku na podporu svých požadavků přiznání měsíčního příplatku ve výši 3 tisíc franků do okamžiku uzavření nové kolektivní smlouvy. Stávkující okupovali továrnu. Policie je brutálně odstranila. Na fotografii vstup do továrny zablokovaný oddíly policie".

Fot. 8. „Trybuna Ludu", 15. 3. 1950, č. 74 (446); popisek nad fotografií: „Paříž ve dnech stávky", popisek pod fotografií: „Stovky tisíc dělníků stávkují ve Francii. Na fotografii hlídky četníků krouží po ulicích Paříže v den stávky přepravců a zaměstnanců metra".

Fot. 9. „Trybuna Ludu", 30. 3. 1950, č. 89 (461); popisek nad fotografií: „Police a armáda proti stávkujícím italským dělníkům", popisek pod fotografií: „Fašistická politika de Gaspariho vlády naráží na rozhodný odpor italských lidových mas. Proti stávkujícím dělníkům a rolníkům vláda vysílá ozbrojené vojsko a policii. Na fotografii policie min. Scely připravená k útoku na stávkující dělníky v den generální stávky v Římě".

Fot. 10. „Trybuna Ludu", 3. 8. 1950, č. 211 (583); popisek nad fotografií: „Belgický lid proti králi-zrádci", popisek pod fotografií: „Jen několik dní trvalo >>panování<< Leopolda, krále-kolaboranta. Rozhodný boj belgické dělnické třídy ho donutil ustoupit. Král a lidovci se marně snažili zlomit odpor dělnických mas represemi a hlídkami policie a četnictva. Na fotografii četníci útočí na účastníky velké demonstrace proti králi v Bruselu".

Fot. 11. „Trybuna Ludu", 10. 8. 1950, č. 218 (589); popisek nad fotografií: „Brusel ve dnech boje", popisek pod fotografií: „Tak vypadal Brusel ve dnech ostrého boje belgického lidu proti královi-kolaborantovi. Manévry sociálních demokratů, vrhnutí rozsáhlých sil policie a četnictva proti lidu nedokázaly zastavit dělnické masy před stávkami a demonstracemi. Tlak lidových mas přinutil monarchisticko-fašistickou reakci podporovanou bankéři z Wall Streetu se stáhnout".

Fot. 12. „Trybuna Ludu", 13. 8. 1950, č. 221 (592); popisek nad fotografií: „Pohřeb belgických dělníků zavražděných četníky", popisek pod fotografií: „Tisícihlavé zástupy belgických dělníků se zúčastnily pohřbu tří dělníků zavražděných během demonstrace proti králi. Na fotografii pohřební průvod prochází ulicemi Grace Berleur. Vedle pohřebního vozu jdou horníci – soudruzi zavražděných".

LE DRAPEAU ROUGE

LE FASCISME ASSASSIN

JULIEN LAHAUT

PRESIDENT DU PARTI COMMUNISTE

INFATIGABLE COMBATTANT DE LA PAIX

LACHEMENT ABATTU

par des tueurs au service de la Réaction

Fot. 13. „Trybuna Ludu", 23. 8. 1950, č. 231 (602); popisek pod fotografií: „První strana speciálního vydání >>Drapeau Rouge<<, ústředního orgánu Komunistické strany Belgie, informujícího o vraždě spáchané na soudruhu Lahaut a volajícím po silnějším boji proti zločinnému fašismu".

Ostatnia droga Juliena Lahaut

Fot. 14. „Trybuna Ludu", 31. 8. 1950, č. 239 (610); popisek nad fotografií: „Poslední cesta Juliena Lahauta"; popisek pod fotografií: „Belgičtí dělníci na ulicích Seraing se loučí s vůdcem Komunistické strany Belgie – Julienem Lahautem, bestiálně zavražděným monarcho-fašisty".

BOULANGERIE PATISSERIE

Fot. 15. „Trybuna Ludu", 6. 1. 1949, č. 5 (19); popisek pod fotografií: „Ve Francii panuje hlad. Obyvatelstvo města Jean-Louis protestuje proti uzavření pekáren, které upekly chléb bez lístků. Na fotografii tři městští radní rozdávají zdarma chléb".

Fot. 16. „Trybuna Ludu", 15. 2. 1949, č. 45 (59); popisek nad fotografií: „Italský národ proti Marshallovu plánu", popisek pod fotografií: „Studenti univerzity v Římě bouřlivě demonstrují před palácem Chigi (sídlem italského Ministerstva zahraničních věcí) proti italské politice podřízenosti vůči diktatuře amerických imperialistů. Ozbrojené oddíly italské policie se snažily rozehnat demonstranty, ve výsledku toho bylo několik osob pohmožděno policejními automobily".

Fot. 17. „Trybuna Ludu", 26. 2. 1949, č. 56 (70); popisek nad fotografií: „Francouzští studenti demonstrují", popisek pod fotografií: „Na nádvoří Sorbony v Paříži se konala velká manifestace studentů této vysoké školy, kteří demonstrovali proti vysokým životním nákladům komplikujícím a prodlužujícím studia".

Fot. 18. „Trybuna Ludu", 27. 2. 1949, č. 57 (71), popisek pod fotografií: „Mochova policie rozhání pokladné demonstrace pařížských dělníků".

Fot. 19. „Trybuna Ludu", 1. 3. 1949, č. 59 (73); popisek nad fotografií: „Londýnská policie rozhání protifašistickou demonstraci", popisek pod fotografií: „Britská vláda kapituluje před požadavky amerických kapitalistů, ale za to prokazuje >>silnou ruku<< proti demonstrujícím dělníkům...".

Fot. 20. „Trybuna Ludu", 3. 3. 1949, č. 61 (75); popisek nad fotografií: „Západoněmecká policie bije demokraty", popisek pod fotografií: „Pravicovými sociálními demokraty vedená policie západních sektorů Berlína brutálně rozhání demonstranty protestující proti promítání reakčního britského filmu v jednom z kin".

Fot. 21. „Trybuna Ludu", 24. 3. 1949, č. 82 (96); popisek nad fotografií: „Válka za mír v Itálii", popisek pod fotografií: „Italská policie se s nesmírnou brutalitou snaží tlumit demonstrace italského lidu protestujícího proti vtažení Itálie do agresivního atlantického paktu. Na fotografii jedna z mnoha scén odehrávajících se na ulicích Říma".

Fot. 22. „Trybuna Ludu", 31. 1. 1950, č. 31 (403); popisek nad fotografií: „Demonstrace italských dělníků", popisek pod fotografií: „V Římě se konala velká demonstrace proti vrahům dělníků v Modeně. Na jednom z transparentů vidíme nápis: >>Pryč se Scelbou, šéfem SS-Cellere<< (italská policie)".

Fot. 23. „Trybuna Ludu", 22. 2. 1950, č. 53 (425); popisek nad fotografií: „Proti válečné politice vlády Bidault", popisek pod fotografií: „Francouzští váleční invalidé manifestují před sídlem Rady ministrů v Paříži proti válečné politice vlády Bidault".

Fot. 24. „Trybuna Ludu", 28. 2. 1950, č. 59 (431); popisek nad fotografií: „Vláda Bidault pronásleduje dělníky bojující za mír", popisek pod fotografií: „Jak jsme už informovali, přístavní dělníci v Nice (Francie) hodili do moře transport amerických zbraní určených pro fašistickou titovskou kliku. Na fotografii vidíme nicejský přístav okupovaný armádou na rozkaz vlády Bidault po dělnické akci na obranu míru".

Fot. 25. „Trybuna Ludu", 24. 3. 1950, č. 83 (455); popisek nad fotografií: „Svědectví zločinu italské reakce", popisek pod fotografií: „De Gasperiho vláda, která nedávno vydala fašistické protidělnické dekrety, má na svém kontě stovky zločinů spáchaných na italském lidu. 9. ledna tohoto roku policie Scelby spáchala v Modeně krvavé masakry, při nichž zemřelo šest dělníků. Fotografie výše zachycuje zavražděné dělníky, u jejichž rakví drží stráž jejich pracovní soudruzi".

Fot. 26. „Trybuna Ludu", 26. 3. 1950, č. 85 (457); popisek nad fotografií: „Proti politice de Gasperiho vlády", popisek pod fotografií: „Tisíce dělníků Milánu se účastní pouliční demonstrace".

Fot. 27. „Trybuna Ludu", 28. 3. 1950, č. 87 (459); popisek nad fotografií: „Generální stávka v Miláně", popisek pod fotografií: „Dělníci Milánu vstoupili do generální stávky a protestují proti italskou vládou přijatým protidělnickým zákonům. Na fotografii: demonstrující dělníci nesou transparenty s nápisy: >>Nebudeme vyrábět vojenskou techniku<<".

Fot. 28. „Trybuna Ludu", 2. 4. 1950, č. 92 (464); popisek nad fotografií: „Francouzská mládež bojuje proti válce ve Vietnamu", popisek pod fotografií: „V Paříži se nedávno konaly početné a bouřlivé manifestace studentů proti >>špinavé válce<< vedené francouzským imperialismem s lidem Vietnamu. Na fotografii: jeden ze studentů hovoří k manifestujícím před Lucemburskou zahradou".

Fot. 29. „Trybuna Ludu", 23. 4. 1950, č. 11 (483); popisek nad fotografií: „Policie Scelby v >>akci<< proti dělníkům".

Fot. 30. „Trybuna Ludu", 24. 4. 1950, č. 112 (484); popisek nad fotografií: „Francouzská vláda likviduje národní průmysl na rozkaz amerických imperialistů", popisek pod fotografií: „Vláda Bidault likvidující na rozkaz amerických imperialistů národní průmysl naráží na rozhodný odpor francouzských pracujících mas bojujících za suverenitu Francie, za právo na práci. Na fotografii ozbrojené oddíly francouzské policie vyrážejí vrata továrny na letecké motory SNECMA v Paříži okupované dělníky na znamení protestu proti uzavření závodů na rozkaz diktátorů >>Marshallova plánu<<.

Fot. 31. „Trybuna Ludu", 24. 10. 1950, č. 293 (664), popisek nad fotografií: „Fašistický teror v západním Německu", popisek pod fotografií: „Adenauerovské oddíly >>speciální policie<< obklopily budovu Komunistické strany Německa v Düsseldorfu a provedly v ní prohlídku. Následně byla budova uzavřena britskými úřady. Davy protestujících proti uzavření stranického domu byly brutálně rozehnány, přičemž mnoho osob policie zbila".

Fot. 32. „Trybuna Ludu", 19. 2. 1949, č. 49 (63); popisek nad fotografií: „Max Reimann"; popisek pod fotografií: „Max Reimann, předseda Německé komunistické strany západních zón odsouzený k trestu vězení za kritiku statutu oblasti Porúří, byl ve výsledku vlny dělnických protestů a demonstrací osvobozen".

Fot. 33. „Trybuna Ludu", 6. 3. 1949, č. 64 (78); popisek nad fotografií: „Zatýkání komunistů ve Francii", popisek pod fotografií: „Francouzské úřady zatkly pod záminkou protistátní činnosti komunistické aktivisty. Na fotografii vidíme (zleva doprava) Bertranda Jouenna, Roberta Penillauta, Pierra Juina a Jacquesa Friedlanda vedené do vojenského vězení. Zatčení jsou novináři a grafici komunistického francouzského tisku".

Fot. 34. „Trybuna Ludu", 13. 4. 1949, č. 102 (116); popisek nad fotografií: „Svoboda, rovnost a bratrství...", popisek pod fotografií: „Na pozadí na radnici v Issy – Les Moulineaux umístěného nápisu >>Francouzská republika – Svoboda – Rovnost – Bratrství<< vypadá dosti divně akce francouzské policie odstraňující silou z okna radnice dělníka, člena komunistické strany, který chtěl protestovat proti specifickému volebnímu řádu vymyšlenému tak, aby byli vyřazeni radní komunisté, jako se to stalo např. v Issy – Les Moulineaux".

Fot. 35. „Trybuna Ludu", 24. 9. 1949, č. 263 (276); popisek nad fotografií: „Proti pronásledování vůdců KS USA", popisek pod fotografií: „Už devátý měsíc trvá proces s 12 vůdci Komunistické strany USA. Během trvání procesu pokrokové organizace pořádaly u budovy soudu manifestace a domáhaly se osvobození obžalovaných. Na fotografii část jedné z takovýchto demonstrací. Nápisy na tabulích nesených demonstranty zní: >>Přerušit proces. Nepřipustit americký fašismus<<, >>Nejdříve komunisté – pak členové odborů<<, >>Braňte lidská práva<<".

Fot. 36. „Trybuna Ludu", 19. 3. 1950, č. 78 (450); popisek nad fotografií: „>>Západní demokracie<< v praxi"; popisek pod fotografií: „>>Požadavkem komunistů je boj proti válce… solidarizujte s Thoresovým prohlášením… Austrálská dělnická třída nebude bojovat proti Sovětskému svazu…<< Za ta slova byl generální tajemník Komunistické strany Austrálie, soudruh Sharkey zatčen labouristickou vládou a dostal rozsudek znějící na 3 roky vězení. Šlo o stejnou vládu, jejíž ministr zahraničních věcí Evatt zaplavoval OSN potokem frází o >>svobodě svědomí<<, kterého si údajně užívají občasné anglosaské >>západní demokracie<<. Pod tlakem protestů australských lidových mas a pokrokových klubů snížila současná australská reakční vláda Sharkeyovi trest o polovinu. Na fotografii soudruh Sharkey (druhý za policistou, ve filcovém klobouku na hlavě) spoutaný řetězem s několika kriminálníky na cestě ze soudní síně bouřlivě vítaný veřejností v Sydney. Na 19. března dělníci ze Sydney svolávají demonstraci a vysílají delegaci k ministrovi spravedlnosti domáhající se Sharkeyova osvobození".

Fot. 37. „Trybuna Ludu", 14. 7. 1950, č. 192 (564), popisek pod fotografií: „Atomovci při práci neboli nebezpečná hra s ohněm".

Fot. 38. „Trybuna Ludu", 14. 7. 1950, č. 192 (564), popisek pod fotografií: „Požadujeme mír".

Fot. 39. „Trybuna Ludu", 29. 8. 1950, č. 237 (608); popisek nad fotografií: „Mírová manifestace v Mnichově", popisek pod fotografií: „V Mnichově se konala mírová manifestace, jíž se zúčastnilo asi 10 000 obyvatel. Úsilí puškami vyzbrojených speciálních policejních oddílů rozehnat shromáždění silou bylo tváří tvář bojovému postoji manifestujících k ničemu. Na fotografii policie zatýká účastníky demonstrace".

Fot. 40. „Trybuna Ludu", 17. 3. 1949, č. 75 (89); popisek nad fotografií: „Francouzské ženy v boji za mír", popisek pod fotografií: „Francouzská vláda zakázala uskutečnění Mezinárodní ženské manifestace na podporu míru v ulicích Paříže, povolilo jen shromáždění na stadionu Buffalo. Na fotografii: manifestující ženy nesou tabule s požadavkem míru v Indočíně".

Fot. 41. „Trybuna Ludu", 9. 4. 1949, č. 98 (112); popisek nad fotografií: „Mírová manifestace v New Yorku", popisek pod fotografií: „V New Yorku byla při příležitosti Kongresu intelektuálů uspořádána velká manifestace, během níž byly neseny transparenty s protiválečnými hesly. Mezi hesly najdeme takové jako: >>Nechceme atlantický pakt<<, >>Winstone Churchille – my chceme mír".

Fot. 42. „Trybuna Ludu", 4. 3. 1950, č. 63 (435); popisek nad fotografií: „Francouzské ženy na obranu míru", popisek pod fotografií: „Francouzské ženy manifestují proti válečné politice vlády Bidault".

Fot. 43. „Trybuna Ludu", 28. 4. 1950, č. 116 (488); popisek nad fotografií: „Francouzské obyvatelstvo protestuje proti >>špinavé válce<< ve Vietnamu", popisek pod fotografií: „Na fotografii zdi ulic pokryté nápisy: >>Mír s Vietnamem<<, >>Dost rakví<<".

Fot. 44. „Trybuna Ludu", 2. 6. 1950, č. 150 (522); popisek pod fotografií: „Transparenty na květnové dělnické demonstraci v Hamburku".

Fot. 45. „Trybuna Ludu", 17. 5. 1950, č. 135 (507); popisek nad fotografií: „Tečky nad >>i<<"; popisek pod fotografií: „Nové hlavní město USA. Na pozadí atomové paniky, která zachvátila Spojené státy, se ve washingtonských kruzích zrodila myšlenka přenést hlavní město na >>bezpečnější místo<<. Mezi početnými návrhy se největší oblibě těší návrh umístit hlavní město USA v Černých vrších v Jižní Dakotě. >>Armádní znělci<< zdůrazňují přednosti početných výklenků a jeskyň, které by mohly pojmout celou trumanovskou administrativu. Jakýsi zlomyslný vtipálek dokonce do jedné z těchto jeskyň umístil nápisy vyznačující plán rozmístění federálních úřadů. Jeskyně doposud obývaná starým poustevníkem snadno pojme Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo obrany, Ministerstvo práce, Nejvyšší soud, Vrchní státní zastupitelství, komisi kongresu, velitelství námořní pěchoty atd. Jak vidíme, i když Forrestal nežije, jeho duch nadále straší po Americe...".

Fot. 46. „Trybuna Ludu", 3. 1. 1949, č. 2 (16); popisek pod fotografií: „Šanghaj – kanál, na němž se rodí, žijí a umírají představitelé největší čínské bídy, ti, kteří si nemohou dovolit ani nejnuznější útočiště >>na pevnině<<. Kanál – špinavý, páchnoucí, rojící se mouchami a komáry. Za osvobození těchto lidí od strašlivé bídy bojuje Čínská lidová armáda".

Fot. 47. „Trybuna Ludu", 5. 1. 1949, č. 4 (18); popisek pod fotografií: „V Čankajškově Číně panuje hlad. Masy obyvatelstva se hromadí u vykládání pytlů, aby získaly trochu jídla".

Fot. 48. „Trybuna Ludu", 5. 1. 1949, č. 4 (18); popisek nad fotografií: „Čína se osvobozuje od imperialistického útlaku", popisek pod fotografií: „Čtyři fotografie života v Čankajškově Číně. Čínská lidová armáda osvobozuje celou zemi od imperialistického útlaku. Čínský národ s radostí vítá příslib vytvoření demokratické republiky. Začne nové období v životě čínského národa – období svobody, období plného rozkvětu. Pro Číňany skončilo období nouze a ponížení".

Fot. 49. „Trybuna Ludu", 9. 2. 1949, č. 39 (53); popisek nad fotografií: „Hlad v Šanghaji", popisek pod fotografií: „Kuomintangská policie rozhání davy obyvatelstva Šanghaje táhnoucího ke skladům potravin".

Fot. 50. „Trybuna Ludu", 19. 2. 1949, č. 49 (63); popisek nad fotografií: „Ve svobodné Číně", popisek pod fotografií: „Na území osvobozeném lidovou armádou proběhla zemědělská reforma. Zde rodina vojáka přebírá pozemek, aby na troskách zničeného statku vytvořila nový, lepší život".

Fot. 51. „Trybuna Ludu", 7. 5. 1949, č. 124 (138); popisek nad fotografií: „Lidová armáda u Šanghaje", popisek pod fotografií: „Lidová armáda efektivně útočí na obranné pozice kuomintangských vojsk v regionu Šanghaje. Fotografie zachycuje pohled na Šanghaj z letadla".

Fot. 52. „Trybuna Ludu", 22. 5. 1949, č. 139 (153); popisek nad fotografií: „Barbarský teror Kuomintangu", popisek pod fotografií: „V Šanghaji obležené Lidovou armádou provádí vláda Kuomintangu pouliční popravy obyvatel města i za to nejmenší podezření ze sympatií s Lidovou armádou".

Fot. 53. „Trybuna Ludu", 29. 1. 1950, č. 29 (401); popisek nad fotografií: „Co nám zůstalo z oněch let… Americký týdeník >>U.S. News & World Report<< otiskl níže uvedenou mapu Číny:"; popisek pod fotografií: Nápis hlásá: >>CO JSME ZTRATILI: Čínu, rozloha 3 300 000 čtverečních mil, obyvatelstvo 460 000 000. CO ZŮSTALO: Formóza – rozloha 13 980 čtverečních mil, obyvatelstvo 7 500 000<< Zůstalo – ale na jak dlouho?!"

Fot. 54. „Trybuna Ludu", 20. 1. 1949, č. 19 (33); popisek nad fotografií: „Vítězná armáda gen. Markose"; popisek pod fotografií: „Zprávy přicházející z území bojů v Řecku mluví o rostoucí síle lidové armády, do níž se dobrovolně hrne fašisty utlačovaný řecký lid. Na fotografii jednotka kavalérie gen. Markose".

Fot. 55. „Trybuna Ludu", 25. 3. 1949, č. 83 (97); popisek nad fotografií: „Svobodné Řecko bojuje", popisek pod fotografií: „Bojovníci demokratické řecké armády bez ohledu na bohatou pomoc, kterou aténskému režimu poskytuje anglosaský imperialismus, vytrvale bojují o svobodu řeckého lidu a o nezávislost země".

Fot. 56. „Trybuna Ludu", 26. 3. 1949, č. 84 (98); popisek nad fotografií: „Koho chrání americká demokracie", popisek pod fotografií: „Fotografie představuje současnou královnu Řecka z milosti labouristické vlády V. Británie a Trumana, když v době Hitlerova panování pochodovala společně se svými bratry v uniformách Hitlerjugend. Frederika Luisa je Němka, žena krále Pavla, který drží řeckou korunu".

Fot. 57. „Trybuna Ludu", 1. 5. 1949, č. 118 (132); popisek nad fotografií: „Řecká demokratická armáda posiluje útoky proti domácím fašistům a cizím imperialistům. A v Lidové Číně rolník poprvé sklízí rýži pro sebe – ne pro majitele půdy".

Fot. 58. „Trybuna Ludu", 8. 1. 1949, č. 7 (21); popisek pod fotografií: „Zatímco nizozemská vláda se snaží ospravedlnit svou agresi v Indonésii, když útok na indonéský lid nazývá >>policejní akce<<, válcují nizozemské tanky a obrněné automobily úrodná indonéská pole a nizozemští vojáci se ohněm a mečem snaží přinutit Indonésany k podřízenosti".

Fot. 59. „Trybuna Ludu", 11. 1. 1949, č. 10 (24); popisek nad fotografií: „Partyzánské boje na Jávě", popisek pod fotografií: „Partyzánské indonéské oddíly hrdinně bojují a brání svou zemi před násilnou nizozemskou agresí. Na fotografii výseč z bojů Jogjakartě".

Fot. 60. „Trybuna Ludu", 15. 1. 1949, č. 14 (28); popisek nad fotografií: „Lid Indonésie bojuje za svobodu", popisek pod fotografií: „Od okamžiku obnovení nizozemské agrese 19. prosince 1948 indonéští povstalci hrdinně bojují s invazními jednotkami. Nizozemské vojsko pálí sídliště a ničí veškerý majetek indonéského lidu".

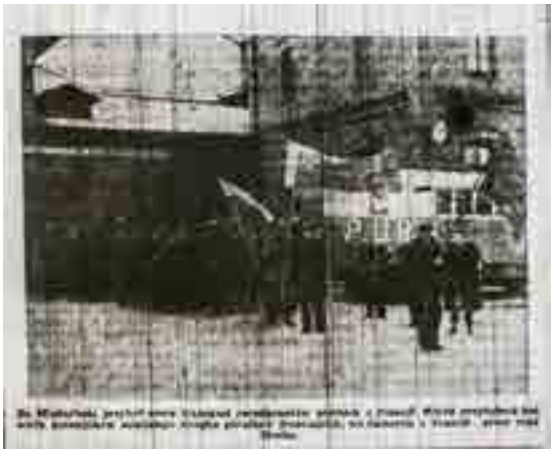

Fot. 61. „Trybuna Ludu", 6. 1. 1949, č. 5 (19), popisek pod fotografií: „Do Międzylesia dorazil nový transport reemigrantů z Francie. Mezi příchozími se nachází mnoho účastníků poslední stávky francouzských horníků vyhnaných z Francie Mochovou vládou".

Fot. 62. „Trybuna Ludu", 26. 5. 1949, č. 143 (157); popisek nad fotografií: „MS >>Batory<< přivezl 710 repatriantů", popisek pod fotografií: „MS >>Batory<< při návratu z New Yorku odbočil ze své běžné trasy a zaplul do přístavu v Havre, odkud na svou palubu nabral 710 repatriantů, kterým francouzské úřady znemožnily návrat do Polska pozemní cestou. MS >>Batory<< 22. tohoto měsíce přistál v Gdyni, kde se konalo slavnostní přivítání repatriantů".

Fot. 63. „Trybuna Ludu", 15. 1. 1950, č. 15 (387), popisek pod fotografií: „V sále opery ve Varšavě se konalo manifestační shromáždění společnosti hlavního města v souvislosti s represemi francouzské vlády ve vztahu k Polákům ve Francii".

Fot. 64. „Trybuna Ludu", 18. 1. 1950, č. 18 (390); popisek nad fotografií: „Poláci vysídlení z Francie dorazili do Varšavy", popisek pod fotografií: „Po čtyřdenní cestě dorazila v úterý ráno do Varšavy skupina Poláků vysídlených z Francie. Na Hlavním nádraží ve Varšavě doraziví vítaly delegace politických stran, sociálních, profesních a mládežnických organizací".

Fot. 65. „Trybuna Ludu", 14. 12. 1950, č. 344 (685); popisek nad fotografií: „Řady nového Wehrmachtu", popisek pod fotografií: „Cvičení tzv. >>Oddílů práce<< v západních sektorech Berlínu. Tyto oddíly jsou vyzbrojeny moderními americkými zbraněmi a procházejí intenzivním vojenským výcvikem".

Fot. 66. „Trybuna Ludu", 30. 4. 1950, č. 118 (490); popisek nad fotografií: „Putovní pohár >>Trybuny Ludu<< a >>Rudého práva<<", popisek pod fotografií: „Vítězem loňského závodu >>Trybuny Ludu<< a >>Rudého práva<< bylo francouzské družstvo FSGT, které získalo pohár prezidenta PR soudruha Bolesława Bieruta a putovní pohár >>Trybuny Ludu<< a >>Rudého práva<<. Francouzi po vítězství v našem závodu byli s ovacemi přivítáni v Paříži dělníky – francouzskými sportovci. FSGT uspořádalo v jedné z velkých výloh v centru Paříže výstavu cen, které francouzští cyklisté získali v našem závodu. Jedno dne >>neznámí<<, jak tehdy hlásala zpráva francouzské policie, >>pachatelé<< rozbili sklo výlohy a zničili mnoho cen, mezi nimi putovní pohár >>Trybuny Ludu<< a >>Rudého práva<<. Pachatelé brutálního vloupání nebyli chyceni. Pořadatelé letošního závodu míru darovali nový, krásný putovní pohár. Vidíme ho na naší fotografii".

Fot. 67. „Trybuna Ludu", 14. 7. 1950, č. 192 (564), popisek pod fotografií: „Lynč".

Fot. 68. „Trybuna Ludu", 28. 1. 1949, č. 27 (41); popisek nad fotografií: „V Trumanově Americe", popisek pod fotografií: „Na dveřích baru ve Washingtonu visí tabule s nápisem >>Vstup jen pro bílé<<".

Fot. 69. „Trybuna Ludu", 13. 2. 1949, č. 43 (57); popisek nad fotografií: „Lavičkové gheto v USA", popisek pod fotografií: „Na univerzitě v Oklahomě byla zaznamenána nevídaná událost... Poprvé v dějinách této vysoké školy... byl ke studiu přijat černoch, G. W. McLaurin. Černochovi ale nebylo povoleno sednout si do společné lavice se syny dnešních vládců USA. Jak vidíme na fotografii, sedí sám. Není těžké si domýšlet, kolik cítí pohrdání k >>demokratickým<< poměrům panujícím v USA".

Fot. 70. „Trybuna Ludu", 4. 8. 1949, č. 212 (225); popisek nad fotografií: >>Rodná zem<<, popisek pod fotografií: „Ku-Klux-Klan v akci (scéna z filmu >>Rodná zem<<)".

Fot. 71. „Trybuna Ludu", 23. 9. 1949, č. 262 (275); popisek nad fotografií: „Američtí fašisté v akci", popisek pod fotografií: „Organizovaná banda amerických fašistů provedla minulý týden další útok na skvělého černošského zpěváka Paula Robesona a posluchače jeho koncertu. Tentokrát se dějištěm událostí stalo městečko Peekskill u New Yorku. Na fotografii útok chuligánů na Robesonovo auto. Útočníci rozbili skla v 25 autobusech, zničili 8 aut, zranili 145 osob. Pogromu přihlíželo 904 policistů a některý z nich se zapojili do bezohledného útoku".

Zakončení

Charakteristickou pro komunistickou propagandu, vedle častého využití lží, byla doprovázející ji nuda. Ta vynikala z rituálnosti, ze lpění na stereotypech, z opakování, z vynucené účasti, schematičnosti. Tyto vlastnosti byly dobře viditelné jak ve způsobu komunikace se společností, tak i v případě scénářů, podle kterých byly organizovány oslavy nejrůznějšího druhu cyklických svátků, výročí a událostí. Komunistická propaganda byla podřízena sovětským vzorům. Jak psal Leopold Tyrmand: „Sovětský tisk, a tedy i polský a tak dále, pracuje pomocí v podstatě poměrně primitivního mechanismu vykonstruovaného na základě tohoto principu: jedná se o dvě nebo maximálně tři úhloměry, podle kterých je vedena přímka, čili osa každé zprávy, každého článku, každé rubriky, každého snímku, každé výpovědi v novinách či týdeníku […] Nic nemůže představovat nový celek, vše musí být variantou neměnitelného pravidla. Když mluvíme o mravencích, tak má být řeč o těch v kapitalismu nebo socialismu; pokud o háčkování v Polsku, pak před a po válce. Existuje také jisté pravítko srovnávající polský demokratický lid se Sověty; jeho závěry jsou stanovovány na věky, to znamená u nich skvěle, u nás „na hovno", ale někdy v budoucnu bude i u nás nádherně, jen nikdo neví, kdy, protože kdyby to někdo věděl, pak by bylo nutno toto pravítko vyhodit, na což není dovoleno dokonce ani pomyslet".

Imanentní vlastnosti komunistické propagandy tvořily také: neustálé opakování stejných politických hesel; používání pouze malého počtu argumentů; vymýšlení sloganů, jejichž pochopení nevyžaduje žádnou intelektuální průpravu, ale které vzbuzují emoce.

K základním tématům, jež byly propagovány, patřilo: boj za mír, realizace úkolů šestiletého plánu, kolektivizace zemědělství, boj s všude přítomnými nepřáteli, poukazování na dobrobyt v SSSR a morální i ekonomické bídy, která měla být typická u kapitalistických států.

Propagandu řídilo vedení strany bezprostředně nebo prostřednictvím odpovědných jednotek KC PZPR.

Totalitární systémy byly zásadně založeny na dvou, umožňujících výkon moci, pilířích. Prvním z těchto pilířů byl teror a s ním související princip donucení, druhý naproti tomu představovala propaganda, umožňující vytvářet alternativní, na lži založené skutečnosti.

Důsledkem akceptování SSSR jako vzoru socialistického státu bylo mechanické kopírování tam vypracovaných vzorů pro systémy socialistických států. Čerpalo se z leninovských názorů na téma tisku, které odrážely specifikum socialistické revoluce. Tisk ve stalinovském vydání byl charakterizován jako „kolektivní organizátor, propagandista a vychovatel", jako „základ" a „transmisní pás". Funkce tisku byla redukována na jednosměrné předávání obsahu od politického disponenta společnosti. Cílem tisku sovětského typu nebylo reprezentovat široké spektrum názorů, ale výhradně indoktrinace, která vnucovala jediný správný systém hodnot.

V Polsku politickou jednotnost garantoval rozšířený a centralizovaný stranický aparát a cenzorské instituce. Inspirace pocházející od stranických instancí přijímala charakter směrnic, cenzorské instituce zase nepřipouštěly možnost vyjádřit názory lišící se od těch oficiálních a dále vnucovaly jednotný charakter tiskových zpráv. Administrativní metodami byla omezena možnost vydávání tisku katolickou církví a jinými stranami než PZPR (likvidace jednotlivých titulů, odmítnutí vydání povolení, snižování přídělu papíru).

Tisk měl tenkrát za úkol výhradně šířit, ne nutně pravdivé, informace poplatné svrchnosti, takové jako úspěchy v hospodářství nebo v zahraniční politice, což umožňovalo legitimizovat státní moc jako jediného garanta dobrobytu. Zásadním cílem byla však změna společenského povědomí takovým způsobem, aby bylo dosaženo absolutní přijetí ideologie hlásané PZPR.

V parlamentární demokracii je tisk často využíván pro získání nebo udržení moci (včetně diskreditace politických protivníků). Aby však byla tato aktivita účinná, je nutno zohlednit řadu faktorů, takových jako třeba nálady ve společnosti, rozložení politických sil, tedy propagandistické koncepce politických protivníků. V systému, kde de facto vládne jedna strana, jakým byl politický systém tehdejšího Polska, bylo od tohoto typu prostředků upuštěno. Tento odkaz měl charakter jednostranný a nezohledňoval zásadní faktory ovlivňující stupeň jeho percepce.

Přijatý model tisku předpokládal jeho absolutní podřízenost. Tato vlastnost – vedle sociálního původu – byla základním kritériem hodnocení práce novináře. Profesní dovednosti měly druhořadý význam.

Pomocí centralizace byla omezována samostatnost redakcí a vydavatelských institucí. Navíc byla jejich činnost paralyzována byrokratickými požadavky: doporučeními, pracovními poradami, posudky a zpravodajskou činností. I přes uplatňování výše uvedených prostředků vedení strany nebylo spokojeno s efekty propagandy v tisku. Současně víra v dogmata a strach z reakce mocnosti SSSR neumožňovaly pravdivou analýzu příčin těchto neúspěchů. Jedinou reakcí bylo tedy zvětšení rozsahu ingerence a zvýšení kontroly. V efektu schématický a ideologickou frazeologií přesycený tisk znechutila čtenáře.

To však neznamená, že by tisk nebyl čten a neměl žádný vliv na názory společnosti. V tisku deklarovaná vize Polska byla svým způsobem atraktivní: obnova země po válce a rozmach šestiletého plánu mohly vzbuzovat optimismus a víru ve vidinu silného a bohatého státu. Teprve časem, v důsledku konfrontace s tvrdou realitou, nadšené nálady začaly oslabovat.

Díky propagandistické aktivitě tisku byla upevněna pozice dělnické třídy a posíleny rovnostářské postoje ve sféře konzumpce a přístupu ke kultuře. V jiných oblastech nebyla již tak účinná: propaganda zaměřená proti církvi vedla naopak přímo k posílení významu katolického kostela, akce kolektivizace skončila fiaskem a silně propagovaná idea dělnicko-rolnického spojenectví rozdělila města a vesnice. Idea přátelství se SSSR naproti tomu zůstala živa výhradně na deklarativní úrovni.

Vizuální propaganda využívaná Trybunou Ludu v letech 1948-1950 měla za cíl vyvolat u obyvatelstva přesvědčení o tom, že socialistická vlast jim garantuje bezpečí, dobrobyt, rozvoj, odpočinek a že mohou počítat s technologickou podporou obrovského souseda, vedeného Stalinem, který byl charakterizován téměř božskými vlastnostmi a který byl současně strážcem míru na světě. Z vděku za výše uvedené polská společnost pravidelně skládala hold jak SSSR, tak i Stalinovi.

Vizuální zprávy zasílané redakcí tohoto deníku představovaly příklad klasické propagandy úspěchu, ze které vyplývalo, že komunistická moc si dokonale radí se všemi problémy a těší se plné podpoře společnosti, která žije v dobrobytu a která velmi často

organizovaným způsobem, ač spontánně, vyjadřuje svoje nadšení pro postup vládnoucí elity. Tato společnost se také jednoznačně vyjadřuje pro mír a deklaruje spoluúčast na rozvoji ekonomiky tím, že na sebe přijímá příslušné závazky a účastí na pracovním soutěžení. Analogická situace byla i v ostatních socialistických státech, které byly vzájemně propojeny srdečnými přátelskými vztahy.

Na druhém břehu se ocitaly kapitalistické země, kde kromě vykořisťování dělnické třídy probíhala obrovská hospodářská krize a v jejím důsledku agresivní „fašistická" zahraniční politika, která často vyústila ve války, jež měly za cíl zbavit společnost šance vysvobodit se z jařma kapitalismu. Dokonce i pokud pokusy osvobodit se z tohoto jařma nabývaly formu ozbrojeného konfliktu, pak byla tato vedena za zcela omluvitelnými účely.

Pro vnitřní potřeby byl vytvořen obraz nepřítele, kterým se stal nemilosrdný a agresivní kapitalismus, a díky využívání tohoto strašáku se snažili udržovat společnost v permanentní pohotovosti, jež měla přimět obyvatelstvo k ještě větší angažovanosti na budování socialistické vlasti.

Prostřednictvím publikovaných v Trybunie Ludu fotografií byl utvářen také žádoucí vzor občana, který je politicky aktivní a který se profesně i angažovaností v práci přičiňuje k rozkvětu vlasti. To mělo sklonit obyvatelstvo k zapojení se do permanentního závodu „ku slávě vlasti". Obsah publikovaných fotografií velmi čitelně poukazoval na sociální skupiny (dělnicko-rolnické), které se těšily sympatií státních orgánů. Starými elitami (inteligence), vzhledem k jejich kompromitaci v meziválečném období s ohledem na jejich podporu tehdejších orgánů, bylo důsledně pohrdáno.

Pravděpodobně byly výše uvedené články adresovány také sovětskému velení nadřazenému polským orgánům, aby je přesvědčily, že zcela ovládají situaci v zemi.

Tehdejší státní orgány Polska, kopírující propagandistické sovětské vzorce, se snažily prostřednictvím podřízeného tisku vygenerovat jakýsi fiktivní obraz politické a hospodářské situace v tuzemsku i ve světě. Tento obraz měl legitimizovat vládu jak v očích jejich pohlavárů ze SSSR, tak i polské společnosti, a udržovat je současně ve stavu neustálého napětí, které významně usnadňovalo propagandistickou manipulaci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

API – Tisková informační agentura
CAF – Ústřední fotografická agentura
CKW PPS – Ústřední výkonný výbor Polské socialistické strany
Dz.U. – Sbírka zákonů Polské republiky
FDJ – něm. Freie Deutsche Jugend (Svobodná německá mládež)
GS – Obecní družstvo
GUKPPiW – Hlavní úřad kontroly tisku, publikací a představení
KC PPR – Ústřední výbor Polské zemědělské strany
KC PZPR – Ústřední výbor Polské sjednocené dělnické strany
KRN – Státní národní rada
NKWD – ros. Народный комиссариат внутренних дел СССР (Lidové komisařství vnitřních záležitostí SSSR)
NRD – Německá demokratická republika
PAP – Polská tisková agentura
PGR – Státní zemědělské družstvo
PKWN – Polský výbor národního osvobození
POM – Státní strojní středisko
PPK „Ruch" – Státní podnik kolportáže „Ruch"
PPR – Polská dělnická strana
PPS – Polská socialistická strana
PRL – Polská republika
PSL – Polská lidová strana
PZPR – Polská sjednocená dělnická strana
PZWP – Polský svaz tiskových vydavatelství
RAP – Dělnická tisková agentura
RSW „Prasa" – Dělnické vydavatelské družstvo „Prasa"
SAP – Socialistická tisková agentura
SD – Demokratická aliance
SDP – Sdružení polských novinářů
SL – Lidová aliance
SOW „Czytelnik" – Osvětové a vydavatelské družstvo „Czytelnik"
TPPR – Společnost polsko-sovětského přátelství
TRJN – Dočasná vláda národní jednoty
USA – ang. United States of America (Spojené státy americké)
ZMP – Svaz polské mládeže
ZSCh – Svaz rolnické svépomoci
ZSL – Sjednocená lidová aliance
ZSRR – Svaz sovětských socialistických republik
ZZDRP – Odborový svaz novinářů PR

SOUPIS POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

ARCHIVNÍ PRAMENY

Archív nových spisů
Archív mechanické dokumentace
Státní archív v Gdaňsku
Sbírka zákon Polské republiky
Úřední deník ministerstva informací a propagandy

TIŠTĚNÉ PRAMENY

„Dziennik Bałtycki"
„Kurier Szczeciński"
„Newsweek"
„Nowe Czasy"
„Nowe Drogi"
„Polityka"
„Prasa Polska"
„Przegląd Sportowy"

„Przekrój”
„Przyjaciółka”
„Radio i Świat”,
„Radiowęzeł”
„Rocznik Bibliograficzno-Prasoznawczy”
„Rzeczpospolita”
„Słowo Ludu”
„Trybuna Ludu”
„Trybuna Robotnicza”
„Zeszyty Prasoznawcze”
„Ziemia”

LITERATURA

Albert Andrzej, *Najnowsza historia Polski 1914-1993*, Londýn 1994
Arendt Hannah, *Korzenie totalitaryzmu*, Varšava 1993
Aronson Elliot, Pratkanis Anthony, *Wiek propagandy*, Varšava 2013
Budnik Magdalena, *Walka z analfabetyzmem v Polsce Ludowej i jej realia v świetle wybranych dokumentów Ministerstwa Oświaty oraz Biura Pełnomocnika Rządu do Walki z Analfabetyzmem (1949-1951)*, Lodž 2013
Ciborska Elżbieta, *Leksykon polskiego dziennikarstwa*, Varšava 1998
Conquest Robert, *Stalin*, Varšava 2000
Davies Norman, *Boże igrzysko. Historia Polski*, Krakov 1991
Davies Norman, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, Krakov 1998
Dąbrowska Maria, *Dzienniki powojenne 1945-1949*, Varšava 1996
Drygalski Jerzy, Kwaśniewski Jacek, *(Nie) realny socjalizm*, Varšava 1988
Dytman-Stasieńko Agnieszka, *Święto zawłaszczonych znaczeń. 1 Maja v PRL. Ideologia, rytuał, język*, Vratislav 2006
Fest Joachim Clemens, *Hitler*, Varšava 1996
Głowiński Michał, *Rytuał i demagogia. Trzynaście szkiców o sztuce zdegradowanej*, Varšava 1992
Jarosz Dariusz, *Polacy a stalinizm 1948-1956*, Varšava 2000
Johnson Paul, *Historia świata od roku 1917 do lat 90*, Londýn 1992
Kapuściński Ryszard, *Imperium*, Varšava 2003
Kersten Krystyna, *Narodziny systemu władzy*, Rzeszów 1989
Kienzler Iwona, *Kronika PRL 1944-1989. Czerwona arystokracja*, Varšava 2015
Kienzler Iwona, *Kronika PRL 1944-1989. Uroczystości i święta*, Varšava 2015
Kienzler Iwona, *Kronika PRL 1944-1989. Varšava*, Varšava 2015
Kisielewski Stefan, *Dzienniki*, Varšava 1997
Knap Paweł (red.), *Wokół zjazdu szczecińskiego 1949 r.*, Szczecin 2016
Kochańczyk Jan, *Zabawy z bronią atomową*, Varšava 2016
Kołakowski Leszek, *Główne nurty marksizmu,* Londyn 1988
Kordjak Joanna, Szewczyk Agnieszka (red.), *Zaraz po wojnie*, Varšava 2015
Kozieł Andrzej, *Studium o polityce prasowej PZPR v latach 1948-1957*, Varšava 1991
Król Cezary Eugeniusz, *Propaganda i indoktrynacja narodowego socjalizmu v Niemczech: 1919-1945: studium organizacji, treści, metod i technik masowego oddziaływania*, Varšava 1999
Krzanicki Marcin, *Fotografia i propaganda. Polski fotoreportaż prasowy v dwudziestoleciu międzywojennym,* Universitas, Krakov 2013
Kunicki Kazimierz, Ławecki Tomasz, *Kronika PRL 1944-1989. Polityka, lata 1944-1956*, Varšava 2015
Kunicki Kazimierz, Ławecki Tomasz, *Kronika PRL 1944-1989. Propaganda*, Varšava 2015
Kunicki Kazimierz, Ławecki Tomasz, *Kronika PRL 1944-1989. Ziemie Odzyskane*, Varšava 2015
Łojek Jerzy, Myśliński Jerzy, Władyka Wiesław, *Dzieje prasy polskiej*, Varšava 1988
Mauersberg Stanisław, Walczak Marian, *Szkolnictwo polskie po drugiej wojnie światowej (1944-1956)*, Varšava 2005
Modelski Łukasz, *Fotobiografia PRL. Opowieści reporterów.* Krakov 2013
Nadolski Marek, *Komuniści wobec chłopów v Polsce 1941-1956. Mity i rzeczywistość*, Varšava 1993
Neścioruk Piotr, *Propagandowy obraz genezy wojny koreańskiej v świetle „Trybuny Ludu”*, Lublin 2014
Osęka Piotr, *Rytuały stalinizmu. Oficjalne święta i uroczystości rocznicowe v Polsce 1944-1956*, Varšava 2007
Piasecka Renata, *Agencja Robotnicza v latach 1948-1972: zarys problematyki badawczej*, Krakov 2003
Sokół Wojciech, *Legitymizacja systemów politycznych*, Lublin 1997
Starewicz Artur, *Zadania Komitetu Powiatowego v dziedzinie propagandy i agitacji*, Varšava 1950
Szczęsna Joanna i Bikont Anna Krystyna, *Lawina i kamienie. Pisarze wobec komunizmu*, Varšava 2006
Sztompka Piotr, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Krakov 2006
Tomasik Wojciech, Łapiński Zdzisław, *Słownik Realizmu Socjalistycznego*, Krakov 2004
Tyrmand Leopold, *Dziennik 1954*, Varšava 1989

Wojsław Jacek, *Kierownictwo partyjne wobec prasy v Polsce v latach kulminacji stalinizmu (1949-1953): polityka personalna, decyzje organizacyjne i „nastawianie" tematyczne*, Kielce 2015

Wojsław Jacek, *Obraz teraźniejszości v propagandzie komunistycznej Polski lat 1949-1954: zarys problematyki*, Gdaňsk 2009

Zaremba Marcin, *Gwałty Armii Czerwonej: „Boję się tych diabłów, Rosjan"*, Varšava 2013